

The Project Gutenberg eBook of Kuolleet sielut, by Nikolai Vasilevich Gogol

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kuolleet sielut

Author: Nikolai Vasilevich Gogol

Translator: Samuli Suomalainen

Release date: July 9, 2015 [EBook #49404]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KUOLLEET SIELUT ***

Produced by Tapio Riikonen

KUOLLEET SIELUT

Kirj.

Nikolai Gogol

Venäjän kielestä suomensi Samuli S.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran palkitsema käännös.

W. Churberg'in romani-kirjasto.

Suomennoksia ulkomaan klassillisesta kaunokirjallisuudesta.
Toinen vuosikerta.

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa, 1882.

I LUKU.

Ravintolan porttiin N.N. nimisessä läänin pääkaupungissa ajoivat koreanlaiset, pienenlännät vaunut, jommoisissa tavallisesti kulkevat naimattomat miehet: virasta eronneet överstilutnantit, alikaptenit, tilan-omistajat, joilla on talonpoikia noin sata sielua, sanalla sanoen, kaikki semmoiset, joita sanotaan keskinkertaiseksi herrasväeksi. Vaunuissa istui herrasmies. Ei hän ollut kaunis mies, vaan ei rumakaan; eikä hän ollut liian lihava eikä liian laiha; ei häntä saattanut sanoa vanhaksi, eikä taas niinkään, että oli liian nuori. Hänen tulonsa kaupunkiin ei nostanut mitään melua, eikä siitä mitään erinomaista seurannutkaan. Olihan vaan kaksi venäläistä talonpoikaa kapakan ovella vastapäätä ravintolaa, ja nämä siinä virkkoivat toisilleen jotakin, joka koski enemmän itse ajopeliä kuin ajopelissä istujata.

— "Katsos tuota", sanoi toinen. "Onpas sitäkin pyörä! Mitäs luulet? Kestäköhän tuommainen pyörä, jos nyt niinkuin siksi tulisi, aina Moskovaan, vai eikö kestä?"

— "Kestää", vastasi toinen.

— "Mutta ei maar Kasaniin kestäkään".

— "Eikä kestäkään".

Siinä sen jutun loppu. Ja sitten vielä, — rattaiden saavuttua ravintolan kohdalle, tuli vastaan nuori mies, valkoisissa kanevassi-housuissa, peräti kapeissa ja lyhyissä, yllään muotia tapaileva frakki, jonka alta pilkisteli maniska, ja siinä Tulassa tehty neula, koristettu pronssisella pistolilla.

Nuori mies kääntyi ympäri, katsahti ajopeliin, pidätti kädellään lakkiansa, jonka tuuli oli vähällä viedä, ja meni menojansa.

Rattaiden ajettua pihaan, tuli herralle vastaan ravintolan palvelija, niin vilkas ja vikkelä, ett'ei outo oikein voinut huomata mimmoiset kasvotkaan hänellä olivat. Ulos pyyhe kädessä hyppäsi tämä pitkä mies, yllään pitkä demikotonitakki, jonka selkätaive oli melkein niskassa asti. Hän heilautti kerran päätänsä ja läksi saattamaan herraa ylös puisia portaita myöten huoneeseen, minkä Luoja oli hänelle suonut. Huone oli tavallista laatua, sillä ravintola oli myöskin tavallista laatua, toisin sanoen juuri semmoinen kuin lääninkaupunkien ravintolat ovat, joissa matkustajat kahdesta ruplasta vuorokaudessa saavat rauhallisen huoneen torakkain kanssa, jotka luumuina kurkistelevat kaikista nurkista. Lisäksi on näissä huoneissa ovi läheiseen huoneeseen ja oven edessä aina piironki. Sinne toiseen huoneeseen saa sijansa naapuri, hiljainen ja rauhallinen mies, mutta sanomattoman utelias ja halullinen saamaan tietoa matkustajan pienimmistäkin seikoista. Ulkoa oli ravintola sisuksen mukainen; se oli hyvin pitkä, kahdenkertainen. Alimmainen kerta ei ollut rapattu, vaan piti julki tummanpunaisia pikku tiilejensä, likaisen karvaisia jo itsessäänkin, vaan vielä enemmän tummentuneita pahasta ilmasta. Yläkerta oli maalattu i'än-ikuisella keltaisella värillä. Alakerrassa oli puoteja, joissa myötiin länkiä, köysiä ja rinkuloita. Nurkimmaiseen puotiin tai oikeammin akkunaan oli ottanut sijansa makuvarin myöjä, vieressään samovari (vedenkeittäjä) punaisesta vaskesta ja naama yhtä punainen kuin samovarin vaskikin, niin että kaukaa olisi luullut ikkunassa olevan kaksi samovaria, ell'ei toisella samovarilla olisi ollut pikimustaa partaa.

Matkustajan katsellessa kammiotansa, tuotiin hänen kapineensa sisään; ensinnäkin matkasäkki valkoisesta nahasta, vähän jo kulunut ja ränsistynyt, josta näki, ettei se ollut ensi kertaa matkalla. Matkasäkin kantoivat sisään kuski Selifan, pikkuinen mies, pikku turkki päällä, ja Pekko niminen passari, noin kolmenkymmenen vanha poika, päällään avara, kulunut takki, nähtävästi herralta peritty. Katsannoltaan oli Pekko vähän tuimanlääntä; nenä ja huulet olivat miehellä erittäin paksut. Matkasäkin jälkeen tuotiin vähänlainen punapuinen lipas, varustettu visakoristuksilla, saappaan lestit ja siniseen paperiin kääritty kananpaisti. Kun kaikki nämä kapineet oli tuotu sisään, läksi Selifan-kuski talliin, pitämään huolta hevosista. Pekko sitä vastoin rupesi varustamaan itsellensä tilaa peräti pimeään eteisen komeroon, jonne oli jo ennättänyt tuoda päällysnuttunsa ja sen mukana omituisen hajun, joka asui sen jälkeen tuodussa säkissäkin, missä oli kaikenlaisia passarin pukuun kuuluvia esineitä. Tähän komeroon laittoi hän seinän viereen kapean vuoteen, pannen siihen jonkun patjamaisen esineen, joka oli vanunut ja runneltu kuin pannukakku. Tämä oli hänen onnistunut saada ravintolan isännältä.

Palvelijansa laitellessa ja puuhaillessa, astui herra vierassaliin. Millaisia nämä salit ovat, sen tietää jokainen matkustaja vallan hyvin: aina samat öljymaalilla sivellyt seinät, ylhäältä mustuneet tupakan savusta ja alhaalta tummehtuneet kaikenlaisten matkustajain seljistä, semminkin sikäläisten kauppiasten, joitten oli tapana tulla toripäivinä tänne kuusin seitsemän miehin juomaan omat määrättyt kuposensa teetä; — aina sama savuttunut laki; — aina sama savuttunut kynttiläkruunu, monine riippuvine lasikoristeineen, jotka heiluivat ja helisivät joka kerta kuin passari juosta puikelsi kuluneita liimakankaisia mattoja myöten, rohkeasti heilutellen tarjotinta, jossa oli teekuppeja yhtä lukematon

paljous kuin lintuja meren rannalla; — aina samat, koko seinän täyttävät, öljymaalaukset; sanalla sanoen, aivan samaa täällä kuin muuallakin; se vaan eroituksena, että täällä oli yhdessä kuvassa Vellamon neitoselle laitettu niin suunnattoman suuri rinta, ettei lukija luullakseni ole mointa nähnytään. Tuommoista luonnon leikkiä muutoin huomaa kaikenlaisissa historiallisissa maalauksissa — ties kuka niitä mistäkin ja milloinkin on tuonut Venäjän maahan. Joskus ovat niitä tuoneet meidän ylimyksetkin, taiteen suojelijat, osteltuaan niitä Italiasta sikäläisten kuskiensa neuvosta.

Herra otti lakin päästänsä ja päästi kaulastansa vesikaaren värisen villahuivin, jommoisia naineille miehille tekevät vaimot omin käsin, liittäen lahjaansa soveliaita neuvoja siitä, millä muotoa huivi on kaulaan käärittävä. Kuka semmoisia nuorille miehille tekee, sitä minä en tiedä; kuka heidät ties; minulla ei ole milloinkaan ollut semmoisia huiveja. Päästettyään huivin kaulastansa, tilasi herra päivällistä. Sillä välin kuin hänelle tuotiin tavallisia ravintolan ruokia, nimittäin: lientä piiraisen kanssa, jota varta vasten säilytetään viikkokausia, aivot herneiden kanssa, paistettua makkaraa kaalin kanssa, metsäkanan paisti, suollakurkki ja iankaikkinen makea piirakka, aina altis palvelemaan; sillä välin kuin hänelle kaikkea tätä tarjottiin, osa lämmitettynä, osa kylmänäkin, pani hän ravintolan passarin puhumaan kaikkea joutavata: kuka muka tässä oli isäntänä ennen ja kuka nyt ja paljonko ravintola antoi tuloja ja onko isäntä suuri lurjus, johon passari tapansa mukaan vastasi:

— "Suuri roisto se on, hyvä herra!"

Niinpä on sivistyneessä Venäjänkin maassa nykyään paljon kunnan ihmisiä, jotka ravintolassa syödessään eivät saata olla puhelematta passarin kanssa, välistä tehden lystiä ivaakin hänestä. Yleensä tämä matkustaja ei kysellytkään pelkkää jonkin joutavata; hän tiedusteli erinomaisen tarkasti, kuka on kaupungin kuvernörinä, kuka presidenttinä, kuka prokuratorina, sanalla sanoen, ei unohtanut ainoatakaan virkamiestä. Vielä suuremmalla tarkkuudella, milt'ei oikein osan-otolla tiedusteli hän kaikkia eteviä maanviljelijöitä; kuinka monta sielua talonpoikia kelläkin on, kuinka kaukana kaupungista kukin asuu, minkä luonteinen mikin on ja kuinka usein kaupungissa käypi; oliko heidän läänissään ollut kipuja, kuolettavia lavantauteja, kovia vilutauteja, rokkoa ynnä muuta sellaista, ja kaikkea tätä tiedusteli hän sillä tapaa ja niin tarkasti, että tuo nähtävästikin oli enemmän kuin pelkkää uteliaisuutta.

Matkustajan ryhdissä oli jotakin mahtavata, ja nenäänsä niisti hän sangen suurella melulla. Ties miten hän siinä menetteli, mutta torvena vaan hänen nenänsä pauhasi. Tämä, nähtävästi aivan viaton, ansio tuotti hänelle kumminkin paljon kunnioitusta passarin puolelta, niin että tämä joka kerta, kuin nenä soi, heilautti tukkaansa, asettui nöyrympään asentoon ja koukistaen niskaansa kysäisi: mitä suvaitsette? Päivällisen syötyänsä, herra joi kupin kahveeta ja istui sohvaan, pannen selkänsä nojaksi tyynyn, joita venäläisissä ravintolissa kimmoavain villain asemesta täytetään jollakin, joka on hyvin paljon tiilin ja katukiven kaltaista. Siinä rupesi hän haukottelemaan ja käski saattaa itsensä kamariinsa, jossa kävi pitkäkseen ja makasi kaksi tuntia. Levätyänsä hän kirjoitti ravintolan palvelijan pyynnöstä paperilapulle arvonsa sekä ristikä- ja sukunimensä, ilmoitettavaksi, niinkuin pitää, polisille. Portaita alas kulkeissaan luki palvelija paperista tavaamalla:

"Kollegian-neuvos Pavel Ivanovitsh Tshitshikow, tilanomistaja, yksityisissä asioissa".

Ravintolan passarin yhä vielä tavaillessa paperilappua itse Pavel Ivanovitsh Tshitshikow läksi kaupungille ja näkyi olevan siihen tyytyväinen, sillä tämä ei ollut minkään puolesta huonompi muitakaan läänin kaupunkeja. Räikeästi pisti silmään kivikartanojen keltainen väri ja ujona asui puutalojen harmaa karva. Talot olivat yhden-, kahden- ja puolentoista-kertaisia ja varustettuja alin-omaisella ullakkokerroksella, joka läänin arkitehtien mielestä on varsin kaunis. Paikoin nämä talot näkyivät joutuneen kadoksiin keskelle katua, leveätä kuin hyväkin keto, ja keskelle loppumattomia puulapioita; toisin paikoin ne taas ryhmytyivät yhteen, ja siellä oli enemmän liikettä ja vilkkautta. Siellä täällä näki puotikilpiä, joista sade oli melkein näkymättömiin kuluttanut rinkelit ja saappaat; toisissa näki siniset housut ja niitten alla jonkun "*Enkelskalaisen*" räätälin nimen. Missä oli hattu- ja lakkipuoti ja kirjoitus: "*Vasili Fedorow Saksanmaalta*"; missä taas oli kilvessä billiardi ja kaksi pelaajaa semmoisissa frakeissa, jommoisissa meillä teatereissa vieraat astuvat viimeisessä näytöksessä näkymölle. Pelaajat olivat juuri tähtäämässä kepeillänsä, kädet vähän koukussa taaksepäin ja sääret vinossa, niinkuin niillä vast'ikään olisi tehty keikaus ilmassa. Kaiken tämän alla oli kirjoitus: "*Tässä kans yks ravintola*". Paikoin oli itse kadulla pöytiä, joilla oli pähkinöitä, saippuata ja saippuan näköisiä renikoita. Tuolla taas oli krouvi ja sen kilvessä paksu kala ja kalassa kahveli. Mutta kaikista enimmäin näkyi mustuneita kaksipäisiä valtion vaakunoita, kotkia, joiden sijassa nykyään jo on lyhyt ja selvä kirjoitus: "*Viinaa*". Katu oli joka paikassa huononlainen. Katsahtipa matkustaja kaupungin puistoonkin, jossa oli hoikkia puita, huonosti juurtuneita ja alhaalta varustettuja kolmikulmaisilla, kauniisti vehreiksi maalatuilla pönkillä. Vaikk'eivät nämä puut olleet kaisloja pitemmät, niin oli niistä kumminkin sanomalehdissä, tulituksesta puhuttaessa, sanottu näin: "Kaupungin hallituksen kiitettävän huolenpidon kautta on kaupunkimme saanut koristuksen, nimittäin puiston, jonka tuuheat, leveälatvaiset puut suovat siimestä kesän helteheissä", ja edelleen: "oli liikuttavaista nähdä, kuinka

kaupunkilaisten sydämmet sykähtelivät kiitollisuutensa ylenpalttisuudessa ja vuodattivat kyyneleitä kiitoksen osoitteeksi herra pormestaria kohtaan". Tiedusteltuansa sitten polisipalvelijalta, mikä on lyhin tie, jos tarpeeksi tulisi, kirkolle, virastoihin, kuvernörin talolle, lähti hän vilkaisemaan jokeakin, joka juoksi kaupungin halki. Tiellä repäisi hän pylvästä siihen naulatun ilmoituslehden eli afiskan, lukeakseen sen huolellisesti kotonaan, loi tarkan silmäyksen sievänlaiseen naiseen, joka kulki laudoista tehtyä kadunviertä ja jonka takana kulki lakeija-poika livrea-puvussa, kantaen myttyä. Vielä kerran katsahti matkustaja ympärillensä, ikäänkuin painaakseen mieleensä paikat ja tienoot; sen jälkeen meni hän kotia suoraan omaan kamariinsa, ravintolan passarin vähän kannatellessa häntä portailla. Juotuansa teetä, istahti hän pöydän ääreen, käski tuoda kynttilän, otti taskustaan afiskan, asetti sen lähelle kynttilää ja rupesi lukemaan, hieman sivistäen oikeata silmäänsä. Afiskassa ei ollut mitään erinomaista; olihan vaan ilmoitettu näytettäväksi Kozebue'n draama, jossa Rollan osan näytti hra Poplevin, Koran osan neiti Sjablow, muut jäsenet olivat sitäkin vähemmin huomion ansaitsevia; mutta hän luki ne kumminkin kaikki, saapuipa parterrin hintaankin asti ja sai tietää, että afiska oli painettu lääninhallituksen kirjapainossa; käänsi sitten afiskan, nähdäkseen, eikö toisellakin puolen olisi jotakin, mutta mitään löytämättä, hierasi silmiään, taivutti afiskan sievästi kokoon jälleen ja pani sen lippaasensa, johon hänellä oli tapana panna kaikki, mitä vaan sattui. Päivänsä päättyi muistaakseni muutamaan palaseen kylmää vasikanlihaa, pullolliseen kislatsi-shahtia ja sikeään uneen "kaiken nenämahdin voimalla", niinkuin muutamissa paikoin laveata Venäjän valtakuntaa on tapana sanoa.

Koko huomispäivä kului vieraissa-käymiseen. Matkustaja läksi kunniaterveisille kaikkien virkamiesten luokse. Kävi kunnioituksella kuvernörin luona, joka, niinkuin Tshitshikowkin, ei ollut lihava, eikä laiha, kantoi Annan ristiä kaulassaan, ja huhuiltiinpa niinkin, että oli hänet esitelty jo tähdenkin saantiin. Yleensä oli kuvernöri varsin hyväntahtoinen mies, joka joskus omin käsin neuvoi korko-ompelestakin. Sieltä meni Tshitshikow varakuvernörin luokse, sitten prokuratorin, presidentin, polisimestarin, viina-arendatorin, kruunun tehtaitten päällikön luokse, sitten ... sääli sentään, että on niin vaikea muistaa kaikkia tämän maailman mahtavia. Olkoon kylliksi sanottu, että matkustaja osoitti tavatonta vireyttä vieraissa-käymisen asiassa: kävipä hän kantamassa kunnioituksensa hospitalihallituksen inspektorille ja kaupungin arkitehtille ja senkin jälkeen vielä istui vaunuissa kauan aikaa, mietiskellen, kelle muka vielä olisi visiti tehtävä, mutta muita virkamiehiä ei enää kaupungissa ollut. Keskusteluissaan näitten vallan päällä olijain kanssa, osasi hän oikein taitavasti imarrella kutakin. Kuvernörille viittasi hän noin ikäänkuin sivumennen, että niinhän tähän lääniin tulee kuin mihin paratiisiin ikään, että tiet ovat kaikkialla kuin samettia ja että ne hallitukset, jotka nimittävät viisaita virkamiehiä, ansaitsevat suurta kiitosta. Polisimestarille virkkoi hän jotakin varsin mielistelevää kaupungin polisipalvelijoista; mutta puhellessaan varakuvernörin ja presidentin kanssa, jotka olivat vasta valtioneuvoksia, sanoi hän heille vahingoissa "herra kenrali", mikä heitä erittäin miellytti. Tästä kaikesta oli seurauksena se, että kuvernöri kutsui häntä samana päivänä luokseen yksinkertaiseen illanviettoon, samoin muutkin virkamiehet, kuka päivälliselle, kuka pikku korttiseuraan, ken teetä juomaan.

Itsestäänsä matkustaja näkyi puhuvan vähän ja vältellen ja jos puhuikin, niin teki sen vaan noin yleisissä lauseissa, huomattavalla kainoudella, ja olivat hänen lauseensa silloin vähäsen niinkuin oppineita: hän muka on vaan mitätön mato ja matkamies tässä maailmassa eikä ansaitse että hänestä paljon lukua pidetään; hän on paljon saanut kokea aikoinaan, kärsinyt palveluksessa vääryyttä totuuden tähden; hänellä on ollut paljon vihamiehiä, jotka ovat uhanneet hänen henkeänsäkin; nyt hän tahtoo asettua rauhaan ja hakee soveliasta olopaikkaa ja, tultuansa tähän kaupunkiin, on pitänyt ensimmäisenä velvollisuutenansa kantaa kunnioituksensa sen ensimmäisille virkamiehille. Siinä kaikki, mitä kaupungissa saatiin tietää tästä vieraasta, joka ei suinkaan ollut tulematta kuvernörin luo illanviettoon.

Valmistuksiin tätä illanviettoa varten meni häneltä kolmatta tuntia, ja tällöinpä hän osoitti semmoista huolellisuutta pukeutumisessa, ett'ei mointa kaikin paikoin näekään. Nukahdettuansa hiukan päivällisen jälkeen, käski hän tuoda pesuvettä ja hieroi sanomattoman kauan saippualla poskiansa, pönkittäin niitä sisästä päin kielellä, otti sitten ravintolan passarin olalta pyyhkeen ja kuivasi sillä pyöreät kasvonsa, alkain korvain takaa ja pärskäytettyään pari kertaa passaria suoraan kasvoihin. Sen jälkeen pani hän peilin edessä kaulaansa maniskan, nykäsi kaksi nenästä ulos pistänyttä karvan haituvaa, ja heti sen jälkeen oli hänen päällään frakki puolukan karvaisesta, valkosäkenisestä kankaasta.

Tällä tapaa puettuna läksi hän omissa vaunuissaan ajamaan sanomattoman leveitä katuja myöten, joita niukasti valaisivat sieltä täältä pilkoittelevat valot akkunoissa. Kuvernörin talo oli kumminkin valaistu kuin varsinaista baalia varten; lyhdyillä varustetut kaleskat, ulko-oven edessä kaksi santarmia, eturatsastajain huudot kaukaa; sanalla sanoen kaikki niinkuin olla pitää. Saliin tultuansa täytyi Tshitshikow'in sulkea silmänsä, sillä kynttiläin, lamppujen ja naisten pukujen loisto oli kauhean häikäisevää. Kaikki oli valon vallassa. Mustia frakkeja vilkahteli ja liikkueli yksitellen ja parittain siellä täällä niinkuin liikkuelee kärpäsiä valkoisen kimaltelevan sokerin pinnalla heinäkuun poutaisella säällä, koska vanha emäntäpiika hakkaa ja pienentää sitä säihkyileviin palasiin laudalla avonaisen akkunan;

lapset kaikki ovat keräytyneet ympärille ja uteliaasti katsovat hänen kankeitten käsiensä liikkeitä, kuinka ne vasarata kohottelevat, mutta nopeat karpäs-parvet, kantamina kepeän ilman, lentävät huoneesen rohkeasti, kuni isäntäväki, ja hyväksensä käyttäen eukon heikkoa näköä ja aurinkoa, joka hänen silmillensä haittaa tekee, laskeuvat makeille palasille, missä yksitellen, missä sakein ryhmin. Kylläisiä he ovat kesän anteliaan aikana, joka muutoinkin kaikkialle asettelee herkullisia ruokia, eivätkä tulleetkaan he ensinkään syömään, heidän teki vaan mieli näyttää itseänsä, juosta piipauttaa kerran edes ja takaisin sokerilla, hieraista yhteen etu- tai takajalkoja tahi syyhäistä niillä siipien juurta tahi ojentaa etujalat ja pyhkäistä niillä pään päältä, kääntyä ympäri ja lentää jälleen pois ja taaskin palata kera uusien luopumattomien parvien.

Eipä ennättänyt Tshitshikow oikein katsahtaa ympärinsä, niin jo kävi hänen käsivarteensa kuvernöri ja esitteli hänet samassa rouvallensa. Vieras ei käynyt tässäkin hämille: hän sanoi jonkunlaisen mielistelyn, varsin soveliaan noin keski-ikäisen miehen sanoa, jonka virka-arvo ei ole kovin suuri eikä kovin pienikään. Kun tanssiin asettuneet parit olivat ahdistaneet muut vieraat seinän viereen, katseli Tshitshikow heitä, kädet selän takana, hyvin tarkasti pari minutia. Useat naiset olivat hyvin puettuja, muodin mukaan, toiset olivat panneet päällensä mitä parasta kohtalo on läänin kaupunkiin ohjannut. Miehet olivat täällä, kuten muuallakin kahta laatua: toiset laihoja, jotka aina hääräilivät naisten ympärillä; ja niistä muutamat senlaatuaisia, että oli vaikea erottaa niitä Pietarin herroista, sillä niilläkin oli sangen huolellisesti ja hyvällä aistilla kammattut poskiparrat tahi muutoin sievän näköiset, siposileiksi ajatut soikeat kasvot, ja nämä herrat ne istuivat naisten viereen yhtä huolettomasti, puhuivat franskaa samalla muotoa ja naurattivat naisia yhdellä lailla kuin Pietarissakin tehdään. Toisena laatuna olivat lihavat herrat s.o. semmoiset kuin Tshitshikowkin, minä tarkoitan ei liian lihavat, vaan ei laihatkaan. Nämä ne päin vastoin katsoivat naisväkeä karsaasti ja peräytyivät heistä ta'ammassa, silmäillen sivuille päin, eiköhän muka missä kuvernöriin palvelija asettele viheriöitä pöytiä whistiä varten. Heidän kasvonsa olivat täyteläiset ja pyöreät, muutamissa oli käsniäkin, joku oli rokon-arpinen. Hivuksiaan he eivät kammanneet otsatupsulle eivätkä kiharoillekaan, eivätkä siihen malliin, jota Franskalainen nimittää: "hitto vieköön!" Heidän tukkansa oli joko lyhyeksi keritty tahi sileäksi kammattu ja kasvopiirteet enimmäkseen pyöreitä ja jänteviä. Nämä olivat kaupungin kunnian-arvoisia virkamiehiä. Niin! lihavat ne osaavat paremmin asioitansa ajaa maailmassa kuin laihat. Laihat palvelevat enimmäkseen erityisillä toimilla tahi ylimääräisinä, heiluen sinne tänne; heidän toimeentulonsa on ikään kuin köykäistä ilmassa keijumista ja peräti epävarmaa! Lihavat sitä vastoin eivät ole koskaan ylimääräisissä viroissa, vaan aina vakinaisissa, ja mihin virkaan kerran istuvat, niin lujasti ja varmasti siihen istuvatkin, niin että saattaa virkakin heidän altansa risahtaa ja hävitä, vaan he kas vaan eivät paikastaan erkane. Ulkonaista loistoa he eivät rakasta: frakki heidän päällään ei ole niin somaa kuosia kuin laihaan päällä; mutta sen sijaan on heillä rahalippaissaan siunaus suuri. Laihalla ei enää kolmen vuoden perästä ole ainoatakaan sielua, joka ei olisi pantiksi pantu lombardiin, mutta lihavalla — ei aikaakaan, niin ilmaantui kuin ilmaantuikin kaupungin syrjään talo, ostettu vaimon nimelle; sitten tulee toiseen syrjään toinen talo, sitten lähelle kaupunkia pikkuinen kylä, sitten suuri kylä kaikkine tiloineen taloineen. Niinpä lihava vihdoon, palveltuansa Jumalata ja keisaria ja ansaittuansa yleisen kunnioituksen, eroaa virasta, siirtyy maalle ja siellä hänestä tulee tilan-omistaja, kunnan Venäläinen herra, vieraanvarainen isäntä; siellä hän elää ja hyvin eläekin. Mutta hänen jälkeensä taas laihat perilliset päästävät, kuten Venäjällä on tapa, isänsä rahat ja tavarat menemään oikein "hollikyydillä".

Täytyy tunnustaa, että melkein tällaista ajatteli Tshitshikow, seuraa tarkastellessansa, ja seurauksena oli se, että hän liittyi vihdoon lihaviin, jotka melkein kaikki olivat tuttavii. Siellä oli prokuratori, jolla oli varsin mustat tuuheat kulmakarvat ja jolla oli tapana iskeä aina väliin vasenta silmäänsä, ikäänkuin olisi tahtonut sanoa: "käydään, veikkonen, tuonne toiseen huoneeseen, niin minä virkan sinulle jotakin". Yleensä oli hän totinen ja harvapuheinen mies. Siellä oli postimestari, pienikasvuinen mies, mutta sukkela kieleltään ja filosofi; — siellä presidentti, varsin järkevä ja miellyttävä mies. Kaikki nämä tervehtivät Tshitshikow'ia kuni vanhaa tuttavaa, ja siihen vastasi tämä, kumartaen vähän sivuun, eikä ilman sievyyttä.

Täällä tutustui hän varsin sieväkäytöksisen ja kohteliaan tilan-omistajan, Manilow'in, sekä ulkonäöltään jotenkin kömpelömäisen Sobakevitsh'in kanssa, joka heti ensi kerralta tallasi hänen jalalleen ja virkkoi: "anteeksi!" Samalla pistettiin hänelle käteen kortti osallisuutta varten whistiin, ja sen hän otti vastaan alin-omaisella kohteliaalla tavallaan. He kävivät nyt viheriään pöytään ja istuivat siinä hamaan illalliseen asti. Kaikki keskustelu lakkasi nyt kokonaan, niinkuin ainakin, milloin totisehen toimeen käsin käydään. Postimestarikin, vaikka oli hyvin puhelias mies, ilmaisi, heti kuin oli ottanut kortit käteensä, miettivän lauseen kasvoillensa, pisti ylähuulensa alahuulen alle ja oli tässä asennossa pelin loppuun asti. Lyöden värilehteä kolautti hän kättänsä pöytään, virkkaen, jos se oli rouva: "Ämmä aisoihin!" Jos taas kuningas, niin näin: "Mitä sinä moukka mokotat!" Presidentti se puheli näin: "Entäs kun minä sitä parrasta kiinni. Entäs kun minä sitä viiksistä kiinni!" Väliin kuului, korttia pöytään lyödessä, tällainen lause: "Kävi miten kävi, paraallaan pappikin ajaa; ruutua!" tahikka: "Ristiä, sanoi kissa, kun jälle kuoli!" tahi "Ristiä ja rangaistusta!" Pelin loputtua väiteltiin, niinkuin tavallista on,

jotenkin kovalla äänellä. Vieras väitteli hänkin, vaan menetteli siinä erinomaisen taitavasti, niin että kaikki näkivät hänen väittelevän, vaan väittelevän niin sievällä tavalla. Ei hän milloinkaan sanonut: "te löitte", vaan "te suvaitsitte lyödä" ja "minulla oli kunnia kattaa teidän kakkosenne" ynnä muuta sellaista. Saadakseen yhä paremmin riita-veljiänsä suostumaan jostakin asiasta, ojensi hän heille kaikille joka kerran hopeisen emaljoidun nuuskarasiansa, jonka pohjalle oli pantu kaksi ruusua, lemua varten.

Vieraan huomio kiinnittyi erittäinkin yllä mainittuihin tilan-omistajiin Manilow'iin ja Sobakevitsh'iin. Hän hankki heistä heti kohta tiedon, vedettyään samassa syrjemmälle presidentin ja postimestarin. Moniahta hänen tekemänsä kysymys osoitti hänessä ei ainoastaan tiedon halua, vaan perusteellisuuttakin, sillä kaikkein ensimmäiseksi tiedusti hän, kuinka monta sielua talonpoikia kullakin on ja missä tilassa heidän kartanonsa ovat, ja vasta sen jälkeen kysyi hän heidän nimeänsä. Vähän ajan kuluttua sai hän lumonneeksi heidät kaikki. Tilan-omistaja Manilow, nuorenläntä mies vielä, jolla oli silmät makeat kuni sokeri ja joka aina nauraessaan sirristeli niitä, oli aivan hurmaunut hänestä. Sangen kauan hän puristeli vieraan kättä ja pyytämällä pyysi, että tämä tekisi hänelle kunnian ja tulisi hänen kyläänsä, jonne hänen sanainsa mukaan ei ollut kuin viisitoista virstaa tulliportilta. Tshitshikow puolestaan, varsin kohteliaasti taivuttaen päätään ja sydämmellisesti puristaen toisen kättä, vastasi tähän, ett'ei hän ainoastaan ole tekevä tätä suurimmalla mielihyvällä, vaan on pitävä sen pyhimpänä velvollisuutenansa. Sobakevitsh sanoa tokaisi hänkin: "Olkaa hyvä, tulkaa meillekin" ja raapasi lattiata jalallansa, jota verhosi niin kamalan suuri saapas, että moiseen tuskin sopivata jalkaa voi löytääkään, varsinkin nykyiseen aikaan, jolloin jättiläiset ovat alkaneet Venäjälläkin joutua sukupuuttoon.

Seuraavana päivänä läksi Tshitshikow päivälliselle ja illanviettoon polisimestarin luokse, jossa kello kolmelta jälkeen puolenpäivän käytiin korttipöytään ja lyötiin whistiä kello kahteen saakka yöllä. Siellä hän muun muassa tutustui tilan-omistajan Nosdrew'in kanssa. Tämä oli noin kolmekymmentä vuotta vanha huima-poika, joka moniaan sanan perästä jo alkoi häntä sinutella. Samoin sinutteli Nosdrew polisimestariakin ja prokuratoria, kuni läheisiä sukulaisia konsanaankin; mutta ison pelin aljettua, rupesivat polisimestari ja prokuratorin varsin huolellisesti tarkastamaan kaikkia hänen kaatojaan ja pitämään silmällä jok'ainoata korttia, minkä hän löi.

Huomis-iltana oli Tshitshikow presidentin luona, joka vastaan-otti vieraansa, niitten joukossa kaksi rouvas-ihmistäkin, jotenkin rasvaisessa aamu-nutussa. Sitten oli hän varakuvernörin luona illanvietossa; sitten viinavuokraajan luona suurilla päivällisillä; sitten prokuratorin luona vähäisillä päivällisillä, jotka olivat yhtä hyvät kuin suuretkin; sitten kaupungin kunnan-esimiehen luona jumalanpalveluksen jälkeen suuruksella, joka oli päivällisten arvoinen sekkin. Sanalla sanoen, hän ei tullut olleeksi kotonansa hetkeäkään; ravintolaansa tuli hän vaan makaamaan.

Vieras osasi joka hetki esiintyä kokeneena herrasmiehenä, joka ei jää hämille eikä sanattomaksi milloinkaan. Oli keskustelu mistä hyvänsä, aina hän osasi sitä kannattaa: kun puhuttiin hevoslaitoksista, haasteli hän hevoslaitoksistakin; kun puhe oli hyvistä koirista, teki hän tässäkin asiassa monta viisasta muistutusta; kun keskusteltiin käräjätutusta, osoitti hän tuntevansa tuomarienkin tepposia; kun väitettiin billiardi-pelistä, ei hän ollut outo billiardi-pelissäkään; kun haasteltiin hyvistä töistä, lausui hän hyvistä töistään mielipiteitään, oikeinpa kyynelsilmin; kun juteltiin kuumen viinin valmistamisesta, oli hänellä tietoja kuumasta viinistäkin; kun pakinoitiin tullivirkamiehistä ja tullitarkastajista, puheli hän niistäkin niinkuin itse olisi ollut tullivirkamiehenä ja tarkastajana. Merkillistä kumminkin kuinka hän kaiken tämän osasi verhota jonkinlaiseen kainouteen, osasi taitavasti käyttää itseänsä. Ei hän puhunut kovaa eikä hiljaa, vaan juuri niinkuin pitää. Sanalla sanoen, katso miltä puolelta hyvänsä, hän oli kuin olikin varsin kunnollinen mies. Kaikki kaupungin virkamiehet olivat mielissään tämän vieraan tulosta. Kuvernöri sanoi häntä kelpo mieheksi; prokuratorin toimeliaaksi; santarmien överstin mielestä hän oli oppinut mies; presidentistä nähden hän oli tiedokas ja kunnioitettava mies; polisimestari sanoi häntä kunnioitettavaksi ja miellyttäväksi; polisimestarin rouva miellyttävimmäksi ja kohteliaimmaksi ihmiseksi. Jopa itse Sobakevitshkin, joka harvoin puhui kenenkään hyvistä puolista, tultuansa nyt jotenkin myöhään kaupungista ja kokonaan riisuttuansa ja käytyänsä vuoteelle laihan vaimonsa viereen, virkkoi hänelle:

— "Minä olin, kultaseni, iltaa viettämässä kuvernörin luona ja päivällisillä polisimestarin luona ja tulinkin tuttavaksi kollegian-neuvoksen Pavel Ivanovitsh Tshitshikow'in kanssa; — erinomaisen hauska mies!"

Tähän vastasi puoliso vaan: "hm!" ja sysäsi häntä jalallaan.

Tämmöinen peräti edullinen mielipide syntyi vieraasta kaupungissa ja tämmöisenään se pysyi hamaan siihen asti, kunnes muuan kummallinen ominaisuus ja hanke elikkä kuten maaseuduilla sanotaan *merkillinen seikka*, josta lukija pian saa tiedon, saattoi ymmälle melkein koko kaupungin.

II LUKU.

Toista viikkoa oli jo vieras asunut kaupungissa, yhä käyden iltahuveissa ja päivällisillä ja siten, kuten sanotaan hauskasti viettäen aikaansa. Viimeinkin päätti hän siirtää vieraissa-käyntinsä ulkopuolelle kaupunkia ja käydä tervehtimässä tilan-omistajia Manilow'ia ja Sobakevitsh'ia, niinkuin oli luvannutkin. Kukaties oli hänellä tähän toisia, syvempiäkin syitä; kukaties oli hänellä siellä vakavampia sydämelle läheisempiäkin asioita ajettavana... Mutta kaikesta tästä saa lukija tiedon vähitellen ja aikoinansa jos vaan riittää malttia lukemaan tätä jutelmaa, pitkän pitkää, jonka on määrä sittemmin levetä ja laveta aina sitä myöten mitä lähemmäksi tullaan loppua, jossa kiitos seisoo. Selifan-kuskille annettiin käsky valjastaa hevoset huomenna ani varahin tunnettujen vaunujen eteen. Pekko sai käskyn jäädä kotiin ja vartioida huonetta ja matkasäkkiä.

Ei liene liikaa, jos lukija tutustuu näihin kahteen sankarimme maa-orjaan. Tosin he eivät ole niin tärkeitä, he kun ovat vasta toisen, vieläpä kolmannenkin, luokan henkiä. Tosin eivät kertomuksen päävaikuttimet ja käänteiden ala heissä, he kun vaan siellä täällä pikimmältään tarttuvat näihin vaikuttimiin. Mutta tekijä rakastaa olla peräti täsmällinen kaikessa ja, Venäläinen vaikka onkin, tahtoo hän tässä suhteessa olla tarkka kuin Saksalainen. Tämä tutustuminen ylipäänsä ei vie pitkää aikaa eikä tilaakaan, sillä pitkiä selityksiä ei enää tarvitse lisäykseksi siihen, mitä lukija jo tietää, nimittäin, että Pekon päällä oli jotenkin avara ruskeanvärinen takki, herralta peritty, ja että hänellä oli säätyläistensä tapaan järeät huulet ja järeä nenä. Luonteeltaan hän oli paremmin harvasanainen kuin puhelias. Olipa hänellä jalo halu sivistykseenkin, se on kirjain lukemiseen, vaikk'ei hän suurta lukua pitänyt kirjan sisällyksestä. Yhtä kaikki olivat hänelle rakastuneen sankarin seikkailut ja aapiskirjat ja rukouskirjat, — kaikkia hän luki yhtä tarkasti; jos olisi hänen kouraansa pistetty kemia, niin ei hän olisi hyljännyt sitäkään. Ei häntä miellyttänyt se, mitä hän luki, vaan itse lukeminen, elikkä, paremmin sanoen, lukemisen toimi; siinä näet muka kirjaimista aina syntyy jonkunlainen sana, joka toisinaan merkitsee hiis ties mitä. Tätä lukemista enimmäkseen toimitettiin makaavassa asemassa, eteisessä, vuoteella, jonka patja oli siitä syystä vanunut ja litistynyt pannukakuksi. Paitsi lukemisen halua oli hänessä vielä kaksi omituisia puolta: ensiksi makasi hän riisumatta, aina sama päällysnuttu yllä; toiseksi oli hänellä mukana aina joku omituiselta haiseva ilma, joka muistutti asuttua huonetta, niin ett'ei hänen huolinut muuta kuin asettaa vaan vuoteensa johonkin, vaikkapa semmoiseenkin huoneeseen, missä ei siihen asti ollut ihmisiä asunut, ja siirtää sinne sinellinsä ja muut tavaranansa, niin tuntui kuin olisi siinä huoneessa asunut ihmisiä jo kymmenen vuotta. Tshitshikow, varsin hienotunteinen ja muutamissa kohdin kiukkuinenkin mies, vedettyään nenäänsä ilmaa aamun tuimaan, irvisteli vaan ja päätänsä puisteli, virkkaen:

— "Hiis ties sinua; hikoiletko sinä, vai mitä: kävisit edes saunassa".

Siihen ei Pekko vastannut tavallisesti mitään, vaan koetti samalla ryhtyä johonkin toimeen, menen muka isäntänsä frakkia harjaamaan tahi muuten vaan korjaamaan jotakin. Mitä lienee Pekko ajatellutkaan, vaiti ollessansa? Kukaties hän arveli itsekseen: "Kyll' olet hyvä sinäkin"; sata kertaa puhut yhtä asiaa... Ja kukapas sen oikein tietää, mitä herran maa-orja ajattelee. Ja niin pitkältä nyt täksi kertaa Pekosta.

Kuski Selifan oli kokonaan toisenlainen. Vaan tekijätä suuresti kainostaa puhua lukijoille näin paljo alhaisista ihmisistä, kokemuksestaankin tietäen, kuinka vastenmielisesti he tutustuvat alhaisten säätyjen kanssa. Semmoinen se vaan on Venäjän mies: sanomaton halu on hänellä tutustua jokaisen kanssa, joka on yhtäkin arvoa ylempänä häntä, ja lakkituttavuus kreivin tai ruhtinaan kanssa on hänelle parempi kaikkea ystävyyttä. Pelkäpää tekijä sankarinsakin puolesta, joka on ainoastaan kollegianneuvos. Hovineuvokset kukaties tutustuvat hänen kanssaan, mutta ne, jotka jo ovat kiivenneet kenralin-virkoihin, ne kenties heittävät tuommoisen halveksivan katseen, jommoisen ihminen ylpeästi heittää kaikkeen, mikä on häntä alempana, taikka — mikä vielä pahempi on — kokonaan osoittavat välinpitämättömyyttä, tekijälle niin masentavaista. Vaan niin surullista kuin kaikki tämä onkin, täytyy kumminkin palata sankariimme.

Ja niinpä, kuten jo sanottiin, hän antoi tarpeemmakaiset käskyt jo illalla; heräsi aamulla hyvin varhain, pesihe, pyyhki ruumiinsa märällä pesusienellä kantapäästä kiireesen asti — tämä tapahtui ainoastaan sunnuntaisin, ja silloin sattui olemaan sunnuntai — ajoi partansa sileäksi, että posket olivat sileät ja kiiltävät kuin atlas, ja puettuaan päälleen frakin puolukan karvaisesta valkosäkenisestä kankaasta ja sen päälle suuret karhunnahkaiset turkit, läksi alas portaita, ravintolan passarin kannatella häntä milloin puolelta milloin toiselta, ja nousi viimein vaunuihinsa. Jyristen ajoivat vaunut ravintolan portista kadulle. Ohi kulkeva pappi nosti hattunsa, joukko poikia, likaiset paidat päällä, ojensivat hänelle käsiänsä, huutaen: "pari penniä, hyvä herra, orpo raukalle!" Kuski, huomattuaan kuinka yhdellä heistä oli erinomainen halu kiivetä vaunujen taakse, huiskasi häntä ruoskalla, ja nytpä vaunut kolisemaan katujen kiviä myöten. Hauskaa oli jo kaukaa nähdä kirjavata tullipuuta, joka ilmoitti, että kadun kivistä

niinkuin muustakin tuskasta pian tulee loppu. Kolautettuaan vielä muutamia kertoja päätänsä vaunujen perään, läksi Tshitshikow kiittämään pitkin pehmoista maantietä.

Tuskin oli kaupunki jäänyt jäljelle, niin jo ilmaantui, kuten meillä laita on, jonkin joutavaa molemmille puolin tietä: mättäitä, kuusia, pikku männyn tylleröitä, vanhain honkain kärvettyneitä runkoja, kanervia ynnä muuta romua. Tulipa vastaan kylä ja tämän tuvat supi suorassa linjassa, rakennukseltaan kuni vanhat puut pinossa, harmaat katot päällä ja eturäystäät varustetut puisilla leikkauskoristeilla, muistuttaen kirjoituilla päällä kaunistettuja pyyhkeitä. Porttien edessä lavitsoilla istui, kuten konsanaankin, talonpoikia, lammasturkit päällä. Pulleakasvoisia akkoja, rinnat sidottuina, kurkisteli yläakkunoista; alaisista katsoa mullotteli vasikka tai ojenteli sokeata kärsäänsä sika; sanalla sanoen — tavallisia näkyjä.

Kuljettuaan viidennentoista virstan tolpan ohi, muisti hän, että täällähän pitäisi olla Manilow'in kylä, tämän oman puheen mukaan, mutta menipä kuudeskintoista virsta, eikä kylää vielääkään näkynyt, ja tokkopa oikealle tolalle olisivat osanneetkaan, elleivät olisi kohdanneet kahta talonpoikaa. Näiltä nyt kysäistiin, kaukanako muka on Samanilovkan kylä. Talonpojat ottivat lakit päästään, ja toinen heistä, viisaampi näöltään ja parta vaajana leuassa, vastasi:

— "Manilovka kukaties, eikä Samanilovka".

— "No niin Manilovka".

— "Manilovkako? No se nyt on sillä viisiä, että kun vielä kulkee virstan, niin siinä se sitten on, meinaten: siitä suoraan oikealle".

— "Oikealle, niinkö?"

— "Oikealle", vastasi talonpoika. "Siinä sitten on tie Manilovkaan, mutta Samanilovkaa täällä ei ole. Semmoinen sillä on nimi, meinaten: se on nimeltään Manilovka, mutta Samanilovkaa täällä ei ole ensinkään. Suoraan siellä sitten mäellä on kivinen rakennus, kahdenkertainen, se on herraskartano, meinaten: siinä justiin itse hovinherra asuu. Niin, siinä se sitten onkin Manilowka, mutta Samanilovkaa täällä ei ole ensinkään minkään näköistä, eikä ole ollutkaan".

Lähdettiin tuosta etsimään Manilovkaa. Kahden virstan päässä käännyttiin kyläraitille, mutta kulkivatpa sitä virstan, toisen ja kolmannenkin, eikä vielääkään näkynyt kahdenkertaista kivirakennusta. Tuossapa nyt Tshitshikow muistikin, että kun tuttava kutsuu toista luokseen maalle viidentoista virstan päähän, niin on sinne varmaankin kolmekymmentä. Manilovkan kylän asema ei ollut omiansa vetämään huomiota puoleensa. Kartano seiso yläpuolellaan ylängöllä, joka oli avoin kaikille tuulille, mille vaan päähän pistää ruveta puhaltamaan. Mäen rinnettä verhosi niitetty nurmikko. Siinä oli englantilaiseen malliin parissa kolmessa ryhmässä syrenejä ja keltaisia akasioita; viisi kuusi koivua koettivat siellä täällä kohotella pienilehtisiä, laihoja latvojaan. Kahden koivun alla oli lehtimaja, varustettu litteällä vehreällä kupolilla, puisilla sinertävillä pylväillä ja tänkaltaisella kirjoituksella: "*yksinäisten miettetten temppele*". Alempana oli lampi, pinnaltaan täynnä vihreätä vesiruohoa, joka ylimalkain ei ole outo asia venäläisten tilan-omistajain englantilaisissa puistoissa.

Ylängön juurella ja osaksi rinteelläkin näkyi pitkin päin ja poikki puolin harmaita, pyöreistä hirsistä tehtyjä tupia, joita sankarimme, ties mistä syystä, heti rupesi lukemaan ja sai niitä luetuksi kolmatta sataa. Ei ollut niitten välissä missään puuta eikä pensasta eikä muuta ruohoa: pyöreä hirsi se vaan katseli kaikkialta. Näkyä oli elähyttämässä kaksi akkaa, jotka kuvankauniista nostetuista liepeistä ja varustettuina kaikilta haaroilta, kaalasivat polvia myöten lammessa, hinaten kahdesta kapulasta vähäistä rikkinäistä rantanuotaa, jossa näkyi kaksi takertunutta äyriäistä ja valkähtelevä ahven. Akat olivat nähtävästi riidassa ja toruilivat jostakin keskenään. Tuonnempana siinsi jonkinmoisessa ikävän-sinervässä valossa honkametsä. Miten lienee ilmakaan osannut tulla niin mukava ja sopiva: ei se ollut kirkas eikä synkkä, vaan tuommoista vaalean harmaata väriä, jommoista näkee ainoastaan linnue-väen vanhoissa univormuissa. Kuvan täydellisyydestä ei puuttunut kukkoakaan, vaihtelevan ilman ennustajaa, joka siitä huolimatta, että päänsä oli koverrettu melkein aivoihin asti muitten kukkojen nokkain voimalla kaikenlaisten lemmenasiain tähden, piti varsin suurta ääntä ja räpytteli siipiäänkin, revytyitä ja repaleisia kuin vanhat rievut.

Pihaa lähestyessään huomasi Tshitshikow kuistilla itse isännän, joka seiso viheriässä aamunutussa, varjostaen kädellään silmiään päivän varjon tapan, tarkemmin nähdäkseen läheneviä vaunuja. Mitä likemmäs vaunut tulivat, sitä iloisemmaksi hänen silmänsä kävivät ja sitä leveämmäksi hänen hymynsä.

— "Pavel Ivanovitsh!" huusi hän, nähdessään Tshitshikow'in astuvan alas vaunuista. "Viimeinkin olette muistaneet meitä".

Tuttavukset antoivat toistensa suuta erittäin palavasti, ja Manilow saattoi vieraansa sisään. Vaikka se aika, joka heiltä menee astuessaan porstuan, eteisen ja ruokasalin kautta, on jotenkin lyhyt, niin

koetammepa kumminkin, emmeköhän sillä välin ennättäisi sanoa jotakin talon isännästä. Vaan tässä täytyy tekijän tunnustaa, että tällöinen yritys on sangen vaikea. Paljoa helpompi on kuvata suuria luonteita: ei tarvitse muuta kuin käyttele vaan sivellintä kankaalla minkä jaksat, laita mustat, sähköyvät silmät, tuuheat kulmakarvat, arpi keskelle otsaa, heitä heilauta olan yli musta tahi tulipunainen vaippa, — siinä on muotokuva valmis. Mutta juuri kaikki nuo herrasmiehet, joita on maailmassa paljon, jotka ulkonäöltään ovat niin paljo toistensa näköiset ja kumminkin, kun heitä tarkemmin katselee, osoittavat niin monta saavuttamatonta omituisuutta, — nämä ne ovat kauhean vaikeita kuvata. Tässä täytyy kovasti jännittää huomiota, ennenkuin saat eteesi kaikki hienot, melkein näkymättömät piirteet, ja yleensä tulee hyvin syvälle pakoittaa semmoistakin katsetta, joka jo on teroittunut kokemuksessa.

Jumala yksin tietää, mitä luonnetta Manilow oikeastaan oli. Löytyy muuan laji ihmisiä, joita tunnetaan nimellä: *semmoisia ja tällöisiä, ei tie ole sitä eikä tätä, ei niitä kysytä kylässä, eikä kaivata kaupungissa*. Niihin kenties sopii lukea Manilow'iakin. Ulkonäöltään oli hän pulska mies. Hänen kasvojensa piirteistä ei puuttunut miellyttävääsiisyyttä, mutta tämä miellyttävääsiisyys oli ikäänkuin sokeroitettu liian makeaksi. Hänen liikkeissään ja ryhdissään oli jotakin, joka haki suosiota ja tuttavuutta. Hän hymyili mehevästi; hän oli valkoverinen, sinisilmäinen. Ensimmäisenä hetkenä, hänen kanssaan puhellessasi, et malta olla sanomatta:

— "Miellyttävä ja kelpo mies!"

Seuraavana hetkenä et sitten sano mitään, vaan kolmantena virkat:

— "Hiis ties, mitä tuo on!"

Ja niinpä poistut kauemmas. Ellet poistu, niin tuntuu sinusta kauhean ikävältä.

Et häneltä saa yhtään pontevaa, et edes närkästäkään sanaa, jommoisen saat kuulla melkein jokaiselta, kun vaan kosket hänen arkaa kohtaansa. Jokaisella on aina arka kohtansa: yhden arkana kohtana ovat jäniskoirat; toinen luulee olevansa erinomainen soitannon rakastaja ja ihmeellisesti tuntee kaikki syvät kohdat siinä; kolmas on mestari kelpo aterioissa; neljäs on mestari olemaan edes tuumaakaan ylempänä sitä, mitä hän oikeastaan on; viides on vähempi vaatimuksilleen, hän nukkuu ja haaveksii, mitenkä muka hänen onnistuisi yleisessä kävely paikassa kulkea kerran ja toisen flygeli-adjutanttin rinnalla, niin että sen näkisivät ystävät ja tuttavat ja tuntemattomatkin; kuudes on lahjoitettu semmoisella kädellä, joka tuntee ylenluonnollista halua taivuttaa jonkun ruutu-ässän tai kakkosen kulmaa, sillä välin kuin seitsemännen käsi pyrkien pyrkii järjestyksen tekoon, päästä nimittäin lähemmäs kestikievarin isännän tahi kyytimiehen personaa, sanalla sanoen, jokaisella on omat puolensa, mutta Manilow'illa ei ollut niin mitään.

Kotonaan hän puhui varsin vähän, enimmäkseen hän vaan mietiskeli ja tuumaili, mutta mitä hän mietiskeli — ties taivas. Taloudesta hän ei suuria välittänyt, ei hän edes milloinkaan käynyt peltojansa katsomassa, talous meni menojaan niinkuin itsestään. Kun vouti sanoi:

— "Herra, nyt pitäisi tehdä se ja se".

— "Niin; ei olisi hullummaksi", vastasi isäntä, polttaen piippuansa.

Tähän piipun polttoon tottui hän jo armeijassa palvellessaan, jossa häntä pidettiin siivoimpana, kohteliaimpana ja sivistyneimpänä upserina.

— "Niin, niin, ei olisi hullummaksi", toisteli hän. Kun hänen luokseen tuli talonpoika ja, raavittuaan niskaansa, puhui:

— "Herra, päästäs minua työn ansiolle, rahaa hankkimaan veroksi".

— "Mene, mene", vastasi isäntä, eikä hänen mieleensäkään johtunut, että talonpoika menee juomateille.

Toisinaan hän, katsellen kuistiltansa pihalle ja lammelle, puheli, kuinka muka olisi hyvä, jos äkkiä tehtäisiin maan-alainen käytävä kartanosta tahi jos lammen yli rakennettaisiin kivinen silta, jossa olisi molemmin puolin kauppapuoteja, ja niissä istuisi kauppiaita, myöden kaikenlaista talonpojalle tarpeellista rihkamakalua. Tällöin hänen silmänsä kävivät sanomattoman makeiksi, ja kasvoilla asui suuri tyytyväisyys. Nämä aikeet ne kumminkin olivat ja pysyivät pelkkinä sanoina. Hänen omassa kamarissaan oli muuan kirja, jossa oli kulma käännettynä 14:nellä sivulla, ja tätä kirjaa hän luki lakkaamatta jo kolmatta vuotta. Aina hänen talossaan puuttui jotakin. Vierashuoneessa oli erittäin kauniit huonekalut, päällystetyt komealla silkkipankaalla, ja olivat varmaankin maksaneet melkoisen summan. Mutta kahteen nojatuoliin tätä kangasta ei ollut riittänyt, ja nämä oli päällystetty pelkällä niinimatolla. Isäntä se kumminkin jo useampain vuosien kuluessa aina tapasi varoittaa vieraitansa:

— "Älkää istuko noihin nojatuoleihin, ne eivät ole vielä valmiita".

Yhdessä huoneessa ei ollut huonekaluja ensinkään, vaikka jo ensimmäisinä päivinä häitten jälkeen oli ollut heillä puhetta:

— "Kultaseni, huomenna pitäisi toimittaa tähän huoneeseen edes väliaikaisesti huonekalut".

Illalla kannettiin pöytään erinomaisen uljas kynttilälajalka tummasta pronssista ja siinä oli kolme sulotarta muinaiseen malliin ja upea perlamuttinen kilpi, ja tämän pulskan kynttilälajalan viereen pantiin tavallinen, vaskinen ja kampura, vino ja kokonaan talissa, vaikk'ei tätä huomannut isäntä eikä emäntä eikä palvelijat.

Hänen vaimonsa ... vaan ylimalkain he olivat varsin tyytyväisiä toisiinsa. He olivat tosin olleet jo yhdeksättä vuotta naimisissa, vaan yhä vielä he toisillensa tarjosivat milloin omena-palasen, milloin konfektin, milloin pähkinän, virkkaen liikuttavan hellällä, rakkautta osoittavalla äänellä:

— "Avaa, kulta, suukkosi, niin minä pistän tämän palasen".

Sanomattakin on selvä, että suukkonen avattiin tässä tilaisuudessa varsin viehättävästi. Syntymäpäiviksi valmisteltiin lahjoja, esimerkiksi helmillä kirjattu koteloinen hammasharjaa varten. Ja varsin usein, heidän sohvalle istuessaan, jätti toinen aivan äkkiä, ihan tietämättömistä syistä piippunsa ja toinen työnsä, jos semmoinen sattui silloin käsillä olemaan, ja niin suudeltiin semmoinen hiukeneva ja pitkällinen suutelo, että sen aikana olisi vallan hyvin ennättänyt polttaa pienen olki-sikarin. Lyhyesti, he olivat, kuten sanotaan, onnellisia. Sopisi kyllä muistuttaa, että talossa on muitakin toimia kuin pitkälliset suutelot ja syntymäpäivälahjat, ja saattaisi kyllä tehdä montakin erillaista kysymystä. Minkätähden esimerkiksi ruo'at valmistetaan typerästi ja tolkkottomasti? minkätähden on aitta joteinkin tyhjä? minkätähden emäntäpiika varastelee? minkätähden rengit ovat siivottomia ja juomareita? minkätähden koko palvelusväki makaa armottoman paljon ja toimittaa tyhjää koko muun ajan? Kaikki nämät asiat ovat kumminkin halpaa laatua, ja Manilow'in rouva oli saanut hyvän kasvatuksen, mutta hyvä kasvatus saadaan tietysti pensioneissa, mutta pensioneissa on kolme esinettä inhimillisten hyväin avujen pohjana ja pontena, nimittäin franskan kieli, välttämätön perhe-elämässä, piano, hauskein hetkien hankkimista varten aviomiehille, ja vihdoin taloudellinen puoli: kukkaroiden ja salaisten lahjain valmistaminen. On kyllä itse opetustavassa tehty kaikenlaisia parannuksia ja muutoksia, semminkin näinä aikoina, ja tähän kaikkeen vaikuttaa itse pensionin-pitäjäin ymmärrys ja kyky. Muutamissa pensioneissa laita on semmoinen, että ensin on piano, sitten franskan kieli ja sitten vasta taloudellinen puoli. Toisissa taas käy niinkin päin, että ensin on taloudellinen puoli, s.o. salaisten lahjain valmistaminen, sitten franskan kieli ja sitten vasta piano. Opetustavat ovat monenlaiset. Ei liene liikaa mainita vielä, että Manilow'in rouva ... mutta minuapa, toden totta, suuresti peloitaa puhua rouvasväestä, ja sitä paitsi on minun jo aika palata sankareihimme, jotka jo ovat seisonet muutaman minutin vieraskamarin oven suussa, pyytäen toistaan astumaan edeltä.

— "Olkaa hyvä, älkää minusta huoliko, kyllä minä astun perässä".

— "Ei suinkaan, Pavel Ivanovitsh, te olette vieras", puheli Manilow, osoittaen kädellään ovea.

— "Älkää olko millännekään, minä pyydän, älkää olko millännekään, tehkää hyvin, astukaa", pyyteli Tshitshikow.

— "E-hei, en minä salli, että niin miellyttävä, sivistynyt vieras kulkee minun perässäni".

— "Miksikä sivistynyt?... Olkaa hyvä".

— "Ei, suvaitkaa vaan astua".

— "Vaan miksi niin?"

— "No näettekös siksi niin", virkkoi Manilow, mehevästi myhähtäen.

Vihdoin ystävykset astuivat yht'aikaa kupeet edeltä ja vähän litistivät toisiaan.

— "Sallikaa esitelläni teille vaimoni!" sanoi Manilow. "Kultaseni! Pavel Ivanovitsh!"

Tshitshikow huomasi tosiaankin rouvas-ihmisen, joka oli vähällä ollut jäädä häneltä kokonaan huomaamatta, hänen kumarrellessaan oven suussa Manilow'in kanssa. Rouva oli sangen sievä, puettu hyvällä aistilla. Hyvästi istui hänen yllään silkkinen vaalea kapotti. Vähäinen hento käsi viskasi jotakin kiireesti pöydälle ja puristi batistisen, kulmilta korko-ompeleilla varustetun nenäliinan. Hän kohottihe sohvalta, jossa oli istunut, ja Tshitshikow suuteli hänen kättänsä mielihyvällä. Rouva virkkoi — kielikin hänellä vähän sorahteli — että heidän on erittäin iloista nähdä häntä ja ettei ollut päivääkään, jolloin

hänen miehensä ei olisi muistellut häntä.

— "Niin", liitti Manilow, "lakkaamattapa vaimoni aina kyseli ja kyseli: 'missäs se sinun ystäväsi viipyy?' 'Malta, kultani, kyllä hän tulee!' Ja nytpä viimein teittekin meille sen kunnian. Toitte meille todellakin nautinnon, keväisen päivän toitte meille, sydämmen nimipäivät toitte..."

Tshitshikow, kuultuaan, että jo hamaan sydämmen nimipäivään oli saavuttu, kävi oikein hämille ja vastasi kainosti, ett'eihän hänellä ole mahtavaa nimeä, ei edes arvoa korkeata.

— "Teill' on kaikki tyyni", keskeytti Manilow yhä mehevästi myhäillen.
"Teill' on kaikki tyyni, teill' on enemmänkin".

— "Miltä näyttää teistä meidän kaupunki?" kysäsi rouva. "Onko teidän ollut hauska?"

— "Erittäin hauska kaupunki, oikein miellyttävä kaupunki", vastasi Tshitshikow. "Aika on kulunut peräti hupaisesti, seurahan siellä on erinomaisen kohtelias".

— "Mitäs sanotte meidän kuvernöristä?" kysyi rouva.

— "Niin, eikös se ole kaikkein kunnioitettavin ja miellyttävin mies?" kysäsi Manilow.

— "On totisesti", sanoi Tshitshikow; "kaikkein kunnioitettavin mies. Ja kuinka syvälle hän on tunkeutunut virkaansa; kuinka hän sen käsittää! Enemmän pitäisi olla moisia miehiä".

— "Ja kuinka hyvin hän osaa, katsokaas, ottaa vastaan jokaista ja osoittaa kohteliaisuutta käytöksissään", liitti Manilow myhäillen ja mielihyvissään sirrasti silmänsäkin, niinkuin kissa, jota hiljalleen kutkutetaan korvan takaa.

— "Erittäin hauska ja kohtelias mies", jatkoi Tshitshikow, "ja mimmainen taituri! kukas olisi semmoista voinut uskoa: niin kauniisti neuloskelee kaikenlaisia kotikoristeita! Hän näytti minulle oman tekemänsä kukkaron, — harva rouvas-ihminenkään osaa kirjailla niin taitavasti".

— "Entäs varakuvernöri, eikös se ole oikein suloinen mies?" sanoi Manilow ja sirrasti jälleen vähän silmiänsä.

— "Kunnon mies, kunnon mies kauttaaltaan", vastasi Tshitshikow.

— "Mutta sallikaas, mitäs sanotte polisimestarista. Eikös se ole varsin miellyttävä mies?"

— "Erinomaisen miellyttävä mies, ja niin viisas, niin paljon lukenut mies! Me löimme hänen luonaan whistiä prokuratorin ja presidentin kanssa hamaan päivänkoittoon asti. Peräti, peräti kelpo mies".

— "Mutta mitäs sanotte polisimestarin rouvasta?" lisäsi emäntä. "Eikös se ole oikein armas rouva?"

— "Oi, hän on ylevimpiä naisia, mitä minä tunnen", vastasi Tshitshikow.

Sen jälkeen ei unohdettu presidenttiä eikä postimestariakaan, ja sillä tavoin otettiin esille melkein kaikki kaupungin virkamiehet, jotka kaikki olivat kaikkein kunnollisimpia ihmisiä.

— "Ainako te maalla aikaanne vietätte?" kysyi vihdoin Tshitshikowkin vuoroansa.

— "Enimmästä päästä maalla", vastasi Manilow. "Joskus kumminkin käymme kaupungissa, saadaksemme seurustella sivistyneitten ihmisten kanssa. Ihminen metsistyy, katsokaas, jos aina korvessa asuu".

— "Totta kyllä, totta kyllä", vastasi Tshitshikow.

— "Aivan toista", vastasi Manilow, "aivan toista olisi, jos olisi kunnon naapureita, jos vaikkapa esimerkiksi olisi semmoinen mies, jonka kanssa, niinkuin nyt puhumisen katsannossa, saisi keskustella ystävällisyydestä, hyvästä kohtelemisesta, seurata jotakin semmoista tutkimista tieteellisyyden katsannossa, jotta tuntuisi sielussa ja sydämessä semmoinen niinkuin liikutus, jotta niin sanoakseni niinkuin jonkunlainen lämmin höyryileminen..."

Tässä tahtoi Manilow lausua jotakin lisää, mutta, huomattuaan vähän takertuneensa, tokaisi vaan kädellään ilmaan ja jatkoi: "silloin tietysti maa-elämä ja yksinäisyys saattaisivat tarjota monta huvitusta. Vaan eihän ole ketään, ei niin ketään. Joskus tuossa joutessaan vain lukee 'Isänmaan Poikka!'" [Laajalti levinnyt kirjallinen lehti Venäjällä. Suomentajan muistutus.]

Tshitshikow oli aivan yhtä mieltä, lisäten, ett'ei mitään sen hauskeempaa saata ollakaan kuin elää yksinäisyydessä, nauttia luonnon ihanuutta ja lueskella joskus jotakin kirjaa.

— "Niin, mutta", lisäsi Manilow, "kun ei kumminkaan ole ystävätä, jonka kanssa voisi jakaa kaikki..."

— "Niin, se on totta, totta se on totisesti!" keskeytti Tshitshikow. "Mitä maksaisivatkaan silloin kaikki maailman aarteet! *'Älköön sulla olko rahoja, vaan olkoon hyviä ihmisiä, joitten kanssa saatat seurustella'*, sanoi eräs muinas-ajan viisas".

— "Ja tiedättekös, Pavel Ivanovitsh!" sanoi Manilow, ja nyt hänen kasvoillaan asui ei ainoastaan makeus, vaan äitelyys, aivan kuin lääkkeessä, jonka sukkela lääkäri on tehnyt armottoman makeaksi, potilastansa miellyttääkseen. "Silloin tuntuu jotakin niinkuin siinä katsannossa että hengellistä nautintoa... Niinkuin esimerkiksi nyt, kun minulle on suotu onni, niin sanoakseni harvinainen onni, puhua teidän kanssanne ja nauttia teidän armaista puheistanne..."

— "No mutta mitäs armautta?... Mitätön ihminenhän minä olen, en mitään muuta", vastani Tshitshikow.

— "Oi, Pavel Ivanovitsh! sallikaa minun olla vilpitön: mielelläni antaisin puolet kaikkea omaisuuttani, jos minulla olisi edes osa teidän ansioitanne!..."

— "Päin vastoin, minäpä juuri pitäisin suurimpana..."

Ties mihinkä tämä molemmanpuolinen tunteitten vuodattelu olisi päättynytkään, ell'ei palvelija olisi tullut ilmoittamaan, että pöytä oli katettu.

— "Pyydän nöyrimmästi!" sanoi Manilow. "Älkää panko pahaksenne, joll'ei meillä ole senkaltaisia päivällisiä kuin parketeilla ja pääkaupungissa; meillä on vaan, Venäjän tavan mukaan, kaalia, vaan hetaasta sydämmestä. Pyydän nöyrimmästi!"

Nyt kesti vielä jonkun aikaa väittelyä siitä, kuka muka ensimmäisenä menisi. Tshitshikow se vihdoin astui ruokasaliin kuve edellä.

Ruokasalissa oli jo odottamassa Manilow'in kaksi poikaa, kumpikin siinä iässä, jossa lapsia jo pannaan pöytään istumaan, vaikka vielä korkeilla tuoleilla. Heidän vieressään seisoivat opettaja, joka kumarsi kohteliaasti ja suu hymyssä. Emäntä kävi liemimaljan luokse; vieras asetettiin isännän ja emännän väliin; palvelija sitoi lasten kaulaan salvetit.

— "Suloisia lapsia!" virkkoi Tshitshikow katsahdettuansa heihin. "Kuinka vanhoja he ovat?"

— "Vanhempi on kahdeksannella, nuorempi täytti vasta eilen kuusi vuotta", vastasi rouva.

— "Themistoklus!" sanoi Manilow, kääntyen vanhempaan, joka koetti pelastaa salvetin poimuihin joutunutta leukaansa. Tshitshikow kohautti hieman silmäkulmaansa, kuultuaan tuommoisen osaksi kreikkalaisen nimen, johon Manilow ties mistä syystä oli pannut päätteeksi *us*, vaan pian hän jälleen kiiruhti asettamaan kasvonsa entiseen asentoon.

— "Themistoklus! Sanopas, mikä on paras kaupunki Franskanmaalla?"

Nyt kiinnitti opettaja Themistoklukseen kaiken huomionsa ja näytti aikovan hypätä pojan silmistä sisään, mutta rauhoittui kokonaan ja nyykäytti päätään, kun Themistoklus vastasi: "Parisi".

— "Entäs mikäs kaupunki meillä on paras?" kysyi taas Manilow.

Opettaja teroitti jälleen huomionsa.

— "Pietari", vastasi Themistoklus.

— "Entäs vielä toinen?"

— "Moskova."

— "Kas niin, kiltti poikahan sinä olet!" sanoi Tshitshikow. "Mutta kuulkaapas", jatkoi hän, kääntyen vähän hämmästyneen näköisenä Manilow'ien puoleen. "Minun täytyy sanoa: että tämä lapsi on vielä osoittava suurta kykyä".

— "Niin, te ette vielä tunne häntä!" vastasi Manilow. "Hän on tavattoman teräväjärkinen. Tuo nuorempi tuossa Alkides ei ole niin nopea älyltään, vaan tämä, jos mitä milloin huomaa, hyönteisen tai muun kovakuoriaisen, niin silmät paikallaan vilkkumaan; perähän juoksee paikalla ja kiinnittää heti huomionsa. Minä toivon hänestä valtiomiestä. Themistoklus!" jatkoi hän uudestaan kääntyen poikaansa, "tuleeko sinusta ulkomaan lähettiläs?"

— "Tulee", vastasi Themistoklus jauhaen leipää ja käännellen päätä oikealle ja vasemmalle.

Takana seisova palvelija pyyhkäsi samassa ulkomaan lähettilään nenää ja hyvinpä siinä tekikin, sillä muuten olisi liemi saanut melkoisen, asiaan kuulumattoman, tipan lisäksensä. Keskustelun aluksi puhuttiin pöydässä rauhallisen elämän hauskuudesta; emäntä keskeytti välistä muistutuksillansa kaupungin teaterista ja näyttelijöistä. Opettaja katseli puhuvia suurella tarkkuudella ja heti kuin huomasi muitten yrittävän hymyillä, aukasi suunsa ja nauroi sydämensä pohjasta. Hän oli nähtävästi kiitollinen mies ja tahtoi täten palkita isännän hyvää kohtelua. Kerran kumminkin hänen näkönsä synkkeni ja hän kopautti ankarasti pöytään, luoden silmänsä vastapäätä istuviin lapsiin. Tämä olikin tarpeellista, sillä Themistoklus oli puraissut Alkidesta korvaan, ja Alkides, pantuaan silmät kiinni ja suun auki, oli parahtamaisillaan surkean surkeaan itkuun; mutta hoksattuaan, että siitä kukaties menettäisi yhden ruokalajin, asetti suunsa entiselleen ja alkoi kyynel-silmin kaluta lampaan luuta, niin että posket rasvasta kiilsivät.

Emäntä se usein kääntyi Tshitshikow'in puoleen, sanoen:

— "Ettehän te syö yhtään; te otitte liian vähän".

Siihen vastasi Tshitshikow joka kerran:

— "Suuri kiitos, paljon kiitoksia; minä olen kylläinen. Miellyttävä keskustelu on parempi parahinta ruokaa".

Noustiin sitten pöydästä. Manilow, sanomattoman tyytyväisenä, otti vierasta toisella kädellään hartioista ja yritti saattaa hänet sillä tapaa vierashuoneeseen, mutta vieraspa yhtäkkiä, hyvin tärkeällä äänellä, ilmoitti aikovansa puhua isännän kanssa hyvin tähdellisestä asiasta.

— "Sallikaa minun siinä tapauksessa pyytää teitä omaan kamariini", sanoi Manilow ja johdatti vieraansa vähäiseen huoneeseen, jonka ikkuna antoi sinervää metsää kohti. "Tässä minun loukkoni", liitti hän.

— "Hauska kamari", virkkoi Tshitshikow, katsahdettuaan ympärillensä.

Kamari ei ollutkaan hauskuuttansa vailla: seinät oli maalattu jollakin sinervällä, harmaasen vivahtavalla maalilla; neljä tuolia, nojatuoli, pöytä ja siinä kirja, varustettu merkillä, josta meidän oli jo tilaisuus mainita; muutamia kirjoitettuja papereita; enimmänsä kaikkesta oli kumminkin tupakkaa. Sitä oli jos jossakin muodossa: kartusissa ja tupakkarasiassa ja muutoin vaan kasoina pöydällä. Kumpaisellakin akkunalaudalla oli piipusta kopistettuja tuhkaläjiä, huolellisesti asetettuja varsin kauniisiin riveihin. Huomattava on, että tämä asetteleminen oli välistä isännän ajanviettona.

— "Sallikaa minun tarjota teille tämä nojatuoli", sanoi Manilow.
"Tässä on mukavampi".

— "Sallikaa minun istua tuolille".

— "Sallikaa minun olla sallimatta sitä teille", sanoi Manilow myhäillen. "Tämä nojatuoli on minulla nimen-omaan vieraita varten: miellytti tai ei, mutta siihen vaan pitää istua".

Tshitshikow istui.

— "Sallikaa minun tarjota teille piippua".

— "En polta", virkkoi Tshitshikow kohteliaasti ja ikäänkuin säälitellen.

— "Miks' ette?" kysäsi Manilow kohteliaasti ja ikäänkuin säälitellen hänkin.

— "En ole tottunut; vähän peloittaa; sanovat, näette, että tupakka kuivattaa".

— "Sallikaa minun sanoa teille, että tämä on sulaa ennakkoluuloa. Minäpä luulen päinvastoin, että piipun polttaminen on paljoa terveellisempää kuin nuuskaaminen. Meillä oli rykmentissä luutnantti, erinomaisen kunnollinen ja sivistynyt mies, ja hänellä oli piippu lakkaamatta hampaissa, ei ainoastaan pöydässä, vaan, älkää pahaksi panko, kaikissa muissakin paikoin. Ja nyt hän on jo viidennellä kymmenellä, mutta kumminkin on, Jumalan kiitos, tähän asti ollut niin terve, ettei sen paremmalla terveydellä mitään tee".

Tshitshikow virkkoi, että semmoisia tapauksia kyllä sattuu ja että luonnossa on paljo asioita, joita ei suurinkaan nero voi käsittää.

— "Vaan sallikaa ensin pieni pyyntö..." lausui hän sitten, ja hänen äänessään kuului jotakin omituista, melkein kummallista, ja samassa hän, ties mistä syystä, katsahti taaksensa. Manilow katsahti

taaksensa hänkin, ties mistä syystä.

— "Onko siitä jo kauankin, kuin suvaisitte antaa henkilöettelonne?" kysyi Tshitshikow. [Hengillepanoja on Venäjällä pidetty ylen harvaan, niin että on saattanut kulua useampia kymmeniä vuosia kahden hengillepanon välillä. Suoment. muist.]

— "Onhan siitä jo; en muistakaan enää, kuinka kauan".

— "Onkos teillä siitä saakka kuollut paljo talonpoikia?"

— "Sitä minä en saata sanoa; siitä pitäisi ehkä kysyä voudilta. Hei, sinä siellä! kutsu vouti! Hänen on määrä olla tänään täällä".

Vouti tuli. Tämä oli noin neljänkymmenen iässä, ajoi partaansa, kävi sertukki-takissa ja vietti nähtävästikin hyvin rauhallista elämää, sillä hänen kasvoillaan asui turpea täyteläisyys, sillä välin kuin kellertävä iho ja pienet silmät osoittivat miehen hyvinkin tuntevan höyhenpatjoja ja höyhenpieluksia. Ensi silmäykseltä jo näki, että hän oli kulkenut ratansa niinkuin herras-kartanojen voudit konsanaankin: oli ensinnä ollut vaan pelkkänä luvun- ja kirjoituksentaitavana passaripoikana, nainut sitten jonkun Agatan, rouvan lemmikin emäntä-piian, tullut sittemmin isäntä-rengiksi, ja vihdoin voudiksi. Ja voudiksi tultuaan teki hän kuten muutkin voudit: piti seuraa ja tuttavuutta niitten kanssa, ketkä kylässä rikkaimpia olivat, lisäksi köyhemmille veronmaksua, heräsi kellon käydessä yhdeksättä, odotti samovarin kiehumista ja joi teetä.

— "Kuules, kuinka monta talonpoikaa meiltä on kuollut sitten viimeisen henkilöettelon?"

— "Niin, kuinkako monta? Kyllä niitä on kuollut monta", sanoi vouti ja samassa miestä nikautti, jonka vuoksi hän nosti kätensä suun eteen niinkuin kilven.

— "Niin, suoraan sanoen, sitä juuri minäkin", toisti Manilow, "monta niitä on kuollut!" Sitten kääntyi hän Tshitshikow'in puoleen ja lisäsi vielä: "niin, monta kyllä".

— "Mutta kuinka monta?" kysyi Tshitshikow.

— "Niin, kuinka monta?" toisti Manilow.

— "No, tuota ... kukas sen ties, kuinka monta: eihän niitä kukaan ole lukenut".

— "Tietysti", sanoi Manilow, kääntyen Tshitshikow'iin, "sitä minäkin arvelen, että kuolevaisuus on ollut suuri; ei ole ensinkään tietoa, kuinka monta on kuollut".

— "Olepas hyvä ja laske ne", sanoi Tshitshikow, "ja tee tarkka nimiluettelo jokaisesta".

— "Niin, nimiluettelo jokaisesta", sanoi Manilow.

— "Kyllä!" sanoi vouti ja läksi pois.

— "Mitäs te sillä teette?" kysyi Manilow voudin mentyä.

Tämä kysymys näkyi saattaneen vieraan pulaan. Hänen kasvoillensa ilmaantui jotakin ponnistelevaa, josta hän oikein punastui, — ikäänkuin olisi ponnistellut sanoaksensa jotakin, mikä ei tahdo ottaa sanoihin sukeutuaksensa. Ja kylläpä Manilow saikin kuulla niin kummallisia ja tavattomia asioita, ett'ei ihmiskorva mokomia ollut vielä koskaan kuullut.

— "Te kysytte, mitä minä sillä teen? Näettekös, minä tahtoisin ostaa talonpoikia..." vastasi Tshitshikow ja pysähtyi kesken puhettansa.

— "Vaan sallikaa kysyäni", sanoi Manilow, "mitenkä te tahdotte ostaa heitä: maan mukana vaiko muuanne siirrettäviksi, se on: ilman maata?"

— "Niin, tuota, en minä juuri itse talonpoikia", puhui Tshitshikow, "minä tahdon ostaa kuolleita..."

— "Mitenkä te sanoitte? Minä, suokaa anteeksi, kuulen huononlaisesti, olinpa kuulevinani kovin hassua..."

— "Aikomukseni on ostaa kuolleita, jotka henkikirjoissa kumminkin olisivat elävien luvussa", sanoi Tshitshikow.

Manilow'ilta putosi piippu lattialle; suu häneltä meni auki ja siinä tilassa se pysyi useampia minuteja. Ystävykset, jotka olivat keskustelleet ystävyuden tuottamasta hauskaasta elämästä, olivat kauan aikaa liikauttamatta, katsoa tuijottaen toisiansa silmiin, niinkuin ne muotokuvat, joita ennen vanhaan oli tapana ripustaa vastatusten kummallekin puolen isoa peiliä. Vihdoinkin nosti Manilow piipun lattialta ja

katsahti alhaalta päin hänen kasvoihinsa, eikö muka hänen huulillaan näkyisi jotakin ivallista naurua, eikö hän muka laskenutkin vaan leikkiä; mutta semmoista ei niissä näkynyt; hänen kasvonsa olivat päin vastoin totisemmat entistänsä. Sitten iski hänen mieleensä, entäs jos vieras äkkiä on tullut höperöksi, ja hirmustuen loi häneen tarkan katseen; mutta vieraan silmät olivat aivan kirkkaat; ei ollut niissä outoa, levotonta tulta, joka vilkkuu silmissä mielettömän; kaikki oli oikealla ladulla ja järjestyksessä. Manilow se mietti ja aprikoi, miten nyt olla, kuten eleä, mutta sen parempaa ei hän kumminkaan keksinyt kuin päästi suuhun jääneen savun ulos peräti hienona virtana.

— "No niin, mitä nyt tulee näihin todellisuudessa kuolleisiin, vaan laillisen muodon puolesta vielä hengissä oleviin, — saatatteko te siirtää ne minulle tai luovuttaa, mitenkä parhaaksi näette?"

Mutta Manilow se oli niin hämillänsä, ettei muuta osannut kuin katsoa häneen.

— "Asia näkyy olevan vastenmielinen teille, vai kuinka?..." virkkoi Tshitshikow.

— "Minulleko?... Ei, ei mitenkään", puheli Manilow, "vaan minä en voi käsittää ... älkää pahaksi panko ... minä tietysti en ole voinut saada senkaltaista loistavaa kasvatusta, joka, niin sanoakseni, näkyy teidän jok'ainoassa liikkeessänne; minulla ei ole kaunopuheliaisuuden korkeata lahjaa... Kukaties tässä ... teidän vast'ikään lausumassanne asian esille tuomisessa ... on jotakin kätkeytä... Kukaties suvaisitte lausua sillä muotoa noin vaan puheen kaunistukseksi?"

— "En", vastasi Tshitshikow, "en, kyllä minä tarkoitan niitä juuri semmoisina kuin ovat, se on: niitä sieluja, jotka jo ovat kuolleet".

Manilow'in valtasi täydellinen ällistys. Hän tunsu, että nyt olisi jotakin tehtävä, nyt pitäisi kysyä jotakin, mutta mitä kysyä — piru sen ties. Lopuksi hän jälleen päästi savun, tällä kertaa ei kumminkaan suun, vaan nenän kautta.

— "Kas niin, ellei mikään estä, niin saatamme Jumalan nimeen ryhtyä tekemään kauppakirjaa", sanoi Tshitshikow.

— "Kauppakirjaa kuolleista sieluista, niinkö?"

— "Eihän toki!" vastasi Tshitshikow. "Kauppakirjan mukaan olkoot ne hengissä, niinkuin ovat henkiluetteloissakin. Minulla on tapana tyyten tarkoin noudattaa siviili-lakia; tosin olen siitä saanut kärsiä palveluksessani, mutta, suokaa anteeksi, velvollisuus on minulle pyhä asia, laki — minä olen mykkä lain edessä".

Viimeiset sanat olivat Manilow'in mielestä varsin kauniit. Itse asian perille ei hän päässyt sittenkään, vaan rupesi, vastauksen asemesta, imemään piippuansa niin ankarasti, että tämä vihdoin rupesi fagottina ulvomaan. Näytti siltä kuin hän olisi tahtonut imeä siitä mielipidettä näin tavattoman asianhaaran johdosta; mutta piippu se vaan ulvoi ulvomistaan.

— "Kenties teillä on jonkinlaisia epäilyksiä?"

— "Mitä joutavia, ei ensinkään. Minä en puhu siinä katsannossa, että minulla olisi niinkuin, toisin sanoakseni, semmoinen kritillinen arvostelu teistä. Vaan, sallikaa kysyäni, onko tämä yritys, elikkä, sanoakseni niinkuin tarkemmin, komerssi, — onkohan tämä komerssi yhtäpitäväisessä katsannossa lain ja asetusten ja Venäjän valtiollisten tuumain ja hanketten kanssa?"

Näin sanottuaan Manilow liikahti päätänsä ja iski sängen tärkeän katseen Tshitshikow'iin, osoittaen kaikissa kasvojensa piirteissä ja yhteen puristuneissa huulissa senkaltaista syvä-aatteisuutta, ett'ei mointa kenties ole ihmiskasvoissa vielä nähtykään, elleihän jonkun peräti viisaan ministerin kasvoissa ja niissäkin vaan kaikkein pulmallisimpain kysymysten hetkenä.

Mutta Tshitshikow se vastasi vaan, että tällainen yritys elikkä komerssi on oleva yhtäpitävä lain ja asetusten ja Venäjän valtiollisten tuumain ja hanketten kanssa. Hän lisäsi vielä hetken perästä, että kruunu tulee tästä voitollekin, koskapa saa lailliset henkirahat.

— "Teidän mielestänne siis?..."

— "Minun mielestäni kaikki käy hyvin".

— "No sitten on toinen asia: minulla ei ole mitään sitä vastaan", sanoi Manilow ja pääsi kokonansa rauhaan.

— "Nyt on meidän vaan sopiminen hinnasta..."

— "Mitenkä, hinnasta?" kysäsi taas Manilow ja pysähtyi. "Luulettekos te, että minä rupean ottamaan

maksua ihmisistä, jotka jossakin katsannossa ovat lopettaneet olemisensa? Jos teihin on tullut tuommoinen, niin sanoakseni, fantastillinen halu, niin minä puolestani annan ne teille ilman mitään korvauksen katsantoa ja otan kauppakirjankin päälleni".

Ankaran muistutuksen ansaitsisi näitten tapausten kirjoittaja, jos hän jättäisi sanomatta, että mielihyvä kokonaan valtasi vieraan näitten Manilow'in sanain perästä. Kaikesta järkevyydestään ja maltistaan huolimatta hän oli vähällä hypähtää ylös niinkuin pukki, joka, kuten tiettyä, tekee tällöisiä hyppyjä ainoastaan kaikkein kuumimmassa ilon puuskissa. Hän liikahti nojatuolissansa niin kiivaasti, että istuimen villainen päällyskangas halkesi. Manilowkin katsahti häneen vähän kummastuneena. Kiitollisuutensa ylenpalttisuudessa lausui nyt Tshitshikow niin paljon kiitoksia, että toinen kävi aivan hämille, punastui kokonaan, pyöritteli vaan kieltävästi päätänsä ja vihdoinkin sai sanoneeksi, että tähän ei ole mitäkään, että hän tahtoisikin edes jollakin todistaa sydämessä asuvaa myötätuntoisuutta, sielujen magnetismia; mutta kuolleet sieluthan ovat jossakin katsannossa pelkkää roskaa.

— "Eikä niinkään roskaa", lausui Tshitshikow, puristaen hänen kättänsä. Tässä hän huokasi sangen syvään. Hän oli näköjensä alttiina vuodattelemaan sydämen tunteita, ja lausui viimein seuraavat sanat painavasti ja tunteliaasti.

— "Jospa tietäisitte, kuinka suuren palveluksen olette tuolla päältä nähden pelkällä roskalla tehneet miehelle kodittomalle, heimottomalle! Niin, ja todellakin, mitä kaikkea olenkaan ma kärsinyt? kuin mikä laivanhylky ikään keskellä raivoavia aaltoja!... Mitä ahdistusta, mitä vainoa olen saanut kestää, mitä kurjuutta kokea, — ja mistä syystä? Siitä, että totuutta harrastin, että oli oma-tuntoni puhdas, että ojensin auttavaa kättäni köyhälle leskelle, orvolle osattomalle!" Ja Tshitshikow oikein pyyhkäsi nenäliinallaan silmästä kiertyneen kyyneleen.

Manilow oli kokonaan liikutettu. Kauan aikaa puristelivat ystävykset toistensa kättä ja kauan katsoivat toisiansa silmiin, joissa kyyneleet kiilsivät. Manilow ei tahtonut millään muotoa päästää irti sankarimme kättä, vaan puristelemistaan puristeli sitä niin innokkaasti, ett'ei toinen enää tiennyt, miten saada sitä pois. Vihdoinkin hän hiljalleen nykäisi kätensä irti ja sanoi, että olisi hyvä asia, jos saisi kauppakirjan pikemmin valmiiksi ja jos hän itse pistäytyisi kaupunkiin. Sen jälkeen otti hän hattunsa ja alkoi jättää hyvästi.

— "Kuinka? Aiotteko lähteä jo?" kysyi Manilow, äkkiä toipuen ja melkein säikähtäneenä.

Samassa astui huoneeseen rouva Manilow.

— "Lisinka", sanoi Manilow vähän surkean näköisenä, "Pavel Ivanovitsh lähtee jo pois".

— "Pavel Ivanovitsh on kyllästynyt meihin", vastasi rouva.

— "Rouva hyvä, täällä", lausui Tshitshikow, "täällä näin", hän pani käden sydämmelleen, "niin juuri, täällä on säilyvä tämä aika, nämät suloiset hetket, jotka olen teidän luonanne viettänyt, ja, uskokaa minua, ei olisi minulle maailmassa suurempaa autuutta kuin elää teidän kanssanne, elleihän yhdessä talossa, niin kumminkin aivan likityksin".

— "Mutta tiedättekös mitä, Pavel Ivanovitsh?" sanoi Manilow, joka ihastui moiseen ajatukseen. "Eikös tosiaankin olisi hauska elää noin yhdessä, yhden katon alla tahi jonkun jalavan siimeksessä keskustella jotakin niinkuin filosofillisessa katsannossa, tunkeutua syvälle..."

— "Oi, sehän olisi sulaa autuutta!" sanoi Tshitshikow huoaten. "Voikaa hyvin, rouva!" jatkoi hän, suudellen emännän kättä. "Hyvästi, ystävä! Älkää unohtako pyyntöäni!"

"Olkaa varma", vastasi Manilow. "Min' en ota teiltä jäähyväisiä kuin kahdeksi päiväksi". Kaikki astuivat ruokasaliin.

— "Hyvästi nyt, pienoset kultuset!" sanoi Tshitshikow, nähtyään Alkideen ja Themistokluksen, jotka hääräsivät puisen, nenättömän ja kädettömän husarin kimpussa. "Hyvästi, lapsukaiset. Älkää pahaksi panko, ett'en tuonut teille tuomisia, sillä enhän, totta puhuen, tiennyt, että teitä oli maailmassakaan, mutta ensi kerran tullessani tuon varmaankin. Sinulle minä tuon miekan. Tahdotko miekkaa?" —

"Tahdon", vastasi Themistoklus.

— "Ja sinulle tuodaan rumpu. Eikö niin, rumpuhan sinulle tuodaan?" jatkoi Tshitshikow, kumartuen Alkideen puoleen.

— "Jumpu!" vastasi Alkides kuiskaten ja luoden silmät maahan.

— "Niin, rumpuhan pojalle tuodaan. Oikein hyvä rumpu, semmoinen, joka panee noin trrr ... ram,

tararam, tam ... tam ... trrr ... ram. Hyvästi kultamuruseni, hyvästi!" Vieras suuteli sitten häntä otsalle ja kääntyi Manilow'in ja hänen rouvansa puoleen hymyillen, niinkuin tavallisesti hymyillään vanhemmille, kun tahdotaan ilmoittaa heille heidän lastensa viattomuutta.

— "Jääkääs tosiaankin, Pavel Ivanovitsh!" sanoi Manilow, kun kaikki jo olivat astuneet kuistille. "Katsokaa noita pilviä".

— "Pikkuisia hattaroita vaan", vastasi Tshitshikow.

— "Mutta osaatteko te tietäkään Sobakevitsh'in luokse?"

— "Sitäpä juuri tahtoisin tiedustaa teiltä".

— "Sallikaa, niin selitän kuskillenne".

Manilow ilmoitti sitten asian kuskillle samalla ystävällisyydellä ja oikeinpa kerran teitittikin häntä.

Kuski, kuultuaan, että ensin on kulkeminen kahden tienhaaran ohi ja vasta kolmannelle käännäyttävä, virkkoi:

— "Kyllä koetetaan treffata, hyvä herra".

Niin läksi Tshitshikow, ja kauan aikaa vielä isäntäväki, nousten varpailleen, kumarteli ja viuhtoi hänelle nenäliinoillaan.

Manilow seiso i kauan aikaa kuistilla, silmillään saattaen yhä kauemmaksi poistuvia vaunuja, ja vielä silloinkin, kuin ei vaunuja enää näkynytään, seiso i hän yhä paikallansa, piippua polttaen. Viimein astui hän kamariinsa, istui tuolille ja rupesi miettimään, iloiten itseksensä, että oli vieraallensa tehnyt vähäisen mielihyvän. Siitä hänen ajatuksensa sitten vähitellen siirtyivät muihin esineihin ja joutuivat vihdoin taivas ties minne. Hän ajatteli ystävysten suloista elämätä, hän ajatteli, kuinka hauska olisi elellä aikojansa kera hyvän ystävän jonkun virran rannalla; sitten kohosi hänelle silta tämän joen yli ja sillalle suunnattoman suuri talo, jossa oli niin korkea torni, että siitä näki itse Moskovankin; ja herttaistahan olisi siellä ylhäällä juoda illalla teetä ulko-ilmassa ja keskustella kaikenlaisista hupaisista asioista. Sitten tulevat he Tshitshikow'in kanssa suureen seuraan, ajaen sinne pulskissa vaunuissa, ja seurassa ovat kaikki lumotut erittäin miellyttävästä kohtelemisesta; ja sitten itse esivalta, saatuansa kuulla senkaltaisesta ystävydestä heidän välillensä, koroittaa heidät kenraleiksi, ja niin edespäin, ja viimein tuli jo semmoista, ett'ei hän itsekään saanut enää selvää millään muotoa. Tshitshikow'in kummallinen pyyntö se keskeytti äkkiä kaikki hänen mietteensä. — Miten lie ollutkaan, vaan tämä asia ei ottanut kypsyäkseen hänen päässään: hän käänteli sitä ja väänteli, mutta selvää ei vaan tullut, ja istumistaan hän istui piippua polttaen, jota kesti hamaan illalliseen asti.

III LUKU.

Tshitshikow se sitä vastoin istui tyytyväisenä vaunuissansa ja oli jo pitkälle kulkenut valtatieä myöten. Edellisestä luvusta jo tiedämme, mikä hänen halunsa ja taipumustensa pää-esine oli, ja siksipä onkin luonnollista, että hän pian vaipui siihen kaikesta sielustansa ja mielestänsä. Hänen kasvoillaan vaihteli alinomaa ehdotuksia, suunnitelmia, hankkeita, ja ne olivat nähtävästi varsin miellyttäviä, sillä alinomaa seurasi niitä tyytyväinen myhäys.

Näihin ajatuksiin uupuneena ei hän huomannut ensinkään, mitenkä hänen kuskinsa, jolla oli kyllä syytä olla tyytyväinen Manilow'in palvelusväen kohteluun, puheli varsin viisaasti papurikolle, oikeanpuoliselle sivuhevoselle. Tämä papurikko oli erinomaisen viekas hevonen ja oli vaan vetävinään, sillä välin kuin keskimäinen raudikko ja vasemmanpuolinen punainen hevonen — jota sanottiin assessoriksi, koskapa oli ennen ollut jonkun assessorin oma — ponnistelivat kaikesta sydämmestänsä, niin että heidän silmistäänkin näki, kuinka hyvillään he tuosta olivat.

— "Kyll' olet viekas! mutta kyll' olen minäkin!" puheli Selifan, kohoten ja heläyttäen laiskuria ruoskalla. "Tee tehtäväs, sinä senkin sukkapekko Saksanmaalta! Katsos raudikkoa, se on kelpo hevonen se, täyttää velvollisuutensa, siksipä annankin mä silloin tällöin sille liian vakkasen, sillä se on kelpo hepo, ja assessor i on kelpo hepo kanssa... Niin, niin, mitä siinä korviasi lepsutat? Kuuntele sinä, pässi, kun sinulle puhutaan! En minä sinua pahaan neuvo, moukka. Näes, näes taas!" Ja hän löi papurikkoa ruoskalla. "Ähä, pakana!"

Sitten kiljasi hän kaikille: "Hei, veli kullat!" ja iski kaikkia kolmea, ei kumminkaan rankaisemisen tarkoituksessa, vaan osoittaaksensa ainoastaan tyytyväisyytensä heihin. Tämän tyytyväisyyden puuskan perästä käänsi hän puheensa jälleen papurikkoon:

— "Luuletko sinä, ett'en minä näe ja hoksaa, mitä sinä teet? Äläst'! Ole sinä vaan rehellinen, jos tahdot olla kunniallisen ihmisen kirjoissa. Tuolla hovissa, näetkös, missä nyt oltiin, siinä on kelpo ihmisiä. Ja kun on kelpo ihminen, niin minä mielelläni puhelen ja keskustelen sen kanssa; niin, kelpo ihmisen kanssa me aina rakennamme tuttavuutta ja ystävyyttä; niinkuin esimerkiksi juoda kupponen teetä, tai haukata, — miks'ei, kernaasti, jos on kelpo ihminen. Kelpo ihmiselle antaa jokainen kunnian ja arvon. Meidän herraa, näetkös, kunnioittaa jokainen, sillä hän on, kuuletkos sinä, keisariakin palvelut; hän on kollehtian neuvos..."

Tällä tapaa joutui Selifan puhellessaan vihdoinkin kaukaisille aloille. Jos Tshitshikow olisi kuunnellut, niin olisi hän saanut tietää kaikenlaisia pikku seikkoja omasta itsestäänkin; mutta hän oli niin syväälle vaipunut omaan ajatukseensa, että heräsi vasta silloin kuin kajahti ankara ukkosen jyräys. Hän katsahti ympärilleen: taivas oli umpeensa pilvessä, ja pölyiselle maantielle alkoi pirskahtella sateen pisaroita. Ukkonen jyrähti toisen kerran ankarammin ja lähempää, ja äkkiä alkoi sataa kuin saavista valaen. Ensinnä, tullen vinoon, pieksi se vaunujen pesää oikealta puolen, sitten toiselta, muutti sitten suuntansa ja supi suorana rummutti vaunujen päällystä. Vihdoin rupesi vettä pirskahtelemaan hänen kasvoiltaan. Hän veti kiinni nahkaiset uutimet, varustetut kahdella semmoisella pikkuisella pyöreällä akkunalla, joista sopii katsella tien viereisiä näkyjä, ja käski Selifan'in ajaa nopeammin.

Selifan, häirittynä hänkin kesken puhettansa, huomasi, ett'ei tässä käynyt vitkaileminen, vetää laahasu istuin-penkin alta esiin jonkunlaisen repalemekon harmaasta verasta, pisti sen hihoihin, sieppasi ohjaket kouraansa ja kiljasi kolmi-valjakolleen, joka paraillaan hiljaksensa veteli jalkojaan, tuntien suloista väsähtymistä Selifan'in opettavaisesta puheesta. Mutta Selifan ei kuolemaksensakaan voinut muistaa, kaksiko vai kolmeko tienhaaraa jo oli mennyt. Ajateltuansa ja muisteltuansa vähäsen tietä, arvasi hän, että nyt oli jo kuljettu monenkin tienhaaran ohi. Mutta koska Venäläinen ratkaisevana hetkenä aina keksii keinoja, niinpä Selifanin, pitkittä puheita, käänsi ensimmäisestä tienristeyksestä oikeaan ja kiljaisten: "Hei, kaikki mun hevoseni!" läksi ajamaan täyttä laukkaa, vähät siitä, minne tie vie.

Mutta sade uhkasi olla pitkälinen. Teitten tomu muuttui ennen pitkää loaksi, ja vetäminen kävi hetki hetkeltä vaikeammaksi hevosille. Tshitshikow rupesi jo käymään levottomaksi, kun ei Sobakevitsh'in kylää vielä näkynyt. Hänen laskunsa mukaan olisi heidän jo aikaa sitten pitänyt saapua sinne. Hän tähysteli ympärilleen, vaan ulkona oli pilkkosen pimeä.

— "Selifan!" sanoi hän viimein, kurottautuen vaunuista.

— "Mitä, herra?" vastasi Selifan.

— "Katsopas, eikös kylää jo näy?"

— "Ei näy, ei niin missään". Ja tämän sanottuaan rupesi Selifan, ruoskaansa heilutellen, laulamaan, taikka ei oikeastaan laulamaankaan, vaan jotakin pitkän pitkää se oli, ett'ei loppuakaan tahtonut tulla. Siinä oli jos jotakin: kaikki käsky- ja kehoitus-huudot, joilla hevosia kestitetään koko avarassa Venäjän maassa, äärestä niin toiseen; siinä oli kaikenlaiset laatusanat ilman mitään valikoimista, minkä sylki suuhun toi. Tätä tehden joutui hän niin pitkälle, että rupesi nimittelemään hevosiansa hantelsmanneiksi.

Mutta yhä selvemmin ja selvemmin alkoi Tshitshikow huomata, että vaunut heilahtelivat puolelta toiselle ja antoivat hänelle sangen kovia kolauksia. Tästä hän ymmärsi, että nyt oli käännytty tien viereen ja kuljettiin karhittua peltoa. Nähtävästi oli Selifanin huomannut sen, mutt'ei ollut tietäkseenkään.

— "Mitäs tietä sinä ajat, lurjus?" kysyi Tshitshikow.

— "No mitäs tehdä, hyvä herra, kun ilma on semmoinen; niin pimeä, ettei ruoskaa kädessään eroita!" Ja samalla kallistuivat vaunut niin, että Tshitshikow'in täytyi pitää kiinni laidoista molemmin käsin. Nyt vasta huomasi hän Selifan'in olevan toisella kymmenellä.

— "Pidä kiinni, pidä kiinni, muutoin kaadat!" huusi hän kuskilleen.

— "Ettäkö minä kaataisin? En suinkaan!" puheli Selifan. "Eihän se ole hyvä, kun kaataa, sen minä kyllä tiedän; en minä kaada, en".

Hän rupesi nyt kääntämään vaunuja hiljalleen toisaalle, käänteli, käänteli ja vihdoinkin käänsi ne kokonaan kyljelleen. Tshitshikow luiskahti käsin ja jaloin saveen. Selifan pysäytti kumminkin hevoset,

vaikka kyllä ne olisivat pysähtyneet itsestänsäkin, peräti uuvuksissa kun olivat. Tämöinen arvaamaton tapaus saattoi miehen kokonaan hämmästyksiin. Sillä välin kuin herra piehtaroi savessa, koettaen päästä siitä ylös, astui Selifan alas kuskilaudalta, asettui vaunujen eteen, pani molemmat kädet puuskaan ja sanoi, hetken aikaa mietittyänsä:

— "Kattos tuota, kuin keikahti!"

— "Päissäsihän sinä olet kuin suutari!" sanoi Tshitshikow.

— "Ettäkös olisin päissäni? En suinkaan, pois se! Kyllähän minä sen ymmärrän, että päihtyminen on semmoinen paha asia. Tapasin vaan tuttavani ja sitten me puheltiin, sillä kelpo ihmisen kanssa sopii puhella, mitäs pahaa siinä? — puheltiin ja haukattiin. Haukkaaminen ei ole mikään paha asia; kelpo ihmisen kanssa sopii kyllä haukata".

— "Mitäs minä sinulle viimeksi sanoin, kun olit juovuksissa? Etkö muista, mitä?" sanoi Tshitshikow.

— "Ettenkö muistaisi? Muistan, kuinkas minä en sitä muistaisi. Minä tiedän, että päihtyminen on paha asia. Satuini pakinoille kelpo ihmisen kanssa, sillä..."

— "Minä annan sinua selkään aika lailla, sitten saat pakinoita ja kelpo ihmisiä".

— "Mitenkä vaan paraiten tykkäätte ja suvaitsette, armollinen herra", vastasi Selifan, altiina mihin hyvänsä. "Jos niinkuin selkään, niin sopii selkäänkin; en minä pane vastaan, en. Miks'eikäs selkäänkin, kun asia vaatii? Sitähän varten on hovinherran tahto. Ja selkään pitää antaa kanssa, ett'ei tule talonpoika vallattomaksi; järjestys ja hyvä kunto kaikissa asioissa. Jos niinkuin syystä, niin sopii selkäänkin; miks'eikäs selkäänkin?"

Tämöiseen puheeseen ei herra osannut vastata yhtään mitään. Vihdoin näkyi itse kohtalo päättäneen armahtaa heitä. Kaukaa kajahti koiran haukunta. Ihastuneena käski Tshitshikow kiiruhtaa hevosia. Venäläisellä ajurilla on hyvä vainu pimeässäkin; siitäpä syystä sattuukin, että hän välistä silmät ummessa laskee täyttä vauhtia ja johonkin paikkaan päätyy kumminkin. Selifan, vaikka nyt oli pilkkosen pimeä, ohjasi hevoset niin suorastaan kylää kohti, että vasta silloin pysähtyi kuin vaunujen aisat kolahtivat laipioon, jolloin ei enää ollut mahdollista päästä kauemmas. Tiheän sadeharson läpi erotti Tshitshikow vaan jotakin katon tapaista. Hän lähetti Selifan'in hakemaan porttia, ja sitä olisi kyllä kestänyt hakea, ell'ei Venäjällä olisi portinvartijoita, kelpo koiria, jotka ilmoittivat hänen tulonsa niin heleästi, että hänen täytyi tukkia korvansa käsillään. Valo välähti yhdessä huoneessa ja lähetti usmaisen juovan laipioon, osoittaen matkamiehellemme, missä portti oli. Selifan rupesi kolkuttamaan, ja pian aukeni sivu-portti. Siitä kurkisti joku olento, sarkatakki päällä, ja vieraat kuulivat käheän ämmän-äänien kysyvän:

— "Kuka siellä? Mitäs se semmoinen meno on?"

— "Matkamiehiä ollaan, päästäkää sisään yöksi", virkkoi Tshitshikow.

— "Eikös ja vaan?" puhui ämmä. "Onkos tämä laittaa, näin myöhään! Ei tämä ole mikään kestikievari; rouva täällä asuu".

— "No, mutta mitäs tehdä, muori kulta? Tieltä eksyttiin, näethän. Eihän sitä keskelläkään aroa saata yötä olla tämmöiseen aikaan!"

— "Totisesti nyt on sangen pimeä aika, ei ole yhtään kelpo aika", lisäsi Selifan.

— "Suu kiinni, pöllö!" sanoi Tshitshikow.

— "Kukas te olette?" kysyi muija.

— "Aatelismies olen, muori hyvä".

Sana *aatelismies* saattoi muijan vähän arvelemaan.

— "Malttakaas, niin sanon rouvalle", virkkoi hän ja palasi parin minutin kuluttua lyhty kädessä. Portti avattiin. Tuli välähti toisessakin akkunassa. Vaunut, ajettuaan pihaan, pysähtyivät vähäisen talon eteen, jota pimeässä oli vaikea tarkkaan nähdä. Toinen puoli vaan oli valaistu ikkunoista tulevalle valolla, joka suoraan lankesi myöskin rakennuksen edessä olevaan vesiroppakkoon. Rapisten pieksi sade puista kattoa, ja lotisten juoksi vesi tynnyriin, joka oli pantu räystäään alle.

Koirat ne sillä välin pitivät ääntä kaikella mahdollisella tavalla. Yksi oli nostanut kuononsa ylöspäin ja veteli virttään niin kestävästi ja niin uutterasti, kuin olisi hänellä siitä ollut ties kuinka hyvä palkka; toinen mätti tiheään, mutta heidän välillään porokellona soida helisi arvatenkin pentukoiran kimeä diskantti-ääni, ja kaiken täytteeksi kuului karkea baasi, kenties joku vanha vaari, aimo luppakorva, sillä

se pärisi, niinkuin pärisee lauluseurassa toinen baasi, koska konsertti on parhaimmassa vauhdissa; tenorit ne kohoavat varpailensa, ponnistellen ja pohtaen saada ulos korkeata nuottia, ja kaikki tyyni pyrkii ylös korkeuteen niskat kekassa, mutta toinen baasi, kätkien partaisen leukansa kaulaliinaan, kyyristyneenä ja hyyristyneenä melkein maahan saakka, päästelee pärinänsä, niin että helisee ja tärähtelee akkunain ruudut.

Jo koirien haukunnastakin, nimittäin noin monenlaisesta musikantista, päättäen olisi sopinut arvata kylä melkoisen suureksi; mutta meidän sankarimme, läpimärkä ja viluissaan kun oli, ei ajatellut muuta kuin vuodetta. Tuskin olivat vaunut pysähtyneetkään, niin jo hyppäsi hän kuistille, horjahti ja oli kaatua. Kuistille tuli nyt toinen vaimo-ihminen, nuorempi äsköistä, vaan hyvin äsköisen näköinen. Hän saattoi vieraan sisään. Tshitshikow heitti ympärillensä pikimmältään pari silmäystä: kamarin seinät oli verhottu vanhoilla, juovikkailla papereilla; sinne tänne oli ripustettu jonkunlaisia linnunkuvia; akkunain välissä vanhan-aikuisia vähäisiä peilejä, tummissa puitteissa, ja nämä varustetut koristeilla, kiertyneiden lehtien muotoon; jokaisen peilin taakse oli pistetty joko kirje tai vanha korttipakka tahi sukka; seinäkello ja sen numerotaululla kukkia maalattuina ... muuta oli mahdoton nähdä. Hän tunsu, kuinka hänen silmäluomensa pyrkivät tarttumaan toisiinsa, niinkuin joku olisi voidellut ne hunajalla.

Hetkisen kuluttua tuli huoneesen emäntä, vanhanpuoleinen eukko, yömyssyn tapainen päässä, villahuivi kaulassa, yksi noita muori-kultia, vähäisiä tilan-omistajia, jotka aina valittavat ja vaikeroivat katovuosia ja tappioita ja käyvät pää kallellaan, mutta sillä välin kokoilevat rahoja viiurkkaihin pussosiin, joita sijoitetaan piironkien laatikkoihin. Yhteen pussoseen kootaan hopearuplat, toiseen puoliruplat, kolmanteen 25-kopekan rahat, vaikka päältä nähden luulisi, ett'ei piirongeissa muuta olekaan kuin liinavaatteita ja yökohtuja ja lankakeriä ja ratkottu saloppi, jonka määrä on muuttua leningiksi, jos vanha sattuisi tavalla tai toisella kärvettymään, kun pyhiksi paistetaan kakkuja ja muita piiraisia, tahi muutoin kulumaan. Mutta eipäs vaan kärvety vanha leninki eikä muutoinkaan kulu: muori on tarkka, ja saloppi saa ratkottuna olla pitkät ajat, ja tulee vihdoon, testamentin mukaan, orpanan tyttärelle monen muun romun ja roskan kanssa.

Tshitshikow pyysi anteeksi, että oli tällä äkkinäisellä tulollansa tehnyt häiriötä.

— "Ei tee mitään! Ei tee mitään!" puheli emäntä. "Mutta toipas vaan teidät Jumala aika ilmalla tänne! Semmoinen myrsky ja rankka-ilma... Pitäisihän teidän syödäkin näin matkasta tultua, mutta eihän tässä öiseen aikaan saata mitään valmistaa".

Emännän sanat keskeytti kauhea sihistys, niin että vieras oli vähällä säikähtää: sihistys oli semmoinen, niinkuin olisi koko huone tullut täyteen käärmeitä. Katsahdettuansa ylös, hän kumminkin rauhoittui, havaiten, että seinäkellolle oli tullut lyömisen halu. Sihistystä seurasi pärinä ja sitten vasta, ponnistaen kaikki voimansa, sai kello lyöneeksi kaksi semmoisella äänellä niinkuin joku olisi kepillä kolhinut särkynyttä saviastiaa. Sen jälkeen rupesi lerkku taas tyyneesti naksuttelemaan oikealle ja vasemmalle.

Tshitshikow kiitti emäntää, sanoen, ett'ei hän tarvitse mitään, ett'ei emäntä puuhaisi yhtään mitään ja ett'ei hän pyydä mitään muuta kuin vuodetta. Hän tahtoi vaan tietää, mihin tienoihin hän oli joutunut ja pitkäkö matka täältä oli Sobakevitsh'in kartanoon. Muori vastasi, ett'ei hän mointa nimeä ole kuullutkaan ja ett'ei semmoista tilan-omistajaa ole olemassakaan.

— "Tunnette te ainakin Manilow'in?" kysyi Tshitshikow.

— "Kukas se Manilow sitten on?"

— "Tiilan-omistaja se on, rouva hyvä".

— "En ole kuullut, ei täällä semmoista tilan-omistajaa ole".

— "Mimmoisiakos täällä on?"

— "Bobrow, Swinjin, Kanapatjew, Harpakin, Trepakin, Pleshakow".

— "Rikkaitako ovat vai köyhiä?"

— "Ei, hyvä ystävä, täällä kovin rikkaita ole. Kellä on kaksikymmentä, kellä kolmekin kymmentä sielua; mutta niinkuin sata sielua ja niin, niin semmoisia ei ole".

Tshitshikow huomasi tulleensa kauas sydänmaille.

— "Kuinkas pitkältä täältä edes kaupunkiin on?"

— "Mahtuneeko tää matka kuuteenkaan kymmeneen virstaan! Onhan tuo nyt ikävä nähdä, ettei ole mitä panisi teille syödä! Tahtoisitte kenties teetä, hyvä vieras?"

— "Kiitoksia, hyvä rouva. En tahdo muuta kuin vuodetta".

— "No niin, kyllä maar tuommoisen matkan perästä uni hyvää tekee. Käyhän tuohon sohvalle, hyvä ystävä. Fetinja, kuule! Tuo tänne patja, pieluksia ja peite. Sitä Herran ilmaa! Jyriseekin näet niin että ... kyllä minulla paloi kynttilä pyhain kuvain edessä koko pitkaisen yön. Mutta, hyvät ihmiset! Niinhän sinulla on, kuin karjulla, selkä ja kylki ihan liassa! Missäs sinä tuolla lailla olet rypenyt?"

— "Jumalan kiitos, että siitä rypemällä pääsi! Kiitän vaan, että ovat kylkiluuni eheät".

— "Herrajesta, mitä puhutkaan! Kai sinun selkääsi pitäisi hieroa, vai?"

— "Suuri kiitos! Älkää huoliko mistään. Käskekää vaan piikanne kuivata vaatteeni".

— "Fetinja, kuule!" sanoi emäntä sille vaimoihmiselle, joka äsken oli ollut kuistilla kynttilä kädessä ja nyt oli ennättänyt tuoda patjan ja pöyhötellessään sitä päästänyt huoneesen oikean höyhenisen vedenpaisumuksen. "Ota sinä herran takki ja alusvaatteet ja kuivaa ne ensin valkean ääressä, niinkuin ennen tehtiin herra vainajan aikana, hiero ne sitten ja piekse puhtaiksi".

— "Kyllä, rouva", sanoi Fetinja, levittäen patjan päälle lakanata ja pannen tyyntyjä.

— "No tuoss' on nyt sulle vuode", sanoi emäntä. "Hyvää yötä nyt vaan, hyvä ystävä. Etköhän sinä vielä tarvitse jotakin? Kukaties sinä, veikkonen, olet tottunut siihen, että joku ennen nukkumistasi syyhyttää kantapäitäsi. Ukko vainaja ennen vanhaan ei saanut unta muutoin millään muotoa".

Vaan vierasta ei haluttanut kantapäittenkään syyhyttäminen. Emäntä meni pois, ja vieras riisuihe heti kohta, antaen Fetinjalle kaikki riisumansa päälly- sekä alusvaatteet, jonka jälkeen Fetinja, toivotettuansa hänkin puolestaan hyvää yötä, vei nämät märät ruumiin varustukset pois. Tshitshikow, yksikseen jäätyänsä, katsahti mielihyvällä vuoteesensa, joka ulottui melkein lakeen asti. Fetinja oli nähtävästi aivan erinomainen patjain pöyhöttäjä. Hän asetti vuoteen viereen tuolin ja kiipesi siitä tilallensa, joka vajosi hänen allansa milt'ei hamaan lattiaan asti. Piiriänsä alemmaksi pullistuneet höyhenet ne lehahtivat ympäri huonetta. Sammutettuansa kynttilän, hän veti ylleen kattunaisen peitteen ja, käytyänsä rinkelin moiseen kippuraan, nukkui samassa.

Aamulla hän heräsi myöhänlaiseen. Aurinko paistoi akkunasta häntä suoraan silmiin, ja kärpäset, jotka eilen illalla olivat maanneet rauhassa seinillä ja laessa, kääntyivät nyt joka mies häneen: yksi istahti hänen huulellensa, toinen korvan lehdelle, kolmas koetteli eiköhän tuota sopisi istahtaa ihan silmään; yksi oli varomattomuudessaan istahtanut liian lähelle vieraan sierainta, ja sen vetäisi hän unimielissään nenäänsä, josta seurasi ankara aivastus, ja tämä se oli syynä hänen heräjämiseensäkin. Luotuaan silmäyksen ympärillensä hän huomasi, ett'ei kaikissa kuvissa ollut pelkkiä lintuja; oli siellä Kutusow'in muotokuva ja öljyväreillä maalattu ukko univormussa, jossa olivat punaiset hihansuut, niinkuin tapana oli Paavali keisarin aikana. Kellot päästivät jälleen suihin ja löivät kymmenen; ovesta pilkistivät naisen kasvot, mutta katosivat samassa, sillä Tshitshikow oli, paremmin nukkuaksensa, riisunut päältänsä kaikki tyyini.

Nuo kasvot näyttivät hänestä vähän tutuilta. Hän rupesi johdattelemaan niitä mieleensä ja muisti ne viimein emännän kasvoiksi. Hän pani paidan päälleen; muut vaatteet olivat jo, kuivattuina ja puhdistettuina, vuoteen vieressä. Pukeuttuansa, hän astui peilin eteen ja aivasti jälleen niin kovaa, että juuri siihen aikaan akkunan alle tullut kalkkona — akkuna näet oli matalalla maasta — rupesi äkkiä pälpättämään jotakin hyvin nopeasti omalla kummallisella kielellään. Se tahtoi kai sanoa niin paljon kuin: "terveeksi!" johon Tshitshikow vastasi: "mene hiiteen!"

Käytyänsä akkunaan, hän alkoi tarkastella näkö-aloja edessään. Akkuna antoi melkein suoraa päätä kana-koppeliin; ainakin oli sen edessä oleva piha täpötäynnä siipikarjaa ja muita elukoita. Kanoja ja kalkkonioita oli aivan lukemattomia laumoja; niitten välissä tepasteli kukko määränperäisin askelin harjaansa puistellen ja pannen päänsä kallelleen, ikäänkuin mitä kuunnellen. Sika perheineen ilmaantui sekini sinne; siinä se, tonkien rikkatunkiota, pisti ohi mennen poskeensa kananpojan ja olematta milläänkään yhä edelleen syödä ahmasi arbusin kuoria. Tämän vähäisen pihan elikkä kanatarhan ympärille oli tehty laipio, ja sen toisella puolen näkyi avarat kaalismaat, joissa kasvoi kaalia, sipulia, perunoita, punajuuria ynnä muuta sellaista, taloudelle tarpeellista. Kaalismaassa kasvoi siellä täällä omenapuita ja muita hedelmäpuita, verkoilla verhottuja, suojaksi harakoilta ja varpusilta, joita viimeksi mainittuja lenteli kuni pilviä paikasta toiseen. Samaa tarkoitusta varten seisoi myös pitkään seipäitten päässä muutamia linnunpelotuksia, kädet levällään; yhdellä niistä oli päässä itse emännän myssy. Kaalismaitten takana oli kylä, jonka talot tosin olivat hajallaan, muodostamatta säännöllisiä katuja, vaan kumminkin Tshitshikow'in mielestä osoittivat asujantensa varallisuutta, koskapa olivat korjatuita niinkuin sopii: katoilla olivat joka paikassa uudet malot; kallistuneita portteja ei näkynyt missään. Huomasipa hän akkunaansa päin aukeavissa kattovajoissa missä uudet vararattaat, missä kahdetkin.

— "Onhan muorilla kylä jommoinkin!" virkkoi hän ja päätti samassa ruveta emännän kanssa

pakinoille ja tutustua hänen kanssaan lähemmältä. Hän katsahti oven raosta siihen huoneeseen, josta emäntä äsken oli pistänyt päätänsä sisään, ja näki hänen istuvan teepöydän ääressä. Tshitshikow astui hänen luoksensa iloisen ja lempeän näköisenä.

— "Hyvää huomenta, ystävä hyvä! Kuinka olette maanneet?" kysyi emäntä, kohottautuen sijaltaan. Hänellä oli nyt yllään parempi puku kuin eilen: tumma leninki eikä enää yömyssyä; kaulassa oli sentään nytkin jotakin sidottuna.

— "Hyvin, hyvin", puheli Tshitshikow, istuen nojatuoliin. "Entäs te, rouva?"

— "Huonosti, veikkonen, huonosti".

— "Kuinka niin?"

— "En saa unta. Ristiluuta mulla aina kivistelee ja jalkaa kanssa, tästä luun päältä, niin näet särkeekin, että..."

— "Kyllä se ohi menee, menee se; vähätelkää te semmoiselle!"

— "Suokoon Jumala, että se menisi ohitse! Olen minä sitä voidellut sian ihralla ja olen tärpätilläkin hautonut. Mitäs suvaitsette teen kanssa? Pullossa on hedelmäviinaa".

— "Ei ole hullummaksi! Ryypätään, rouva kulta, sitäkin".

Lukija on luullakseni jo huomannut, että Tshitshikow, lempeän näköinen vaikka olikin, kumminkin puhui vapaammin nyt kuin Manilow'in kanssa eikä kursaillut ensinkään. Täytyy sanoa, että jos meillä Venäjällä ollaankin jossakin katsannossa vielä takapajulla ulkomaalaisten rinnalla, niin olemme me sen sijaan jättäneet heidät kauaksi jälkeemme käyttäytymisen taidossa. Mahdoton on luetella meidän käytöksemme kaikkia vivahduksia ja hienouksia. Franskalainen tai Saksalainen ei saata iki pitkinä päivinä hoksata ja käsittää kaikkia sen omituisuuksia ja eroituksia. Hän puhuu melkein samalla äänellä ja samalla tavalla sekä miljonain omistajan että vähäisen rihkamakauppiaan kanssa, vaikka tietysti hänkin sydämissään tarpeeksi liehakoitsee edellistä. Meillä on toisin: meillä on semmoisia taitureita, jotka kahdensadan sielun isännälle puhuvat aivan toisin kuin sille, jolla on kolmesataa sielua; ja semmoisen kanssa, jolla niitä on kolmesataa, haastelevat taaskin toisella tapaa kuin viidensadan sielun omistajan kanssa; ja tämän kanssa yhä vieläkin toisella muotoa kuin sen kanssa, joka on kahdeksansadan omistaja; sanalla sanoen, nouse vaikka miljonaan astikka, niin ei tule värin vivahduksista puutetta. Otaksutaanpa esimerkiksi kanslia — ei täällä, vaan yhdeksän meren takana —; ja kansliaan otaksutaan kanslian päällikkö. Olkaa hyvä ja katselkaa häntä, koska istuu hän alamaistensa keskellä, — totta tosiaan, ette uskalla pelkästä pelosta sanaakaan hiiskahtaa! Ylpeys ja ylevyys ja ties mitä vaan ei asukaan hänen kasvoillansa! Ota suoraa päätä sivellin ja maalaa: Prometeo, ihan ilmeinen Prometeo! Katsanto on kotkan katsanto, ja käynti niin tyyntä ja tasaista... Mutta tuskin on tämä kotka astunut huoneestansa ja lähenee ylipäällikön kabinettia, niin peltopyynä hän juosta piipottaa, paperi kainalossa, piipottaa minkä ennättää. Kun seurassa ja iltahuveissa ovat kaikki vähävirkaisia, niin Prometeo on ja pysyy Prometeona; mutta annas, että on joku edes hiukan ylempi häntä, niin Prometeossa on tapahtunut semmoinen muodonmuutos, ett'ei Ovidiokaan mointa olisi voinut keksiä: karpänenhän se on, karpästäkin pienempi, hiekkajyväseksi supistunut! "Eihän tuo olekaan Ivan Petrovitsh", arvelette te, katsellessanne häntä. "Ivan Petrovitsh on isompi kasvultaan, mutta tähän on pieni mies ja laiha mies; Ivan Petrovitsh puhuu korkealla ja karkealla äänellä eikä naura milloinkaan; mutta tämä, hiis sitä ties, piipittää kuin lintu ja yhä naureskelee". Te astutte lähemmäksi ja kas — Ivan Petrovitsh se on sittenkin! "Vai niin vainen!" arvelette te itseksenne.

Vaan palatkaamme toimiviin henkiin.

Tshitshikow oli, niinkuin jo näimme, päättänyt olla yhtään kursailematta, ja siksi hän, otettuaan kupin teetä ja kaadettuaan siihen hedelmäviinaa, rupesi puhelemaan tällä tapaa.

— "Teillähän on soma kylä. Montako sielua?"

— "Onhan niitä, hyvä ystävä, vähää vailla 80", sanoi emäntä, "mutta mitäs siitä, kun on kovat ajat. Tuoss' oli menneenäkin vuonna semmoinen kato, että älä Herra saata".

— "Talonpojat näyttävät kumminkin niin tukevilta ja tuvat lujilta. Sallikaas kysyäni teidän sukunimeänne. Olen niin hajamielinen ... tulin öiseen aikaan..."

— "Korobotshka, kollegisihteerskä".

— "Suur' kiitos. Entä nimi ja isännimi?"

— "Nastasja Petrovna".

— "Vai Nastasja Petrovna? Se on hyvä nimi se, Nastasja Petrovna. Minulla on täti, äitini sisar, myöskin Nastasja Petrovna".

— "Entäs teidän nimenne?" kysyi rouva. "Te olette kai assessori?"

— "En ole", vastasi Tshitshikow, naurahtaen. "En ole assessori; muutoin vain matkustelen omissa asioissani".

— "Vai niin, te ostelette siis! No voi sentään, kun tulin myöneeksi meteni kauppamiehille niin helpeä! Sinä, veikkonen, olisit kai ostanut mettä?"

— "Enkä olisikaan ostanut mettä".

— "Mitäs sitten? Hamppujako? Mutta eihän minulla ole hamppujakaan enää kuin pikkuruisen! Liekö puoltakaan puutaa".

— "Ei, hyvä ystävä! Toisen sortista tavaraa me tahdomme. Sanokaas, onko teiltä kuollut talonpoikia?"

— "Voi veikkonen, kahdeksantoistakymmentä henkeä!" huokasi eukko. "Ja kaikki niin tukevaa kansaa, työväkeä. Kyllähän sen koommin on uutta väkeä syntynyt, mutta mitäs niistä? Pientä ja mitätöntä. Mutta assessori tuli kuin tulikin; maksa tänne, sanoi, joka sielusta. Niin näes, maksa pois kuolleista, mikä elävistäkin. Viime viikolla paloi minulta seppä, taitava semmoinen, lukkosepän työt osasi ja kaikki".

— "Olikos teillä tulipalo?"

— "Suojellut on sentään hyvä Jumala semmoiselta vaaralta; tulipalo olisi ollut vielä pahempi. Ei, hyvä ystävä, itse hän paloi. Sisuksissa näet hänellä syttyi palo; oli ryyppännyt mies liiemmäksi. Sininen valkea vaan kävi miehestä ja niin kärvettyi ja musteni kuin sysi. Semmoinen mestari! Nyt en pääse minnekään, kun ei ole hevosen kengittäjää".

— "Niin oli Jumalan tahto, hyvä ystävä", sanoi Tshitshikow ja huokasi. "Mitä Jumala viisaudessansa tekee, sitä ei käy ihmisen vastustaminen... Antakaas ne minulle, Nastasja Petrovna!"

— "Mitkä niin?"

— "Juuri nuo, jotka ovat kuolleet".

— "Millä viisiä?"

— "No muutoin vaan, taikka, sama se, myökää ne minulle. Minä annan teille rahat niistä".

— "Mutta mitenäs tämä nyt on? Enhän minä oikein ymmärrä. Rupeatko sinä kaivamaan niitä maasta, vai?"

Tshitshikow huomasi eukon harpanneen lopen kauas ja näki välttämättömäksi selittää hänelle asian. Muutamilla sanoilla selvitti hän, että sielujen siirros tai myönti tapahtuu vaan paperilla ja että ne kirjoitetaan niinkuin olisivat hengissä.

— "Mutta mitä sinä niillä teet?" kysyi eukko, katsoa tuijottaen häneen.

— "Se on minun asiani".

— "Mutta kuolleitahan ne ovat".

— "No kukas niitä eläviksi sanoo? Siitäpä teillä onkin tappiota, että ne ovat kuolleet; teidänhän pitää maksaa niistä henkirahat, mutta minä teidät päästän kaikista puuhista ja maksuista. Ymmärrättekös? Enkä ainoastaan päästä maksuista, vaan vieläpä annan teille viisitoista ruplaa. No, onko selvä nyt?"

— "Enpä tosiaankaan tiedä", lausui eukko verkalleen. "Enhän minä ole milloinkaan myönyt kuolleita".

— "Sitä minäkin. Ihmehän olisi ollutkin, jos olisitte niitä myöskennelleet. Vai luuletteko, että niistä on todellakin jotakin hyötyä?"

— "No enhän minä sitä luule. Mitäs hyötyä niistä voisi olla? Ei niistä ole hyötyä mitään. Se se vaan on vähän niinkuin vaikeata, että ne ovat jo kuolleita".

— "Tuollapa muijalla on kova pää, näen mä", arveli Tshitshikow itsekseen. "Kuulkaapas nyt! Ajatelkaahan te toki: itseännehän te köyhdytätte, kun maksatte henkirahoja kuolleittenkin edestä!..."

— "Älä, hyvä ystävä, puhukaan!" keskeytti emäntä. "Tässä kaksi viikkoa takaperin maksoin päälle puolentoista sadan ja piti vielä assessoriaakin voidella..."

— "Sepä se! Mutta ottakaas nyt huomataksenne se, ett'ei enää ole tarvis assessoriaakaan voidella, sillä minä se nyt maksan heidän edestänsä, minä ettekä te; minä otan kaikki verot päälleni; vieläpä teen kauppakirjankin omalla kulungillani; ymmärrättenkös te sitä?"

Eukko ajattelemaan. Asia näytti hänestä kyllä vähän niinkuin edulliselta, mutta kovin se nyt vaan oli outoa ja uutta, ja siksi hän rupesi pelkäämään, kunhan vaan kauppias ei häntä jollakin tavoin pettäisi: tulihan näet mies tiesi mistä ja vielä öiseen aikaan.

— "No mitäs sanotte, rouva kulta? Tehty kuin tehty, vai?" kysäsi Tshitshikow.

— "Ei, hyvä ystävä, minulle vielä milloinkaan ole sattunut tällaista vainajain kauppaa. Eläviä ihmisiä kyllä ovat multa saaneet. Tässä toissakin vuonna sai Protopopow kaksi tyttöä, sadasta ruplasta kumpaisenkin, ja oli hyvin kiitollinen: semmoisiksi näet varttuivat työntekijöiksi, oikein salvettejakin kutovat itse".

— "Ei nyt ole puhe elävistä, olkoot Herran huomassa! minä kysyin kuolleista".

— "Minua tosiaankin vähän peloittaa näin ensi alussa, ett'en miten tulisi tappiolle. Sinä, hyvä ystävä, kuka ties petkutat minua ... ne tuota noin ... ne kenties enemmänkin maksavat".

— "Kuulkaapas, rouva hyvä ... no, mutta olettepas te! Mitäs niillä voisi olla hintaa? Ajatelkaa toki: tomuaahan se on. Ymmärrättekö te? Se on sanalla sanoen tomua. Ottakaa te kaikkein joutavin, viho viimeinen kappale, esimerkiksi vaikka repaleinen riepu, niin onhan silläkin joku hinta: ostetaanhan se edes paperitehtaasen; mutta mihinkäs näistä olisi? No sanokaas nyt itse, mihinkäs niistä olisi!"

— "No niinpä kyllä. Eihän niistä ole niin mihinkään, ja sehän se minua vaan arveluttaakin, että ne ovat jo kuolleet".

— "Voi pölkkypäätä sentään!" arveli itsekseen Tshitshikow, jolta jo maltti rupesi loppumaan. "Menepäs nyt tuommoisen kanssa kauppoja tekemään! Ihan hien kierii otsalleni, pahuksen ämmä". Hän otti nenäliinan taskustaan ja rupesi pyhkimään hikeä, jota todellakin helmeili otsalla.

Turhaanpa Tshitshikow sentään kiivastui. Onhan niitä kunnioitettavia miehiä ja valtiomiehiäkin, jotka kuitenkin kaikitenkin ovat täydellinen Korobotshka. Kun mitä kerran on saanut päähänsä istutetuksi, niin ei siinä auta keinot ei mitkään; tuo hänelle todistuksia vaikka kuinka monta hyvänsä, ja päivänselkeitä jok'ainoa, niin takaisin hän poukahtaa siitä, niinkuin pallo poukahtaa takaisin seinästä.

Tshitshikow päätti koettaa saada muijaa oikealle tolalle jotakin sivutietä.

— "Rouva hyvä", sanoi hän, "joko te ette tahdo ymmärtää minun sanojani taikka muutoin vaan puhutte, jotakin puhuaksenne... Minä annan teille rahaa: viisitoista ruplaa seteleissä, — ymmärrättenkö? Rahaahan se on. Niitä ette löydä kadulta. Sanokaas suoraan, mitä saitte medestäne".

— "Kaksitoista ruplaa puudalta".

— "Jo teitte syntiä pikkuruisen, hyvä ystävä. Kahtatoista ette saaneet".

— "Sain, niin totta kuin elän".

— "No katsokaas! Jos saittenkin, niin mettähän se oli. Te kokoelette sitä, kukaties, vuoden päivät, huolien ja ahkeroiden; siinä piti puuhata, siinä käydä siellä täällä, siinä piti mehiläisiä hoitaa, syöttää niitä kellarissa koko talvi, mutta kuolleet sielut eivät ole tämän mailman asioita. Siinä ette te puolestanne puuhanneet ettekä hommanneet ensinkään; Jumalan tahdostahan he jättivät tämän mailman, tuottaen talollenne tappiota. Siellä te saitte vaivoistanne, puuhistanne kaksitoista ruplaa, tässä saatte ihan ilmaiseksi, ettekä kahtatoista, vaan viisitoista, ettekä hopeassa, vaan kaikki sinisissä seteleissä".

Nyt oli Tshitshikow melkein varma, ett'ei ämmä enää voi vastustaa näin vakuuttavia todistuksia.

— "En minä tiedä", vastasi emäntä, "mitäs minä kokematon leski! Taitaa olla paras, kun odottelen vielä kotvasen, kukaties tulee tässä kauppiaita, ja ennätän tiedustella hintoja".

— "Hyi häpeä, häpeä, rouva hyvä! niin vainenkin, hyi häpeä! Mitäs te puhuttekaan? ajatelkaas nyt itse! Kukas niitä rupeaa ostelemaan? Mitäs niillä kukaan tekee?"

— "Entäs jos niitä joskus niinkuin tulisi talossa tarvis..." vastasi eukko, mutta tähän keskeyttikin

puheensa ja suu auki sekä kauhulla katseli vierasta, mitä muka tämä siihen sanoo.

— "Kuolleita tarvis, niinkö? kylläpä te nyt pälytätte! Varpusiako ne öisin pelotteleisivat kaalimaistanne vai mitä?"

— "Herrajesta! Mitä hirmuja sinä puhutkaan!" virkkoi eukko, silmiänsä ristien.

— "Mikäs toimi ja ammatti niille sitte annettaisiin? Ja sitä paitsi, jääväthän luut ja haudat ja kaikki teidän omiksenne: kauppa tehdään vaan paperilla. No mitäs sanotte? Mitäs arvelette? Vastatkaahan edes!"

Eukko jälleen miettimään.

— "Mitäs te mietitte, Nastasja Petrovna?"

— "Enhän minä vieläkään oikein tiedä, mitä tehdä. Eikös passaisi ostaa hamppuja minulta?"

— "No hamppuja! Herrainen aika, minä pyydän teiltä jotakin aivan toista ja te työnnätte minulle hamppuja! Hampuille tulee aika niillekin; toisten, kun tulen, niin ostan hamputkin. No kuinkas olisi, Nastasja Petrovna?"

— "Kovin se vaan on kummallista tavaraa, eihän semmoista tavaraa ole milloinkaan ollut!"

Nyt loppui Tshitshikow'ilta viimeinenkin maltti. Hän vimmastui, sieppasi tuolin, löi sen maahan ja käski muorin mennä hitoille.

Hittoa säikähti emäntä sanomattomasti.

— "Älä, veikkonen, mainitsekaan sitä! Olkoon Herran rauhassa!" huudahti hän, kalveten. "Toissakin yönä, niin koko yön näin unta siitä. Pistihän näet päähän panna kortteja iltarukouksen jälkeen, mutta Jumala kaiketikin rangaistukseksi lähetti hänet unissa luokseni. Kovin oli raato ruma; sarvetkin pitemmät kuin härällä".

— "Ihme sentään, ettei niitä kummittele teille oikein kymmenittäin. Pelkästä kristillisestä rakkaudesta minä tahdon auttaa lähimmäistäni; tuossa, arvelin, tuossahan on köyhä leski, puuhaa ja ponnistelee ja kärsii puutetta ... juoskaa järveen kylinenne päivinenne!"

— "Hyvät ihmiset, kuinka sinä riitelet!" virkkoi ämmä, pelolla katsellen häntä.

— "No loppuahan tässä sanavaratkin! Totta toisen kerran niinkuin mikä, en mä niin pahasti sano, niinkuin mikä kartanokoiria, joka heinätukolla makaa: ei syö itse eikä anna muille! Minulla oli jo aikomus ostaa teiltä kaikenlaisia maan tuotteita, sillä minulla on kruunun hankintoja..." Tässä hän pisti valheeksi, noin ohi menen, tarkemmin tuota punnitsematta, mutta seuraus oli odottamaton. Kruunun hankinnat vaikuttivat valtavasti Nastasja Petrovnaan. Hänen äänensä se ainakin muuttui melkein rukoilevaksi.

— "No mitäs sinä niin kovasti suutuit? Jos minä sen olisin tietänyt, että sinä olet niin äkäinen, niin enhän minä olisi vastaan pannutkaan".

— "Vielä tässä suuttumaan rupeaisi! Asia ei maksa hölyn pölyäkään ja minä mokoman tähden vielä äkään kävisin!"

— "No niin, kyllä minä annan ne, jos tahdot, viidestätoista ruplasta! Mutta sen minä sanon, että jos niinkuin mitä hankintoja, niinkuin ruisjauhoja tahi tattarijauhoja tahi suurimoita tahi lihoja, niin älä suinkaan unohda minua".

— "En unohda, rouva hyvä, en unohda", puhui Tshitshikow, pyyhkien kädellään hikeä, joka virtana valui pitkin hänen kasvojansa. Hän tiedusteli eukolta, oliko hänellä kaupungissa asiamiestä tahi tuttavaa, jonka hän valtuuttaisi tekemään kauppakirjan ynnä mitä muuta tarvitaan.

— "Onhan toki! Onhan siellä provastin, Kyrillo isän, poika virkamiehenä", vastasi Korobotshka.

Tshitshikow pyysi häntä kirjoittamaan tälle virkamiehelle valtuukirjan ja otti itse sepittääksensä sen, jottei tulisi liikoja vaivoja rouvalle.

— "Kyllähän se olisi hyvä", ajatteli sillä välin itseksensä Korobotshka, "jos hän rupeaisi ottamaan minulta kruunulle jauhoja ja lihoja. Pitäisi vähän hyvittelä miestä: taikinaa jäi vielä eiliseltä; annas kun käsken Fetinjan paistaa litteitä. Mitäs jos pyöräyttäisi piirakankin munan kanssa: hyvin ne meillä semmoisia pyöräyttelevät eikä niihin mene paljoa aikaakaan".

Emäntä meni ulos panemaan toimeen aikomustansa, joka tarkoitti piirakan pyöräyttämistä, ja kaiketikin täydentämään sitä muilla kotoisen keitto- ja paistotaidon tuotteilla. Tshitshikow puolestaan meni vierashuoneeseen, jossa oli maannut yön, ottamaan lippaastansa tarpeen mukaisia papereita. Vierashuoneessa oli jo aikaa sitten kaikki korjattu: upeat patjat oli viety pois, ja sohvan edessä oli liinalla katettu pöytä. Pantuaan lippaansa pöydälle, täytyi Tshitshikow'in levähtää vähäsen, sillä hän tunsii olevansa hiessä koko mies; kaikki mikä hänellä oli päällään, paidasta aina sukkiin saakka, oli märkänä.

— "Kylläpä koetteli miestä saakelin ämmä!" virkkoi hän, kotvan aikaa levättyänsä, ja avasi lippaan.

Tekijä on vakuutettu siitä, että lukijoissa löytyy niinkin uteliaita, jotka tahtovat saada tietää, millainen tämä lipas oli rakennukseltaan ja sisukseltaan. No niin, sopiihan tyydyttää uteliaisuutta. Kas tämmöinen se oli sisästä: aivan keskellä oli saippuakuppi, sen takana kuusi tai seitsemän kapeata solaa partaveitsille, sitten neliömäiset aukot hiekka- ja muste-astiaa varten ja niitten välissä koverrettu syvennys kynille, lakalle ynnä muille semmoisille pitemmille esineille; sitten kaikenlaisia sekä kannellisia että kannettomia karsinoita lyhyemmille esineille, ja ne olivat täynnä käyntikortteja, hääkortteja, hautajaiskortteja ynnä muuta, mitä oli pantu muistoksi. Koko ylälaatikko solineen karsinoineen oli nostettava pois, ja sen alapuoli oli täynnä papereita, koko-ärkeissa; niitten alla oli pieni rahalaatikko, joka salaisella tavalla aukeni lippaan syrjästä. Lippaan isännällä oli tapana avata tätä laatikkoa niin nopeasti ja sulkea sitä jälleen samassa silmänräpäyksessä, ett'ei saata varmaan sanoa, kuinka paljo rahaa siellä oli. Tshitshikow ryhtyi heti kohta työhön. Hän teroitti kynän ja alkoi kirjoittaa.

Emäntä tuli sisään.

— "Sinullapa, veikkonen, korea lipas on", sanoi emäntä, istuen hänen viereensä: "Moskovastako se on ostettu?"

— "Moskovasta", vastasi Tshitshikow, jatkaen kirjoittamista.

— "Sitä minäkin: sieltä saa aina niin hyvää työtä. Tässä toissa vuonna toi sisareni sieltä lämpimät kengät lapsille: kelpo kengät olivatkin, kestävät yhä vielä. Herrainen aika, kuinka sinulla on paljon karttapaperia!" jatkoi hän, vilaisten vieraan lippaasen. "Saisit tuosta antaa arkin minullekin! Minulla näet ei ole: sattuu yks kaks pyyntökirja pantavaksi oikeuteen, niin mihinkäs sen kirjoittaa?"

Tshitshikow selitti hänelle, ett'ei nämä paperit ole sitä laatua: näihin kirjoitetaan ainoastaan kauppakirjoja eikä pyyntöasioita. Rauhoittaaksensa eukkoa, Tshitshikow antoi kumminkin hänelle jonkunlaisen arkin, ruplan maksavan. Kirjoitettuaan kirjeen, antoi hän sen emännälle allekirjoitettavaksi ja pyysi luettelon kuolleista talonpojista. Emännälläpä ei ollutkaan minkäänlaisia luetteloja eikä listoja; hän tiesi ulkoa melkein kaikki. Hän rupesi luettelemaan niitä vieraallensa. Muutamilla oli Tshitshikow'in mielestä kovin kummalliset nimet ja vielä oudommat liikanimet, niin että hän joka kerta kuin uusi nimi lausuttiin, ensinnäkin pysähtyi ja sitten vasta rupesi kirjoittamaan. Vallankin kuului hassulta nimi Pietari Savelinpoika Kaukana-Kaukalo, niin ett'ei hän malttanut olla sanomatta: "onpas sillä pituutta!" Toinen oli liikanimeltään Lehmän Tiili. Kolmas taas oli pitkittä puheitta Pyörä-Iivana. Kirjoitustansa lopettaessaan Tshitshikow veti pari kertaa ilmaa nenäänsä ja tunsii varsin viehättävän hajun: jotakin voissa paistettua.

— "Pyydän nöyrimmästi haukkaamaan", sanoi emäntä. Tshitshikow katsahti taakseen ja näki, että pöydällä oli jo sieniä, piirakaisia, nopeaisia, litteäisiä ja kakkuja jos jonkinlaisia: sipuli-kakkuja, unikko-kakkuja, maito-kakkuja ja kuore-kakkuja ja ties mitä kakkuja.

— "Munapiirakkaa!" virkkoi emäntä.

Tshitshikow siirtyi munapiirakan ääreen ja syötyään yhteen menoon vähän enemmän kuin puolet siitä, kehaisi sitä. Ma'ukasta piirakka oli jo itsestäänkin ja maistoi sitäkin ma'ukkaammalta kaiken puuhan ja vehkeen perästä emännän kanssa.

— "Entäs litteitä?" sanoi emäntä.

Vastaukseksi tähän käärsi Tshitshikow kolme litteätä yhteen, kastoi ne voinsulaan, pisti suuhunsa ja pyyhkäsi huulet ja kädet salvettiin. Tehtyänsä samalla muotoa vielä pari kolme kertaa, pyysi hän emännän käskemään, että hänen hevosensa valjastettaisiin. Nastasja Petrovna lähetti samassa Fetinjan viemään tätä sanaa ja käski hänen samalla tuoda vielä lämpöisiä litteitä.

— "Teillä on varsin hyviä litteitä", sanoi Tshitshikow, käyden vasta tuotujen lämpöisten kimppuun.

— "Niin, kyllä minulla niitä hyvin paistetaan", virkkoi emäntä; "paha vaan, ett'ei tullut vuodentulo hyvä, jauhot eivät ole oikein niinkuin ekstafiiniä... Mihinkäs te, hyvä ystävä, nyt jo kiiruhdatte?" lisäsi hän, nähtyään Tshitshikow'in ottaneen jo lakin kouraansa. "Eihän vielä ole hevosetkaan valjaissa".

— "Kyllä ne pian joutuvat. Kyllä ne minulla pian valjastetaan".

— "Älkäähän nyt sitten vaan unohtako, kun hankintoja tulee".

— "En minä unohda, en minä unohda", puhui Tshitshikow, astuen eteiseen.

— "Entäs sian-ihraa, ostatteko sitä?" kysyi emäntä, astuen hänen jäljestänsä.

— "Kuinkas sitten? Kyllä sitäkin ostetaan, mutta perästä päin".

— "Pääsiäisen aikana saan minä sian-ihraakin".

— "Ostetaan, rouva hyvä, ostetaan, kaikenlaista ostetaan, sian-ihraa kanssa ostetaan".

— "Ja kukaties, jos niinkuin linnun höyheniä tulisi tarvis. Vilpun paaston aikana minä saan linnunkin höyheniä".

— "Vai niin, vai niin", puheli Tshitshikow.

— "No katsos nyt, veikkonen, eiväthän olekaan hevoset vielä valjaissa", sanoi emäntä, kun oli tultu kuistille.

— "Kyllä ne joutuvat, kyllä ne joutuvat. Selittäkää vaan, mitenkä tästä pääsee valtatielle".

— "Mitenkähkö pääsee?" vastasi emäntä. "Taitaa se selittäminen käydä vaikeaksi, kun on niin monta tienristeystä. Mitäs, jos annan sulle tytön mukaasi? On kai sulla kuskilaudalla tilaa tytön istua?"

— "Kuinkas muutoin!"

— "No ehkä mä annan sulle tytön. Kyllä se tiet tietää. Mutta katso vaan, älä viekään tyttöä kokonaan! Kauppamiehet ne kerran veivät minulta tytön".

Tshitshikow vakuutti, ett'ei hän vie tyttöä pois, ja Korobotshka rauhoittui. Hän rupesi jo tarkastelemaan mitä pihalla oli: loi silmänsä emäntäpiikaan, joka oli kantamassa kellarista vedellä täytettyä puu-astiaa, katsahti tarkasti talonpoikaan, joka oli ilmaunut portille, ja niin vähitellen vaipui kokonaan taloudelliseen elämään.

Mutta miksipäs niin kauan puhelemmekaan Korobotshkasta? Korobotshkat ja Manilow'it ja taloudelliset elämät ja taloudettomat elämät — jättäkäämme ne! Muutoin — maailmahan on ihmeellisesti järjestetty — se, mikä iloista oli, muuttuu äkkiä surulliseksi, jos vaan viivähdät siinä kauan, ja silloin pistää päähän taivas ties mitä kaikkea. Saattaapa tällöinenkin ajatus tulla: Mitäs te nyt liioittelette? Tokkohan Korobotshka tosiaankaan seisoo niin alhaisella asteella ihmiskunnan edistymisen äärettömiä portaita? Tokkohan tuo juopa tosiaankaan on niin suuri, jonka toisella puolen on hän ja toisella hänen sisarensa saavuttamattomissa ylimystalon seinäin sisässä? Ja valurautaiset portaat ne tuoksuavat hyvältä ja niissä kasarivasket välkkyvät, niissä pöyhkeilee punapuu, ja muhkeat matot koreilevat. Ja tuo sisar se haukottelee kesken jääneen kirjan ääressä, odotellen ylhäistä terävä-älyistä seuraa, missä saapi hän tilaisuuden loistahdella älyllänsä ja lausua ulkoaopituita ajatuksia, ajatuksia, jotka muodin lakien mukaan kokonaisen viikon ovat kaupungissa puheen-aineena, ajatuksia, ei siitä, mitä tapahtuu hänen talossaan ja tiluksillaan, sekavilla ja rappioisilla — sillä hän ei ymmärrä talouden asioita — vaan ajatuksia siitä, mikä valtiollinen muutos muka on tekeillä Franskanmaalla ja mihinkä suuntaan kääntyy uuden-aikainen katolisuus. Mutta jättäkäämme, jättäkäämme nuo! Miksi puhelisimme siitä? Mutta miksikäs sitten kesken ajattelemattomia, iloisia, huolettomia hetkiä äkkiä aivan itsestään sävähtää väre outo ja ihmeellinen? Ei ole vielä nauru ennättänyt kokonaan poistua kasvoilta, niin jo muuttuu ihminen toiseksi aivan samain ihmisten seurassa, ja uusi valo kirkastaa hänen kasvonsa...

— "Kas tuossahan ovat, tuossahan ovat jo vaunut!" huudahti Tshitshikow, nähtyään viimeinkin vaunujensa ajavan kuistin eteen. "Mitäs olet nahjustellut niin kauan, pöllö? Vai eikö ole vielä eiliset humalat hellinneet päästäsi?"

Selifan ei vastannut tähän mitään.

— "Hyvästi nyt, rouva hyvä! Entäs se tyttö? Missäs se on?"

— "Palageja, kuule!" huusi emäntä lähellä kuistia seisovalle tytölle, joka oli noin yksitoista vuotta vanha, yllään kotikutoinen hame ja jalat paljaina, vaikka ensi alussa olisi luullut niitä saappaiksi, niin sakeassa tuoreessa savessa ne olivat. "Mene näyttämään herralle tietä".

Selifan auttoi tyttöä kuskilaudalle. Tyttö pani toisen jalkansa vaunujen pää-astuimelle ja tahraisi sen saveen, ja sitten vasta kiipesi ylös ja asettui Selifan'in viereen. Hänen perästään pani Tshitshikowkin

jalkansa astuimelle, kallisti vaunut vähän oikealle — hän näet oli raskaanpuoleinen mies — ja asettui viimein istumaan.

— "Kas niin, nyt on hyvä! Voikaa hyvin, rouva!"

Hevoset läksivät liikkeelle.

Selifan oli koko matkan äreänä ja sen ohella erittäin huolellinen ammatissaan, niinkuin hänen laitansa oli aina, kun oli jotakin pahaa tehnyt tahi ollut humalassa. Hevoset olivat sanomattoman puhtaksi siivotut. Yhden hevosien länget, jotka siihen asti aina olivat olleet rikkinäiset, niin että tappuroita oli pilkistellyt nahan alta, olivat nyt taitavasti paikatut. Hän ei puhunut koko matkalla sanaakaan, iskihän vaan silloin tällöin ruoskallaan eikä pitänyt yhtään kehoitus- ja varoitus-puheita hevosille, vaikka papurikon tietysti teki mieli saada kuulla jotakin opettavaista, sillä silloin asuivat ohjokset tavallisesti hyvin höllällä puheliaan ajurin kourassa ja ruoska se vaan muodon vuoksi pastieraili selkiä myöten. Vaan tällä kertaa ei kuulunut äreiltä huuililta muuta kuin yksitoikkoisia, epäystävällisiä huudahduksia: "Niin, niin, sinä sen lehmä, mitä sinä ällistelet!" eikä muuta mitään. Raudikko ja assessorikin olivat tyytymättömiä, kun eivät edes kertaakaan kuulleet "velikultia" eikä "veikkosia". Papurikko tunsu varsin ilkeitä iskuja täyteläisiin ja leveihin osihinsa. "Kattos tuota, kun nyt huitoo", arveli se itseksään, korviansa hörkistellen. "Kyllä maar sekin tietää, minne iskee! Eipäs lyökään suoraan selkään, vaan niin valitseekin arjemman paikan, milloin korvaan naksauttaa, milloin heläyttää mahan alle".

— "Oikealleko, vai?" kysyä ärähti Selifan vieressään istuvalta tytöltä, osoittaen ruoskanvarrella sateesta mustunutta tietä, heleänvehreiden, virkistyneitten ketojen välissä.

— "Ei, ei, kyllä minä sanon", vastasi tyttö.

— "No minnes nyt?" kysyi taas Selifan, kun oli tultu lähemmäs.

— "Tuonne noin", sanoi tyttö, viitaten kädellään.

— "Olet sinäkin!" virkkoi Selifan. "Sehän se oikealle onkin. Ei tiedä vielä mikä oikea on, mikä vasen!"

Ilma oli tosin varsin kaunis, mutta maa oli niin kovin lionnut, että lika tarttui vaunujen pyöräin ympärille kuin mikä huopavanne, ja tämä teki vaunut raskaiksi vetää; maan laatukin oli peräti savista ja tahmeata. Nämä molemmat asianhaarat vaikuttivat sen, ett'eivät he päässeet kyläraiteilta ennen puolta-päivää. Ilman tytön apua olisi vaikeaksi käynyt tämäkin, sillä teitä oli hajaantunut joka haaralle, niinkuin säkistä päästettyjä äyriäisiä, ja Selifan'in olisi siinä tapauksessa täytynyt ajella pitkiä ajoja vasten tahtoansakin. Kotvasen kuluttua osoitti tyttö kädellään kaukaa siintävää rakennusta.

— "Tuoll' on maantie", sanoi hän.

— "Entäs rakennus?" kysyi Selifan.

— "Ravintola", vastasi tyttö.

— "No nyt löydän tien itsekin", virkkoi Selifan. "Mene tippura-tiehes, sinä!"

Hän pysäytti hevoset ja auttoi hänet alas, jupisten itseksään: "Senkin savisorkka!"

Tshitshikov antoi hänelle puolen-kopekan rahan, ja tyttö läksi kotia päin, mielissään jo siitakin, että oli saanut istua kuskilaudalla.

IV LUKU.

Vaunujen tultua ravintolan eteen, käski Tshitshikow pysähtyä, ja sen hän teki kahdestakin syystä: antaakseen hevosten levähtää ja itsekin vähän haukatakseen matkasta. Tekijän täytyy tunnustaa, että hän kadehtii semmoisten ihmisten ruokahalua ja vatsaa. Ei hän välitä vähääkään ylhäisistä herroista Pietarissa ja Moskovassa, joitten aika kuluu miettiessä, mitä muka syötäisi huomenna ja mitä keksittäisi päivälliseksi ylihuomenna, — jotka eivät ryhdy tammöiseen päivälliseen, ennenkuin ovat pistäneet suuhunsa pillerin, — jotka nielevät ostereita ja meri-hämähäkkejä ja muita menninkäisiä ja lähtevät sitten kylvyille Karlsbad'iin tahi Kaukasiaan. Ei, nämä herrat eivät herätä tekijässä kateutta rahtuakaan. Mutta kas keskinkertaiset herrat, jotka tässä kestiekievarissa käskevät eteensä sianlihaa, seuraavassa porsaanpaistia, kolmannessa sampea tai jotakin palvattua makkaraa sipulin kanssa ja sitten istuvat päivällispöytään, niinkuin ei olisi mitään maistettukaan, ja sterletti-liemi mateiden ja

mätien kanssa kuohuu ja porisee heidän hampaittensa välissä, ja päälle syödään kalapiirakaisia tahi oikeata kalakukkoa monnikastikkeen kanssa, niin että syrjässäkin oleva saa ruokahalun — kas näillä herroilla vasta on kadehdittava taivaan lahja! Moni ylhäinen herra antaisi paikalla puolet omistamistansa sieluista ja puolet tiluksistaan, pantatuista sekä panttaamattomista, kaikkien sekä ulkomaiseen että venäläiseen malliin tehtyjen koristusten kanssa, antaisi kyllä, saadaksean vaan semmoisen vatsan kuin keskinkertaisella herralla on. Paha vaan, ett'ei semmoista vatsaa kuin keskinkertaisilla herroilla on, voi hankkia mistään rahoista eikä millään tiluksilla, ei parannusten kanssa eikä ilman parannuksia.

Puusta rakettu, mustunut ravintola vastaan-otti Tshitshikow'in kapean, vieraanvaraisen kuistikattonsa alle. Tämä nojasi kahteen vestettyyn puupylvääseen, jotka olivat vanhan-aikuisten kirkon kynttiläjalkain näköiset. Ravintola oli muodoltaan jotakin isonlaisen venäläisen tuvan kaltaista. Leikkauskoristeiset, uudet liistat akkunain ympärillä ja katon räystäillä tekivät järeän vastakohdan sen mustuneita seiiniä vasten. Akkunain luukuille oli kuvattu kukkia astioissa.

Kiivettyään ylös kapeita puuportaita myöten avaraan eteiseen, Tshitshikov löysi oven, joka aukesi narahdellen, ja paksun ämmän, joka, kirjavassa kattuna-leniugissä seisten ovella, virkkoi: "Tänne näin, hyvä herra!" Huoneessa tapasi hän pelkkiä vanhoja tuttavias, joita jokainen tapaa vähäisissä puuravintolissa, jommoisia on viljalti teitten varsilla, nimittäin: mustuneen samovarin, sileiksi vestetyt honkaiset seinät, nurkassa kolmikolkkaisten kaapin teekannuineen ja kuppeineen, kullattuja poslinimunia pyhäinkuvain edessä rippumassa sinisissä ja punaisissa nauhoissa, äskenpoikineen kissan, peilin, joka näyttää kahden silmän asemesta neljä ja kasvojen sijasta jonkinlaisen pannukakun, ja vihdoin pyhain-kuvain taakse pistetyitä kimppuja hyvänhajuisia yrtejä ja neilikoita, niin perinpohjin kuivaneita, että se, joka yritti niitä haistaa, aivasteli vaan eikä mitään muuta.

— "Onko porsasta?" Semmoisella kysymyksellä kääntyi Tshitshikow ovella seisovan ämmän puoleen.

— "On".

— "Pippurijuuren ja kermanko kanssa?"

— "Pippurijuuren ja kerman kanssa".

— "Tuo tänne!"

Ämmä läksi puuhaamaan ja toi lautasen, salvetin, niin tärkätyn, että se oli kankea kuin kuivanut puun kuori, sitten veitsen, jossa oli kellastunut luinen pää ja niin hieno terä kuin kynäveitsessä, sitten kaksiaaraisen kahvelin ja suolakupin, jota oli aivan mahdoton asettaa pöydälle suoraan.

Sankarimme ryhtyi tapansa mukaan heti kohta pakinoille ämmän kanssa, tiedustellen, itsekö hän ravintolaa pitää vai onko tässä isäntää, ja kuinka paljon ravintola antaa tuloja, ja ovatko pojat kodissa, ja onko vanhin poika nainut mies vai nuori mies, mimmoisen otti muijan, saiko paljon myötäjäisiä vai eikö, ja oliko appi tyytyväinen, eikö ollut pahoillansa, että sai liian vähän lahjoja häissä; — sanalla sanoen, ei jättänyt mitään tiedustelematta. Sen jälkeen teki hänen mielensä arvattavasti tietää, mitä tilan-omistajia näillä tienoin on, ja sai tietää, että on niitä paljokin: Blohin'it, Potshitaew'it, Milnoit, Tsherpakow'it, översti nimittäin, Sobakevitsh'it.

— "Vai niin! Tunnetko Sobakevitsh'inkin?" kysyi vieras ja sai kuulla muijan tuntevan sekä Sobakevitsh'in että Manilow'in ja että Manilow on "fiinimpää" sorttia kuin Sobakevitsh. Manilow, näethän, paikalla käskee keittää kanan, kysyypä vasikankin paistia, ja jos on talossa lampaan maksaa, niin pyytää lampaan maksaakin, ja kaikkea tätä hän vaan maistaa. Sobakevitsh sen sijaan vaatii vaan yhtä ainoata lajia, mutta syökin sitten kaikki tyyni, tinkiipä vielä lisääkin samaan hintaan.

Hänen tällä tavoin puhellessaan ja syödessään porsaan paistia, jota oli enää viimeinen pala jäljellä, kuului ulkoa vaunujen kolinaa. Katsahdettuaan ikkunasta, näki hän, että ravintolan edustalle olivat pysähtyneet keveät vaunut, kolme kelpo hevosta edessä. Vaunuista astui maahan kaksi herrasmiestä: toinen valkoverinen, kookas; toinen vähän lyhyempi, mustaverinen. Valkoverisellä oli yllään tummansininen attila-nuttu, toisella ainoastaan kirjava kesänuttu. Kaukaa lähenivät vielä kaleskanpahaiset, tyhjinään, neljä takkukarvaista hevosta edessä, länget rikkinäiset ja valjaat nuorista. Valkoverinen läksi suoraa päätä ylös portaita myöten, sillä välin kuin mustaverinen vielä viipyi pihalla ja kopeloi jotakin vaunuissa, puhellen palvelijan kanssa ja samalla viittoen taampana tuleville kaleskoille. Hänen äänensä tuntui Tshitshikow'ista tutunlaiselle. Sankarimme tarkastellessa mustaveristä miestä, oli valkoverinen jo ennättänyt kopeloimalla löytää oven ja avata sen. Tulokas oli kookas mies, laihanlainen tahikka, kuten sanotaan, kuluneen näköinen, punaiset viiksen haituvat ylähuulessa. Hänen päivettyneistä kasvoistaan sopi päättää, että hän tunsu mitä savu on, elleihän kruudin savu, niin ainakin tupakan. Hän kumarsi kohteliaasti Tshitshikow'ille, joka vastasi tervehdykseen samalla muotoa. Muutaman minutin perästä olisivat he jo olleet vilkkaassa keskustelussa ja hyviä tuttavias keskenään,

sillä alku oli jo tehty ja molemmat olivat melkein yht'aikaa lausuneet mielihyväsä siitä, että eilinen sade oli kokonaan poistanut pölyn maantieltä ja että nyt on niin mieluista ja vilpoista matkustaa, mutta samassa tuli sisään mustaverinen toveri, heitti lakkinsa pöydälle ja reippaasti pöyhötti kädellään sakeat, mustat hivuksensa. Hän oli kooltaan keskinkertainen, solakkaruumiinen mies, posket täydet ja punaiset, hampaat valkoiset kuin lumi ja poskiparrat mustat kuin piki. Reima hän oli ja verevä; terveys se oikein hehkui hänen kasvoillaan.

— "Helei!" huudahti hän äkkiä, levittäen kätensä Tshitshikow'ia kohti.
"Sinäkö täällä?"

Tshitshikow tunsi Nosdrew'in, saman, jonka oli kohdannut päivällisillä prokuratorin luona ja joka muutaman minutin perästä oli tekeytynyt niin tuttavaksi, että rupesi häntä sinuttelemaan, vaikk'ei toinen ollut antanut siihen mitään aihetta.

— "Missä sinä olet käynyt?" kysyi Nosdrew ja odottamatta vastausta jatkoi: "Minäpä tulen, veikkonen, markkinoilta. Saat onnitella minua: kaikki meni minulta, meni kuin Mähösen viina! Uskotkos: ei ole maailmassa vielä ollut tällä pojalla semmoista sutkausta. Aivanhan minä olen tullut nahkahevosilla! Katsopas lystin vuoksi akkunasta!" Näin sanottuaan taivutti hän omin käsin Tshitshikow'in pään, niin että toinen oli vähällä lyödä otsansa akkunan pieleen. "Näetkös tuommoista romua! Tuskin jaksoivat tuoda perille, peiakkaat! Tiellä täytyi minun siirtyä tuon vaunuihin". Nosdrew osoitti sormellaan toveriinsa. "Ettekös te vielä tunne toisianne? Se on lankoni, Mishujew! Koko aamun puhelimme me hänen kanssaan sinusta. Emmeköhän vaan, sanoin minä, kohtaa tänään Tshitshikow'ia, sanoin minä! No voi veikkonen, jos sä tietäisit, mimmainen sutkaus minulle tuli! Kuules nyt: ei ainoastaan mennyt neljä juoksuria, vaan — kaikki luiskahti ja liuskahti! Eihän minulla ole enää kelloa eikä kellonperiä..." Tshitshikow katsahti ja huomasi, ett'ei hänellä tosiaankaan ollut enää kelloja eikä periäkään. Näyttipä hänestä niinkuin olisi Nosdrew'illa toinen poskipartakin ollut harvempi toista. "Ja annas, että olisi minulla ollut vaan kaksikymmentä ruplaa taskussani", jatkoi Nosdrew, "niin juuri, ei enempää kuin kaksikymmentä, niin olisin voittanut takaisin kaikki tyyni; minä tarkoitan: paitsi sitä, että olisin voittanut kaikki tyyni takaisin, olisi, niin totta kuin minä olen rehellinen mies, kolmekymmentä tuhatta paraillaan miehen taskussa".

— "Niinhän sinä silloinkin puhuit", sanoi valkoverinen, "mutta saatuasi minulta viisikymmentä ruplaa, päästit nekin hyppysistäsi".

— "Enkä olisikaan päästänyt, en Jumal'avita olisikaan! Jos en olisi itse tehnyt tuhmasti, niin en totta toisen kerran olisikaan päästänyt. Jos vaan en olisi parolin jälkeen taivuttanut perhanan seitikkaa, niin olisinpa remauttanut koko pankin".

— "Etpäs remauttanut", virkkoi valkoverinen.

— "En remauttanut, sillä taivutin sopimattomaan aikaan seitikan.
Luuletko sinä sitten tuon majorin mokoman pelaavan hyvin?"

— "Hyvinkö pelannee vai huonosti, mutta sinut hän vaan voitti".

— "Kas sepä sitten!" sanoi Nosdrew. "Kyllä minäkin hänet sillä lailla voitan. Ehei, mutta koetellaanpas pelata kaksosia, niin silloinpa minä tahtoisin nähdä millainen pelaaja hän on, tahtoisin minä vaan nähdä! Mutta sen sijaan, veikkoseni Tshitshikow, kylläpäs me siellä hurrattiin ensimmäisinä päivinä! Markkinat olivat mitä oivallisimmat. Itse kauppamiehetkin sanovat, ett'ei mointa ihmistulvaa vielä ole milloinkaan ollut. Kaikki, mitä olin tuonut maalta, möin erittäin edulliseen hintaan. Ja sitten, veli veikkonen, kuinka me hurrattiin! Nytkin vielä, kun muistuu mieleen ... hitto vieköön! minä tarkoitan: sääli, ett'et ollut sinäkin siellä. Aatteles, kolmen virstan päässä kaupungista majaili rakuna-rykmentti. Uskotkos, että kaikki upserit, jok'ikinen mies ... neljäkymmentä miestä oli pelkkiä upsereita kaupungissa ... ja kun me, veikkonen, ruvettiin juomaan ... ratsumestari Potselujew ... kelpo mies, tiedäs! viikset niin tuommoiset noin! Bordeaux se on hänen kielellään vaan porkkelia. 'Tuopas veikkonen', sanoi hän, 'porkkelia pullollinen!' Luutnantti Kuvshinnikow... Voi veikkonen, mikä armas mies! se, se vasta on, sopii sanoa, hurraaja se! Me olimme aina yhdessä. Ja mimmoisia viinejä antoi meille Ponomarew! Hän on, tiedäs, suuri roisto, eikä hänen puodistaan saa ottaa mitään: viiniin sekoittaa hän kaikenlaista roskaa — santelia, poltettua korkkia, jopa seljallakin hämmentelee, lurjus; mutta kun hän sitten joskus vetäiseekin takakamarista, jota hän sanoo erityiseksi, vetäisee pullon ja toisen, niin se on sula paratiisi, veikkonen. Sampanja oli meillä semmoista ... mitä on kuvernörin sampanja sen rinnalla? Kaljaa vaan. Aatteles, se ei ollut Cliquot, mutta Cliquot-Materadour, se on: kaksinkertainen Cliquot. Ja vielä saatiin häneltä pullollinen Franskan viiniä, nimellä Bon-bon. Hajuko? Ruususia ja kaikki mitä tahdot. Kylläpäs hurrattiin!... Meidän jälkeemme tuli joku ruhtinas, lähetti puotiin sampanjaa hakemaan — ei niin pulloa enää koko kaupungissa; upserit olivat juoneet kaikki tyyni. Tiedätkös, päivällisillä join minä yksinäni seitsemäntoista pulloa sampanjaa".

- "Seitsemäätoista pulloa sinä et juo", huomautti vaaleaverinen.
- "Juon, niin totta kuin olen rehellinen mies, juon", vastasi Nosdrew.
- "Puhu mitäs puhut, sen minä vaan sanon, ett'es juo kymmentäkään".
- "Lyödäänpäs veto!"
- "Miksikä vetoa?"
- "Pane nyt vetoon pyssy, jonka ostit kaupungista".
- "Enkä pane".
- "Pane nyt vaan, koetapas".
- "Enkä koetakaan".

— "Kyllä pian olisitkin pyssyäsi vailla. Voi Tshitshikow, velikulta! minä tarkoitan: sääli, ett'ei ollut sinua siellä! Sinä et olisi luopunut luutnantti Kuvshinnikow'ista, sen minä tiedän. Te olisitte niin merkillisesti sopineet yhteen. Se on jotakin toista kuin prokuratori ja kaikki lääninhallituksen saiturit meidän kaupungissa, jotka vapisevat jok'ainoasta kopekasta. Tämä, tiedätkös, jos niinkuin faraota tai nakkia tai mitä hyvänsä, niin aina valmis. Voi sinua, Tshitshikow, miks'et sinä voinut tulla sinne? Sinä sen peto, suoraan sanoen, kanalja semmoinen! No kas niin, anna suuta, armas ystävä, rakastanpa sinua kuin omaa henkeäni! Mishujew, katsos tänne, katsos, tässä kaksi miestä, jotka kohtalo on saattanut yhteen! No mitä hän oikeastaan on minulle tai minä hänelle? Hän on tullut taivas ties mistä, minä taas asun täällä... Entäs, veikkonen, niitä vaunuja, mikä joukko, ja kaikki noin en gros! Kierautin minä siellä myös kerran onnen pyörää ja voitin kaksi pomata-tölkkiä, ja poslinimaljan ja kitaran. Panin sitten kaikki kerrassaan pyörälle ja sinne menivät pahukset kaikki tyyni, vielä lisäksi menetin kuusi ruplaa. Ja tiedätkös, millainen kurtisöri se on, tuo Kuvshinnikow? — Me olimme hänen kanssaan melkein kaikissa baaleissa. Yksi neitonen, tiedäs, oli semmoisessa pöyhkeässä puvussa, pitsit ja pätsit ja hitto ties mitä vaan ei ollutkaan hänen päällään! Jo minä ajattelin: 'Hitto vieköön!' Mutta Kuvshinnikow, minä tarkoitan: se on semmoinen veitikka, istui hänen viereensä ja ala sitten laskettelemaan hänelle franskaksi hienoa semmoista... Tiedätkös, ei työmuijatkaan saaneet olla häneltä rauhassa. Hän nimitti sitä: entäs jos niinkuin mansikoita! Kaloja ja kapasampia oli tuotu aivan erinomaisia. Toin minä sentään mukanani yhden — hyvä oli, että huomasin ostaa, niin kauan kuin vielä oli rahoja. Minnes sinä olet matkalla?"

- "Olenhan vaan erään herrasmiehen luokse", vastasi Tshitshikow.
- "No mitä joutavia! Heitä herrasmies hiiteen! Lähtään meille!"
- "Ei sovi; minulla on asioita".
- "Ja kaikkia vielä! Keksiipäs näet jos jotakin. Voi sinua, vekkuli Ivanovitsh!"
- "Niin, asioita on ja tärkeitäkin!"
- "Pannaan vetoa: sinä valehtelet! Sano vaan, kenenkä luokse?"
- "No Sobakevitsh'in luokse".

Nyt purskahti Nosdrew nauramaan ja nauroi sillä lavalla kuin ainoastaan nauraa terve, verevä mies, jolta näkyy jok'ainoa hammas, kaikki valkoisia kuin sokeri, ja posket tärisivät ja hypähtelevät, ja naapuri kahden oven takana, kolmannessa huoneessa herää makeasta unestaan, ällistyy ja virkkaa: "kylläpäs sitä nyt hirnuttaa!"

- "No mitäs naurettavaa siinä on?" kysyi Tshitshikow, vähän tyytymätönnä tuommoiseen nauruun.

Mutta Nosdrew se nauroi yhä edelleen kulkun täydeltä, väliin virkkaen: "Armahda, veikkonen, armahda! Aivanhan minä halkean naurusta!"

- "Ei ole yhtään mitään naurettavaa; minä annoin hänelle sanani", virkkoi Tshitshikow.

— "Mutta kaduthan sinä, poloinen, päiviäsi, jos menet hänen luokseen! kitupiikki koko mies! Tunnenhan minä sinun luonteesi: surkeasti sinä petyt, jos luulet löytäväsi siellä faraon ja kelpo pullollisen jotakin bon-bon'ia. Kuules, veikkonen, heitä sinä Sobakevitsh'it Mikon mökkiin! Mennään meille! Minä kestitsen sinua semmoisella kapasammella että... Ponomarew'in lurjus kehuili ja kumarteli: 'Teille yksin vaan; hakekaa, sanoi, koko markkinat pitkin ja poikki, mutta tämmöistä ette

löydä.' Viekas kettu koko mies. Minä sanoin sen hänelle vasten naamaa. 'Te', sanoin minä, 'ja meidän viinan vouraja, te olette suurimpia konnia!' Nauroi vaan lurjus, ja silitteli partaansa. Me kävimme Kuvshinnikow'in kanssa joka aamu suurustamassa hänen puodissaan. Maltas, veikkonen, unohdin sanoa sulle jotakin: nyt tiedän, ett'es luovu minusta, vaan en anna, en kymmenestäkään tuhannesta, sen minä sanon edeltä kättä. Kuules, Polykarpus!" huusi Nosdrew, "tuopa tänne pentu! Semmoista pentua!" jatkoi hän, kääntyen Tshitshikow'in puoleen. "Varastettua tavaraa se on: isäntä ei olisi antanut sitä omasta itsestäänkään. Minä jo lupasin hänelle punaisen tamman, jonka minä, muistathan, vaihdoin Hvostirew'ilta..."

Tshitshikow puolestaan ei ollut iki päivinä nähnyt hänen punaista tammaansa enempää kuin Hvostirew'iakaan.

— "Ettekö suvaitse haukata, herra, jotakin?" sanoi ämmä, tullen hänen luokseen.

— "En. Se oli hurraamista, veikkonen, se. Anna sentään ryyppy viinaa! Millaista sinulla on?"

— "Anisi-viinaa", vastasi ämmä.

— "Anna sitten anisi-viinaa", sanoi Nosdrew.

— "Anna sitten minulle kanssa", virkkoi vaaleaverinen.

— "Teaterissa eräs aktrisi lauloi kanälja kuin leivonen! Kuvshinnikow istui vieressäni; 'entäs', sanoi hän, 'jos niinkuin mansikoita!' Pikku teatereitakin oli luullakseni viisikymmentä. Fenardi pyöri neljä tuntia tuulimyllynä".

Hän otti nyt ryyppyn ämmältä, joka kumarsi hänelle syvään.

— "Ahaa, annas tänne!" huudahti hän, nähtyään Polykarpuksen tulevan sisään ja tuovan pentua. Polykarpuksen, niinkuin hänen isäntänsäkin, päällä oli jonkinlainen pumpulilla vuoritettu nuttu, vähän rasvaisempi kumminkin. "Tuopas tänne, pane se tähän lattialle!"

Polykarpus laski lattialle pennun, joka, käyden mahalleen, alkoi nuuskia maata.

— "Kas tämä on pentu, tämä", sanoi Nosdrew, ottaen koiraa selästä ja nostaen ylös. Pentu vingahti jotenkin surkeasti.

— "Ethän sinä sittenkään ole tehnyt niinkuin minä käsikin", sanoi Nosdrew Polykarpukselle, katsellen tarkasti pennun mahapuolta; "et ole edes yrittänytkään kammata sitä?"

— "Kyllä minä sitä kampsin".

— "Mistäs kirput sitten?"

— "Enkä tiedä. Liekö heitä vaunuista miten tullut".

— "Älä valehtele, älä valehtele! Ei se ole kamman piitäkään nähnyt; olet kukaties laskenut siihen omiasikin, pässi. Katsopas nyt, Tshitshikow, katsos näitä korvia, he, tunnustapas".

— "No mitäs niistä tunnustelee? Näenhän minä muutoinkin, että se on kelpo rotua", vastasi Tshitshikow.

— "Ei, mutta otas nyt suotta ja tunnustelepas korvia!"

Tshitshikow tunnusti hänen mielikseen, virkkaen: "Jaa-a, kyllä siitä tulee hyvä koira".

— "Entäs kuono, tunnetkos, kuinka kylmä se on? Koetas, tunnustas!"

Tshitshikow kun ei tahtonut pahoittaa hänen mieltään, otti koiraa kuonosta ja sanoi:

— "Hyvä vainu!"

— "Oikea doggi", jatkoi Nosdrew. "Minä, suoraan sanoen, olen jo aikaa sitten hionut hampaita semmoista saadakseni. Tuoss' on, Polykarpus, vie pois se!"

Polykarpus otti koiraa mahan alta ja vei sen vaunuihin.

— "Kuules, Tshitshikow, nyt sinun täytyy välttämättömästi lähteä meille, viisi virstaa tästä on, ei muuta; pianhan sen mennä hurrautamme. Sitten saat, jos mieli tekee, lähteä vaikka Sobakevitsh'in luokse".

— "Mitäpä", arveli Tshitshikovv itseksensä, "jos tosiaankin pistäyn Nosdrew'in luokse? Mitäs hän on muita huonompi? Ihminen, mikä ihminen, ja vieläpä kortinlyönnissä tappiollekin joutunut. Valmis hän näkyy olevan vaikka mihin; häneltä kenties saa jotakin ilmaiseksikin. — No mennään sitten", sanoi hän, "mutta sillä ehdolla, ett'es rupea pidättelemään, aikani on kallis".

— "No kas se nyt oikein, kas nyt sinä olet kiltti! Maltas, niin suutelen sinua siitä". Nosdrew ja Tshitshikow antoivat toistensa suuta. "Hyvä juttu; kolmisin niin mennäänkin".

— "Ei maar, ole hyvä ja päästä minut kotia", puheli vaaleaverinen; "minun pitää lähteä kotia".

— "Joutavia, joutavia; en päästä!"

— "Ei, mutta toden totta, vaimoni suuttuu; nythän sinä saatat käydä tämän herran vaunuihin".

— "Ei sanaakaan! Älä ajattelekaan!"

Valkoverinen oli yksi niitä ihmisiä, joitten luonteessa ensi silmäykseltä on jonkunlainen itsepintaisuus. Tuskin olet suusikaan avannut, niin he jo ovat valmiit väittelemään, eikä luulisi heidän kuuna kullan päivänä suostuvan siihen, mikä ilmeisesti sotii heidän ajatustansa vastaan, ei luulisi heidän milloinkaan sanovan tuhmaa viisaaksi ja kaikista vähemmin taipuvan tanssimaan toisten huilun mukaan, mutta loppujen lopussa ilmautuukin heidän luonteensa pehmeys; he suostuvat juuri siihen, mitä ovat vastustaneet, sanovat viisaaksi sitä, mikä tuhmaa on, ja lähtevät kuin lähtevätkin solkenaan tanssimaan toisten huilun mukaan, sanalla sanoen, kuuseen kurkottavat, katajahan kapsahtavat.

— "Joutavia!" virkkoi Nosdrew, kun valkoverinen yritti vielä sanoa jotakin, pani hänelle lakin päähän ja — valkoverinen läksi heidän mukaansa.

— "Entäs ryyppystä; hyvä herra..." sanoi ämmä.

— "Vai niin, kyllä, kyllä. Kuules, lanko kulta, maksapas sinä ryyppystä, ole niin hyvä. Minulla ei ole kopekkaakaan taskussa".

— "Paljonko tulee?" kysyi lanko kulta.

— "Paljonkopas siitä tulee! Kaksi riunaa kaikkiaan", vastasi ämmä.

— "Älä valehtele, älä valehtele! Anna hälle puoli pankkoa; yltä kyllin".

— "Ei tämä oikein riittäisi", sanoi eukko, vaan otti kumminkin rahat kiitollisuudella vastaan ja juosta laahusti vielä oveakin avaamaan. Ämmä ei tullut tappiolle, hän kun oli määrännyt ryyppystä nelinkertaisen hinnan.

Matkustajat kävivät vaunuihin. Tshitshikow'in vaunut ajoivat niitten vaunujen rinnalla, joissa Nosdrew istui lankoineen, ja sitenpä saattoivat he kaikki kolme esteettömästi haastella keskenänsä matkalla. Perässä kulkivat, yhä jäljille jääden, Nosdrew'in vähäiset kaleskat, joita laihat vuokra-hevoset vetää kihnuttivat. Näissä istui Polykarpus koiranpennun kanssa.

Koska matkustajien keskustelut eivät olleet sitä laatua, että ne voisivat sanottavaksi huvittaa lukijata, niin käytämme tilaisuutta parempaan ja sanomme sanasen ja toisen Nosdrew'ista, joka kukaties ei ole oleva kaikkein vähäpätöisimpiä henkiä kertomuksessamme.

Nosdrew'in personan tuntee lukija jo kaiketikin osaksi. Semmoisia ihmisiä on jokainen nähnyt yltä kyllä. Heitä sanotaan huimiksi pojiksi, ja lapsena ja koulussa pidetään heitä kelpo tovereina, ja he saavat kaiken tämän ohessa selkäänsäkin aika lailla. Heidän kasvoissansa on aina jotakin avonaista, suoraa ja reipasta. He tutustuvat pian; ei aikaakaan, niin jo he sinua sinuttelevat. Ystävyiden liiton he solmivat — luulisi iki-päiviksi, mutta niinpä melkein aina käy, että uusi ystävä joutuu heidän kanssansa tappeluun jo samana iltana ystävyiden kemuissa. He ovat aina suulaita, mässääjiä, huimapäistä, esiin astuvaa väkeä.

Kolmenkymmenen vuoden iässä oli Nosdrew aivan samallinen kuin oli ollut kahdeksantoista ja kahdenkymmenen vanhana: aina halukas kemuihin ja juominkeihin. Avioliitto ei muuttanut häntä ensinkään, varsinkin kun hänen vaimonsa muutti manalan maille, jätettyään hänelle kaksi lasta, jotka olivat hänelle aivan liikaa. Lapsista piti kumminkin huolta sievännäköinen lapsenpiika. Kotonaan hänen oli mahdoton kestää kauempaa kuin päivä kerrassaan. Hänen tarkka nenänsä se vainusi penikulmain päästä markkinoita ja kaikkia pitoja ja tanssiaisia niissä; silmänräpäyksessä hän oli jo siellä, kiisteli ja nosti riitaa viheriän pöydän ääressä, sillä hänellä, niinkuin kaikilla kaltaisillaan, oli erinomainen halu kortinlyöntiin. Niinkuin jo ensimmäisestä luvusta näimme, ei hän kortinlyönnissä ollut aivan vilpittön ja puhdaskätinen, hän kun tunsikin koko joukon kaikenlaisia metkuja ja hienoja temppuja, ja siksipä usein kortinlyönti päättyi toisenlaiseen lyöntiin: joko sai hän maistaa saappaitten kärkiä tahki tehtiin temppuja

hänen sakealle ja erinomaisen hyvälle poskiparralleen, niin että hän välistä toi kotiansa ainoastaan toisen puolen, senkin hyvin harvana ja hatarana. Mutta hänenpä terveet ja verevät poskensa olivat niin erinomaista laatua ja niissä oli niin paljo kasvamisen voimaa, että entisen parran sijaan kasvoi uusi ja parempi. Ja — se se oli kummista kumminta ja saattaa tapahtua ainoastaan Venäjänmaassa — jonkun ajan kuluttua seurusteli hän jälleen samain kumppanien kanssa, jotka olivat häntä löylyttäneet, ja seurusteli, niinkuin ei mitään olisi tapahtunutkaan: hän ei ollut millänsäkään, eivätkä hekään olleet millänsäkään.

Nosdrew oli tavallansa mainio mies. Mihin seuraan hän kerran tuli, niin aina siellä jotakin mainittavaa tapahtui. Jotakin mainittavaa aina ilmaantui: joko hänet taluttavat santarmit ulos tahi omain toverein täytyy lykkiä hänet seurasta pois. Jos ei tätä tapahdu, niin tapahtuu kumminkin jotakin, jota ei suinkaan tapahdu toiselle: joko juo hän itsensä niin juovuksiin, ettei muuta osaa kuin nauraa hohotella vain, taikka päästää hän semmoisia valheita, että viimein itseäänkin rupeaa hävettämään. Ja valheetkin hän päästää ihan ilman vähintäkään tarvista; niinpä kertoa pälyyttää hän esimerkiksi, että hänellä oli sininen tahi viheriä hevonen tai jotakin sellaista, niin että kuulijat menevät pois, lausuen: "jo tulee, jo tulee!"

Muutamilla ihmisillä on erinomainen halu leikata toisen ihmisen mainetta ja arvoa. Kohtaatpa usein korkeankin herran, ulkomuodoltaan jalon ja ylhäisen, tähtirintaisen, ja hän se puristaa teidän kättänne ja pitää teidän kanssanne syvä-aatteisia keskusteluja, mutta samassa, aivan teidän nähdessänne, hän tekee teille tepposet, tekee kuin pelkkä kollegian registratori eikä ollenkaan niinkuin mies, jolla on tähti rinnassa ja joka pitää teidän kanssanne syvä-aatteisia keskusteluja, niin ett'ette muuta saata kuin kohauttaa olkapäitä ja panna ihmeeksenne. Samallinen omituinen halu oli Nosdrew'illakin. Mitä lähemmin hänen kanssaan tutustui, sitä tuntuvammat tepposet häneltä sai kokea. Hän pani liikkeelle aivan perättömiä huhuja, niin ett'ei sen typerämpiä enää voi keksiä, purki ihmisten kihlauksia, kauppayrityksiä, eikä pitänyt itseänsä ollenkaan teidän vihämiehenänne, päin vastoin, jos hän jälleen sattui kohtaamaan teitä, oli hän ystävällinen jälleen, vieläpä virkkoi: "Kyll' olet vaan oikea lurjus; jos edes kerrankin kävisit minua katsomassa!" Nosdrew oli monessa katsannossa monipuolinen mies, aina altis mihin hyvänsä. Yhdellä henkäyksellä ehdotti hän teille, että lähdettäisiin matkustamaan, vaikka minne, vaikka maailman ääriin, ja että ryhdyttäisiin mihin hankkeisiin hyvänsä ja että vaihdettaisiin mitä tahansa mihin tahansa. Pyssyt, koirat, hevoset, — kaikki oli vaihdon alaista; eikä ensinkään halunnut hän voittaa näillä vaihtokaupoilla; siihen oli syynä vaan omituinen hillitsemätön huimuuksisuus ja rohkeus luonteessa. Jos hänen markkinoilla onnistui kohdata joku herkkäuskoinen ja voittaa siltä rahoja, niin osteli hän suunnattomat määrät kaikkea semmoista, mitä hän ennen oli nähnyt puodissa: siinä oli länkiä, suitsukynttilöitä, huiveja lapsenpiialle, orit, rusinoita, hopeinen pesukannu, Hollannin palttinaa, hienoja nisujauhoja, tupakkia, pistoleja, sillejä, kuvia, tahkokone, kivikuppeja, saappaita, poslini-astioita, niin paljon kuin vaan rahoja riitti. Harvoin kumminkaan sattui niin, että kaikki nämä tavarat saapuivat kotia asti: usein menivät kaikki tyyni jo samana päivänä toiselle onnellisemmalle kortinlyöjälle, välistä meni lisäksi vielä piippu kukkaroineen ja hammasluineen, toisinaan koko nelivaljakkokin, kaleskoineen kuskineen päivineen, niin että isäntä itse läksi lyhyessä nutun huippanassa hakemaan tuttavata, jonka ajopelissä pääsisi kotiin.

Semmoinen oli Nosdrew!

Sanotaan kukaties, että tuommoiset luonteet ovat jo liiaksi märehdittyjä, sanotaan, ett'ei enää ole Nosdrew'eja. Voi sentään! Väärässä ovat ne, jotka niin puhuvat. Nosdrew'it eivät joudu maailmassa niinkään pian sukupuuttoon. Kaikkiialla on heitä meidän keskellämme. Heillä kenties on vaan toinen nuttu päällä, mutta ihmiset ovat kevytmielisiä ja lyhytnäköisiä: kun on nuttu toinen, niin eivät luule ihmistäkään enää samaksi.

Sillä välin saapuivat äsken mainitut kolme ajopeliä Nosdrew'in talon eteen. Talossa ei ollut mitään valmistuksia heidän tulonsa varalta. Keskellä ruokasalia oli puiset pukit, joilla seisoivat kaksi talonpoikaa seiniä valkaisuessa, vetää loilotellen jotakin päätöntä laulua; lattia oli kirjavana alasroiskuneesta kalkista. Nosdrew käski heti kohta talonpojat sekä pukit pois ja riensi toiseen kamariin antamaan käskyjä. Vieraat kuulivat hänen määrävän kokille, mitä oli päivälliseksi laitettava. Tshitshikow, joka jo oli ruvennut tuntemaan ruokahalua, päätti tästä puheesta, ett'eivät he suinkaan käy pöytään ennen kello viittä. Nosdrew, tultuansa takaisin, vei vieraansa katsomaan mitä kaikkia hänellä oli, eikä kulunut kuin hiukka kolmatta tuntia, niin oli hän näyttänyt heille kaikki tyyni, niin ett'ei enää ollut mitään näytettävänä.

Ensinnäkin menttiin talliin, jossa oli kaksi tammaa, toinen harmaa papurikko, toinen ruskea, ja raudikko ori, joka ei näyttänyt miltään erinomaiselta, mutta josta Nosdrew vannoi maksaneensa kymmenen tuhatta ruplaa.

— "Kymmentä tuhatta sinä et ole siitä maksanut", virkkoi lanko. "Ei se maksa yhtäkään tuhatta".

— "Maksoin, jumal'avita, niinkin", sanoi Nosdrew.

— "Vanno mitäs vannot", vastasi lanko.

— "Lyödään veto!" sanoi Nosedrew.

Lanko ei tahtonut lyödä vetoa.

Senjälkeen näytti Nosedrew tyhjät seimet, missä myöskin oli ennen ollut hyviä hevosia. Samassa tallissa näkivät myös pukin, jota vanhan luulon mukaan pidettiin välttämättömänä hevosten luona ja joka nähtävästi olikin hevosten kanssa hyvässä sovussa, astua pastierailten heidän mahainsa alitse, niinkuin kotonaan. Sitten mentiin katsomaan sudenpoikaa kahleissa.

— "Kas tässä sudenpoikanen", sanoi Nosedrew, "minä syötän sitä tahallanikin pelkällä raa'alla lihalla, sillä minä tahdon, että siitä tulee täydellinen peto".

Siitä mentiin katsomaan lampea, jossa Nosedrew'in puheen mukaan oli niin suuria kaloja, että kaksi miestä töin tuskin jaksoivat vetää yhtä. Sukulainen ei sentään malttanut olla tässäkään kohden lausumatta epäilystensä.

— "Minä näytän sinulle, Tshitshikow", virkkoi Nosedrew, "parin aivan erinomaisia koiria: varvaslihat niin lujia, että oikein hämmästy, ja kuono — jotakin ihmeellistä!" Ja niin hän vei vieraansa varsin soman pikku rakennuksen luo, jonka ympärillä oli kaikilta puolin aidattu piha. Pihalle tultuansa, he näkivät kaikenlaisia koiria: puolirotuksia ja täysirotuksia, sekä jos jonkin laatuksia ja karvaisia: ruskeita, mustan ja vaalean kirjavia, täplikkäitä, ruskea-täpläisiä, puna-täpläisiä, mustakorvaisia... Siinä oli kaikki mahdolliset nimet ja käskentölaadut: ammu, hauku, juokse, kuuma, viikate, aja kiin', saa kiin', pidä kiin', tyttö, palkka, emäntä. Nosedrew oli heidän keskellensä kuin isä keskellä perhettään: kaikki nostivat samassa pystyyn häntänsä — joita koiramiehet sanovat peräsिमiksi, — syöksivät vieraita vastaan ja rupesivat tervehtimään heitä. Kymmenkunta pani kypälänsä Nosedrew'in olalle. Aja kiin' osoitti samallaista ystävyttä Tshitshikow'ille: noustuaan takajaloilleen, se nuolasi kielellään vierasta suoraan suuhun, jotta Tshitshikow samassa sylkäisi. Niin, katseltiin tuosta sitten koirat, joitten varvaslihat olivat niin lujia, että oikein hämmästytti, — kelpo koiria. Sitten mentiin katsomaan krimiläistä narttua, joka oli jo sokea ja, Nosedrew'in sanain mukaan, pian oli kuoleva, mutta kaksi vuotta sitten se oli ollut varsin hyvä narttu. Narttu nähtiin, ja sokea se oli totisesti.

Mentiin tuosta vielä katsomaan vesimyllyä, jossa puuttui päällimmäiseltä kiveltä kiinnitin.

— "Pian tullaan pajalle", sanoi Nosedrew.

Vähän matkaa kuljettuansa, he näkivätkin pajan. Käytiin katsomassa pajaakin.

— "Tällä pellolla", virkkoi Nosedrew, osoittaen sormellansa peltoa, "on jäniksiä niin suunnattomasti, ett'ei maata näy; minä sain omilla käsilläni jäniksen kiinni takajaloista".

— "Jänistä sinä et kädellä saa kiinni", huomautti lanko.

— "Sainpas vaan, näethän, sainpas suottenkin!" vastasi Nosedrew ja, kääntyen sitten Tshitshikow'in puoleen, jatkoi, "nyt mennään katsomaan minun maani rajaa".

Nosedrew vei vieraansa pellon poikki, joka monessa kohdin oli mättäissä. Vierasten täytyi vähä väliä kulkea kesantojen ja karhittujen sarkain välitse. Tshitshikow'ia alkoi väsyttää. Monissa paikoin pursui heidän jalkainsa alta vettä: niin alhainen oli keto. Ensi alussa he kulkivat varovasti, vältellen märjempiä paikkoja, mutta huomattuaan, ett'ei siitä ole mitään hyötyä, läksivät astumaan suoraa päätä, katsomatta, tarkastamatta missä oli likaa paksummalta, missä ohuemmalta. Vaellettuansa melkoisen matkan, näkivät he todellakin raja-merkin, nimittäin vähäisen pylvään ja kapeanlaisen ojan.

— "Täss' on raja", sanoi Nosedrew. "Kaikki, minkäs näet tällä puolen, se on minun omaani, ja tuollakin puolella koko tuo metsä, mikä tuolta siintää, sekin on minun omaani, ja kaikki, mikä on metsän takana, kaikki sekin on minun".

— "Mistäs saakka tuo metsä on sinulla ollut?" kysyi lanko. "Oletkos sen äsköttäin ostanut? Muittenhan se on ollut".

— "Niin, minä ostin sen äsköttäin", vastasi Nosedrew.

— "Milloinkas sinä ennätit sen ostaa niin pian?"

— "No kuinkas sitten? Vastahan minä sen ostin toissa päivänä ja kalliin hinnan siitä, pahuus vieköön, maksoinkin".

— "No mutta, markkinoillahan sinä silloin olit!"

— "Voi sinua pääsinpäättä! Eikös sitä ihminen voi yht'aikaa olla markkinoilla ja ostaa metsää? Minä olin markkinoilla, mutta vouti sillä välin osti metsän".

— "No niin, vouti", sanoi lanko, epäilevänä kumminkin pyörittäen päätänsä.

Vieraat palasivat samaa kelvotonta tietä takaisin. Nosdrew vei heidät omaan kirjoitushuoneeseensa, jossa kumminkaan ei näkynyt sitä, mitä tavallisesti näkee kirjoitushuoneissa, nimittäin kirjoja tai papereita. Siellä riippui vaan seinällä miekkoja ja kaksi pyssyä, toinen kolmensadan ja toinen yhdeksänsadan ruplan maksava. Lanko, tuon kuultuansa, pyöritti vaan päätään. Sitten näytettiin vieraille turkkilaisia tikareita, joista yhteen oli erehdyksestä lyöty "Mestari Saneli Sibiriakow". Senjälkeen otettiin nähtäville kanto-urut. Nosdrew se samassa veivautti vierailensa yhtä ja toista. Kanto-uruissa oli jotenkin hyvä ääni, mutta sisus-värkissä oli kaiketikin tapahtunut jotakin, sillä masurkka päättyi lauluun: "Marlborough se sotaan läksi", ja Marlborough'in sotaan-lähtö se taas päättyi eräasen vanhaan, tuttuun valssiin. Nosdrew oli jo aikaa sitten lakannut veivittämästä, mutta uruissa oli muuan kovin uhkea pilli, joka ei ottanut talttuakseen, vaan kauan aikaa vielä ulisi ypö yksinään. Senjälkeen näytettiin piippuja, puisia, savisia, merenvahaisia, poltettuja ja polttamattomia, säämyskällä verhottuja ja säämyskällä verhoamattomia, sitten piipun varsi ja siinä hammasluu merenkullasta, vastikään voitettu, ja sitten tupakkakukkaro, ja sen oli ommellut eräs kreivinna, ja tämä kreivinna oli eräässä kestikievarissa rakastunut häneen sanomattomasti, ja tämän kreivinnan kätöset ne olivat "superfiinintä superflus" — tämä sana se hänellä kaiketikin merkitsi täydellisyyden ylintä määrää.

Haukattuansa ensin kapasampea, kävivät he pöytään kello viiden tienoissa. Päivällinen ei näkynyt olevan pääasia Nosdrew'm elämässä; ruoat eivät olleet niin varsin erinomaista laatua: muutamat olivat pohjaankin palaneet, toiset taas keskenkeittoisiakin. Kokissa näkyi vaikuttavan enimmäkseen jonkinlainen hetkellinen innostus; hän mätti, mitä ensiksi käteen sattui: kun oli hänellä vieressään pippuria, niin riputti hän pippuria, kun sattui kaalia, niin pantiin kaalia, sinne ajettiin maidot ja sianlihat ja herneet, sanalla sanoen: — anna soittaa vaan, kunhan kuumaa saadaan, kyllähän siihen aina joku maku tulee. Viinit ne sen sijaan olivat Nosdrew'illa suuressa arvossa. Ei ollut vielä liemikään pöydässä, niin jo kaasi hän kummallekin vieraalle ison lasin portviiniä ja toisen lasin haut-sauterne'ia, sillä läänin ja kihlakunnan pääkaupungeissa näetthän ei olekaan tavallista sauterne'ia. Sitten käski Nosdrew pöytään pullon madeiraa; "sen parempaa ei juonut itse sotamarsalkkikaan". Madeira se oikein poltti suuta, sillä kauppiaat, tietäen, millainen madeira se tilain-omistajain mielestä hyvää madeiraa oli, sekoittivat siihen armottomasti rommia, joskuspa kaasivat siihen kuninkaankin vettä, kyllä muka Venäläisen vatsa kestää vaikka mitä. Edelleen tuotiin Nosdrew'in käskystä pöytään vielä pullo viiniä, joka hänen puheensa mukaan oli sekä burgundilaista että sampanjaa yht'aikaa. Hän kaateli varsin utterasti kumpaankin lasiin, oikealleen ja vasemmalleen, Tshitshikow'ille ja langolle. Tshitshikow huomasi kumminkin noin ohi mennän, ett'ei Nosdrew lisäillyt itselleen kuin hyvin vähän. Hän päätti olla varovainen ja milloin vaan Nosdrew joutui puhumisen intoon tai täytti langon lasia, tyhjensi hän samassa lasinsa lautaselle. Vähän ajan perästä tuotiin pöydälle pihlajanmarja-viiniä, jolla Nosdrew'in vakuutuksen mukaan oli aivan kerman maku, mutta jossa, kumma kyllä, tuntui sikuna täydessä voimassaan. Sen jälkeen juotiin erästä palsamia, jolla oli semmoinen konstikas nimi, että sitä oli vaikea muistaakin, ilmankos isäntäkin nimitti sitä toisen kerran jo toisella nimellä.

Päivällinen oli aikaa sitten päättynyt ja kaikkia viinejä maisteltu, mutta yhä vielä istuivat vieraat pöydässä. Tshitshikow ei tahtonut millään muotoa ruveta puhelemaan pääasiasta Nosdrew'in kanssa langon läsnä-ollessa. Lankokin oli kaikissa tapauksissa syrjäinen, ja asiahan vaati ystävällistä keskustelua kahden kesken. Langosta ei kumminkaan olisi saattanut olla mitään haittaa, sillä hän oli näköjään saanut jo tarpeeksensa ja, tuolilla istuen, tuon tuostakin löi nenänsä lautaseen. Huomattuansa itsekin, ett'ei hänen tilansa ollut ihan luotettava, rupesi hän viimein pyrkimään kotia, mutta niin laiskasti ja veltosti, niinkuin olisi, venäläisen sananlaskun mukaan, hoitimilla kiskonut länkiä hevosen kaulaan.

— "En laske, en laske!" sanoi Nosdrew.

— "Ei mutta kuules, älä minun mieltäni pahoita, armas ystävä; kyllä minä lähden", puheli lanko; "kovin sinä pahoitat mieleni".

— "Joutavia! Me pistämme kohta pieneksi peliksi".

— "Ei, veikkonen, pistä sinä itse, minä en saata: vaimoni panee pahakseen, oikein totta, minun pitää kertoa hänelle markkinoista. Niin, veikkonen, kyllä hänelle pitää tehdä se mielihyvä, pitää. Niin, älä sinä minua estele!"

— "Menköön vaimo...! Jopa jo teillä on hyvinkin tärkeitä asioita!"

— "Älä, veikkonen! Hän on niin kelpo vaimo ja uskollinen! Hän on niin hyvä, että ... uskotkos? Minulle kyönelet kiertyy silmiin. Niin, älä sinä minua estele; minä lähden, niin totta kuin olen rehellinen mies, ja

sen minä sinulle myöskin vakuutan täydestä sydämmestäni, sielustani ja mielestäni".

— "Menköön! Vähänpä hänestä on tolkkua!" kuiskasi Tshitshikow Nosdrew'ille.

— "Niinpä niinkin!" sanoi Nosdrew. "En voi sietää tuommoisia ämmiä", ja lisäsi ääneen: "No mene sitten hiiteen, mene vaan ämmäsi luokse, ämmä!"

— "Älähän, veikkonen, sinä hauku minua ämmäksi", vastasi lanko; "minä panen vaikka henkeni hänen edestään. Hän on, oikein totta, niin hyvä ja niin armas ja hyväilee minua ... että oikein itku pääsee minulta. Hän kysyy, mitä uutta minä markkinoilla näin, — no pitää kertoa ... niin, oikein totta, hän on niin herttainen".

— "No mene, mene ja valehtele hänelle miten paraiten taidat! Tuossa on lakkisi".

— "Älähän, veikkonen, sinun ei ensinkään sovi tuommoisia lauseita hänestä lausua; sillä siten, niin sanoakseni, loukkaat sinä minua itseäni ... niin, hän on niin herttainen".

— "No korjaa sitten luusi pian hänen luokseen!"

— "Niin, veikkonen, kyllä minä lähden. Älä pane pahaksi, etten saata jäädä. Kaikesta sydämeistäni sitä halajaisin, mutta en saata".

Lanko uudisteli vielä kauan aikaa anteeksi pyyntöjään, huomaamatta, että oli jo aikaa sitten käynyt vaunuihinsa, aikaa sitten ajanut ulos portista ja aikaa sitten jo kulki autoittien kетоjen poikki. Vaimo se ei varmaankaan mahtanut saada kovin tarkkoja tietoja markkinoista.

— "Riepu koko mies!" puhui Nosdrew, seisoen akkunassaan ja katsoen poistuvia vaunuja. "Kas niin sitä mentiin. Tuo sivullinen on jotenkin oiva hepo, minun on jo kauan tehnyt mieli siepata se omakseni. Mutta eihän semmoisen miehen kanssa miten kauppoihin voi käydä; ämmä mikä ämmä".

He astuivat sisään. Polykarpus toi kynttilät ja Tshitshikow huomasi isännän käsissä korttipakan — ties mistä se oli ilmautunut.

— "Kuules, veikkonen", sanoi Nosdrew, puristaen korttipakkaa syrjästä ja taivuttaen sitä vähäsen, niin että käärepaperi paukahtaen lensi auki. "Mitäs, jos tässä ajan kuluksi minä panisin pankin, kolmesataa ruplaa".

Tshitshikow ei ollut tuota kuulevinansakaan, vaan sanoi, ikäänkuin vastikään muistaen jonkun asian: — "Niin, muistaissani! Onhan minulla pyyntökin sinulle".

— "Mikä niin?"

— "Lupaa ensin täyttää se".

— "Mutta mikä pyyntö se on?"

— "No lupaaahan!"

— "Olkoon menneeksi!"

— "Miehen sana?"

— "Miehen sana".

— "Pyyntö näet on tämä. Sinulta kai on hyvä joukko talonpoikia kuollut sitten viime hengille-panon?"

— "On niinkin. Mitäs siitä?"

— "Siirrä ne minun niinelleni".

— "Mitä sinä niillä teet?"

— "Tarvitsen".

— "Mihinkä?"

— "Tarvitsenhan vaan ... se on minun asiani se ... sanalla sanoen, minä tarvitsen niitä".

— "Jo on kuin onkin sinulla jotakin hankkeissa. Sanopas suoraan, mitä?"

— "Hankkeissa muka. Mitäpä tuommoisesta romusta mitään hankkiikaan?"

— "No mitäs sinä niillä teet?"

— "Katsos uteliasta miestä! Kaikkia joutavia sinä tahtoisit koetella koplotella ja vielä nenälläsikin haistaa".

— "Mutta miks'etkäs sinä sano sitten? Ja koska niin on, niin en tee sitä, ennenkuin sanot".

— "No mitähän sinulle siitä olisi hyötyä? Muutoin vaan tahdon näet niitä; oikku pisti päähäni semmoinen. Etkä menettelekään nyt enää miehen tavoin: lupasit, mutta syötkin sanasi".

— "Olkoon miten hyvänsä, mutta minä en anna niitä sinulle, ennenkuin sanot, mihin sinä niitä tarvitset".

— "Mitähän minä tuolle sanoisin?" arveli Tshitshikow ja hetkisen mietittyänsä sanoi tarvitsevansa kuolleita sieluja saadakseen yhteiskunnassa arvoa. Suuria tiluksia hänellä kun ei ole, niin tahtoi toistaiseksi edes muutamia sielun ramppeja.

— "Älä valehtele!" sanoi Nosedrew ennenkuin toinen ennätti puhua loppuunkaan. "Älä valehtele!"

Tshitshikow huomasi itsekin keksineensä kovin kömpelösti ja kovin huonon tekosyy.

— "No, sanon kuin sanonkin sinulle suoraan", virkkoi hän uudelleen, "mutta älä, veikkonen, puhu muille. Minä näes olen päättänyt naida, mutta morsiamen isä ja äiti ovat peräti turhamaisia ihmisiä. Niistä nyt on semmoinen tekeminen! Kaduttaa jo, että ryhdyin kauppoihin ensinkään. He näes tahtovat, että sulhasella olisi vähintäänkin kolme sataa sielua, mutta minulta kun vielä puuttuu melkein puolitoista sataa, niin..."

— "Älä valehtele, älä valehtele", huudahti Nosedrew jälleen.

— "No mutta nyt", sanoi Tshitshikow, "en valehdellut, en tuonkaan vertaa", ja hän näytti peukalollaan hyvin pienen osan sakarisormeaan.

— "Valehtelit vainenkin; vaikka pääni panen pölkylle".

— "No mutta kuules, tämä on liikaa. Mikäs minä sinun mielestäsi oikeastaan olenkaan? Miksikä minä juuri valehtelen?"

— "No kyllähän minä sinut tiedän: sinä olet suuri lurjus — salli minun sanoa se sinulle sulasta ystävydestä. Jos minä olisin sinun päällikkösi, niin hirttäisin sinut ensimmäiseen puuhun".

Tämä puhe loukkasi Tshitshikow'ia. Jokainen, vähänkin karkea tahi säädyllisyyttä loukkaava, lause oli hänelle vastenmielistä. Hän ei edes suvainnut missään tapauksessa liian tuttavallista kohtelua, elleihän juuri erittäin korkeasaatyisten ihmisten puolelta. Niinpä hän nytkin oli kokonaan loukattu.

— "Hirttäisin, Jumal'avita, niinkin!" vakuutteli Nosedrew, "sen minä sanon sinulle suoraan; minä en tahdo sillä loukata sinua, minä sanon sen muutoin vaan, sulasta ystävydestä".

— "Määränsä on kaikella", lausui Tshitshikow arvokkaisuudella, "jos sinun tekee mielesi loistaa tuommoisilla puheilla, niin mene hollitupaan", ja lisäsi sitten: "ellet tahdo antaa ilmaiseksi, niin myö".

— "Vai myö vainen? Tunnenhan minä sinut, roistohan sinä olet, ethän sinä niistä kallista hintaa anna".

— "Kyll' olet hyvä sinäkin! Mitähän ne sinulle ovatkaan laatuansa, kultaa ja kalliita kiviä, vai?"

— "No niin, tiesinhän minä, mikä sinä olet".

— "No mutta kuules, veli hyvä, niinhän sinä olet kuin mikä Juutalainen! Saisit antaa ne minulle ilman mitään".

— "Kuules nyt, todistaakseni sinulle, ett'en minä ole mikään visukinttu, niin minä en ota sinulta niistä yhtään mitään. Osta minulta vaan ori, niin saat ne kaupanpäällisiksi".

— "Hyväinen aika, mitäs minä oriilla teen?" sanoi Tshitshikow, todellakin hämmästyen moisesta ehdotuksesta.

— "Mitäkö teet? No mutta minähän maksoin siitä kymmentuhatta ja sinä saat sen neljästä".

— "Mutta mitäs minä sillä teen? Eihän minulla ole hevoslaitosta".

— "Kuulehan toki — sinä et ymmärrä: — minä en vaadi tällä haavaa kuin kolmetuhatta ruplaa, loput maksat sittemmin".

— "Enkä tarvitse minä oritta. Olkoon omissa lämpösissään".

— "Osta sitten ruskea tamma".

— "Ei ole tarvis tammaakaan".

— "Tammasta ja harmaasta hevosesta, jonka sinä näit minulla, otan minä sinulta kaksituhatta ruplaa".

— "Enkä tarvitse minä hevosia".

— "Saat myöä ne: ensimmäisillä markkinoilla saat niistä kolminkertaisen hinnan".

— "Myö sitten itse heposi, koska olet vakuutettu niin suuresta voitosta".

— "Tiedän kyllä voittavani, mutta minä tahtoisin, että sinäkin voittaisit".

Tshitshikow kiitti suosiosta ja kieltäysi jyrkästi sekä harmaasta hevosesta että ruskeasta tammasta.

— "Osta sitten koiria. Minä myön sinulle parin — ihan pintaa karmii. Saat karhukoiran, viikset huulissa, karvat seisovat kuin harjakset; kylkiluut tiedäs niin kuperat, ett'ei sitä ihmisjärki voi käsittää; kypälä noin yhtenä mytynä vaan; kun juoksee, niin ei maahankaan kajoo".

— "Ja mitäs minä tekisin koirilla? Enhän minä ole metsämies".

— "Niin mutta minä tahtoisin, että sinullakin olisi koiria. Kuules, jos et tahdo ostaa koiria, niin osta minulta kanto-urut. Urut ovat aivan erinomaiset. Itse maksoin minä niistä — niin totta kuin minä olen rehellinen mies — itse maksoin niistä puolitoista tuhatta ruplaa, mutta sinä saat ne 900:lla".

— "Ja mitä minä tekisin semmoisilla? Enhän minä ole mikään musikantti Saksanmaalta, jotta lähtisin mieroa kiertämään urut niskassa".

— "No eihän nämä ole semmoisia, joita Saksalaiset kantavat. Nämä ovat oikeat urut. Tulehan katsomaan! Punapuusta kaikki tyyni. Tulepas katsomaan vielä kerta!"

Ja Nosedrew tarttui Tshitshikow'in käteen, rupesi hinaamaan häntä toiseen huoneeseen, ja vaikka toinen ponnisti jalkansa lattiata vastaan ja vakuutteli jo tietävänsä, minkälainen tämä kapine oli, niin täytyi hänen vaan kuin täytyikin kuulla vielä kerran, millä muotoa Marlborough sotaan läksi.

— "Kosk'et osta rahalla, niin kuulepas: saat minulta urut ja kaikki kuolleet sielut, mitä minulla on, kun annat minulle omat vaunusi ja kolmesataa ruplaa väliä".

— "No kas niin! Missäs minä itse sitten ajan?"

— "Saat minulta toiset vaunut; tulepas vajaan, niin saat nähdä ne! Kun maalautat ne uudestaan, niin niistä tulee aivan erinomaisen somat vaunut".

— "Tuotapas nyt hitto riivaa!" arveli Tshitshikow itsekseen ja päätti, käyköön miten hyvänsä, luopua kaikista vaunuista ja kanto-uruista ja kaikenlaatuisista koirista, vaikkapa olisivatkin olleet niillä kylkiluut niin kuperat, ett'ei sitä ihmisjärki voi käsittää, ja kypälät vaikka kuinka mytyssä.

— "No mutta kaikkihan minä annan, vaunut, urut ja kuolleet sielut".

— "En huoli", sanoi Tshitshikow vielä kerran.

— "Miks'et huoli?"

— "Siksi vaan, ett'en huoli, siinä kaikki; en huoli".

— "Tuommoista miestä! Ei maar, näen mä, sinun kanssasi saata puhella niinkuin hyväin toverien ja ystävien kesken on tapana ... tuommoinen tosiaankin... Heti kohta näkee, että sinä olet kavala mies".

— "No mutta, pidätkö sinä minua hulluna, vai mitä? Ajattelehan itse: mitäs minä teen semmoisilla esineillä, jotka ovat ihan tarpeettomia minulle?"

— "Älä tuossa lörpötä! Nyt tunnen sinut kokonaan. Semmoinen himp-hamppu! Mutta kuules nyt, heilautetaanpa pikku pankki! Minä panen kortille kaikki kuolleet sielut ja urut kanssa".

— "Ruveta kortteja lyömään on samaa kuin antautua epätietoisuuden vaaraan", puheli Tshitshikow, vilaisten sillä välin salavihkaa kortteihin, joita Nosedrew piti käsissään. Molemmat ostopakat näyttivät hänestä väärennetyiltä eikä ollut korttien selkäkään yhtään luotettavan näköinen.

— "Kuinka niin: epätietoisuuden vaaraan?" sanoi Nosedrew. "Ei ole mitään epätietoisuutta! Jos vaan

onni on sinun puolellasi, niin saatat voittaa aivan piruja. Kas, kas vaan! Sepä onni totta maar!" puheli hän, ruveten jauhamaan, yllyttääkseen toista. "Sepä onni! Sepä onni! Katsos, noin potkiikin vaan! Kas tuossa se helkkunan yhdeksikkö, jolla menetin kaikki! Kyllä minä tunsin, että se pettää, mutta silmät vaan ummistin: petä nyt, arvelin, petä nyt, perhana!"

Nosdrew'in tätä puhuessa toi Polykarpus sisään pullon. Mutta Tshitshikow kieltäytyi jyrkästi sekä juomasta että pelaamasta.

— "Miks'etkäs sinä tahdo pelata?"

— "Ei ole halua, siksi vaan. Enkä minä, suoraan sanoen, ole ensinkään halukas kortin lyöntiin".

— "Miks'et ole halukas?"

Tshitshikow kohotti olkapäitään ja virkkoi: "Siksi, ett'en ole".

— "Räpäle sinä olet!"

— "Mitäs tehdä? Semmoiseksi Jumala loi".

— "Ämmä sinä olet, suoraan sanoen. Luulin minä sinua ensin jo kunnonkin mieheksi, mutta sinä et ymmärrä hienoa kohtelua ensinkään. Sinun kanssasi ei saata puhua niinkuin likeisen ystävän kanssa ... ei sinussa ole suorutta ei vilpittömyyttä! Sobakevitsh sinä olet, lurjus sinä olet!"

— "No mutta miksikäs sinä minua torut? Olenko minä syypää siihen, ett'en ole kortin-lyöjä? Myö minulle pelkät sielut, koska kerran olet semmoinen, ett'es henno mokomasta moskasta muutoin luopua".

— "Hittoja sinä saat! Olin jo antaa ne sinulle ilmaiseksi, mutta nyt et vaan saa niitä! En anna, en koko maailman aarteistakaan. Senkin petturi! Nokinoukka! En tahdo tästä puolin tietää enkä tuntea sinua. Polykarpus, mene sanomaan tallirengille, ett'ei saa antaa hänen hevosilleen kauroja, syökööt pelkkiä heiniä".

Jälkimmäistä käskyä Tshitshikow ei ollut osannut odottaa millään muotoa.

— "Ettes olisi tullut näkyviinikään!" sanoi Nosdrew.

Tämmöisestä riitaantumisesta huolimatta söivät isäntä ja vieras kumminkin illallista yhdessä, vaikkei tällä kertaa ollut pöydällä mitään oudonnimisiä viinejä. Siinä seista törrotti yksi ainoa pullo jotakin kyprolaista, joka oli, niinkuin sanotaan, hapanta kuin mäski. Illallisen jälkeen saattoi Nosdrew vieraansa sivuhuoneeseen, jonne hänelle oli laitettu sija, ja sanoi:

— "Tuoss' on sija sulle! En sano edes hyvää yötäkään".

Tshitshikow jäi yksikseen ja oli sangen pahalla tuulella. Hän oli suutuksissaan omaan itseensä, torui itseänsä, miksi hän muka oli tullutkaan tänne ja kuluttanut aikaansa turhaan. Vaan vielä enemmän torui hän itseänsä siitä, että oli hänen kanssaan ensinkään ottanut asian puheeksi, menetellyt varomattomasti, niinkuin lapsi, niinkuin pöllö, sillä asia ei ollut ensinkään sitä laatua, että sen saattaisi uskoa Nosdrew'in kaltaiselle miehelle... "Nosdrew on joutava mies, Nosdrew saattaa päästää valheita, lisätä sitä ja tätä, panna liikkeelle hiis ties mitä kaikkia; siitä nousee juoruja. Hullua se oli sentään! Oli minua aika pöllö!" Niin hän puheli itselleen. Yön makasi hän varsin huonosti. Oli näet pieniä semmoisia hassun rohkeita hyönteisiä, jotka purivat häntä niin turkaisen kipeästi, että hän aina kouransa täydeltä raapasi pistoksen saanutta paikkaa, tiuskaten: "Menkää hiiteen ja viekää Nosdrew mukananne!"

Aamulla hän heräsi ani varahin. Ensi työkseen pani hän päälleen aamunutun ja veti saappaat jalkaansa ja meni talliin, jossa käski Selifan'in valjastaa heti kohta hevoset. Palatessaan pihan poikki kohtasi hän Nosdrew'in, joka oli myöskin aamunutussa, piippu hampaissa.

Nosdrew tervehti häntä ystävällisesti ja kysyi, kuinka toinen oli maannut.

— "Tuossahan meni", vastasi Tshitshikow kuivasti.

— "Mutta minä", puhui Nosdrew, "näin, veikkonen, semmoista roskaa unissani, ett'ei sitä kehtaa kertoakaan. Ajatteles, minä näin unta, että minua piestiin, oikein totta! Ja arvaas, kuka mua pieksi? Et arvaa, vaikka mikä olisi! Staabin ratsumestari Potselujew ja Kuvshinnikow".

— "Niin", arveli Tshitshikow itsekseen, "hyvä olisi, jos saisit pieksijäiset valveillasi".

— "Pieksivät, peiakkaat, ja niin kipeästi kuin pieksivätkin! Heräsin ja syyhyttipä kuin syyhyttikin. Kirput häijyt kaiketikin. Mene sinä nyt pukeumaan; minä tulen kohta luoksesi. Pitää ensin haukkua

voudin lurjusta".

Tshitshikow meni kamariinsa pesemään ja pukeutumaan. Ruokasaliin tultuansa, hän näki jo pöydällä teeneuvot ja rommipullon. Huoneessa näkyi eilisten päivällisten ja illallisen jälkiä. Lattiata ei oltu nähtävästi yritettykään la'aista. Lattialla oli leivän kuoria; tupakan poroa oli pöytälinallakin. Pian tuli isäntäkin sinne. Aamunutun alla ei hänellä ollut muuta kuin avonainen, pörhöinen rinta. Piippu kädessä ja harppien teekupistansa — semmoisena hän oli erittäin hyvä malli maalaajalle, joka ei surmakseenkaan siedä sileiksi siveltyjä ja käherrettyjä herrasmiehiä, jommoisia näkee parturien kilvillä.

— "No mitäs arvelet?" kysäsi Nosdrew, oltuaan hetkisen ääneti. "Etkö tahdo pelata sieluista?"

— "Johan minä, veikkonen, olen sanonut, ett'en minä pelaa. Jos myöt, niin ostan kernaasti".

— "Enkä myö; se ei ole sopivata ystäväysten kesken. En minä ole mikään kitupiikki. Toista on, jos pistetään pikku pankiksi. Pistetään kertanen vaan!"

— "En; johan minä olen sanonut".

— "Entäs vaihtokauppa?"

— "Ei!"

— "No kuulepas; pelataanpas lautaa. Jos voitat, niin sielut ovat sinun kaikki tyyni. Minulla on paljo semmoisia, jotka pitää pyhkiä pois henkiluetteloista. Polykarpus, tuopas tänne nappulalautaa!"

— "Turha vaiva, minä en rupea pelaamaan".

— "No mutta eihän tämä ole kortin lyöntiä; ei tässä saata olla mitään uhkaa eikä vääryyttä; taito tässä yksin tulee kysymykseen. Ja sanonpa sulle ennaltakin, ett'en minä ensinkään osaa pelata; sinun pitää antaa minulle jotakin etukäteen".

— "Mitäpä jos sentään", arveli Tshitshikow itseksensä, "mitäpä jos koettaisin? Ennen vanhaan olin minä jommoinkin lautaa pelaamaan, ja vaikeaksi käy hänen ruveta tässä konstejansa koettamaan".

— "Olkoon menneeksi, pannaan lautaa".

— "Ja sielut käyvät sadasta ruplasta, niinhän?"

— "Miksikä niin? Onhan sitä viidessäkinkymmenessä".

— "No ei tuota viitsi viittäkymmentä panna peliinkään. Olkoon sata, niin minä liitän vielä jonkun keskinkertaisen pennun tahi kultaisen sinetin kellonperiisi".

— "Olkoon menneeksi", sanoi Tshitshikow.

— "Kuinka paljon minä saan etukäteen?" kysyi Nosdrew.

— "Mistä hyvästä? Et mit'ikään".

— "Minun pitää kumminkin saada kaksi ensimmäistä siirtoa".

— "Eikö mitä; huonosti minäkin pelaan".

— "Kyllä minä sinun huonoutesi tiedän", sanoi Nosdrew, siirtäen nappulaa.

— "Enpä ole minä pitkään aikaan ottanut nappulaa käteeni", virkkoi Tshitshikow, siirtäen hänkin nappulata.

— "Kyllä minä sinun huonoutesi tiedän", puhui Nosdrew, siirtäen toista.

— "Enpä ole minä pitkään aikaan ottanut nappulaa käteeni", haasteli Tshitshikow, liikuttaen nappulata eteenpäin.

— "Kyllä minä sinun huonoutesi tiedän", puheli Nosdrew, liikuttaen hänkin nappulata, ja samalla siirtäen nuttunsa hihalla toisenkin nappulan.

— "Enpä ole minä pitkään... Ehei, veikkonen, mitäs tuo on? Lykkääpäs se vaan takaisin!" sanoi Tshitshikow.

— "Mikä niin?"

— "Tuo nappula tuosta", sanoi Tshitshikow ja näki samassa melkein nenänsä alla toisenkin nappulan,

joka näkyi pyrkivän herraksi. Mistä se oli ilmautunut, sen tietäkööt taivahiset.

— "Ei", sanoi Tshitshikow, nousten pöydän äärestä, "sinun kanssasi on mahdoton pelata! Ei tuolla tavoin käy liikuttelemine kolmea nappulaa yht'aikaa".

— "Miksipä kolme? Se oli erehdystä. Se siirtyi vahingoissa sijaltaan; kyllä minä sen panen takaisin, panen".

— "Mistäs tuo toinen on kotoisin?"

— "Mikä toinen?"

— "Tuo juuri tuossa, joka pyrkii herraksi".

— "No johan sinä nyt! Etkös sinä muista!"

— "Älä, veikkonen! Minä olen lukenut jok'ainoan siirron ja muistan kaikki tyyni. Sinä olet vastikään asettanut sen tuohon. Tuossa sen sija oikeastaan on!"

— "Mitenkä, missä?" virkkoi Nosdrew punehtuen. "Vai sinä rupeat tässä keksimään!"

— "Sinäpä tässä juuri keksit, mutta keksit huonosti".

— "Mikäs minä sitten olen sinun mielestäsi?" sanoi Nosdrew. "Olenko minä tehnyt vääryyttä?"

— "Et sinä ole mielestäni sitä etkä tätä, mutta se vaan on varma, ett'en minä sinun kanssasi enää rupea pelaamaan milloinkaan".

— "Sinä et saata kieltäytyä pelistä", puhui Nosdrew, kiivastuen, "peli on alotettu".

— "Saatan kyllä, sillä sinä et pelaa, niinkuin kunniallisen ihmisen tulee".

— "Sen sinä valehtelet".

— "Itse sinä valehtelet".

— "Minä en ole tehnyt vääryyttä; sinä et saata kieltäytyä; sinun pitää lopettaa peli".

— "Ei tule mitään", virkkoi Tshitshikow tynesti ja astuttuaan laudan ääreen sekoitti nappulat.

Nosdrew vimmastui ja astui Tshitshikow'ia niin lähelle, että toinen peräytyi pari askelta.

— "Minä pakoitan sinut pelaamaan! Sinä sekoitit nappulat, vaan ei se mitään tee, minä muistan kaikki siirrot. Minä asetan ne jälleen paikoilleen".

— "Älä asettelekaan; min' en rupea pelaamaan sinun kanssasi".

— "Vai et rupea vainen?"

— "Näethän sen itse, että sinun kanssasi on aivan mahdoton pelata?"

— "Ei, mutta sano suoraan, etkö tahdo pelata?" puhui Nosdrew, tullen yhä lähemmäksi.

— "En tahdo!" sanoi Tshitshikow, nostaen kumminkin varmemmaksi vakuudeksi molemmat kädet kasvojensa suojaksi, sillä leikki alkoi kuin alkoikin käydä tuimaksi. Tämä varovaisuus olikin aivan tarpeen, sillä Nosdrew heilautti jo kätensä ja pianpa olisi toinen meidän sankarimme pulleista ja verevistä poskista tahrautunut kulumattomalla häväistyksellä, mutta hänpä, taitavasti välttäten iskun, tarttui Nosdrew'in tappelunhimoisiin käsiin ja piti niitä lujasti kiinni.

— "Polykarpus! Paavo!" huusi Nosdrew vimmoissaan, koetellen reuhdaista itseänsä irti.

Nämä sanat kuultuansa Tshitshikow huomasi, ett'ei hänen sovi tehdä palvelijoita tällöisen kohtauksen todistajiksi, ja kun hän lisäksi tunsu turhaksi pidellä Nosdrew'ia kauemmin, niin päästi hän hänet irti.

— "Vai et sinä tahdo lopettaa peliä?" huusi Nosdrew. "Vastaa suoraan".

— "Se on aivan mahdotonta", sanoi Tshitshikow ja vilkaisi akkunasta ulos; hänen hevosensa olivat valjaissa. Selifan näkyi vaan odottelevan käskyä, milloin saisi ajaa vaunut kuistin eteen; mutta huoneesta oli mahdoton päästä ulos, sillä oven suussa seisoi kaksi tukevaa tolvanää.

— "Vai et sinä tahdo lopettaa peliä?" toisti Nosdrew, kasvot hehkuen kuin tulella.

— "Jos sinä pelaisit kuin rehellinen mies; mutta nyt en voi".

— "Vai niin, et sä voi, sen roisto? Vai et voi, kun näit rupeavasi joutumaan tappiolle. Lyökää häntä!" huusi hän hurjana Polykarpukselle ja Paavolle ja sieppasi itse tammisen piipunvarren. Tshitshikow kävi kalmanvaaleaksi. Hän yritti sanoa jotakin, mutta tunsu huultensa liikkuvan, ääntä saamatta.

— "Lyökää häntä!" kiljui Nosedrew, työntäytyen eteenpäin, tamminen piipunvarsi kädessä, kuumeissaan, hiessään, niinkuin olisi tehnyt rynnäkköä valloittamatonta linnaa vastaan.

— "Lyökää häntä!" huusi hän ankaralla äänellä, niinkuin huutaa huimapäinen luutnantti komppanialleen aikana ankaran rynnäkön: "Eteenpäin, pojat!" ja semmoisen on maineen saanut tämän luutnantin hurja urhoollisuus, että on annettu nimenomainen käsky pidellä miestä käsistä kiinni, kun on paikat kovin kuumat. Mutta sotainen vimma on hänet jo valloittanut, kuohahti kerran vaan ja kiehahti kaikki hänen päässään; Suvorow se hänen silmissään kuvautuu, suuri on nyt hänen tehtävänsä urostyö. "Eteenpäin, pojat!" huutaa hän, rientäen eteenpäin; eikä ajattele hän haittaavansa täten jo ennalta tehtyä rynnäkön suunnitelmaa, eikä ajattele hän, että miljonnia pyssyn piippuja on pistelty ampumareikiin linnan seinissä, valloittamattomissa ja pilviin kohoavissa, eikä ajattele hän, että häviää hänen voimaton komppaniansa, haihtuu kuni tuhka tuuleen, eikä ajattele hän, että jo vinkuu kovan onnen luoti, valmiina sulkemaan hänen kiljuvan kulkkunsa.

Vaan jos Nosedrew oli kuin linnaa vastaan ryntäävä, huima, mieletön luutnantti, niin linna, jota vastaan hän ryntäsi, ei ollut ensinkään valloittamattoman näköinen. Päin vastoin, linna pelkäsi niin armottomasti, että "sielu oli paennut kantapäihin saakka". Jo olivat Nosedrew'in palvelijat temmanneet hänen käsistensä tuolin, jonka hän oli sieppannut puolustus-aseeksensa, jo ummisti hän silmänsä, puoli-kuolleena pelosta, valmiina maistamaan ystävänsä tsherkessiläistä piipunvartta, ja ties miten hänen tässä olisi saattanut käydäkään, mutta onnen kohtalot ne olivat päättäneet pelastaa sankarimme kyljet ja hartiat ja kaikki hyvin hoidetut osat.

Äkkiä kilahti, niinkuin pilvistä tullen, tiukusten helinä, samassa kuuluivat rattaat ajaa jyräyttävän kuistin eteen, kuuluipa hamaan huoneesen asti hengästyneitten hevosten korske ja läähätys. Kaikki katsahivat ehdottomastikin akkunasta. Viiksikäs herra, puoleksi sotilaan virkapuvussa, astui rattaalta alas.

Tiedusteltuansa eteisessä, astui hän sisään juuri sillä hetkellä, jolloin Tshitshikow, ennättämättä vielä toipua pelostansa, seisoi surkeimmassa asemassa, missä kuolevainen ikään on seisonut.

— "Sallikaa kysyäni, kuka täällä on herra Nosedrew?" kysyi vieras, katsahdettuansa kummastellen Nosedrew'iin, joka seisoi piipunvarsi kädessä, ja Tshitshikow'iin, joka nyt juuri alkoi vähän selvitä hankalasta asemastaan.

— "Sallikaa ensin kysyäni, kenenkä kanssa minulla on kunnia puhua?" kysäsi Nosedrew, astuen häntä lähemmäksi.

— "Kapteni ispravnikka". [Järjestystuomari maalla, nimismies. Suoment. muist.]

— "Mitä suvaitsette?"

— "Tulin ilmoittamaan teille vast'ikään saamaani sanomaa, että te olette oikeuden alainen, kunnes juttunne saa lopullisen päätöksen".

— "Mitä turhia? Mikä juttu?"

— "Te olette kiertyneet juttuun, joka koskee tilan-omistajalle Maksimow'ille tehtyä personallista loukkausta vitsoilla, juopuneessa tilassa".

— "Te valehtelette! En minä ole tilan-omistajaa Maksimow'ia edes nähnytkään!"

— "Hyvä herra! Sallikaa minun huomauttaa teille, että minä olen upseri! Te voitte sanoa tuommoista palvelijallenne, vaan ette minulle".

Nyt ei Tshitshikow enää ruvennut odottelemaan, mitä muka Nosedrew tähän vastaa, vaan sieppasi lakkinsa ja luiskahti ispravnikan selän ta'atse kuistille, istui vaunuihinsa ja käski Selifan'in ajaa minkä hevoset kestävät.

V LUKU.

Kovinpa meidän sankarimme oli pelästynytkin. Vaunut kiitivät niinkuin viimeistä päivää. Nosedrew'in kylä oli jo aikaa sitten kadonnut näkyvistä, peittyen peltojen, mäkien ja mäenrinteiden taa, mutta yhä hän vaan vilkuili taakseen: tuossahan muka ne nyt tulevatkin ajamaan häntä takaa. Hän hengitti raskaasti ja pantuaan käden sydämensä kohdalle, tunsu hän sen hyppivän ja vapisevan kuin lintu häkissä.

— "Sielläpäs oli lämmin! Semmoinen mies!"

Ja siinä nyt Nosedrew sai senkin seitsemän toivotusta, tuimaa ja tuntuva; pujahti siihen joukkoon pahojakin sanoja. Mitäs tehdä? Venäläinen mies, näet sen, ja vielä suutuksissaan! Eikä asia sitä paitsi ollut leikkiä ensinkään.

— "Se nyt on viljainen vissi", puheli Tshitshikow itsekseen, "että jollei ispravnikka olisi osunut oikeaan aikaan, niin tuskinpa minä Jumalan päivää enää olisin nähnyt! Ja niin olisi mennyt mies, mennyt kuin tina tuhkaan, järjettömästi, eikä olisi jäänyt edes perillistäkään eikä perillisille omaisuutta eikä rehellistä nimeä!"

Sankarillamme oli suuri huoli perillisistä.

— "Semmoinen häijy herra!" ajatteli itseksensä Selifan, "en minä mokomaa ennen ole nähnyt; elikkä nyt niinkuin meinaten: minä olisin sylkenyt koko miehelle. Pidä ennen ihmistä syömättä, vaan älä hevoselta ruokaa kiellä, sillä hevonen se rakastaa kauroja. Siinähan hevoson muona ja amissioni; mikä meille, esikuvan kautta puhuakseni, on ruoka ja ruumiin ravinto, sitä on hevoselle kaurat: siinä hevoson muona ja amissioni".

Hevosillakaan ei näkynyt olevan parempia ajatuksia Nosedrew'ista; ei ainoastaan raudikko ja assessor, vaan papurikkokin oli pahalla tuulella. Se on kyllä totta, että hänen osaksensa tuli aina huonompia kauroja eikä Selifan niitä milloinkaan kaatanut hänen eteensä sanomatta: "senkin roisto!" mutta ne olivat kumminkin kauroja eivätkä pelkkiä heiniä. Se syödä rouskutteli niitä mielellään ja usein pisti pitkää turpaansa tovereinsakin soimeen: mimmoiset muka heillä oli muonat ja amissionit, varsinkin kun ei Selifan'ia ollut tallissa; mutta nyt ei ollut kuin heiniä vaan — paha asia! Kaikki olivat tyytymättömiä.

Mutta pianpa kaikki tyytymättömät, kesken kaikkia sydämen purkauksia, käänsivät huomionsa toisalle. Kaikki, yksin kuskikin, havahtivat ja toipuivat vasta silloin kuin heidän päällensä syöksi kuusivaljakkoiset kaleskat ja melkein heidän päänsä päällä kajahti kaleskoissa istuvain naisten huudot sekä vieraan kuskin tora ja uhkaukset.

— "Senkin vietävä! Enkö minä huutanut sulle täyttää kulkkua: käännä oikealle, tarhapöllö! Humalassako sinä olet, vai?"

Selifan huomasi olleensa huolimaton, mutta milloinkas Venäläinen toiselle vikansa tunnustaa? Niinpä Selifankin otti mahtavan ryhdin ja vastasi:

— "Mitäs sinä sitten päätäsi seinään ajat? Kapakkaanko sinä silmäsi jätit oppiin, vai?"

Hän rupesi nyt peräyttämään hevosiansa, päästäksensä irti vieraitten hevosten valjaista, mutta valjaat ne sekaantuivat vaan kahta pahemmin.

Papurikko se uteliaana nuuski uusia kumppaneita, joita oli tulla tupsahtanut kummallekin puolen.

Naiset kaleskoissa katselivat sillä väliä tätä kaikkea, kauhistus kasvoillansa. Toinen heistä oli vanha, toinen nuori, kuudentoista iässä, kullat keltaiset hivukset varsin sievästi ja somasti kammattuina hänen pienessä päässään. Hänen soikeat, kauniit kasvonsa olivat pyöreä-piirteisiä kuin tuore kananmuna ja niinpä niissä asui semmoinen valkoinen kuultokin kuin munassa, koska sitä tuoreena, vasta saatuna pitelee ruskeissa käsissään emäntäpiika, pitelee vasten valoa ja sen hyvyttä tutkii, ja se lävitsensä laskee sätehet päivän paistavaisen. Hänen hienoiset korvansa ne kuulsivat nekin, punertaen, koska kävi niitten lävitse lämpöinen valo. Lisäksi vielä säikähdys avonaisiksi jääneillä huulilla, kyynelet silmissä — kaikki tuo oli hänessä niin armasta, että sankarimme katseli häntä kotvan aikaa, vähääkään huolimatta hevosten ja kuskien välisestä sekaannuksesta.

— "Pane takaisin, sinä Nishniläinen naakka!" huusi vieras kuski.

Selifan nykäsi ohjaksia taakse päin, vieras kuski teki samoin, hevoset peräytyivät ensin vähäsen, vaan takertuivat sitten uudelleen, astuivat vetohihnain yli. Tässä tilaisuudessa mielistyi papurikko niin kokonaan uuteen tuttavuuteen, ett'ei ensinkään tahtonut päästä pälkähästä, johon käsittämättömät kohtalon vaiheet olivat sen panneet. Se nosti turpansa uuden tuttavansa kaulalle ja näkyi jotakin kuiskuttavan sille korvaan, — kauheata lorua kaiketikin, sillä toinen ravisteli korviaan alinomaa.

Tähän kahakkaan ennätti jo keräytyä talonpoikiakin, sillä kylä oli kaikeksi onneksi lähellä. Tämmöinen näky se on talonpojalle sulaa autuutta, aivan kuin Saksalaiselle sanomalehdet tai klubi, ja siksipä heitä olikin pian vaunujen ympärille kokoontunut suunnaton joukko; kylään olivat jääneet ainoastaan akat ja pienet lapset. Vetohihnat päästettiin auki; muutama turpatalkkuna papurikolle pakotti sen peräytymään; sanalla sanoen, hevoset selvitettiin ja erotettiin. Mutta — lienevätkö jo pahaksensa panneet hevoset siitä, että heidät oli kumppaleista erotettu, vai lienevätkö muuten hullulle tuulelle tulleet, en tiedä, summa vaan se, etteivät he liikahtaneet paikaltansaakaan, vaikka kuinka läiskyi kuskin ruoska. He seisoivat kuin naulatut. Talonpoikain osan-otto kasvoi nyt äärettömiin. Kilvassa nyt sateli heiltä neuvoja:

— "Menes sinä, Anttu poika, taluttamaan oikean puolista riiprässiä; ja Simo setä nouskoon aisahevosen selkään! Nouse nyt, Simo setä!"

Pitkä ja laiha Simo setä, punapartainen, kiipesi keskimmäisen hevosen selkään ja oli tässä asemassaan niinkuin mitkä kellonjalat maan kirkossa tahi paremmin sanoen, semmoinen koukku, jolla vettä nostetaan kaivoista. Kuski läiskäytti hevosiaan, vaan se oli turhaa: ei ollut apua Simo sedästä vähääkään.

— "Älkääs nyt, älkääs nyt!" huusivat talonpojat. "Käypäs sinä, Simo setä, riiprässin selkään, niin Timo setä käy aisahevoselle!"

Timo setä, harteva mies, parta musta kuin sysi ja vatsa semmoisen hirmuisen samovarin kaltainen, jossa makuvaria keitetään kohmettuneelle markkinaväelle, kävi kernaasti aisahevosen selkään, joka hänen allaan painui melkein maahan asti.

— "Kyllä nyt menee", huusivat ukot. "Läimäytöpäs tätä tässä, läimäytöpäs oikein miehen kädestä! Iskepäs tätä voikko; mitähän se siinä nyt kiemuroi ja keppuroitsee kuin mikä vekara!"

Mutta kun ei tästäkään keinosta ollut mihinkään, kun ei apua lähtenyt mistään läimäyksestä eikä iskusta, niin kiipesi sekä Simo setä että Timo setä kumpikin aisahevosen selkään; riiprässille nostettiin Anttu poika. Kuski menetti viimein malttinsa ja ajoi tipo tiehen Simot ja Timot, ja hyvinpä hän siinä tekikin, sillä hevosista löylysi jo semmoinen höyry, niinkuin olisivat yhtämittaa, henkeä vetämättä nelistäneet koko kestikievarin välin. Hän antoi niiden levähtää hetkisen, jonka perästä ne läksivät liikkeelle muitta mutkitta.

Kaiken tämän puuhan ja melun aikana oli Tshitshikow katsellut varsin tarkasti nuorta naista kaleskoissa. Oli hän muutaman kerran yrittänyt puhutellakin häntä, mutta sikseen se oli jäänyt, miten lie jäänytkään. Naiset läksivät ajamaan edelleen. Tuo kaunis pääkkönen ja hienot kasvojen piirteet ja hieno vartalo katosivat kuni näky, ja jäljellä oli taaskin vain maantie, vaunut, kolme hevosta, jotka lukija jo tuntee, Selifan, Tshitshikow sekä sileät ja autiot kedot.

Kaikkiällä elämässä, kaikkiällä — olkoon sitten kesken sen koleita, karkeita ja köyhiä tahikka epäsiivoja ja homeisia kerroksia tahi kesken yksitoikkoisen kylmiä ja ikävän tesmällisiä ylhäisiä säätyjä, — kaikkiällä sattuu edes kerran ihmisen tielle ilmaus, joka on aivan toisenlainen kuin kaikki, mitä hän on siihen asti nähnyt, ja tämä se edes kerran herättää hänessä tunteen, joka on aivan toisenlainen kuin kaikki ne, mitä hänen koko elämänsä ikänä on tähän asti sallittu tuntea. Kaikkiällä, poikki surujen suurimpainkin, joista elämämme on kudottu, iloisesti lennähtää kerran välkkyvä ilo, niinkuin lennähtää loistavat vaunut, kultaisine valjaineen, komeine hevosineen ja säihkyvine kimalteluineen, äkkiä, odottamatta, ohitse köyhän, syrjäisen kylän, joka ei siihen asti ole nähnyt mitään muuta kuin maalaisten rattaita, ja kauan vielä ukot seisovat, haukotellen, suu auki, eivätkä vieläkään pane lakkia päähänsä, vaikka jo aikaa sitten ovat ohitse kiitäneet ja näkyvistä kadonneet ihmeelliset ajokalut. Niinpä kaunotarkin, kultakutrinen, ilmestyi äkkiä, aivan odottamatta kertomukseemme ja yhtä äkkiä katosikin. Annas, että olisi tuossa Tshitshikow'in sijaan sattunut joku kaksikymmenvuotias nuorukainen, — oli se sitten husari tai ylioppilas taikka muutoin joku, ken vast'ikään on alkanut elämänsä, — niin taivas! mitä kaikkea olisikaan herännyt, liikahtanut, äänehen käynyt hänessä! Kauan aikaa olisi hän järkähtämättä seisonut paikoillaan, mieletönnä katsoen kaukaisuuteen, unohtaen tien ja kaikki vastaiset nuhteet ja torat vitkailemisesta, unohtaen oman itsensä ja virkansa ja maailman ja kaikki mitä maailmassa on.

Mutta meidänpä sankarimme olikin jo keski-ikäinen mies ja luonteensa harkitsevaista, jäähtynyttä. Kyllä hänkin ajatuksiinsa vaipui, mutta hän ajatteli perinpohjaisemmin; hänen ajatuksensa eivät olleet tuulen tupia, olipa niissä paljon perustettuakin.

— "Kelpo naikkonen!" virkkoi hän, avaten rasiansa ja nuuskaten. "Mutta mitä hänessä oli varsinaista hyvää? Se hänessä juuri on hyvää, että hän on vast'ikään päästetty jostakin pensionista tahi kasvatuslaitoksesta, että hänessä, niinkuin sanotaan, ei ole vielä mitään ämmämäistä, toisin sanoen, juuri semmoista, mikä heissä on kaikkein pahinta. Nyt hän on vielä kuin lapsi, kaikki on hänessä niin vilpítőntä; hän sanoo, mikä mieleensä johtuu, purskahtaen nauruun, kun naurattaa. Hänestä voi tehdä

mitä vaan tahtoo, hänestä saattaa tulla ihminen, mutta saattaa tulla roskaakin, — ja roskaa hänestä tuleekin! Annahan vaan, kun mamma kullat ja täti kullat hänen kimppuunsa käyvät! Yhdessä ainoassa vuodessa mättävät he hänet niin täpösen täyteen kaikkea ämmämäistä, ett'ei tunne häntä oma isäkään. Yks kaks, niin on hänessä pöyhkeyttä ja teeskentelyä; hän alkaa liikkua ulkoa-opittujen sääntöjen mukaan, hän alkaa päätänsä särkeä ja tuumia, kenenkä kanssa ja mitenkä ja kuinka paljon hänen sopii puhua, kehen hänen sopii katsoa; hän alkaa pelätä joka hetki, ett'ei sanoisi enempää kuin tarvis on, hän sekaantuu viimein ja selkkaantuu, ja päätös on se, että hän rupeaa valehtelemaan ikänsä kaiken, ja niinpä hänestä tulee semmoinen, että hiis ties mikä se onkaan!"

Hän vaikenä hetkeksi ja lisäsi sitten:

— "Hauskaa olisi kumminkin tietää, kenenkä tytär hän on! Mikä ja millainen on hänen isänsä? Onko hän rikas, hyvänsävyinen tilan-omistaja, vaiko muutoin vaan kelpo mies, takanansa kunnan pääomat, jotka on palveluksessa ollessa ansaittu? No niin, olkoonpa, että tällä tytöllä olisi pari sataa tuhatta myötäjäisiä, niin tulisihan hänestä varsin makea palanen, tulisi. Siinähan olisi, kuten sanotaan, kunnan mies löytänyt onnensa".

Kaksisataa tuhatta ruplaa alkoi kuvitella niin kovin viehättävästi hänen mielessänsä; jopa häntä oikein suututti, ett'ei hän sillä välin, kuin puuhaa vaunujen ympärillä kesti, ollut tiedustanut eturatsastajalta tahi kuskilta, ketä matkustajat olivat. Kohtapa kumminkin tuli näkyviin Sobakevitsh'in kylä, ja tämä se haihdutti hänen haaveilunsa ja käänsi ne jälleen niitten varsinaiseen esineeseen.

Kylä näytti hänestä jotenkin isolta. Kaksi metsää, toinen koivu-, toinen havumetsä, levitteliivät sen kummallakin puolen kuni kaksi siipeä, toinen tummempana, toinen heleämpänä. Näitten keskellä näkyi talo, katto punainen ja seinät tumman harmaat tahi, oikeammin sanoen, aution harmaat; silmännähtävästi oli rakennusmestari koko rakentamisen aikana taistellut isännän aistin kanssa. Rakennusmestari oli ollut turhan tarkka yhdenmukaisuuden suosija, isäntä taas mukavuuden rakastaja, ja siksipä oli isäntä lyöttänyt yhdellä seinällä kiinni kaikki vastapäiset akkunat ja koverruttanut niitten sijaan yhden ainoan pienen akkunan, joka varmaankin oli tullut tarpeeksi pimeätä säilyhuonetta varten. Päätyseinä ei sekään tullut aivan keskikohdalle, sillä arkitehtin ponnistuksista huolimatta oli isäntä hakkauttanut pois sivulta yhden pylvään, niin että neljän, ensin määrätyn pylvään asemesta oli ainoastaan kolme. Pihan ympärille oli tehty luja ja tavattoman paksu puinen piste-aita. Tilan-omistaja oli nähtävästi pitänyt suurta huolta rakennuksensa käytännöllisestä puolesta. Tallit, vajat ja kodat oli rakennettu aimo hongista, joitten oli määrä kestää iät kaiket. Talonpoikain tuvat olivat nekin ihmeen tukevia; ei siinä ollut leikkauksia eikä muita koristeita ja konsteja vaan kaikki oli lujaa ja kestävää. Kaivon salvoskin oli tehty niin kovasta tammesta, ett'ei moisesta muuta takenneta kuin myllyjä ja laivoja. Sanalla sanoen, mihin vaan Tshitshikow silmänsä käänsi, kaikkialla näki hän jäykkää, järkähtämätöntä, jotakin raakaa, kömpelöä järjestystä.

Kuistin eteen ajaessaan huomasi hän akkunassa melkein yht'aikaa kahdet kasvot: naisen kasvot, myssy päässä, kapeat ja pitkät kuin kurkku, sekä miehen kasvot, pyöreät ja leveät niinkuin Moldavan kurpitsit, joista Venäjällä tehdään balalaikoja [kitaran tapaisia soittimia. Suoment. muist.], kaksikielisiä, koreita balalaikoja, joilla koreilee ja huvitteleikse kaksikymmenen-vuotias poika, reipas ja pulska poika, silmää iskien ja vihellellen tytöille valkorintaisille ja valkokaulaisille, koska tulevat nämä kuuntelemaan helähtelyä hiljaisen soittimen. Akkunaan ilmaantuneet kasvot katosivat samalla hetkellä. Kuistille tuli lakeija, harmaassa, lyhyessä nutussa, jossa oli sininen pystykaulus. Hän saati Tshitshikow'in eteiseen, jonne jo tuli itse isäntäkin. Nähtyään vieraansa, hän virkkoi jyrkästi: "Olkaa niin hyvä!" ja saattoi vieraansa sisään.

Tshitshikow katsahti syrjästä Sobakevitsh'iin, ja tällä kertaa oli tämä hyvin paljon keskinkertaisen karhun näköinen. Yhtäläisyyden näytteeksi oli hänellä frakkikin aivan karhun karvainen, hihat pitkät, housut pitkät; hän käydä käämyröitteli vinoon ja viistoon ja astui alinomaa ihmisten jaloille. Hänen kasvojensa väri oli tulinen ja punerva, niinkuin vaskisessa viiden kopekan rahassa. Maailmassa, niinkuin kukin tietää, on viljalta semmoisia ihmisiä, joitten valmistelemissä luonto ei ole paljoa päätänsä särkenyt eikä käyttänyt hienoja työkaluja, niinkuin viiloja, nävereitä y.m., vaan suorastaan vaan hakata kolhi tarmonsä takaa; iski kirveellänsä kerran — nenä tuli, iski toisen — huulet tuli, väänsi puralla silmä-parin ja niinpä sitten raapimatta, riipimättä, laski maailmaan, sanoen: "elä!" Semmoinen lujasti ja merkillisen tukevasti tehty pää oli Sobakevitsh'illakin. Hän piti päätänsä enemmän alaalla kuin koholla, kaulaansa hän ei kääntänyt ensinkään ja tämmöisestä kääntymättömyydestä oli seurauksena se, ett'ei hän koskaan katsonut siihen, jonka kanssa puheli, vaan aina joko uunin kolkkaan tahi oveen. Tshitshikow katsahti häneen vielä kerran, heidän kulkeissaan ruokasalin kautta. Karhu, mikä karhu! Hyvin tietäen hänen tapansa astua muitten ihmisten jaloille, astui Tshitshikow hyvin varovasti ja laski hänet aina edelleen. Isäntä näkyi itsekin tuntevan tämän heikkoutensa ja kysäsi samassa:

— "Häiritkö minä teitä miten?"

Tshitshikow kiitti vaan, sanoen, ett'ei vielä ole mitään häiritystä tapahtunut. Heidän tultuansa

vierashuoneeseen, viittasi Sobakevitsh nojatuoliin ja virkkoi taas: "Olkaa hyvä!". Tshitshikow istui ja katsahti seiniin ja niillä riippuviin kuviin. Ne kuvasivat kaikki tyyni uljasta väkeä, kreikkalaisia sotapäälliköitä täydessä ko'ossa. Siellä oli Maurokordato, punaiset housut jalassa, univormu päällä ja silmälasit nenällä. Siellä oli Miaulis, Kanaris. Kaikilla näillä sankareilla oli niin paksut sääret ja niin kamalan tuuheat viikset, että oikein pintaa karmi, Tukevain Kreikkalaisten joukkoon oli — ties mistä syystä ja mitä varten — saanut sijansa Bagration, laiha ja harmaapäinen, pikkusia lippuja ja tykkejä alapuolella, ja peräti kapeissa puitteissa. Sitä seurasi jälleen kreikkalainen sankarinainen Bobelina, jonka toinen jalka oli isompi niitä teikareita, joita nykyiset salonit ovat täynnä. Isäntä kun itsekin oli terve ja roteva, niin näkyi hän tahtovan, että hänen huoneensa koristeenaikin olisi terveitä ja rotevia ihmisiä. Bobelinan vieressä, aivan akkunan luona, riippui häkki, josta kurkisteli tummankarvainen, valkopilkkuinen rastas, sekin hyvin Sobakevitsh'in näköinen. Isäntä ja vieras olivat tuskin ennättäneet olla ääneti kahta minuttia, niin ovi aukeni, ja sisään astui emäntä, ko'okas rouva, päässä myssy, koristettu kotona painetuilla nauhoilla. Hän tuli sisään arvokkaasti, suorana kuin palmu.

— "Se on eukkoni, Feodulia Ivanovna!" sanoi Sobakevitsh.

Tshitshikow nousi suutelemaan rouvan kättä, jonka tämä melkein sysäsi hänen huuliinsa, jolloin Tshitshikow'illa oli tilaisuus huomata, että kädet oli pesty kurkkuvedellä.

— "Kultaseni, salli minun esitellä", jatkoi Sobakevitsh, "Pavel Ivanovitsh Tshitshikow! Kuvernörin ja postimestarin luona oli minulla kunnia tutustua hänen kanssaan".

Feodulia Ivanovna pyysi istumaan, sanoen myöskin: "Olkaa hyvä!" ja nyykäyttäen päätään, kuten näyttelijättäret, jotka esittävät kuningattaria. Hän istui sitten sohvaan, käärysi merinokankaiseen huiviinsa eikä sitten rävyttänyt silmiänsäkään.

Tshitshikow nosti jälleen silmänsä ja näki jälleen Kanaris sankarin, jolla oli niin paksut sääret ja loppumattomat viikset, näki Bobelinan ja rastaan.

Kului melkein kokonaista viisi minuttia, eikä kukaan virkkanut sanaakaan; kuului vaan, kuinka rastas nokallaan koputteli häkin pohjaa, jossa sillä oli jyviä. Tshitshikow loi vielä kerran silmäyksen ympäri huonetta: kaikki tyyni oli siinä tukevaa ja kömpelöä suurimmassa määrässä, ja kaikilla oli niin omituinen yhtäläisyys isännän kanssa. Vierashuoneen nurkassa seisoivat paksu pähkinäpuinen piironki, neljällä peräti tölppömäisellä jalalla, — karhu, mikä karhu, pöytä, nojatuolit, muut tuolit — kaikki oli samaa raskasta, levotonta laatua. Sanalla sanoen, jok'ainoa esine, jok'ainoa tuoli näkyi virkkavan: "minäkin olen Sobakevitsh'in näköinen!"

— "Me muistelimme teitä presidentin Ivan Grigorjevitch'in luona", virkkoi viimein Tshitshikow, nähtyään, ett'ei kukaan ota puhetta alkaaksensa. "Viime torstaina olimme siellä. Erittäin hauska ilta".

— "Niin, minä en ollut siellä silloin", vastasi Sobakevitsh.

— "Kelpo mies!"

— "Kuka niin?" kysyi Sobakevitsh, katsoen uunin nurkkaan.

— "Presidentti".

— "Teistä kai näytti vaan niin; hän on olevinaan vapaamurari, mutta on semmoinen pöllö, ett'ei maailmassa mointa".

Tshitshikow kävi vähän hämille tuommoisesta osittain jyrkästä arvostelusta. Hän korjasihe kumminkin pian ja vastasi:

— "Se on kyllä tietty, kelläkäs ei ole heikkoja puolia, mutta sen sijaan on kuvemöri kunnan mies!"

— "Kuvernörikö kunnan mies?"

— "Niin, eikös se ole totta?"

— "Maailman suurin rosvo".

— "Kuvernörikö on rosvo!" lausui Tshitshikow eikä osannut ensinkään ymmärtää, mitenkä kuvernöri oli päässyt rosvojen kirjoihin. "Minä todellakaan en olisi semmoista voinut ajatella", jatkoi hän. "Sallikaas minun kumminkin huomauttaa, ett'ei hänen käytöksensä ole ensinkään senkaltaista; päin vastoin on hänessä paljon tuommoista hartautta". Puheensa todisteeksi mainitsi Tshitshikow kukkaroistakin, joita kuvernöri on ommellut omin käsin, ja ylistäen mainitsi hänen kasvojensa lempeyttä.

— "Naamakin on kuin rosvolla", sanoi Sobakevitsh. "Antakaa hänelle vaan puukko ja päästäkää hänet

maantielle, niin kuolijaksi hän teidät pistää, pistää kuin pistääkin! Hän ja varakuvernöri, — ne ovat Gog ja Magog!"

— "Hän näkyy olevan epäsovussa heidän kanssaan", arveli Tshitshikow itseksensä. "Minäpä otan puheeksi polisimestarin, tämä on luullakseni hänen ystäviänsä. Mitä yleensä minuun tulee", jatkoi hän ääneen, "niin miellyttää minua kaikista enemmän polisimestari. Siinä on semmoinen suora, rehellinen mies; hänen kasvoissansakin asuu jotakin vilpitöntä".

— "Roisto!" virkkoi Sobakevitsh tynesti; "hän myö teidät ja hän pettää teidät ja syöpi vielä päivällistäkin teidän kanssanne! Minä tunnen heidät jok'ainoan: roistoja joka mies; semmoisia ne ovat koko kaupunki: roisto roistolla ratsastaa ja roistoa ruoskanaan käyttää. Yksi ainoa hyvänpuoleinen mies siellä on koko joukossa, nimittäin prokurator, ja sekin on suoraan sanoen sika".

Tämmöisten ylistävään, jospa lyhyenlängtäinkin elämäkertojen jälkeen huomasi Tshitshikow, ettei muita virkamiehiä maksa ottaa puheeksikaan. Hän muisti myös, ett'ei Sobakevitsh'in ollut tapana puhua hyvää kestään ihmisestä.

— "Eikös mentäisi päivälliselle?" virkkoi rouva miehelleen.

— "Olkaa hyvä!" sanoi Sobakevitsh. Isäntä astui nyt vieraansa kanssa pöydän luo, jossa ryypättiin, niinkuin tapa on, ryppy viinaa miestä päälle ja haukattiin, niinkuin haukkaa koko avara Venäjänmaa, kylissä sekä kaupungeissa, se on kaikenlaisia suolaisia ja muita ruokahalua kiihoittavia kylmiä ruokia, ja läksivät sitten ruokasaliin. Emäntä se hanhena ui heidän edellään. Vähäinen pöytä oli katettu neljälle hengelle. Neljännelle sijalle ilmaantui heti — vaikeata on sanoa, mikä se oikeastaan ilmaantui, rouvako, neitoko, sukulainenko, emännöitsijäkö vaiko muutoin vaan talossa asuvainen, — jotakin se vaan oli, myssy päässä ja kirjava huivi hartioilla. Maailmassa on ihmisiä, jotka eivät ole siinä esineinä, vaan pilkkuina tai täplinä esineillä. Yhdellä paikalla he aina istuvat, päätänsä pitävät aina yhdellä lailla, heitä tekisi mieli lukea huonekalujen joukkoon, eikä luulisi, että näiltä huulilta vielä milloinkaan on sana tullut; ja kumminkin, pistäypäs heidän perässään piikain kamariin tahi kellariin, niin kylläpäs on kellossa ääntä!

— "Kaali on, kultaseni, tänään erinomaisen hyvää", sanoi Sobakevitsh, maistaen lusikallisen kaalia ja ottaen lautaselleen aimo palasen njanja nimistä tunnettua ruokalajia, jota tarjotaan kaaliliemen kanssa ja joka on lampaan vatsa, täytettynä tattaripuurolla, aivoilla ja sorkilla.

— "Tämmöistä njanjaa", jatkoi hän, kääntyen Tshitshikow'in puoleen, "tämmöistä njanjaa te ette saa kaupungissa; siellä teille tarjotaan piru ties mitä kaikkea".

— "Kuvernörin pöydässä ei ole sentään moitteen sijaa".

— "Mutta tiedättekös te, mistä ne ruokiansa laittavat? Jos tietäisitte, niin ette maar söisikään".

— "Sitä en minä tiedä, siitä en saata sanoa mitään; sen minä vaan tiedän, että erinomaisia sian kotletteja ja erinomaista keittokalaa siellä oli".

— "Teistä vaan näytti niin. Tiedänhän minä, mitä heillä torilta ostetaan. Kokki kanalja, joka oli Franskalaisella opissa, ostaa tiedättekökös kissan, nylkee sen ja kantaa jäniksen paistina pöytään".

— "Hyi mitä sinä puhutkaan", virkkoi rouva.

— "No mutta, kultaseni, niin heillä tehdään; enhän minä ole syypää, että heillä tehdään niin. Kaikki vihon viimeiset roskat, mitä Akuljka meillä, suoraan sanoen, heittää likasaaviin, panevat he soppaan, niin, soppaan juuri! Sinne pistävätkin".

— "Sinulla on aina tuommoisia puheita pöydässä", virkkoi jälleen Sobakevitsh'in rouva.

— "No mutta kultaseni", vastasi Sobakevitsh, "enhän minä semmoista tee, ja minä sanon sinulle suoraan, ett'en minä rupea syömään moskaa. Vaikka sä mulle sammakon sokerissa paistaisit, niin en pistä sitä suuhunikaan, enkä pistä osteriakaan, kyllä minä tiedän, minkä näköistä osterit on. Ottakaa lampaan paistia", sanoi hän, kääntyen Tshitshikow'iin, "tämä on lampaan kylkeä puuron kanssa. Ei tämä ole sellaista frikasee'ta, jota laitetaan suurten herrain kyökissä lampaanlihasta, mikä on puolen viikkoa virunut torilla! Kaikki tuo on saksalaisten ja franskalaisten tohtorien keksintöä; hirteen minä heidät vetäisin joka miehen! Löysivätpäs näet ruokavalion, ihmisiä muka pitäisi nälällä parantaa! Jos heidän saksalaiset suippoluiset nahkansa semmoista sietävät, niin luulevatko he, että Venäläisenkin vatsan kanssa on yhtä hyvä tulla toimeen? Ei maar, kaikki se on pelkkää joutavaa, se on pelkkää..." Ja Sobakevitsh oikeen päästä puisteli vihoissansa. "Puhutaan valistuksesta, mutta tämä valistus on hölyn pölyä! Sanoisin ma vielä toisenkin sanan, mutta ei sovi näin ruokapöydässä. Toisin on minulla. Minulla

jos niinkuin sianpaistia, niin kannan koko sika pöytään, jos lampaan paistia, niin tuo koko lammas, jos hanhea, niin koko hanhi! Mieluummin minä syön ainoastaan kaksi ruokalajia, mutta syön minkä vatsa vetää".

Sobakevitsh toteuttikin nämä sanat, sillä hän keikautti lautaselleen puolet lampaan kylkeä, söi sen, kaluten ja imeskellen hamaan viimeiseen luuhun.

— "Sanasta miestä", arveli Tshitshikow.

— "Toisin on minulla", puheli Sobakevitsh, pyhkien käsiänsä salvettiin; "toisin on minulla kuin jollakin Pljushkin'illa: miehellä on 800 sielua ja kumminkin elää hän ja syö huomommin kuin minulla karjan paimen".

— "Kuka se Pljushkin on?" kysyi Tshitshikow.

— "Roisto!" vastasi Sobakevitsh. "Semmoinen saituri, ett'en niin osaa sanoa. Vangeilla tyrmässä on parempi elämä kuin hänellä! Väkensä kaiken on nälkään tappanut".

— "Todellakin!" huudahti Tshitshikow osan-otolla; "kuoleeko häneltä tosiaankin paljo väkeä, vai kuinka?"

— "Niinkuin kärpäsiä".

— "No mutta tosiaankin! Sallikaas, kuinka kaukana hän asuu täältä?"

— "Viiden virstan päässä".

— "Viiden virstan päässä!" huudahti Tshitshikow ja oikein tunsu sydämensä vähän sykähtävän. "Kun lähtee täältä, niin onko se oikealle, vai vasemmalle?"

— "En minä kehoittaisi teitä tietämään tietäkään semmoisen konnan luo", sanoi Sobakevitsh. "Anteeksi annettavampaa on käydä jossakin sopimattomassa paikassa kuin hänen luonaan".

— "Niin, en minä sitä kysynyt, käydäkseni niinkuin ... minua vaan huvittaa kaikenlaisten paikkain tunteminen", vastasi Tshitshikow.

Lampaan kylkeä seurasi avopiiraita, kukin paljoa isompi lautasta, sitten kalkkona, vasikan kokoinen, täynnä jos mitäkin hyvää: munia, riisisuurimoita, maksoja ynnä paljo muuta, mikä raskaana pallerona asettui vatsaan. Siihen päivällinen päättyikin, mutta pöydästä noustua tunsu Tshitshikow olevansa leiviskän verran raskaampi entistään. Mentiin tuosta vierashuoneeseen, jonne jo oli ilmaunut pienillä lautasilla syltystä — ei se ollut puuperunoista eikä luumuista eikä muistakaan marjoista. Siihen ei kumminkaan kajonnut kukaan, ei vieras eikä isäntäkään. Emäntä meni ulos panemaan sitä muillekin lautasille. Hänen poissa oloansa hyödykseen käyttäen, kääntyi Tshitshikow Sobakevitsh'in puoleen, joka virui nojatuolissa ähkien ja öhkien kelpo päivällisen jälkeen ja päästellen suustansa epäselviä ääniä, ristien silmiänsä ja ehtimiseen nostaen kättä suullensa. Tshitshikow virkkoi hänelle:

— "Minun tekisi mieleni puhua teidän kanssanne pari sanaa".

— "Täss' on vielä syltystä!" sanoi emäntä, tullen takaisin pieni lautanen kädessä; "medessä keitettyä rätikkää".

— "Kyllä me maistamme sitä perästä päin!" sanoi Sobakevitsh. "Mene sinä omaan kamariisi; me Pavel Ivanovitsh'in kanssa heitämme frakit pois ja levähdämme hiukan".

Emäntä ilmoitti jo olevansa valmis tuottamaan patjoja ja tyynyjä, mutta isäntä sanoi:

— "Kyllä me lepäämme näin nojatuoleissakin".

Emäntä meni. Sobakevitsh laski päänsä hiukan kallelleen, valmiina kuuntelemaan vieraansa paria sanaa.

Tshitshikow aloitti hyvin kaukaa, mainitsi yleensä koko Venäjän valtakunnasta, ylistäen sen laajuutta, sanoipa, ett'ei itse muinainen Romankaan valtakunta ollut niin avara ja että ulkomaalaiset täydellä syyllä ihmettelevät ... (Sobakevitsh kuunteli kuuntelemistansa, pää kallellaan) ... ja että tässä valtakunnassa, jolle ei mainehessa ole verran vetänyttä, on voimassa muuan sääntö, jonka mukaan henkipanossa luetut ja kirjoihin merkityt sielut pysyvät kirjoissa hengissä-olevain arvoisina kuolemansakin jälkeen, hamaan seuraavaan henkipanoon asti, jota vastoin syntyneitä ei oteta mihinkään henkikirjoihin ennenkuin tulevassa henkipanossa, jott'ei tulisi liikaa vaivaa virastoille tuommoisista vähäpätöisistä ja hyödyttömistä tiedustuksista ja jott'ei valtakunnan jo niinkin monimutkainen laitos rasittuisi uusilla mutkilla ... (Sobakevitsh kuunteli kuuntelemistansa, pää

kallellaan) ja että tämä kaikki, vaikka se on varsin oikeata, saattaa olla osittain raskasta monellekin isännälle, joitten täytyy maksaa verot kuolleista samalla tapaa kuin hengissäkin olevista, ja että hän, tuntien personallista kunnioitusta Sobakevitsh'ia kohtaan, olisi valmis vaikka ottamaan päällensä yhden osan tätä todellakin rasittavaa velvollisuutta. Pää-esineistä puhui Tshitshikow varsin varovasti: hän ei kertaakaan sanonut sieluja kuolleiksi, vaan ainoastaan olemattomiksi.

Sobakevitsh kuunteli kuin ennenkin pää kallellaan, ja jospa olisivat edes värähtäneetkään miehen kasvot. Tuossa ruumiissa ei näkynyt olevan sielua ensinkään, taikka jos olikin, niin mahtoi olla jossakin aivan toisaalla. Jos lienee pohjalla liikahtanutkin, — ei ainakaan pinnalla näkynyt värettäkään.

— "No tuota...", virkkoi Tshitshikow, odottaen vastausta jonkinlaisella levottomuudella.

— "Te tarvitsette siis kuolleita sieluja?" kysäsi Sobakevitsh suoraan, vähintäkään kummastelematta, aivan kuin puhe olisi ollutkin jyvistä.

— "Niin", vastasi Tshitshikow, lieventäen taaskin tuota sanaa ja lisäten: "olemattomia".

— "Kyllähän niitä aina löytyy", sanoi Sobakevitsh.

— "Ja koska löytyy, niin te kaiketikin ... mielellänne luovutte niistä?"

— "Olkoon menneeksi, kyllä minä myön ne teille", sanoi Sobakevitsh, ja kohotti jo vähän päätään, hoksattuaan, että ostaja varmaankin toivoo tästä jotakin hyötyä.

— "Peiakas!" ajatteli Tshitshikow itsekseen, "tämähän tarjoo kaupaksi, ennenkuin minä olen ennättänyt hiiskahtaakaan!" Hän lisäsi ääneen: "No mikähän, esimerkiksi, olisi hintana? vaikka kaupan esine on niin omituista laatua ... että hinnasta on todellakin niin outoa..."

— "En minä rupea teiltä liikoja vaatimaan; — sata ruplaa kappaleelta", sanoi Sobakevitsh.

— "Sata?!" huudahti Tshitshikow ja katsoa tuijotti suu auki toista silmiin, tietämättä varmaan, oliko hän itse kuullut väärin, vai Sobakevitsh'in kieli se, kankea luonnoltaankin, oli liikahtanut toisapäin, pölyttäen sanan, vaikka toista oli tarkoittanut.

— "Onko se sitten mielestänne liian paljo?" kysyi Sobakevitsh ja jatkoi sitten: "Mitäs te maksaisitte?"

— "Maksaisinko? Me olemme kaiketikin erehtyneet tahi emme ymmärrä toisiamme; olemme unohtaneet, mistä nimittäin tässä on kysymys. Minä arvelen, punniten oman tuntoni mukaan, että kahdeksankymmentä kopekkaa on aivan yltäkyllin".

— "Hei helkkunassa! Vai kahdeksankymmentä kopekkaa vainen!"

— "Ei minusta nähden enempää kannata maksaa".

— "Enhän minä teille vanhoja virsuja myö".

— "Mutta eihän ne ihmisiääkään ole, sen myönnätte itsekin".

— "Luuletteko te sitten löytyvän semmoisia hupsuja, jotka möisivät teille hengille-pantuja sieluja kahdeksankymmeneen kopekkaan?"

— "Sallikaas toki: minkätähden te sanotte niitä hengille-pannuiksi? Johan ne itse ovat aikaa sitten kuolleet: jäljellä on ainoastaan nimi, utukuva vain. Mutta, välttääksemme nyt kaikki pitkälliset keskustelut tästä asiasta, suostun minä maksamaan puolitoista ruplaa kappaleelta. Enempää en voi maksaa".

— "Häpeä sitä on tarjoillakin mokomaa summaa! Sanokaa nyt oikea hinta".

— "En voi muuta, Mihail Semenovitsh, sen vakuutan omantuntoni kautta, en voi! Mikä on mahdotonta, se on mahdotonta", puheli Tshitshikow, lisäten kumminkin vielä viisikymmentä kopekkaa.

— "Mitä te visuitelette?" sanoi Sobakevitsh, "enhän minä kallista pyydä! Toinen roisto pettää teidät, myö teille jotakin romua eikä sieluja; minulla sitä vastaan ovat maan kuuluja, veden valioita: ken kätevä kovin, ken muutoin aimo mies. Niinkuin esimerkiksi Mihejew, ajokalujen tekijä! Ei näet tehnytään tavallisia, kaikki linjaleilla vaan. Eikä ollutkaan hänen työnsä tuommoista Moskovon työtä, mikä kestää yhden tunnin; vaan niin lujaa ja kestäväää ... itse hän ne sisustaa, itse hän ne kiillottaa!"

Tshitshikow avasi suunsa, huomauttaaksensa, ett'eihän Mihejew'ia enää ole ollut pitkään aikaan; mutta Sobakevitsh oli käynyt, kuten sanotaan, puhetuulelle; mistä lie mieheen saanutkaan tuommoinen puheen into ja lahja.

— "Entäs Korkki Tahvo, salvumies! Pääni saatte, jos mistään löydätte mointa miestä. Kas se sitten oli väkevä! Jos hän olisi palvellut kaartissa, niin olisi hänelle maksettu, taivas ties, mitä kaikkea: seitsemän tuumaa neljättä kyynärää!"

Tshitshikow yritti jälleen muistuttamaan, ett'ei Korkkiakaan ole olemassa; mutta Sobakevitsh oli tullut puheen vimmaan; häneltä virtasi semmoinen puhetulva, ett'ei auttanut muuta kuin kuunnella.

— "Milushkin, muuraaaja! Pani näet uunin vaikka mihin taloon hyvänsä. Maksim Teljatnikow, suutari: mihin pisti naskalilla, siihen syntyi saapas; mihin saapas syntyi, siihen kiitos syntyi, ja jos edes olisi viinaa huulilleenkaan pannut! Entäs Jeremei Sorokoplehin! Se mies maksaa yksinään saman kuin kaikki muut: kävi kauppa Moskovassa ja maksoi pelkkää veroa viisisataa ruplaa. Semmoista väkeä se on! Vähän toista sentään kuin se, mitä saisitte Pljushkin'ilta".

— "Mutta malttakaahan toki", pääsi Tshitshikow viimein puhumaan, hämmästyneenä tuommoisesta runsaasta sanatulvasta, josta loppua ei näkynyt, ei kuulunut, "mitä te heidän hyvyksiänsä luettelette? Eihän niistä enää ole hyötyä eikä mitään, kuolleitahan ne ovat, ja eihän kuolleesta kumppalia, sanoo sananlasku".

— "No niin, kuolleitahan ne ovat", sanoi Sobakevitsh, ikäänkuin itsekin huomaten niiden tosiaankin jo olevan kuolleita, mutta lisäsi sitten: "mutta, sen minä sanon kanssa, mitähän on hyötyä nykyisestäkään väestä, jota sanotaan elossa olevaksi? Mitä väkeä se on? Kärpäsiä ne ovat eivätkä ihmisiä".

— "Niin, niin, mutta ne ovat kumminkin olemassa; teidän väkenne sitä vastoin — sehän on mielikuva vaan".

— "Mielikuvako? Ei maar olekaan! Sallikaa minun sanoani teille: semmoista miestä kuin Mihejew, semmoista te ette löydä mistään; semmoinen mahtava masina, ett'ei mahdu tähän huoneeseen ... se ei ole mikään mielikuva, e-hei! Ja hartioissa oli miehellä semmoinen voima, ett'ei hevosella mointa! Hauska olisi tietää, mistä te muualta löydätte tämmöisen mielikuvan!..." Nämä viimeiset sanat hän lausui, kääntyneenä Bagrationin ja Kolokotronin muotokuvaan, niinkuin usein tapahtuu puhelevain kesken, kun toinen äkkiä, ties mistä syystä, kääntyy kokonaan toisen ihmisen puoleen, ei sen, jolle sanat on lausuttu, vaan kolmannen puoleen, joka vahingoissa on sattunut tulemaan sisään ja on aivan vieraskin, jolta hän ei osaa odottaa vastausta eikä mielipidettä eikä myöntymystä, vaan johon hän kumminkin kiinnittää katseensa, ikään kuin pyytäen häntä välimieheksi, — ja vasta tullut vieras on ensimmältä hämillään eikä tiedä, pitääkö hänen vastata asiassa, josta hän ei kuullut mitään, vai muutoinko vaan seista kohteliaasti kotvasen ja mennä sitten pois.

— "Kahta ruplaa enempää minä en voi antaa", sanoi Tshitshikow.

— "Kuulkaas, teillä ei pidä oleman syytä panna mitään hampaan koloon, että muka olen liikoja hintoja pyytänyt ja ett'en tahdo osoittaa teille palvelusta: te saatte sielut seitsemästäkymmenestä viidestä ruplasta kappaleelta, paperirahoissa tietysti, — ja näin huotavaan myön sulasta tuttavuudesta vain".

— "No mutta", arveli Tshitshikow itsekseen, "hupsunakohan tuo minua pitäneen vai mitä?" Hän liitti sitten ääneen: "Tämä on vähän kummallista todellakin! Näyttää siltä kuin me tässä näyttelisimme komediaa. En minä muutoin saata ymmärtää... Olettehan te, niinkuin näyttää, jotenkin älykäs mies. Mitäs nyt tämmöinen kaupanesine oikeastaan on? Tyhjää kaikki, tyyni! Mitäs nyt semmoinen maksaa? Kukas semmoista tarvitsee?"

— "Tehän sitä juuri ostelette, siis tarvitsette kanssa".

Tshitshikow puraisi huultaan eikä löytänyt sopivaa vastausta. Hän alkoi puhua jonkunlaisista suku- ja perheseikoista, mutta Sobakevitsh keskeytti suoraan:

— "En minä tahdo tietää teidän seikoistanne; minä en sekaannu perheellisiin asioihin, min' en semmoisiin puutu. Teillä on tarvis sieluja, minä myön ja saattepa katua, että jätitte ostamatta".

— "Kaksi ruplaa", sanoi Tshitshikow.

— "Olkaa tuossa! Kun rupesi, niin repesi, niinkuin sanotaan sananlaskussa. Kun kerran saitte kaksi ruplaa hampaisinne, niin siitä ei sitten enää mihinkään, ei puuhun ei papuun. Sanokaa oikea hinta!"

— "Menköön jo hitoille koko mies", ajatteli Tshitshikow itsekseen; lisäksi minä tuolle koiran pojalle puolen ruplaa mielihyviksi. — "Olkoon menneeksi, puoli ruplaa lisään".

— "No olkoon menneeksi minunkin puoleltani, sanon minäkin viimeisen hinnan: viisikymmentä ruplaa! Tappiota otan itselleni, oikein totta. Huotavammalla ette saa mistään niin oivallista väkeä".

— "Kyll' olet vekkuli!" arveli Tshitshikow itseksensä ja jatkoi sitten vähän närkästyneenä: "Mutta

mitäs tämä nyt tosiaankin on?... Luulisi hyväksikin asiaksi mokomata! Saanhan minä niitä muualta ihan ilmaiseksi. Jokainen on oleva vielä hyvillään, kun pääsee joutavista. Hupsu niitä rupeaa kirjoissansa pitämään ja veroja niistä maksamaan!"

— "Mutta tiedättekös, ett'eivät tämän laatuiset ostokset — näin meidän, ystävain, kesken puhuen — ole aina luvallisia, ja annas, että minä, tai toinen ken, kerron tämän asian, niin ei semmoinen ostaja enää saa mitään luottamusta kontraktien teoissa eikä muissakaan edullisissa yrityksissä".

— "Katsos roistoa; vai on nyt semmoinen ääni kellossa!" arveli Tshitshikow ja lausui samassa suurimmalla välinpitämättömyydellä: "kuinka vaan suvaitsette, en minä ostele missään erityisessä tarkoituksessa, niinkuin luulette, vaan muutoin mieliteko on semmoinen minulla. Jos ette huoli puolesta kolmatta ruplasta, niin voikaa hyvin!"

— "Ei tuo niinkään helpolla heilahda", ajatteli Sobakevitsh itsekseen. "No, eihän teille mitään mahda, maksakaa pois kolmekymmentä ruplaa kappaleelta ja ottakaa ne omiksenne".

— "Niin, kyllä minä näen, ett'ette te tahdo myöä. Hyvästi!"

— "Malttakaa, malttakaa!" sanoi Sobakevitsh, päästämättä hänen kättään ja astuen häntä jalalle, sillä sankarimme ei ollut muistanut olla varovainen ja sai nyt rangaistukseksi sihaista ja hypätä muutaman kerran yhdellä jalalla.

— "Suokaa anteeksi, minä kukaties häiritsin teitä! Olkaa hyvä istukaa, istukaa tuohon! Olkaa hyvä!"

Hän pani vieraansa istumaan nojatuoliin, vieläpä jonkinlaisella notkeudellakin, niinkuin semmoinen karhu, joka jo on ollut tanssittajan koulussa ja osaa keikahdella sekä näyttää mitenkä ämmät saunassa kylpevät ja mitenkä pojat käyvät nauriita varkaissa.

— "Todellakin minä kulutan täällä vaan suotta päivin aikaani; minulla on kiire".

— "Istukaahan hetkinen, niin sanon teille heti kohta jotakin hauskaa". Sobakevitsh siirsi tuolinsa lähemmäksi ja kuiskasi hänelle korvaan niinkuin minkä salaisuuden: "Tahdotteko — harmaasta?"

— "Se on: viidestä kolmatta ruplasta, niinkö? En millään muotoa! En anna punaistakaan, en kopekkaakaan lisää".

Sobakevitsh vaikeni. Tshitshikow vaikeni myöskin. Vaiti-oloa kesti pari minuttia. Kotkan-nenäinen Bagration katseli seinältä tuiki tarkasti tätä kaupantekoa.

— "Mikäs sitten on teidän viimeinen hintanne?" kysäsi viimein Sobakevitsh.

— "Kaksi ja puoli".

— "No kylläpä teillä on hellä sydän, tosiaankin! Maksakaa edes kolme ruplaa".

— "Ei käy laatuun".

— "No olkoon sitten menneeksi! Tappiota minä saan, mutta semmoinen on minulla vaan hassu luonto: en saata olla tekemättä toisen mieliksi. Kai tässä pitää tehdä kauppakirjat ja muut, jotta kaikki olisi niinkuin olla pitää".

— "Tietty se".

— "No siinäpä se on: pitää lähteä kaupunkiin".

Näin päättyi asia. Päätettiin olla huomenna kaupungissa ja laittaa kauppakirjat kuntoon. Tshitshikow pyysi saada luetteloa talonpojista. Sobakevitsh suostui kernaasti, ja astui samassa kirjoituspöytänsä ääreen ja rupesi omalla kädellään kirjoittamaan luetteloa, jossa mainitsi ei ainoasti talonpoikain nimet, vaan myös kunkin hyvät ominaisuudet. Tshitshikow, seisoen hänen takanaan, rupesi sillä välin muun työn puutteessa katselemaan Sobakevitsh'in avarata ruumiin rakennusta. Katseltuansa hänen selkäänsä, leveää kuin Vjatkalaisilla, matalajalkaisilla hevosilla, ja katsahdettuaan noihin jalkoihin, tukeviin ja paksuihin kuin valurautaiset pölkyt kadunvieruksilla, ei hän voinut olla itseksensä huudahtamatta:

— "Kylläpä Jumala on sinua muistanut! Sinusta tosiaankin sopii sanoa: rumaksi leikattu, lujaksi ommeltu!... Lienetköhän sinä jo näin karhuksi syntynytkin, vai karhuksiko olet muuttunut täällä sydänmailla, kylväissäsi, kyntäissäsi, puuhaillessasi talonpoikiesi kanssa, ja sitenkö sinusta on tullut niinkuin sanotaan aika nyrkki! Vaan ei! Luulen kuin luulenkin, että sinä aina olisit ollut sama, vaikkapa olisivat sinua kasvattaneet uusimman kuosin mukaan ja sitten vasta maailmaan laskeneet, ja sinä eläisit

Pietarissa etkä sydänmailla. Eroitus on vaan se, että sinä nyt pistät poskeesi puolet lampaan kylkeä puuron kanssa ja haukkaat päälle avopiirakan, noin lautasen kokoisen, mutta silloin sinä söisit jonkinlaisia kotletteja tryffelien kanssa. Nyt sinulla on vallassasi talonpoikia, sinä olet sovussa heidän kanssaan, sinä tietysti et tee pahaa heille, sillä omiasihan he ovat, ja pahempaa siitä itsellesi tulisi, mutta silloin olisi valtasi alla virkamiehiä, ja niitäkös sinä ripittelisit, kosk'eivät ole maa-orjiasi; tai kruunun kassoja ryösteleisit! Niin, niin! Ken on nyrkki kerran, niin ei se kämmeneksi aukene! Mutta aukaisepas nyrkistä sormi tai kaksi, niin tulee kahta hullumpaa. Annapas hänen maistaa oppia hieman, rahtusen vaan, niin kylläpä hän, päästyään korkeampaan asemaan, osaa kyytiä antaa kaikille niille, jotka todellakin ovat päässeet jonkun opin perille! Jospa toki kaikki nyrkit...!"

— "Tässä on luettelo", sanoi Sobakevitsh, kääntyen vieraansa puoleen.

Tshitshikow luki sen hät'hätään ja ihmetteli sen tesmällisyyttä ja tarkkuutta: siihen oli kirjoitettu ensinnäkin kunkin ammatti, nimi, ikä ja asema perheessä ja sitä paitsi oli syrjään vielä merkitty kuinka kukin oli käytökselleen, raittiudelleen, sanalla sanoen, hauska oli nähdä tuommoista listaa.

— "Suvaitkaapa nyt antaa käsiraha", sanoi Sobakevitsh.

— "Mitä käsirahaa? Saattehan te huomenna kaupungissa kaikki yhtä haavaa".

— "Niin, mutta semmoinenhan on maailman tapa", vastasi Sobakevitsh.

— "Enpä'oikeen tiedä, mitä mä tarjoisinkaan: ei tullut otetuksi rahoja mukaan. Niin vainenkin, onhan tässä kymmenen ruplaa".

— "Mitä me kymmenellä! Antakaa edes viisikymmentä".

Tshitshikow yritti jo vastustella, sanoen, ett'ei rahoja ole, mutta Sobakevitsh se sanoi semmoisella vakuutuksella rahoja löytyvän, että Tshitshikow otti esille vielä setelin, sanoen:

— "Olkoon menneeksi! Tässä on vielä viisitoista, yhteensä siis viisikolmatta. Antakaapa kuitti!"

— "Mitä te kuitilla teette?"

— "No niin, onhan se aina parempi. Tietämätöntähän se on ihmis-elämä ... saattaa tapahtua jos jotakin".

— "No niinpä niinkin, antakaa rahat tänne!"

— "Kuinka niin? Tässähän ne ovat kädessäni; samalla hetkellä kuin te kirjoitatte kuitin, annan minä rahat".

— "Niin, mutta miten käs minä saatan kirjoittaa kuittia, ennenkuin olen rahat nähnyt?"

Tshitshikow laski rahat pöydälle. Sobakevitsh astui pöydän ääreen, laski vasemman kätensä sormet rahain päälle ja kirjoitti oikealla kädellensä kuitin, jossa ilmoitti saaneensa etukäteen viisikolmatta ruplaa myömistänsä sieluista. Kirjoitettuaan kuitin hän tarkasti setelit vielä kerran.

— "Kovinpa tämä jo on vanha!", sanoi hän, katsoen yhtä seteliä valoa vasten; "mutta vähät tuosta näin ystävään kesken".

— "Nyrkki, mikä nyrkki!" ajatteli itsekseen Tshitshikow. "Nyrkki ja vekkuli!"

— "Ettekös huoli naisväestä?"

— "En, kiitoksia paljon!"

— "Minäpä möisin helpolla. Näin tuttavan kauppaan tehden, niin rupla kappaleelta".

— "Ei, en tarvitse naisväkeä".

— "No kun ette tarvitse, niin mitäs siitä puhuukaan? Mikä mistäkin pitää, kuka kustakin. Yksi sitä, toinen tuota, monikahta muutamia, sanoo sananlasku".

— "Vielä pyytäisin teitä, että tämä asia pysyisi meidän kesken", virkkoi Tshitshikow, jättäen hyvästi.

— "Se on tietty se. Kahden kauppa, kolmannen korvapuusti. Hyvät ystävykset kun minkä kahden kesken tekevät, niin ei se kauemmas mene heidän ystävyttänsä. Jääkää hyvästi! Kiitoksia käymästänne! Muistakaa meitä toistenkin. Jos milloin sattuu tunti ja toinen joutilasta aikaa, niin poiketkaa tänne, syömme yhdessä päivällistä, haastelemme, rupattelemmme. Kukaties toisenkin kerran

vielä saamme tilaisuutta osoittaa jotakin palvelusta toisillemme".

— "Älähän nuolaise, ennenkuin tipahtaa", ajatteli Tshitshikow, nousten vaunuihinsa. "Puolen kolmatta ruplaa kiskaisit kuolleesta sielusta, pahuksen nyrkki!"

Häntä harmitti Sobakevitsh'in käytös. Oli miten olikaan, mutta tuttujahan he olivat, kuvernörin luona ja polisimestarin luona olivat kohdanneet toisiansa, ja kumminkin teki hän kuin vento vieras, otti rahan roskasta. Vaunujen ajettua ulos pihasta, katsahti Tshitshikow taakseen ja näki Sobakevitsh'in yhä vielä seisovan kuistilla, ikäänkuin odottamassa saadakseen nähdä, minnepäin vieras lähtee.

— "Kas roistoa, kun yhä vielä seista jöröttää!" ärähti hän itsekseen, ja käski Selifan'in kääntyä kylään päin sillä tapaa, ett'eivät vaunut näkyisi hoviin. Hänen teki mielensä käydä Pljushkin'in luona, jolta Sobakevitsh'in puheen mukaan ihmisiä kuolee kuin kärpäsiä, mutta hän ei tahtonut ilmoittaa sitä Sobakevitsh'ille. Ajettuansa jo kylän toiseen päähän, kutsui hän luokseen ensimmäisen kohtaamansa talonpojan, joka oli jostakin tien varrelta nostanut paksun pölkyn ja oli sitä nyt kantaa raahaamassa hartioillaan, lailla utteran muurahaisen, omaan tupaansa.

— "Kuules sinä, partasuu! Mitenkä tästä pääsee Pljushkin'in luokse muuta tietä kuin hovin sivutse?"

Talonpoika näkyi käyvän ymmälle.

— "Etkö tiedä?"

— "En tiedä, herra, en".

— "Oletpa sinäkin! Pää jo miehellä harmaisin käy, etkä vielä tiedä Pljushkin'ia, saituria, sitä, joka väkensä nälällä näännyttää!"

— "Niin, tuotako reikänuttua, paikkapöksyä!" huudahti talonpoika. Kyllä hän vielä lisäsi yhden sanan, sangen sattuvan sanan, mutta kosk'ei sitä käytetä sivistyneessä puheessa, niin jätämme sen sikseen. Hyvin se kumminkin mahtoi olla osattu, koskapa Tshitshikow aina väliin naurahteli vielä silloinkin, kuin mies jo oli kadonnut näkyvistä ja vaunut ajaneet hyvän matkaa eteenpäin.

Voimakas on Venäläisen sana, ja jos hän kerran kelle liian nimen napsauttaa, niin heimoon se menee, koko sukuhun suureen, ja mukana se menee palvelukseen ja virkaeroon ja Pietariin ja maailman ääriin, ja vaikka sä sitten kuinka koettaisit pyhkiä ja koristella liikaa nimeäsi, — turha kaikki: rääkäyttää kuin rääkäyttääkin se oman itsensä, kuni kaarne nimensä, ja selvään sanoo, mistä on kotoisin lintu. Tesmälleen sanottu sana on niinkuin kirjoitettukin: sitä et saa kirveelläkään irti. Ja kuinka tesmällistä onkin kaikki, mikä lähtee Venäjänmaan sydänosista, missä ei ole saksalaisia eikä suomalaisia eikä muitakaan heimoja, vaan missä kaikki on omaa omituista, vapaata ja uljasta venäläistä älyä, joka ei käy kylästä sanaa, eikä haudo sitä kuin kana muniansa, vaan kerrassaan paiskaa sen valmiina, kuin elin-aikaisen passin, eikä siinä sitten enää tarvitse lisäillä, millainen on muka nenä ja mimmoiset ovat huulet, — yhdellä piirteellä se on kuvannut sinut kantapäätä kiireesen asti.

Niin lukematon kuin on kirkkojen, luostarein paljous, kupoleineen ja risteineen, pyhässä kunnioitettavassa Venäjän maassa, yhtä lukematon on myös heimojen, sukujen ja kansain paljous, jotka hyöriivät ja pyöriivät, puuhaavat ja pauhaavat maan päällä. Ja jokaisella kansalla, joka itsessään kantaa tarmonsä todistuksen ja joka on täynnä sielun luovaa kykyä, selvää omituisuutta ja muita Jumalan lahjoja, — jokaisella kansalla on oma omituinen sana, jolla se, lausukoon minkä esineen hyvänsä, samassa myös lausuu osan omaa luonnettansa. Sydämen tuntemista ja syvää elämän viisautta tietää Englantilaisen sana; keveänä keikarina välkähtää ja lennähtää Franskalaisen lyhyt-ikäinen sana; näppärästi keksii Saksan mies viisaan, laihan sanansa, joka ei ole jokaisen ymmärrettävissä; mutta eipä löydy sanaa, niin huimaa, niin rohkeata, joka niin olisi syöksähtynyt sydämen sopukasta, niin kuohuilisi ja ilpo elävänä korskuilisi, kuin kohdalleen osattu venäläinen sana.

VI LUKU.

Ennen muinoin, nuoruuteni päivinä, kerran vilahtaneina ja sitten iäksi kadonneina lapsuuden päivinä, tuntui minusta aina hauskalta lähestyä ensi kerta vierasta paikkaa, joko kylän pahaista tahi vähäistä maaseudun kaupunkia tahi kirkonkylää tahi esikaupunkia, — paljon hupaista siinä aina keksivät lapsen uteliaat katseet. Jokainen rakennus, kaikki, missä vähänkin oli jotakin huomattavaa omituisuutta, kaikki se veti huomiotani puoleensa, vaikutti minuun. Milloin kivinen kruunun kartano, tunnettua

rakennustapaa, puolet akkunoista väärin tehtyjä, ypyöksinään seista töröttäin, ympärillään kasa porvarienv yksinkertaisia, huononpäiväisiä, hirsistä veistettyjä taloja; milloin pyöreä, säännöllinen kupoli, läkkilevyillä katettu, lumipuhaaksi valkaistun uuden kirkon päällä; milloin tori, milloin kaupunkiin sattunut maalaisteikari, — kaikkeen kiintyi raitis, tarkka huomio, ja niinpä minä, kurottaen päätäni matkarattailta, katselin jotakin ennen näkemätöntä nutun kuosia ja puulaatikolta, täynnä nauvoja, ja kauas jo kellertävää tulikiveä ja rusinoita ja saippuata, joita vilkkueli puodin ovesta ja niitten vieressä lasipurkkeja, täynnä kuivaneita Moskovan konfekteja; — niinpä katselin minä sivulla kulkevata jalkaväen upseria, Jumala ties mistä läänistä hän oli osunut tänne syrjäiseen seutuun ikävöimään; katselin kauppiasta, joka vilahti ohitseni sibirka-nutussa, istuen kilparattailla; heitä katselin minä ja ajatuksissani siirryin heidän yksitoikkoiseen elämäänsä. Tuossa meni ohitseni pikkukaupungin virkamies, — minä heti mietiskelemään: mihinkähän hän menee nyt, iltaako viettämään virkaveljensä luokse vai suoraanko kotiansa, ja siellä hän ensin istuu puolen tunnin verran kuistilla, kunnes jo kokonaan rupeaa hämärtämään, ja käy sitten varhaiseen illallispöytänsä äitinsä kanssa ja vaimonsa kanssa ja kälynsä kanssa ja kera koko perheensä; ja mitähän he siellä puhelevat sillä aikaa kuin piikatyttö, helmikaula, taikka passari-poika paksussa kurtikassa tuo pöydälle, vasta sopan jälkeen, talikynttilän kototekoisessa pitkä-ikäisessä kynttiläjalassa. Lähestyessäni hovinherran kylää, katselin minä uteliaasti korkeita, kapeita puisia kellonjalkoja tai leveätä, tummaa vanhaa puukirkkoa. Kutsuvaisina vilkkuivat kaukaa, puitten lehdistön välistä, hovin punainen katto ja valkoiset savupiiput, ja kärsimätönnä odottelin minä, milloinka puistot, jotka piirittivät sitä kummaltakin puolen, aukenevat, ja hovi tulee näkyviin kokonaan, ja voi! ei ollut silloin sen ulkomuoto ensinkään typerää mielestäni. Ja ulkomuodosta minä koettelin arvata: kuka on hovinherra, onko hän paksu ja onko hänellä poikia vai kokonaistako kuusi tyttärtä, heleine nauruineen, kisoineen ja karkeloineen, ja nuorin sisar välttämättömästi kaunotar, ja lienevätkö he, arvelin edelleen, mustasilmäisiä ja onko hän itse hauska mies vai jörömainen kuni syyskuu viimeisinä päivinänsä, ja almanakkaako hän tutkii, puhuen nuorisolle ikävistä asioista, rukiista ja ohrasta...

Nyt sitä vastaan lähestyn minä kylmäkiskoisena jokaista outoa kylää ja kylmäkiskoisena katselen sen typerää ulkomuotoa; ei tunnu kodikkaalta mun jäähtyneelle katseelleni, minua ei naurata, ja mikä ennen olisi herättänyt vilkasta liikettä kasvoille, naurua ja haastelua herkeämätöntä, se luisuu nyt ohitseni, ja kylmä äänettömyys asuu mun liikkumattomilla huulillani. Voi nuoruuttani, voi! Tshitshikow aina vaan väliin naurahteli, muistaessaan talonpojan antamaa Pljushkin'in liikanimeä, eikä huomannutkaan hän, kun jo oltiin keskellä avarata kylää, jossa oli koko joukko taloja ja katuja. Sen osoitti hänelle kumminkin melkoinen täräys hirsillä lasketulla kylän kadulla, jonka rinnalla kaupungin kivikatu on itse tasaisuus. Nämä hirret ne nousivat ja vaipuivat aivan kuin klaverin soittimet, ja ken vaan ei ollut varoillansa, se sai joko niskaansa kuhmun tahi otsaansa mustelman, ja sattui niinkin, että hän omilla hampaillansa tuli kipeästi puraisneeksi poikki oman kielensä päin. Kaikki puutalot huomasi hän olevan peräti rappauteudessa tilassa: hirret olivat vanhoja ja mustia; katot monissa kohdin hataroita kuin seula; muutamissa oli jäljellä ainoastaan kurkihirsi, jossa ruoteet töröttivät kuin mitkä kylkiluut. Näytti siltä kuin olisivat tupain isännät itse kiskoneet irti paanut ja malot, arvelin, niinkuin totta onkin, ett'ei sateella käy kattoa paneminen ja poudallahan se ei vuodakaan, eikä mies viitsi tuvassa kuhnustella ja kahnustella, kun on lääniä kapakassakin ja maantiellä ja, sanalla sanoen, vaikka missä. Akkunoissa ei ollut laseja; muutamat olivat tukitut rievuilla tahi mekolla; pienet ulko-kyljet pisteaitoineen, joita ties mistä syystä tehdään muutama Venäjän tupiin, olivat kallistuneet ja rumiksi mustuneet. Tupain takaa näkyi useissa paikoin oikein rivittäisin suuria vilja-aumoja, nähtävästi hyvinkin vanhoja; ulkoa ne näyttivät vanhoilta, huonosti poltetuilta tileiltä; niitten päässä kasvoi jos jonkinlaista ruohoa, mutta niitten kylkiä jo pensas tapaili. Vilja oli nähtävästi hovin omaa. Aumain ja vuotavain kattojen välitse kohoili ja välkkyi ilman kantta vasten, milloin oikealta milloin vasemmalta, miten päin vaunut milloinkin kääntyivät, kaksi maakirkkoa vieretysten, toinen autio puukirkko, toinen kivinen, keltaseinäinen, pilkuissa ja halkeamissa. Rupesi jo osittain näkymään itse hovikin, kunnes viimein kokonaan tuli näkyviin siitä kohden, mihin tupain rivi päättyi ja mistä alkoi aukea kaalimaa, matalan, paikottain särkyneen aitauksen sisässä.

Raihnaisena sotavanhuksena katseli tämä kummallinen linna, pitkä, suunnattoman pitkä. Paikoin oli siinä yksi kerros, paikoin kaksi; mustalla katolla, joka ei kaikista kohdin saattanut verhota talon rappauteutta, seista törötti kaksi katselumajaa eli belveder'iä vastatusten, kumpikin jo horjuvia ja kumpikin vailla sitä maalia, jolla ne joskus maailmassa oli sivelty. Rakennuksen seinistä oli paikottain rappaus pudonnut pois, jättäen näkyviin päre-risteikön. Seinät olivat nähtävästi saaneet monta kovaa kokea sateista ja myrskyistä ja syksyisistä rankkasäistä. Akkunoista ei ollut toimessa kuin kaksi, sillä muut olivat luukuilla peitetyt, muutamatpa oikein laudoilla kiinni lyödyt. Nämä kaksi akkunaa olivat nekin puoli-sokeita; toiseen oli liimattu sininen sokeripaperi.

Vanha, avara puutarha alkoi talon takana, ulottui sieltä kylään ja levisi kauas kedoille saakka. Tämä metsistynyt ja kuivanut puisto se oli ainoa, joka toi raittiutta tälle avaralle kylälle ja yksin oli kaunis viran-omaisessa rappiossaan. Vehreinä pilvinä ja säännöttöminä, tuutivina kupoleina kuvautuivat taivaan kannella vapaasti kasvaneitten puitten yhtyneet latvat. Jättiläiskoivun valkoinen, latvaton,

tuulen tai ukkosen katkaisema runko kohosi tästä vehreydestä, pyöreänä piirteillensä kuni säännöllinen, välkähtelevä marmoripylväs; sen aimo teräväpäinen murros, johon se päättyi ylöspäin kapitelin asemesta, oli kuni lakki tai musta lintu sen lumivalkoisella vartalolla. Humala, tukehduksen alhaalla seljan ja pihlajan ja metsäpähkinän oksat ja kietaiten sitten koko aidan harjan, kiipesi ylös ja kietoi taittuneen koivun hamaan puoliväliin. Sieltä heittäytyi se alas ja alkoi jo tavoitella muitten puitten latvoja tahi riippueli ilmassa, renkaiksi kääntäen hienot, herkästi tarttuvaiset koukkunsa ja hiljalleen heiluen tuulessa. Siellä täällä oli vehreitä tiheikköjä, auringon valaisemia, ja niitten välillä valoton syvennys, synkkä kuni tumma kita; siimes varjosi sen kokonaan ja hät'hätää pääsi sen mustalta pohjalta vilahtelemaan kapea, koukeroinen polku, lahonneet käsipuut, kallistunut lehtimaja, vanha onttorunkoinen paju, harmaja hiirenherne-puu, joka paksuina harjaksina oli työntänyt pajun takaa esiin, sanomattomasta hoidon puutteesta kuivaneet, toisiinsa sekaantuneet ja takertuneet lehdet ja haarat ja vihdoin nuori vaahteran oksa, työntäen sivulta päin vehreitä, kämmenisiä lehtiänsä, ja yhden alle niistä oli aurinko hyyristynyt, — taivas ties, mitenkä se oli sinne joutunut, ja sepä se antoi vaahteran lehdelle niin ihmeellisen kimaltelun ja välkähtelyn tässä synkässä pimeydessä. Sivulla, aivan puutarhan syrjässä, kohottelivat muutamat, muita korkeammat, haavat suuria variksen pesiä ylös vapiseviin latvoihinsa. Muutamista riippui puoleksi irti temmattuja haaroja alas kuivaneine lehtinensä. Sanalla sanoen, kaikki oli kaunista, jommoista ei keksi luonto eikä taidekaan, vaan jommoista syntyy, kun luonto ja taide lyövätkäden kätehen, jolloin ryhmitetyille, usein tolkuttomasti ryhmitetyille ihmiskätten teokselle itse luonto vielä lopullisesti talttansa laskee, keventäen raskaat ryhmät, särkee järeän säännöllisyyden ja turhantarkat leikkaukset, jotka välitsensä päästävät alastoman suunnitelman, ja lämmittää ihmeellisesti kaiken sen, mikä oli syntynyt määränperäisen puhtauden ja järjestyksen kylmässä ilmassa.

Tehtyänsä vielä pari, kolme käännöstä, saapui sankarimme vihdoin itse talon eteen, joka nyt näytti vielä surullisemmalta. Vehreä home kattoi jo laipion lautoja ja portin hirsii. Piha oli täynnä vanhoja rakennuksia, väentupia, aittoja, kellareita; näistä oikealle ja vasemmalle näkyi muita pihvoja. Kaikki tiesi täällä muinaista suurta taloutta, mutta nyt näytti kaikki niin kolkolta. Ei ollut täällä mitään, joka olisi murheellista kuvaa elähdyttänyt, ei auennut ovia, ei kulkenut niissä ihmisiä, ei mitään talouden vilkasta hyörintää ja pyörintää. Pääportti yksin oli auki ja sekin siitä syystä, että pihaan oli paraillaan ajamassa mies, rattailla kuorma, niinimatoilla katettu. Mies oli ikään kuin varta vasetin ilmaantunut tähän elähdyttämään tätä kuollutta paikkaa: muussa tapauksessa olisi tämäkin portti ollut lukossa ja telkeessä, sitä tiesi rautaisessa koukussa riippuva hirveän suuri lukko.

Yhden rakennuksen luona huomasi Tshitshikow pian erään olennon, joka rupesi kinaamaan pihalle ajaneen talonpojan kanssa. Pitkään aikaan ei Tshitshikow osannut päättää, nainenko se oli vai mies. Hänen pukunsa oli aivan epämääräinen, hyvin paljon naisväen kapotin näköinen; päässä semmoinen päähine, jota ämmät maalla pitävät; ääni se vaan tuntui hänestä käheämmältä tavallista naisen ääntä.

— "Ämmä se on", arveli hän itseksensä, vaan samassa jo lisäsi: "Ei maar sentään! — Mutta onpas se vaan ämmä!" sanoi hän vihdoin, katseltuaan sitä tarkemmin. Olento katseli sekin puolestaan häntä tarkasti. Vieras oli hänelle jotakin hyvin harvinaista, sillä hän tarkasti ei ainoastaan Tshitshikow'ia, vaan Selifan'in ja hevoksetkin, hännästä hamaan turpaan saakka. Olennon vyöllä riippuvasta avainkimpusta ja siitä, että hän sätti talonpoikaa jotenkin karkeilla sanoilla, päätti Tshitshikow hänen varmaankin olevan emäntäpiian.

— "Kuulepas, muori", sanoi hän astuen alas vaunuistansa, "onkos herra...?"

— "Ei ole kotona", keskeytti emäntäpiika, odottamatta mitä vieras kysyykään, ja lisäsi sitten hetkisen kuluttua: "Mitäs teillä olisi tarvis?"

— "Olisipahan asiaa".

— "Menkää sisään!" sanoi emäntäpiika, kääntäen hänelle jauhoilla ryvetetyn selkensä. Alempana oli nutussa iso reikä.

Tshitshikow astui pimeään, avaraan eteiseen, josta löyhähti kylmää kuin kellarista. Eteisestä hän joutui kamariin, myöskin pimeään, johon tuli hiukkasen valoa leveästä raosta oven alapuolella. Avattuansa tämän oven, tuli hän vihdoin valoisaan huoneeseen, mutta hämmästyti siinä vallitsevaa epäjärjestystä. Näytti siltä kuin olisi talossa par'aikaa pesty lattiaa ja tänne hetkeksi koota ryhmätty kaikki huonekalut. Olipa yhdelle pöydälle pantu rikkinäinen tuolikin ja sen viereen kello, jonka lerkku oli pysähtynyt ja johon jo hämähäkki oli ennättänyt kutoa kinoxansa. Täällä oli myös, syrjin seinää vasten, kaappi, täynnä vanhan aikuisia hopea-astioita, karahveja ja Kiinan poslinia. Täällä seisoi piironki, koristettu perlamuttisella mosaikilla, joka paikottain oli jo pudonnut pois, jättäen jälkeensä ainoastaan keltaiset, liimalla täytetyt uurteet. Piirongin päällisyys oli ajettu täpö-täyteen jos mitäkin: siinä oli tukku hienosti kirjoitettuja paperilappuja, vehreytyneen, kivimunalla varustetun, painon alla, vanhan-aikuinen kirja nahkakansissa ja punareunainen, kokonaan kuivanut sitrona, metsäpähkinän kokoinen, palanen nojatuolin käsipuuta, ryyppyylasi ja siinä jotakin nestettä ynnä kolme kärpistä ja lasin päällä kirje, murunen lakkaa, jostakin löydetty rieputilkku, kaksi kynää, tahratut lakilla ja kuihtuneet

kuin keuhkotautiset, hammasharja, kokonaan jo kellastunut, — isäntä oli kukaties raapustellut sillä hampaitansa jo ennen kuin Franskalainen maahan tuli.

Seinillä oli ripustettu varsin ahtaalle ja tolkuttomasti muutamia kuvia. Pitkä kellastunut kivipainos, joka kuvasi jotakin tappelua: siinä oli suuret rummut, kirkuvat sotamiehet, kolmikolkkaiset hatut päässä, ja hukkuvia hevosia. Kuva oli ilman lasia punapuisissa puitteissa, hienot pronssijuovat reunoilla ja pronssipyörät kulmissa. Tämän vieressä oli puolen seinää täyttävä öljymaalauk, joka kuvasi kukkia, hedelmiä, leikattua arbusia, metsäsian päätä ja alassuin riippuvaa sorsaa. Keskeltä lakea riippui kynttiläkruunu palttinaisessa säkissä, joka oli pölystä muuttunut silkkiperhon pesäkkeen näköiseksi. Huoneen nurkkaan oli ajettu kasa kaikenlaista karkeampaa tavaraa, semmoista, mikä ei ansaitse asua pöydällä. Mitä siinä oikeastaan oli, sitä oli vaikea sanoa, sillä pölyä oli siinä niin paksulta, että ken siihen koski sai kuin sormikkaat käteensä. Muita selvemmin erotti siinä osan puulapiota ja vanhan saappaan pohjan. Ei olisi suinkaan saattanut arvata kenenkään elävän olennon asuvan tässä huoneessa, ell'ei sitä olisi ilmoittanut vanha, kulunut lakin lulli pöydällä.

Tshitshikow'in katsellessa tätä kummallista siivoa, avautui sivu-ovi, ja sisään astui äsköinen emäntäpiika, jonka hän oli kohdannut pihalla. Nytpä hän huomasiikin tämän olevan enemmän isäntärengin kuin emäntäpiian: emäntäpiika ei ainakaan ajele partaa, mutta tämä juuri näkyi ajelevan, vieläpä harvanlaisestikin, sillä koko hänen leukansa ja leuan-aluksensa muistutti rautalangasta tehtyä sukkaa, jolla tallissa hevosia su'itaan. Kysyvin kasvoin odotteli Tshitshikow kärsimättömyydellä, mitä muka isäntärenki sanoo. Isäntärenkipä puolestansa näkyi odottelevan, mitä muka Tshitshikow sanoo. Kummastuneena vihdoon tämmöisestä oudosta odotuksesta, kysäsi Tshitshikow:

— "No onko herra kotona, vai?"

— "Tässä on isäntä", sanoi isäntärenki.

— "Missä niin?"

— "Eikö teillä ole silmiä päässä, vai mitä?" sanoi isäntärenki. "Minä olen isäntä".

Nyt astahti sankarimme ehdottomastikin takaperin ja loi häneen tarkemman katseen. Kyllä hän oli aikansa nähnyt ihmisiä jos jonkinlaisia, semmoisiakin, joita lukija ja minä emme saa kukaties nähdä milloinkaan, mutta mokomaa ei hän vielä ollut koskaan nähnyt. Kasvoissa ei ollut mitään erinomaista: ne olivat melkein samallaiset kuin muillakin vanhoilla ukoilla; leuka vaan pisti pitkälle ulospäin, niin että hänen piti joka kerta peittää se nenälinallansa, ett'ei sylkisi siihen. Hänen pienet silmänsä eivät olleet sameita, ne vilkkuivat tuuheain kulmakarvain alta, vilkkuivat kuni hiiret, koska he, pistäen pimeästä loukosta terävät nokkansa, korvat hörkössä ja viiksiänsä väräytellen, katselevat, kurkistelevat, eikö missä ole piilossa kissaa tahi vallatonta poikaa, ja epäluuloisina haistelevat itse ilmaakin. Paljoa merkillisempi oli miehen puku. Mistä hänen aamunuttunsa oli pantu kokoon, sitä ei olisi voinut saada selville keinoilla eikä millään; hihat ja ylä-osa olivat niin rasvaiset ja kiposen kiiltävät, kuin juhti, josta saappaita tehdään; takapuolella repatti kahden liepeen asemesta neljä ja niistä lähti pumpulia tukuttain. Kaulaan oli hänellä myöskin sidottuna jotakin, josta oli vaikea saada selkoa: sukkako se oli vai vyö vaiko vatsakapalo, — kaulahuivi se ei vaan ollut. Sanalla sanoen, jos Tshitshikow olisi kohdannut hänet tuollaisessa puvussa jossakin kirkon ovella, niin olisi varmaankin antanut hänelle rossan, sillä sankarimme kunniaksi on sanottava, että hänellä oli hellä sydän ja ett'ei hän millään muotoa saattanut olla antamatta rossaa.

Mutta tässä ei ollutkaan hänen edessään kerjäläinen, vaan hovinherra. Tällä hovinherralla oli talonpoikia toista tuhatta sielua, ja olisipa ken yrittänyt löytää miestä, jolla olisi ollut niin paljo viljaa, jyvissä ja jauhoissa ja muutoin vaan aumoissa, ja jonka aitat, varastot ja kuivinhuoneet olisivat olleet niin täpösen täynnä palttinoita ja verkoja ja lampaannahkoja, parkittuja ja raakoja, kapakaloja ja maan hedelmiä. Ja olisipa ken pilkistänyt hänen työpihaansa, jossa oli varastossa kaikenlaista puuainetta ja astioita, joita ei milloinkaan käytetty, olisi varmaankin luullut joutuneensa Moskovan lautapihaan, minne nopsat ja nokkelat miniät ja muorit kulkevat piika perässänsä ostoksille ja missä valkoisina nuorina kohoilevat puutarpeet: siinä tynnyriä ja saavia ja sankoa ja kaukaloa, laidallista ja laidatonta, loukkua ja häkylätä, joita akat tarvitsevat pellaviansa varten, ja muuta romua, kahoja hienosta, väännetystä haavasta, tuohilessoja ja paljo kaikenlaista, mitä tarvitsee rikas väki sekä köyhä väki Venäjän maassa. Mitä mahtoi tehdäköön Pljushkin niin suunnattomalla paljoudella senkaltaista tavaraa? Eipä niitä olisi yhden ihmisen ikään tarvittu kahdessakaan semmoisessa hovissa kuin hänen oli; mutta hänenpä mielestään oli tämäkin vielä liian vähä. Tähänkään tyytymätönnä hän käveli joka päivä kylänsä kaduilla, kurkisteli siltain alle, porrasten alle, ja kaikki, mitä tielle sattui, — vanha kengän pohja, ämmältä pudonnut riepu, rautanaula, saviastian sirpale, — kaikki vei hän kotiansa ja pani siihen kasaan, minkä Tshitshikow näki hänen huoneessansa. "Jo meni meidän kalamies pyydyksilleen!" puhuivat talonpojat, nähdessään hänen menevän saalista saamaan. Eikä hänen jälkeensä tosiaankaan ollut tarvis katua la'aista: jos ohitse ajava upseri sattui pudottamaan kannuksensa, niin kannus joutui samassa tunnettuun käteen, jos akka sattui liiaksi toilailemaan ja unohti kaivolle sankonsa, niin sieppasi

hän sangonkin. Jos talonpoika sattui tuon näkemään ja paikalla vaati sankoa takaisin, niin hän ei pannut vastaan, vaan antoi varastetun kappaleen takaisin; mutta jos se kerran oli joutunut kasaan, niin ei mikään enää auttanut: hän vannoi sangon olevan hänen omansa, hän oli ostanut sen silloin ja silloin ja siltä ja siltä tahi oli se vaari vainajan peruja. Huoneessansa kokosi hän lattialta mitä vaan näki: lakkapalasen, paperitilkkusen, kynän, ja pani ne piirongille tahi akkunan laudalle.

Ja kumminkin oli aika, jolloin hän oli ollut ainoastaan säästäväinen talon-omistaja, nainut mies ja perheekäs mies, jonka luokse naapuri tuli silloin tällöin päivälliselle, tuli kuuntelemaan häntä ja oppimaan häneltä talouden pitoa ja viisasta itaruutta. Kaikki kävi vilkkaasti ja säännöllisesti: myllyt ja vanutuslaitokset käydä kolisivat, työssä ja toimessa olivat verkatehtaat, höyläpenkit, kehrulaitokset; kaikkialla vallitsi, kaikkialle tunkeutui isännän tarkka silmä, ja lailla uutteran hämähäkin hän nopeasti hyöri ja pyöri taloudellisen verkkonsa päästä niin toiseen. Kovin valtaavia tunteita eivät hänen kasvonsa piirteet ilmaisseet, mutta silmissä asui äly; täynnä kokemusta ja maailman tuntemista oli hänen puheensa, ja vieraan oli hupaista häntä kuunnella. Ystävällinen ja puhelias emäntä oli maan kuulu vieraanvaraisuudesta; vierasta vastaan kävi kaksi suloista tytärtä, valkoverisiä kumpikin ja tuoreita kuin ruusunkukat; vastaan juoksi vallaton poika veitikka ja antoi suuta kaikille, vähät siitä, oliko se vieraalle mieleen vai ei. Talossa olivat kaikki akkunat auki; yläkerrassa asui franskalainen kotiopettaja, joka ajoi partaansa erittäin taitavasti ja oli kelpo pyssymies: aina hän päivälliseksi toi leirin tai sorsan, toisinaan pelkkiä varpusen munia, joista teetti itsellensä munakakkua, sillä ei kukaan muu koko talossa syönyt semmoista. Yläkerrassa asui myös hänen kansalaisensa, kahden tyttären opettajatar. Itse isäntä tuli päivällispöytänsä sertukki päällä, vähän kulunut kyllä, mutta siisti; paikkaa ei näkynyt missään. Mutta pian kuoli talon hyvä emäntä, osa avaimia ja pieniä huoliakin siirtyi nyt isännälle. Pljushkin kävi levottomaksi ja, kuten kaikkikin leskimiehet, epäileväisemmäksi ja itarammaksi. Vanhempaan tyttärensä, Aleksandra Stepanovnaan, hän ei saattanut aivan täydellisesti luottaa, ja oikeassa hän olikin, sillä Aleksandra Stepanovna karkasi pian staabin ratsumestarin kanssa, taivas ties mistä hevosväen rykmentistä, vihitti itsensä hänen kanssaan hätimmiten jossakin puukirkossa, tietäen, ett'ei isä rakasta upseereita, hänellä kun oli semmoinen omituinen ennakkoluulo, että muka kaikki sotaherrat ovat kortinlyöjiä ja tuhlareita. Isä lähetti tyttärensä perään kirouksensa, mutta ei pitänyt huolta takaa-ajamisesta. Talossa tuntui nyt entistä tyhjemmältä. Isännässä rupesi selvemmin ilmaantumaan itaruus; hänen karkeihin hivuksiinsa hierautunut harmaa karva, itaruuden uskollinen kumppani, edisti vielä sen kehkiämistä. Franskalainen opettaja sai eron, sillä pojan tuli jo aika lähteä palvelukseen; franskalainen madame ajettiin pois, sillä pian oli tullut selville, ett'ei hän ollut aivan viaton Aleksandra Stepanovnan ryöstämisjutussa. Poika lähetettiin läänin pääkaupunkiin, jossa hänen oli määrä, isän mielestä, oppia tuntemaan oikeata palvelusta, mutta poika sen sijaan rupesi sotapalvelukseen ja vasta siirtymisen jälkeen kirjoitti isälle, pyytäen rahoja pukua varten. Hän sai tietysti, niinkuin sanotaan jokapäiväisessä puheessa — hittoja kans'. Vihdoinpa viimein tytär, joka oli jäänyt isän kanssa kotiin, kuoli ja isä jäi rikkauksiensa ainoaksi vartijaksi, suojelijaksi ja valtijaksi.

Yksinäinen elämä se oli hyödyllistä höystettä itaruudelle, joka, niinkuin tietty, on nälkäinen kuin susi ja mitä enemmän ahmaa, sitä nälkäisemmäksi käy. Inhimilliset tunteet, jotka eivät hänessä muutoinkaan olleet syviä, kävivät hetki hetkeltä matalammiksi, ja joka päivä katosi aina joku osa tästä kuluneesta rauniosta. Ja sattui näet vielä juuri tähän aikaan, aivan kuin tuoden vahvistusta hänen mielipiteillensä sotaherroista, semmoinen seikka, että poika menetti korttipelissä suuren summan. Hän lähetti pojalleen sydämensä pohjasta isällisen kirouksensa eikä enää sen koommin välittänyt hänestä vähäkään eikä tiedustellut, oliko poika vielä hengissä vai kuollutko. Vuosi vuodelta sulkeutui talossa yhä useampi akkuna, vihdoin ei ollut enää jäljellä kuin kaksi, joista toinen, niinkuin lukija jo on nähnyt, oli liimattu kiinni paperilla. Vuosi vuodelta poistui näkyvistä yhä useampia talouden haaroja, ja hänen halpa katseensa kiinnittyi paperipalasiin ja höyheniin, joita hän kokoili kammiossaan. Yhä kireämmäksi kävi hän ostajia kohtaan, joita tuli hänen luokseen ostelemaan maan ja talouden tuotteita; ostajat tinkivät ja tinkivät ja lopulta hylkäsivät hänet kokonaan, arvellen, että hittohan se on eikä ihminen. Heinät ja elot märkänivät, aumoista ja pieleksistä tuli lantaläjiä, niin että vaikka olisi kaalia niitten päällä kasvatellut; jauhot kellareissa kovettuivat kiveksi, niin että piti hakkaamalla hakata hienoiksi; verkoihin, palttinoihin ja kotokutoisiin kankaihin oli kamala kajota, ne hajosivat tomuksi. Hän rupesi jo unohtamaan, kuinka paljo hänellä mitäkin oli; hän muisti vaan, missä kohden kaappia seisoi karahvi ja siinä lopuska jonkinlaista höysteviinaa. Hän oli itse pannut karahviin merkin, ett'ei kukaan varkain joisi sitä loppuun. Sen hän muisti ja myös missä paikassa oli huononpäiväinen kynä ja missä lakkamurunen. Sillä välin koottiin talossa maksuja kuin ennenkin. Talonpojan piti tuoda veroa yhtä paljo kuin ennenkin, entinen pähkinävero oli pantu kunkin akan suoritettavaksi, yhtä paljo kangasta oli kankurin määrä kutoa kuin ennenkin. Kaikki tämä sullottiin ja ajettiin aittoihin, ja kaikki tämä lahosi ja kävi reikiin, ja vihdoin tuli hänestä itsestäänkin jonkinlainen lahoreikä ihmiskunnassa.

Tulipa Aleksandra Stepanovnakin pari kertaa ukon luokse pienen pojan kanssa, toivoen saavansa häneltä jotakin. Kuljeksiva elämä staabin ratsumestarin kanssa ei mahtanut tuntua niin viehättävältä kuin ennen häitä oli näyttänyt. Pljushkin antoi kuin antoiikin tyttärelleen anteeksi, antoipa lapselle leikitellä jonkun napin pöydältä, mutta rahaa ei antanut. Toisella kertaa tuli Aleksandra Stepanovna

kahden lapsen kanssa ja toi hänelle kulitsh'in (vehnäleivän) ja uuden aamunutun, sillä isän aamunuttu oli ollut semmoinen, ett'ei siihen viitsinyt eikä kehdannut katsoa. Pljushkin hyväili lapsensa lapsia, otti heidät polvilleen, toisen vasemmalle ja toisen oikealle, ja hypitti heitä aivan kuin olisivat hevosilla ajaneet; otti myös kulitsh'in ja aamunutun, mutta tyttäreelleen ei antanut yhtään mitään. Tyhjin toimin läksi Aleksandra Stepanovna pois.

Semmoinen hovinherra oli Tshitshikow'in edessä. Täytyy sanoa, että moisia ilmiöitä näkee harvassa Venäjällä, jossa ihminen kernaammin levitteleikse kuin kutisteleikse, ja sitä oudompaa tuo on, koska aivan lähellä saattaa asua hovinherra, joka elää ja elamoi huimasti ja reimasti kuin konsanaankin Venäjän herra ja joka, niinkuin sanotaan, polttaa ja paahtaa elämätä pitkin ja poikin. Outo matkustaja pysähtyy, hämmästyneenä katsellen hänen asuntoansa, kummastellen, mikähän ruhtinas lienee äkkiä tullut tänne keskelle vähäisiä, vähäpätöisiä maan-omistajia: palatseina välkkyvät hänen valkoiset kivikartanonsa lukemattomine piippuineen, belvedereineen, lippuineen, ja joka haaralle ulottuvine kylkirakennuksineen ja asuntoineen vieraitten varalta. Mitä kaikkea onkaan hänellä! Teaterit ja baalit, koko yön loistaa ilotulien valaisema puutarha, kai'utellen pauhaavaa soitantoa. Puolet lääniä siellä juhlapuvuissaan iloisesti kävelee puitten suojassa, eikä kenenkään silmä kohtaa mitään raakaa, uhkaavata tässä ylönpalttisessa valossa, koska teaterin-omaisesti puitten lehdistöstä puikahtaa taidevalon kirkastama, oman vehreän heleytensä menettänyt oksa, mutta ylhäällä on yhä synkempää ja kolkompaa, ja sata kertaa ankarammalta näyttää siitä syystä taivas, ja kaukana syvälle synkkään pimeyteen nostavat puut tuimia latvojansa, ja siellä he lehtiänsä puistellen pahoittelevat tätä turhamaista loistoa, joka on valaissut heidän juurensa.

Pljushkin oli jo seisonut muutaman minutin, mutta Tshitshikow ei saattanut vieläkään alkaa puhetta, hajamielisenä sekä itse isännän näystä että kaikesta siitä, mitä hänen kammiossaan oli. Pitkään aikaan ei hän voinut keksiä, millä sanoilla olisi paras ilmoittaa syyt tuloonsa. Hän oli jo vähällä lausua sinnepäin, että hän, kuultuansa toisen hyvistä avuista ja harvinaisista hengenlahjoista, on katsonut velvollisuudekseen itse kantaa hänelle kunnioituksensa, mutta hän huomasi sentään, että tuo olisi ollut liikaa. Salavihkaa silmäisten vielä kaikkeen, mitä huoneessa oli, hän oivalsi, että "hyväin avuin" ja "hengenlahjain" asemasta sopii varsin edullisesti puhua "säästäväisyydestä" ja "järjestyksestä". Ja niinpä hän, muuttaen puheensa sillä tapaa, lausui, että hän, kuultuansa hänen erinomaisesta taidostansa maanviljelyksessä ja talouden hoidossa, on katsonut velvollisuudekseen tutustua ja itse kantaa hänelle kunnioituksensa. Olisi tietysti saattanut sanoa muita, parempiakin syitä, mutta muuta ei sillä kertaa johtunut hänen mieleensä.

Vastaukseksi sanoa morautti Pljushkin jotakin huuliensa välitse, sillä hampaita hänellä ei ollut. Mitä hän sanoi, sitä ei tiedä, mutta tämmöistä hän varmaankin tarkoitti: "Mene hiiteen kunnioituksinesi päivinesi!" Mutta koska vieraanvaraisuus meidän maassa on semmoisessa voimassa, ett'ei sairurikaan saata sen lakia rikkoo, niin lisäsi hän vähän selvemmin:

— "Istukaa, olkaa hyvä! En ole nähnyt vieraita moneen aikaan, enkä minä juuri tiedä, mitä niistä on hyötyäkään. Onpas näet keksitty typeriä tapoja, käydä vieraissa toistensa luona, mutta taloudessa on yhtä ja toista jäänyt leväperään ... syötä siinä vielä heidän hevosiaan! Minä olen jo aikaa sitten syönyt päivällistä, ja kyökki on meillä matala semmoinen, huonopäiväinen, ja piippukin näet on särkynyt, — rupea tässä lämmittämään, saat vielä tulipalon niskoillesi".

— "Vai niin, vai niin", ajatteli Tshitshikow; "hyvä olikin, että Sobakevitsh'in luona haukkasin avopiirakan ja palasen lampaan kylkeä".

— "Ja semmoinen näet nyt on paha juttukin, ett'ei heiniä ole niin kortta", jatkoi Pljushkin. "Ja mitenkäs niitä saisikaan? Tila on pieni pahainen, talonpoika on laiska, ei tahdo tehdä työtä, sitä vaan katsookin, mitenkä pääsisi kapakkaan ... pian tässä vielä vanhoilla päivillä tulee ihan keppikerjäläiseksi".

— "Minä olen päin vastoin kuullut", huomautti Tshitshikow ujosti, "että teillä on toista tuhatta sielua".

— "Kuka semmoista on puhunut? Olisitte sylkeneet silmiin sille, joka semmoista on puhunut! Koiranleuka se oli; pilojansa pani teille. Tuhat sielua, sanotaan, tuhat sielua, — menepäs lukemaan niitä, et saa yhtään ainoata. Kolmena viimeisenä vuonna lavantauti peiakas on vienyt minulta hyvän joukon väkeä".

— "Todellakin! Onko paljonkin vienyt?" huudahti Tshitshikow osan-ottavasti.

— "Paljon, paljon".

— "Sallikaas kysyäni, kuinka monta sielua?"

— "Noin kahdeksankymmentä".

— "Eihän!"

— "Ei ole tapani valehdella, hyvä herra".

— "Sallikaas vielä: ovathan nämä teillä kirjoissa hamasta viime hengille-panosta saakka?"

— "Jospa vaan ne!" sanoi Pljushkin, "mutta keräytyyhän niitä siitä saakka sataan kahteenkymmeneen".

— "Todellakin? Kokonaistako sata ja kaksikymmentä?" huudahti Tshitshikow ja oikein avasi vähän suunsa pelkämästä kummastuksesta.

— "Vanha minä olen valehtelijaksi, hyvä herra: kahdeksannella ollaan jo kymmenellä!" sanoi Pljushkin. Hän näkyi panneen pahaksensa tuommoisen, melkein iloisen huudahduksen. Tshitshikowkin huomasi, ett'ei sellainen kylmäkiskoisuus toisen surua kohtaan ole oikein sopivata, ja sen vuoksi hän heti huokasi ja sanoi surkuttelevansa.

— "Ei surkuttelemisesta ole taskuun pantavaksi", vastasi Pjushkin. "Tuoss' on naapurissa kapteni, — mistä lie hitto lennättänytkään. Sukulaiseksi näet hierautuu. 'Setä kulta, setä kulta!' ja kättänikin suutelee. Entäs kun rupeaa surkuttelemaan, niin ulvoo ja voitottaa, niin että älä Herra saata. Naama miehellä punottaa kuin mikä ikään: viinaan menevä, viinaan menevä. Rahat kai on menettänyt sotaherrana ollessaan tai teaterin aktrisi on viekotellut ne häneltä; niin nyt näettekös surkutteleekin minun onnettomuuttani".

Tshitshikow koetti selittää surkuttelemisensa olevan toista laatua kuin kaptenin surkutteleminen, ja tahtovansa osoittaa sen työssä ja toimessa eikä pelkillä sanoilla vaan. Ja nytpä hän pitkittä puheita, vitkailematta, ilmoitti olevansa valmis maksamaan hänen puolestansa verot kaikista talonpojista, jotka ovat semmoisten onnettomain tapausten kautta kuolleet. Tämä ehdotus näkyi kokonaan hämmästyttäneen Pljushkin'in. Hän katsoa tuijotti vieraasensa kauan aikaa ja kysäsi viimein:

— "Etteköhän vaan ole olleet sotapalveluksessa, hyvä herra?"

— "En", vastasi Tshitshikow viekkaasti, "sivilivirassa minä olen ollut".

— "Vai niin?" sanoi Pljushkin ja rupesi huuliensa mommeltamaan, niinkuin jotakin syöden. "Mutta untakos tämä nyt oikein on? Tappiotahan siitä tulee teille itsellenne?"

— "Teidän mieliksenne olen valmis tappiotakin saamaan".

— "Voi kelpo miestä, voi hyväntekijätä!" huudahti Pljushkin, eikä ilon innossa huomannutkaan, että nenästä pilkisti samassa varsin epäkauniisti tupakkatippa, paksun kahvin haahmussa, ja että nutun liepeet aukenivat ja näkyviin tuli vaatteet, joita ei ollut varsin hupainen katsella. "Tepäs ukolle lohdutusta tuotte ja lievitystä! Voi hyvä Jumala sentään, voi pyhimykset sentään!..." Enempää ei Pljushkin voinut jatkaa. Vaan ei kulunut minutiakaan, niin jo tämä ilo, joka niin äkkiä oli ilmaunut hänen puisille kasvoillensa, yhtä äkkiä katosikin, niinkuin ei sitä olisi ollutkaan, ja hänen kasvoillaan asui jälleen entinen syvä huoli. Hän pyhkäsi kasvojansa nenäliinallaan ja kääreäisten sen myttyyn rupesi sillä silittelemään ylähuultaan.

— "Suokaapas kysyä, älkää pahaksi panko, ai'otteko joka vuosi suorittaa verot heidän edestänsä? Ja maksatteko minulle rahat vai kruunulle?"

— "Tehdäänpäs niin: me laitamme kauppakirjan ikäänkuin olisivat vielä hengissä ja minä olisin ostanut ne".

— "Niin no kauppakirja..." sanoi Pljushkin ja rupesi miettimään, jälleen märehtien, "kauppakirja, sanotte, — siinä on taas kuluja! Virkamiehet ovat niin hävyttömiä! Ennen kun pistit heille puolen ruplaa vaskessa ja annoit säkin jauhoja, niin oli asia suora, mutta nyt, lähetäpäs herralle kokonainen suurima-kuorma ja pistä vielä punapohjainenkin kouraan, — semmoinen rahannälkä! Ihme ja kumma, ett'ei muut kiinnitä tähän huomiota. Sopsisihan esimerkiksi sanoa niille pari kaunista sanaa sielun virvoitukseksi! Sanallahen taivuttaa vaikka kenet. Sanottakoon mitä hyvänsä, mutta kaunis sana sielun virvoitukseksi, se vaan on semmoinen, ett'ei sitä vastaan kestä kukaan".

— "Kyllä sinussa on sen kestäjätä", arveli Tshitshikow itseksensä ja lausui tahtovansa, kunnioituksesta häntä kohtaan, ottaa päällensä kauppakirjankin kulungit.

Pljushkin, kuultuansa vieraan aikovan suorittaa kauppakirjankin kulungit, päätti, että vieras on joko tuposen tuhma tahi sanoo vaan palvelleensa siviliviroissa, vaikka oikeastaan onkin ollut upserina ja hypellyt aktrisien perässä. Hän ei voinut kumminkaan salata iloansa, vaan toivotti vieraallensa kaikenlaista onnea ja menestystä eikä ainoastaan vieraalle itselleen, vaan hänen lapsillensakin,

kysymättä edes onko hänellä semmoisia olemassakaan. Hän astui sitten akkunan luo ja lyöden ruutuun huusi: "Proshka, hoi!" Hetkisen kuluttua kuului joku tulleen juoksujalassa eteiseen, ja häääävän ja kolisevan siellä saappailla. Ovi aukeni vihdoin ja huoneesen astui Proshka, noin kolmentoista vuoden vanha poika, niin suurissa saappaissa, että jalat hänen astuessaan melkein tulivat niistä ulos. Miksikä Proshkalla olivat niin isot saappaat, se on pian sanottu: Pljushkin'illa oli koko palvelusväkeä varten, niin monta kuin heitä olikaan, yksi ainoa pari saappaita, joitten piti aina olla porstuassa. Jokainen, ketä herran luokse kutsuttiin, juosta harppasi pihan poikki paljain jaloin, mutta veti porstuassa saappaat jalkaansa ja sitten vasta ilmestyi hänen kammionsa. Pois mennessään riisui hän taas saappaat porstuaan ja jatkoi matkaa omilla anturoillaan. Jos ken olisi katsahtanut akkunasta syksyiseen aikaan, varsinkin kun aamusilla jo rupeaa pakastelemaan, niin olisi nähnyt koko väen tekevän senkaltaisia harppauksia ja hyppäyksiä, ett'ei rohkeinkaan tanssija teaterissa sen parempaa osanne.

— "Katsokaas nyt, hyvä ystävä, tuota naamaa!" sanoi Pljushkin Tshitshikow'ille, sormellansa osoittaen Proshkan kasvoihin. "Tuhma kuin pölky, mutta jätöpäs jotakin esille, — paikalla varastaa! No mitä sinä, pöllö, tänne lensit, hä?" Pljushkin oli hetkisen vaiti ja siihen vastasi Proshkakin äänettömyydellä. "Pane samovari, — kuuletkos? ja ota tämä avain ja anna Mauralle, käske hänen mennä aittaan: siellä on hyllyllä korppu Aleksandra Stepanovnan tuomasta vehnäsestä, tuokoon sisään teen kanssa!... No, malta nyt, minne sinua viedään? Pöllö sinä olet ja pääsin pää! Tonttuko sun jalkojasi kutkuttaa vai mitä? Kuule ensin, mitä sanotaan! Korppu on kai päältäpäin vähän homehtunut, niin raaputtakoon veitsellä pois, älköönkään heittäkö muruja pellolle, vaan vieköön ne kanoille. Mutta katso sinä vaan, ettes mene aittaan, muutoin minä — kylläs sen tiedät — saat multa koivurieskaa, höysteeksi näetkös! Kyllä sinulla on nyt hyvä ruokahalu, mutta yhä parempaa pitää saamasi. Yritöpäs vaan pistäytyä aittaan! Minä täältä katselen akkunasta. — Ei noihin käy luottaminen, ei niin vähääkään", jatkoi hän, kääntyen Tshitshikow'in puoleen, sittenkuin Proshka oli mennyt tiehensä saappaineen päivineen. Sen perästä rupesi hän epäilevin silmin katselemaan Tshitshikow'iakin. Tuommainen tavaton jalomielisyys rupesi tuntumaan hänestä uskottomalta; hän arveli itseksensä:

— "Piru tieskään, mikä tuo oikeastaan on. Kukaties se vaan on kerskailija, niinkuin muutkin tuhlarit. Valehtelee minulle ensin suut silmät täyteen, saadakseen vaan rupatella ja teetä juodakseen, ja sitten menee matkoihinsa!"

Senpä vuoksi hän, varovaisuudesta ja samalla koetellakseen vierasta, virkkoi, ett'ei muka olisi hullummaksi, jos kauppakirja tehtäisiin piämmiten, sillä kukas sen tietää, ihmisen elämän: tänäpänä kulta, huomenna multa.

Tshitshikow ilmoitti olevansa valmis tekemään kauppakirjaa vaikka heti paikalla ja pyysi vaan luetteloja talonpojista.

Tästä rauhoittui Pljushkin. Hänellä näkyi olevan jotakin mielessä. Ja tosiaankin, tarttuen avaimiinsa meni hän kaapin luo, avasi oven ja hakea penkaili kauan aikaa lasien ja kuppien seasta.

— "Eipäs vaan", virkkoi hän viimein, "eipäs vaan löydy; minulla oli täällä hyvää liköriä, elleihän vaan ole juotu: minulla on väki semmoista varkaan sortista! Eiköhän sentään olekin tässä?"

Tshitshikow huomasi hänen käsissään karahvin, jota ylt'yleensä verhosi pölykerros kuin mikä villapaita.

— "Tämä on vielä eukko vainajan laittamaa", jatkoi Pljushkin; "emäntäpiika sen vietävä oli sen jo vähällä hylätäkö kokonaan, ei edes pannut korkkia pullon suulle, pahus! Sinnekos tuli karpästä ja muuta roskaa, mutta minä onginkin kaikki romut pois ja nyt se on puhdasta ja koreeta. Minä kaadan teille ryypyn".

Tshitshikow kieltäysi kumminkin kiiruimman kaupassa moisesta herkusta, sanoen jo syöneensä sekä juoneensa.

— "Vai olette jo syöneet ja juoneet!" sanoi Pljushkin. "No niin! Siitäpä sen heti tuntee hienosti sivistyneen miehen, se näet on syömättäkin kylläinen, mutta annas kun tulee esimerkiksi tuommainen hirtehin, niin syötä sitä vaikka kuinka... Tulee esimerkiksi kapteni tänne: 'setä kulta', sanoo hän, 'antakaa jotakin syödäkseni!' Minä olen hänelle setä yhtä paljon kuin hän on minulle täti. Kotona miehellä ei varmaankaan ole mitään syötävää, niin siksi kiertelee näet talosta taloon. Niin! Tehän tarvitsette luettelon kaikista näistä tyhjälentäjästä? No niinpä niin, minä niinkuin olisin tiennyt ennakoita olla varoillani, olen näet kirjoittanut ne eri lipulle, jotta ensin pidettävässä hengille-panossa ilmoittaisin ne poispyhittäviksi".

Pljushkin pani silmälasit nenälleen ja rupesi penkaamaan papereissansa. Päästellen auki kaikenlaisia paperikimppuja, laski hän huoneesen semmoisen pölyn, että vieras aivasti. Vihdoin viimein veti hän esiin paperilapun, joka oli ylt'yleensä täynnä kirjoitusta. Siinä oli nimeä kuin karpästä. Oli siellä nimiä

jos jonkin laisia: siellä oli Paramonow'it ja Pimenow'it ja Panteleimonow'it, kurkistelipa siellä eräs Yrjö Hiljaan-Hyvä-Tulevi. Yhteensä oli niitä yli sadan kahdenkymmenen. Tshitshikow myhähti, nähtyään tuommoisen runsauden. Hän pisti lapun taskuunsa ja huomautti Pljushkin'ille, että hänen täytyy kauppakirjan vahvistusta varten tulla kaupunkiin.

— "Kaupunkiin? Mitenkä se olisi mahdollista? Ettäkö jättäisin talon? Palvelijat ovat minulla joko varkaita tai rosvoja; yhdessä päivässä panevat talon niin putipuhtaaksi, ett'ei edes jää naulaa, johon nutun ripustaisi".

— "No eikös teillä ole tuttuja siellä?"

— "Ketäpä siellä olisi? Minun tuttavani ovat jo kuolleet tai vieraantuneet. Mutta, malttakaas, hyvä ystävä! On kuin onkin, on niinkin!" huudahti hän. "Itse presidenttihän on minun tuttuni; ennen muinoin kävi meilläkin! Tunnenhan minä hänet! Yhden kaukalon porsaita ollaan; yhdessä aitain yli kiipeiltiin! Miks'enkäs minä häntä tuntisi? Hyvä onkin tuttava. Hänellekö nyt kirjoittaisin?"

— "Tietysti".

— "Niin, miks'enkäs minä häntä tuntisi! Koulussa olimme kumppanuksia".

Ja noilla puisilla kasvoilla värähti äkkiä muuan lämpöinen säde, siihen ilmaantui — ei tunne, vaan jonkunlainen tunteen utuinen kuva, siihen se ilmaantui niinkuin veden pintaan odottamatta ilmaantuu hukkuvainen, ja rannalle keräytynyt ihmisten paljous ilosta huudahtaa. Vaan turhaanpa ihastuneet veljekset ja sisaret heittivät hänelle rannalta köysiä, odotellen, että uudelleen kohoaisi pintaan selkä tahi taistelusta nääntynyt käsi: ei ilmaannu enää mitään. Hiljaa on kaikki ja entistä tyhjemmältä ja kolkommalta tuntuu äärettömän elementin vaiennut pinta. Niinpä Pljushkin'inkin kasvot, silmänräpäykseksi niissä värähtäneen tunteen jälkeen, kävivät entistä elottomammiksi ja inhottavammiksi.

— "Oli tässä pöydällä neljännes arkkia puhdasta paperia", puheli hän, "mutt'en tiedä minne se on joutunut: minulla on palvelusväki semmoista huonoa joukkiota!"

Hän rupesi nyt kurkistelemaan pöydän alle sekä pöydän päälle, hakea hapueli joka paikasta ja huusi viimein: "Maura! Maura!"

Sisään tuli nais-ihminen, lautanen käsissä, jossa oli tuo ennen mainittu korppu. Heidän välillensä syntyi seuraava keskustelu.

— "Minne sinä olet paperin pannut, vanha varis?"

— "En ole nähnytkään, en totisesti, muuta kuin pienen palasen, jolla peititte ryyppyylasin".

— "Näenhan minä silmistäsikin, että olet sen näpistänyt".

— "Miksikä mä sitä olisin ottanut? Eihän minulle mukomasta ole hyötyä; enhän minä osaa kirjoittaa".

— "Älä valehtele! Sinä veit sen suntion pojalle, hän osaa raaputella; sinne sinä sen veit".

— "Kyllä suntion poika paperia saa, jos tarvis tulee. Ei hän tarvitse meidän tilkkusia".

— "Älähän huoli: kyllä sinut paholaiset viimeisenä päivänä kärventävät rautahangoillaan! Älähän huoli, kärventävät ne!"

— "Mistä syystä ne minua kärventelisi, kosk'en ole paperianne käteenikään ottanut? Jos kenties mistä muusta akkavaen heikkoudesta, mutta varkaudesta ei ole minua vielä kukaan syyttänyt".

— "Kyllä, kyllä sinut pirut kärventävät: ähä, sanovat, sinä emävaris, miksikä petit isäntääsi? ja niin kärventävätkin kuumilla koukuillaan".

— "Mutta minäpä sanon: min' olen syytön, olen, jumal'avita, niinkin, en ole minä ottanut... No tuossahan tuo on pöydällä! Aina te sätitte syyttömästi".

Pljushkin näki tosiaankin pöydällä neljännes-arkin ja vaikenä hetkiseksi, huuliansa pureskellen. Sitten hän virkkoi:

— "No mitä sinä nyt semmoisen melun nostit? Katsos fröökynää vaan! Sano sinulle sana, niin saat sata takaisin! Tuo valkeata mulle, niin lakkaan kirjeen. Malta nyt! Sinä kai aiot tuoda talikynttilän; tali on sulaavaa tavaraa, palaa yks kaks loppuun: tappiota vaan! Tuo päre!"

Maura meni. Pljushkin istahti nojatuoliin ja ottaen kynän käteensä kauan vielä käänteli paperiliuskaa

käsissään: eikö muka tuota sopisi panna puoleksi, mutta huomasi vihdoinkin, ett'ei se käy laatuun millään muotoa. Hän kastoi kynänsä tolppoon, jossa oli jonkinlaista homehtunutta nestettä, täynnä kärpäsiä, ja rupesi kirjoittamaan, piirtäen kirjaimia kuin hyviäkin nuotteja ja pidätellen alinomaa kättänsä, joka hyppi ja tutisi pitkin koko paperia. Itarasti hän liitteli rivin rivin päälle, pahoillaan siitä, että yhä sittenkin vielä jää paljon tyhjää paikkaa.

Ja tuommoiseenko mitättömyyteen, halpuuteen, inhottavaisuuteen saattaa ihminen vaipua? Saattaako niin muuttua? Onko tuo todenmukaista? Kaikki on todenmukaista, kaikkea saattaa tapahtua ihmiselle. Innokas nuorukainen astuisi kauhistuneena takaperin, jos hänelle näytettäisiin hänen vanhuutensa muotokuva. Ottakaatte siis, lähitiessänne nuoruuden lempeästä iästä kolkkoon, paaduttavaan miehuuteen, ottakaatte matkalle mukahanne kaikki inhimilliset liikutukset, älkää jättäkö niitä tielle, — ne eivät ole enää sitten otettavissa! Tuima, kamala on edessä päin koittava vanhuus eikä anna se mitään takaisin jälleen! Hauta on armeliaampi sitä. Haudalle kirjoitetaan: "Tässä lepää ihminen", mutta armottoman vanhuuden kylmissä, tunnottomissa piirteissä ei ole luettavana mitäkään.

— "Eikös teillä olisi tuttavaa", kyseli Pljushkin, pannen kirjettä kiinni, "joka tarvitsisi karanteita sieluja?"

— "Vai on teillä karanteitakin?" kyseli Tshitshikow kiivaasti, ikäänkun unesta toipuen.

— "Sepä se on, että semmoisiakin löytyy. Vävy kuulusteli ja tiedusteli karkureita: niin, sanoi, ovat kadonneet, ett'ei jälkeäkään. Mutta hän on sotaherra ja osaa näethän vaan mahtaila ja kannuksiaan kilistellä, vaan jos niinkuin rupeisi oikein virastojen kautta..."

— "Kuinka monta niitä on?"

— "Taitaa keräytyä seitsemänkymmeneen".

— "Eihän!"

— "Totisesti. Joka vuosihan niitä minulta karkaa. Talonpojat näet ovat käyneet kovin ahneiksi, joutessaan ovat tottuneet ajamaan nahkahansa aika lailla, mutta minulla tuskin on ruokaa itsellänikään... Minä möisin ne jos kuinka vähään. Puhukaapas tuttavallenne, jos edes kymmenkunnankin perille pääsee, niin onhan se kaunis summa. Maaorjainhan hinta on viisisataa ruplaa sielulta".

— "Ei maar tätä anneta tuttavan haistaakaan", virkkoi Tshitshikow itseksensä ja ilmoitti sitten, ett'ei semmoista tuttavaa löydä mistään, kulungitkin jo nousevat paljoa suuremmiksi; sillä kun virastojen kynsiin joutuu, niin leikkaa vaikka liepeet nutustasi ja mene kauemmas; vaan jos hän nyt todellakin on tuommoisessa ahdingossa, niin on hän, Tshitshikow, sulasta osan-otosta valmis antamaan ... mutta sehän on niin vähän, ett'ei tätä viitsi puhuaakaan.

— "Mitäs maksaisitte?" kysäsi Pljushkin elähtäen; hänen kätensä alkoivat vavista.

— "Minä maksaisin viisikolmatta kopekkaa sielulta".

— "Ostatteko puhtaalla rahalla?"

— "Rahat lautaan".

— "No niin, mutta antakaa toki minulle köyhälle, vaivaiselle, edes neljäkymmentä kopekkaa".

— "Hyvä ystävä!" sanoi Tshitshikow. "Olin valmis maksamaan en ainoastaan neljäkymmentä kopekkaa, vaan viisi sataa ruplaakin, sillä näenhän minä, että kunnan vanhus kärsii puutetta oman hyvän sydämensä tähden!"

— "Niin juuri, juuri niin!" sanoi Pljushkin painaen päänsä alas ja murheellisesti sitä pyörittäen. "Kaikki hyvän sydämeni tähden".

— "No näettehän! Heti kohta käsitin teidän luonteenne. Ja miksipä en maksaisi minä viittä sataa ruplaa sielulta ... mutta ei ole. Viisi kopekkaa lisään kuin lisäänkin, niin että kukin sielu nousee kolmeenkymmeneen kopekkaan".

— "No kaksi kopekkaa teidän pitää lisätä vielä vaikka mikä olisi".

— "No lisätään kaksi kopekkaa, olkoon menneeksi. Kuinka monta teillä on karkuria? Muistaakseni sanoitte äsken seitsemänkymmentä".

— "Ei, kyllä niitä tulee kahdeksattakin kymmentä kahdeksan kappaletta".

— "Seitsemänkymmentä kahdeksan, seitsemänkymmentä kahdeksan sielua ja kolmekymmentä kaksi kopekkaa sielulta..." sankarimme ajatteli sekunnin aikaa, ei enempää, ja sanoi sitten: "yhteensä siis neljäkolmatta ruplaa yhdeksänkymmentä kuusi kopekkaa". Hän oli taitava lasku-opissa.

Hän pani samassa Pljushkin'in kirjoittamaan kuitin ja maksoi hänelle rahat, jotka tämä otti vastaan molempiin käsiinsä ja kantoi ne piironkiin niin ylen varovasti, kuin olisivat ne olleet jotakin nestettä, mitä hän joka silmänräpäys pelkäsi läikyttävänsä. Tultuansa piirongin luokse, laski hän ne vielä kerran ja pani, varovasti kuin ennenkin, yhteen laatikkoon, jossa ne varmaankin saavat olla siihen asti kunnes isä Karpus ja isä Polykarpus, kaksi pappia hänen kylässänsä, hautaavat hänet itsensä, jolloin sanomattomasti riemastuvat vävy ja tytär ja kukaties sukulaiseksi hierautunut kaptenikin. Pantuansa rahat piiloon, kävi Pljushkin nojatuoliin eikä sitten enää näkynyt osaavan keksiä mitään puheen ainetta.

— "No, jokos te aiotte lähteä?" kysäsi hän, huomattuaan vieraansa liikahtavan hieman. (Tshitshikow'in liikahduksella oli vaan tarkoituksena saada nenäliina taskusta.)

Tämä kysymys muistutti hänelle, ett'ei tässä todellakaan ole syytä viipyä.

— "Niin, kyllä minun täytyy lähteä", sanoi hän, ottaen hattunsa.

— "Entäs teetä?"

— "Juodaan sitä toisen kerran jolloin kulloin".

— "No mutta käskinhän minä panna samovarin. Suoraan sanoen, en minä ole juuri halukas teehen: kallista juomaa muutoinkin, ja sokerikin on vielä käynyt armottoman kalliiksi. Proshka! Ei ole tarvis samovaria! Vie korppu takaisin Mauralle, kuuletkos! Pankoon missä oli; taikka maltas, annas tänne, vien mä sen perästä itsekin. Hyvästi, hyvästi vaan, suokoon teille Jumala onnea ja lykkyä! Antakaahan sitten kirje presidentille. Niin, lukekoon sen, me ollaan vanhoja tuttuja. Niin, niin yhden kaukalon porsaita ollaan".

Sen jälkeen tämä kummallinen ilmiö, tämä koukistunut ukon rahjus saattoi hänet tielle ja käski sitten panna portin heti lukkoon. Sitten kävi hän aitoillansa, katsomassa olivatko vartijat paikoillaan, joita seisoi joka nurkassa, lyödä kumautellen malmisen laudan asemasta puulapioilla tyhjää tynnyriä. Sieltä meni hän kyökkiin, katsoakseen muka mitä väki syö, mutta söi samassa ehdoltansa kaalia ja puuroa ja haukuttuaan jok'ikisen ihmisen pahanpäiväiseksi varkaudesta ja huonosta käytöksestä, palasi omaan kammioonsa.

Yksiksensä jäätyään rupesi hän ajattelemaan semmoistakin, millä muka hän saattaisi osoittaa kiitollisuuttansa vieraalleen tuommoisesta, todellakin tavattomasta jalomielisyydestä.

— "Minäpä", arveli hän itsekseen, "lahjoitan hänelle taskukellon; se on oikein hyvä kello, puhdasta hopeata eikä mitään tompakkia eikä pronssia; vähän pilaantunut se on, mutta kyllä hän sen korjauttaa. Hän on nuori mies, tarvitsee siis taskukelloa, jotta näethän olisi morsiamelle mieleen. Taikka", lisäsi hän vähän ajan perästä, "ehkä minä jätän sen hänelle kuolemani jälkeen testamentissa muistiksi".

Mutta sankarimme oli ilman taskukelloakin mitä paraimmalla tuulella. Tämmöinen odottamaton saalis, — sehän oli sula lahja. Ja tosiaankin, kun ajattelee: siinä on, ei ainoastaan kuolleita sieluja, vaan karkureitakin ja yhteensä kolmatta sataa! Jo lähestyessään Pljushkin'in kylää oli hän tuntenut saavansa tehdä hyvät kaupat, mutta näin loistavaa kauppaa hän ei ollut osannut odottaakaan. Koko tien oli hän tavattoman iloinen, vihelteli ja soitteli suullaan, pannen nyrkin huulillensa, niinkuin torvea puhaltelisi, ja alkoi viimein vetää jotakin laulua, niin kovin kummallista, että itse Selifan'kin kuunteli ensin hyvän aikaa ja pyöräytti sitten päätään.

— "Kuulepas meidän herraa!" virkkoi hän.

Oli jo sakea hämärä heidän lähestyessään kaupunkia. Varjot ja valot olivat kokonaan sekaantuneet toisiinsa, ja sekaantuneiltapa näyttivät itse esineetkin. Kirjava tullipuu oli aivan epämääräinen karvalleen; vahtimiehellä näkyivät viikset olevan otsalla, paljoa ylempänä silmiä, nenää ei ollut olemassakaan. Jyrinä ja tärinä ilmoittivat vaunujen tulleen kaupungin kadulle. Lyhtyjä ei ollut vielä sytytetty, siellä täällä vaan alkoi valoja väikkyä akkunoissa, mutta poikkikaduilla ja kadunkolkissa oli kohtauksia ja keskusteluja, joita ainakin on tähän vuoden aikaan kaikissa kaupungeissa, missä on paljo sotamiehiä, ajureita, työmiehiä ja omituisia olentoja naisten haahmossa — — — Tshitshikow ei huomannut heitä eikä huomannut useita laihoja virkamiehiäkään, jotka kaiketi olivat olleet kävelemässä ulkopuolella kaupunkia ja nyt palasivat kotiansa, hienot kepit kädessä. Silloin tällöin kuului hänen korvaansa puhetta, varmaankin naisten ääniä: "Älä valehtele, senkin juomaratti, min' en ole milloinkaan sallinut hänelle semmoista törkeyttä!" tahi: "Älä tappele, moukka, mennäänpäs poliisiin, kyllä minä näytän toteen!"... Lyhyesti: kuului semmoisia sanoja, joista hämmästytti kuni äkinäisestä korvapuustista houraileva kahdenkymmenen vuoden vanha nuorukainen, koska hän, teaterista palatessaan, vielä

näkee ajatuksissansa espanjalaisen kadun ja yön ja ihanan naishaamun ja kitaran ja suortuvat. Mitä kaikkea hän silloin haaveileekaan! Taivahissa hän on ja Schiller'in luokse hän on pistäynyt, ja silloin äkkiä kajahtaa hänen lähellensä, ukkosena jyrähtää muutama kovan onnen sana ja hän näkee tulleen jälleen maahan, vieläpä Heinätorille, vieläpä lähelle kapakkaa, ja niinpä jokapäiväinen elämä jälleen lähtee käydä polkemaan hänen edessänsä.

Vaunut saivat pian jommoisinkin täräyksen ja laskivat sitten niinkuin mihin kuoppaan, se on: ajoivat ravintolan portista sisään, ja Tshitshikow'ia vastaan tuli Pekko, joka toisella kädellään piteli nuttunsa lievettä, sillä hän ei suvainnut lievetten liehumista, ja rupesi toisella kädellään auttamaan herraansa vaunuista. Ravintolan passari hyppäsi myöskin alas, kynttilä kädessä ja pyyhe olalla. Ihastuiko Pekko herransa tulosta, sitä en tiedä. Selifan ja hän iskivät ainakin silmää toisillensa ja kuskin tavallisesti tuima ulkomuoto näkyi vähän kirkastuneen.

— "Kauanpa suvaisitte kyläillä", virkkoi passari, valaisten portaita.

— "Niin", sanoi Tshitshikow noustuaan portaita ylös. "No kuinka sinä olet voinut?"

— "Terve olen, Jumalan kiitos", vastasi passari, kumartaen. "Eilen tuli meille luutnantti kuudenteentoista numeroon".

— "Luutnantti?"

— "En tiedä mikä luutnantti, Rjasan'ista, ruskeat hevokset".

— "Hyvä se, käytä itseäsi vastakin hyvin!" sanoi Tshitshikow ja astui numeroonsa. Etuhuoneen läpi kulkiessaan hän nosti nenäänsä ja sanoi Pekolle:

— "Olisit edes avannut akkunat".

— "Kyllä niitä on avattu kans'", sanoi Pekko ja valehteli. Herrakin tiesi kyllä Pekon valehdelleen, mutta ei tahtonut enää vastata mitään. Hän tunsii olevansa kovin väsynyt matkastansa. Hän käski varsin keveätä ruokaa illalliseksi, nimittäin ainoastaan porsaana paistia, riisui sitten heti ja kiivettyään peitteen alle nukkui sikeästi, makeasti, nukkui ihmeellisen hyvin, niinkuin nukkuvat ainoastaan ne onnen myyrät, joita eivät vaivaa luuvalot eikä kirput eikä kovin kovat järjen jännitykset.

VII LUKU.

Miekkoinen se matkustaja, joka pitkän, ikävän matkan perästä saa unohtaa kaikki sen kylmät, loat, liat, uniset kestikievariensa isännät, kilisevät kulkuset, ajopelien korjaukset, kinat ja torat, kyytimiehet, sepät ja kaikenlaiset maantien lurjukset ja vihdoin nähdä tuttavan katon, josta valoja hänelle vastaan pilkottaa, ja pian on hänen edessään tutut tuvat, vastaan rientää ihmisiä ilosta huudahdellen, ja lapset meluten juoksevat, ja hiljaista rauhoittavaa puhetta pidetään; sitä vaan keskeyttää rakkaat hyväilemiset, joilla on voima riistää kaikki murhe ja apeus mielestä, Miekkoinen se perheen isäntä, jolla on moinen nurkka, mutta voi miestä naimatonta!

Miekkoinen se kirjailija, joka, kajoimatta ikäviin, inhoittaviin, surullisella todellisuudellansa oudostuttaviin luonteisiin, lähtee kuvaamaan suurta inhimillistä arvoa osoittavia luonteita, — joka on jokapäiväisten, kaikkialla temmeltävien muotojen sameudesta valinnut moniaita harvoja poikkeuksia, — joka ei kertaakaan ole muuttanut kanteleensa korkea-lentoista helyä, joka ei kertaakaan ole ylhäiseltä asemaltaan alentunut köyhäin, mitättömän lähimmäistensä luokse, vaan kokonaan, maahan kajoimattakaan, vaipuu yleviin, kauaksi siitä erotettuihin muotoihinsa! Kahdenkertaisesti on kadehdittava hänen ihana kohtalonsa: hän on heidän keskellään kuni kera sukulaisten, mutta kauaksi kulkee hänen maineensa ja laajalle kuuluu. Hän on juovuttavalla suitsutuksella hurmannut ihmisten silmät; taitavasti osasi hän imarrella heidän edessään, kätkien elämän surullisen puolen ja näyttäen heille viehättävän ihmisen. Kaikki seuraavat häntä, käsiänsä paukuttaen, ja rientävät hänen perässään, koska kulkee hän juhlavaunuissansa. Suureksi, maailman mainioksi runoilijaksi häntä sanovat, joka korkealle liihoittelee yli kaikkein muitten maailman henkien, niinkuin kotka liihoittelee yli muitten korkealle lentävien. Yksin hänen nimensä jo saattaa sykähtelemään nuoret, tuliset rinnat; kaikkein silmissä kimaltelee kyyneleitä hänelle vastaukseksi. Ei ole hänelle verran vetänyttä!...

Vaan toisenlainen on kohtalo ja osa sen kirjailijan, joka on rohjennut loitsia ilmi kaiken sen, mikä joka hetki on silmäin edessä ja mitä eivät näe kylmäkiskoiset silmät, — loitsia esiin kaiken tuon kamalan,

ruman ruopan vähäpätöisyyttä, joka on kietonut elämämme, koko tuon kuilun kylmiä, halpoja, jokapäiväisiä luonteita, joista vilisee maallisen vaelluksemme tie, väliin katkera ja ikävä, — joka on, armottoman piirtäjän ankaralla voimalla, juljennut asettaa ne koholle ja räikeästi, nähdä kaiken kansan!

Eivät kajahtelee hänelle kätten paukutukset, ei näe hän kiitollisia kyynelkarpaloita eikä liikuttamiensa sielujen yksimielistä riemua. Ei hänen luoksensa riennä tyttö kuusitoista vuotias, hurmauneena ja pääkkönen täynnä sankarin innostusta. Eivät häntä tuudita suloiseen unohdukseen hänen omat luomansa sävelet. Ja vihdoinkin — ei saa hän vältetyksi aikakautensa tuomiota, aikakautensa ulkokullattua, tunnotonta tuomiota, joka nimittää halvoiksi ja mitättömiksi hänen lempimiänsä olentoja ja antaa hänelle ylönkatsotun sijan semmoisten kirjailijain joukossa, jotka loukkaavat ihmiskuntaa, omantaa hänelle juuri hänen kuvaamainsa sankarien ominaisuudet, ryöstää häneltä sydämen ja sielun ja jumalallisen liekin. Aikakauden tuomio näet ei myönnä, että yhtä ihmeellisiä ovat kumpaisetkin lasit, ne, jotka uusia auringoita näyttävät, sekä ne, jotka näkymättömäin hyönteisten liikkeitä ilmi tuovat. Ei myönnä aikakauden tuomio, että suurta sielun syvyyttä tarvitaan kirkastamaan halveksitusta elämästä otettua hengenkuva ja tekemään siitä hengentuotetta. Ei myönnä aikakauden tuomio, että korkea innostuksen nauru on ansiollinen seisomaan korkean runollisen liikituksen rinnalla, ja että kokonainen pohjattomuus on sen ja markkinanarrin vääntelyjen välillä! Ei häntä tunnusta aikakauden tuomio, vaan kääntää kaikki hylkäämänsä kirjailijan moitteeksi ja panetteluksi; ilman eroitusta, ilman vastausta, ilman osan-ottoa, kuni kumppaliton kulkija, jää hän yksinänsä keskelle tietä. Synkkä on hänen kutsumuksensa, ja katkerasti tuntee hän yksinäisyytensä.

Ja kauan on mun määrä vielä kummallisella voimalla kulkea käsi kädessä kera omituisten sankarieni, katsella koko tuota suunnatonta, kiitävää elämätä, katsella sitä naurun läpi, jonka maailma näkee, ja katsella sitä kyynelten läpi, jota maailma ei näe, ei tiedä! Ja kaukana on vielä se aika, jolloin toiset lähteet luopi innostuksen huima vihuri pyhän kauhun ja loiston valtaamasta hengestä, ja hämillänsä ja väristen he saavat kuulla, kuinka ukkosena jyrähtelevät sanat toisenlaiset...

Vaan matkaan! matkaan! Pois otsalle istahtanut ryppy ja kasvoilta tuima synkkyys! Äkkiä ja kerrassaan sukeltakaamme elämään, keskelle kaikkea sen soinnutonta pauhinata ja tiukusia, ja katsokaamme mitä tekee Tshitshikow.

Tshitshikow heräsi, oikaisi jäsenensä ja tunsu maanneensa hyvin. Venylytyään pari minuttia selällään, napsautti hän äkkiä sormiansa, hänen kasvonsa loistahtivat, sillä hän muisti nyt olevansa vähän vailla neljänsadan sielun omistaja. Samassa hyppäsi hän vuoteeltaan, katsahtamatta edes peilistä kasvojansakaan, joita hän rakasti vilpittömästi ja joissa hänen mielestänsä kaikista viehättävin osa oli leuka. Usein hän kerskailikin sillä tuttavilleen, vallankin partaansa ajaessaan.

— "Katsopas", puheli hän silloin, silitellen leukaansa; "katsopas tätä leukaa: se on aivan pyöreä!"

Vaan tällä kertaa ei hän katsahtanut leukaansa eikä kasvohinsa, vaan pisti jalkaansa sahviaanahkaiset, kaikenkarvaisilla reunuksilla koristetut saappaat, joilla Torshok'in kaupunki, Venäläisen luonteessa löytyvään tatarilaisten taipumusten mukaan, käy laveata kauppaa. Semmoiset saappaat hän veti jalkaansa ja hyppäsi sitten pari hyppäystä huoneessa, aivan Skottilaisen tapaan, pelkässä lyhyessä paidassa, unohtaen ujoutensa ja hieno-tunteisen keski-ikänsä, hyppäsi, ja varsin notkeasti lopsautti itseänsä kantapäillään. Samassa ryhtyi hän sitten toimeen: hykersi lippaansa ääressä käsiänsä samalla tyytyväisyydellä kuin hykertää tutkinnon pitoon tullut maaouikeus, astuessaan aamiaispöytään. Hän otti paperit lippaasta. Hänen teki mieli saada asia ajetuksi piammiten loppuun, jättämättä mitään tuonnetuksi. Itse oli hän päättänyt sepittää kaupakirjat, kirjoittaa ja kopioida, ett'ei tarvitsisi mitään maksaa kirjureille. Kaupakirjain muodon hän kyllä tiesi vallan hyvin. Suurilla, rohkeilla kirjaimilla aloittikin hän: "Vuonna tuhat kahdeksansataa" j.n.e., sitten tuli pienemmillä: on tilanomistaja se ja se ja niin edespäin, niinkuin olla pitää. Kahdessa tunnissa oli kaikki valmiina.

Hän katsahti nyt näihin luetteloihin ja talonpoikiin siinä, jotka todellakin olivat olleet joskus talonpoikia, tehneet työtä, kyntäneet, juoda rentuilleet, petelleet herrojansa tai kukaties olleet hyviäkkin talonpoikia, ja omituinen, selittämätön tunne valtasi hänet silloin. Jokaisessa listassa oli jotakin omituista, ja siitä syystä oli eri listain talonpojissakin jotakin omituista. Korobotschan talonpojilla oli melkein jok'ainoalla lisä- ja liikanimiä. Pljushkin'in lapussa ei suinkaan sanain paljous haitannut: useissa kohdin oli vaan nimen ja isännimen alkukirjaimet ja niitten perässä kaksi pistettä. Sobakevitsh'in luettelossa veti huomiota puoleensa tavaton täydellisyys ja seikkaperäisyys. Ei ollut unohdettu ainoatakaan ominaisuutta. Yhdestä oli sanottu: "hyvä puuseppä"; toisen nimeen oli liitetty: "järkevä mies, eikä viinaa maistakaan". Tarkasti oli myös ilmoitettu, mikä minkin oli isä ja äiti ja millainen minkin oli käytökselleen. Erään Fedotow'in kohdalle oli vain merkitty: "Isästä ei ole tietoa; syntynyt hovin piiasta Kapitolinasta, mutta hyväluontoinen eikä varasta". Kaikki nämä seikkaperäiset ilmoitukset antoivat omituista tuoreutta luettelolle; tuntui niinkuin ukot olisivat vielä eilen olleet elossa.

Kauan hän katseli nimiä ja tunsu vihdoinkin jotakin sääliä ja huokasi:

— "Voi teitä", virkkoi hän, "ukko kullat! Onpas teitä tähän sullottu koko kasa! Mitähän te, veikkoset, teitte ja toimititte eläissänne? Miten puuhailitte, ponnistelitte?"

Ja hänen silmänsä pysähtyivät yhteen nimeen. Tämä oli ennestään tunnettu Pietari Savelinpoika Kaukana-Kaukalo, joskus maailmassa tilan-omistajattaren Korobotskhan talonpoikia. Tshitshikow ei malttanut nytkään olla sanomatta:

— "Siinäpäs on pituutta, koko rivin leveältä! Käsitöissäkö sinä lienet ollut taitava, vai muutoinko vaan talonpoika, ja mimmoisen kuolit kuoleman? Kapakassako sä henkesi heitit, vai maantielläkö ajoi ylitsesi kömpelö kuorma? — 'Korkki Tahvo, kirvesmies, raittius erinomainen'. Niin vai, vai tässä se nyt on tuo Tahvo Korkki, jättiläinen, joka olisi kelvannut kaartiin! Kävit kai kaikki läänit ristiin rastiin kirves vyöllä ja saappaat selässä, söit rossalla leipää ja kahdella kuivattua kalaa, mutta kukkarossasi kai joka kerran kannoit kotiin satasen ruplia, neuloitpa kukaties vielä setelin ja toisen liinasiin housuihisikin tai pistit ne saapasvarteesi! Missähän sinusta sitten aika jätti? Kiivennytkö lienet, suurempia tuloja hakien, kirkon torniin ja liukastuit siellä poikkipuulta ja maahan loiskahdit? Joku Miikkula setä sun vieressäsi seisoi, päätänsä raapasi, virkkaen: 'Voi, Junu rukka, noinkos sinua nyt lennättikin!' ja itse kiipesi, nuora vyötäisillään, sinun sijallesi. — Maksim Teljatnikow, suutari. Suutari! Vai suutari! Humalassa kuin suutari, sanoo sananlasku. Tunnenpa minä sinut, veikkonen, tunnen. Tahdotkos, niin kerron koko sun historiasi! Opissa olit ensin saksalaisella mestarilla, joka syötti teitä kaikkia yhdessä ja veteli hihnalla selkään, kun ette olleet tarkkoja, eikä päästänyt kadulle keikkumaan. Etkä ollutkaan sä suutari vain, mutta oikea ihme saapasseppäin seassa, eikä lakannut sua Saksalainen laittelemasta, haastellessaan eukkonsa kanssa tahi kera kumppaninsa. Opista päästyäsi sä virkoit: 'nyt pannaan oma jalka pöydän alle; enkä huolikaan minä Saksalaisen lailla kopekoita kihnutella; minä rikastun tuota pikaa'. Ja sitten, suoritettuasi herrallesi melkoisen veron, avasit sinä puodin ja otit työtä runsaasti, — ja anna soittaa sitten! Polkuhinnalla ostit jostakin määrännyttä nahkaa ja voitit kuin voititkin kaksin kerroin joka saappaalta; mutta kului viikko, toinen, niin läksivät sinun saappaasi halkeilemaan, ja sinut haukuttiin suut silmät täyteen. Puotisi tyhjeni tyhjenemistään, sinä rupesit juomaan ja pitkin katuja vetelehtämään, puhellen: 'Kyll' on kovaa tämä elämä! Ei tule toimeen Venäjän mies, kun Saksalainen on aina tiellä!' — Mikäs mies tämä on? Elsa Varpunen? Mitä hittoja: akkako! Mikäs sen tänne survasi? Peiakkaan Sobakevitsh, petti näet tässäkin!"

Tshitshikow oli oikeassa; se oli kuin olikin akka. Miten se oli miesten luetteloon päässyt, on vaikea sanoa; mutta niin taitavasti oli sen nimi siihen kirjoitettu, että kaukaa luuli sitä mieheksi, nimeltä Eljas. Tshitshikow ei huolinut Elsasta, vaan pyhkäsi hänet samassa pois.

— "Yrjö Hiljaan-Hyvä-Tulevi!" jatkoi hän tarkasteluansa. "Mikäs sinä olit miehiäsi? Ajurinako olit ja, hankittuasi itsellesi troikan ja niinimattoisen kojureen, jätit ikipäiviksi kotisi ja läksit kauppiamiesten kanssa kuljeksimaan markkinoilta markkinoille? Maantielläköhän sä henkesi Herralle annoit, vai surmasivatko sinut omat kumppalisi jonkun paksun ja punaposkisen sotamiehen-muijan tähden, vai rupesiko metsärosvo pitämään hyvää silmää sun nahkasiin rukkasiisi ja sun pieniin, mutta lujiin hevosiisi, vai lienetkö muutoin vaan pankolla maatessasi miettinyt sinne tänne ja sitten yks kaks poikennut kapakkaan ja sieltä suoraa päätä avantoon, ja sinne mies meni kuin Mähösen viina? Voi veikkoset Venäläiset! Ei tee teillä mieli kuolla omaa kuolemata! — Entäs te, kulta poikaseni!" jatkoi hän, silmäellen sitä listaa, johon olivat kirjoitetut Pljushkin'in karkurit, "elossa te kyllä olette, mutta mitäpäs hyötyä teistä siltä on? Yhtä olette kuin kuolleetkin! Ja missähän teitä nyt kantelevat nopeat jalkanne? Huonoko teillä oli olo Pljushkin'in luona, vai muutoin vaan omasta halustanne samoilette metsissä, matkamiehiä ryöstellen? Vankihuoneissako istunette vai lienette ruvenneet toiselle herralle ja nyt maata viljelette? Jeremias Korpela, Nikita Kiertäväinen, hänen poikansa Anton Kiertäväinen... No nämä ovat jo nimeltäänkin karkulaisia. — Popow, hovin palvelija... Kirjantaitava kaiketi. Puukko kädessä et mahtanut huiskia, vaan varastit herras-tavalla. Vaan äläs, jopa sai sinut kiinni ispravnikka-kapteni. Rohkeana sinä seisot tutkinnossa."

— 'Kenen miehiä?' kysäisee ispravnikka ja liittää sinulle tässä selvässä jutussa pari tuntuvaan sanaa.

— 'Sen ja sen hovinherran miehiä', vastaat sä rohkeasti.

— 'Mikä toimenasi täällä?' kysyy ispravnikka.

— 'Raha-ansiolle olen päästetty', vastaat sinä, sanoja tapailematta.

— 'Missä pässi?'

— 'Isännällä, porvari Pimenow'illa'.

— 'Pimenow tänne! Sinäkö olet Pimenow?'

— 'Minä'.

— 'Onko hän antanut sinulle passinsa?'

— 'Ei hän ole minulle antanut mitään passia'.

— 'Mitäs sinä valehtelet?' tiuskasee ispravnikka ja liittää jonkun tuntuvan sanan.

— 'Juuri niin', vastaat sinä rohkeasti, 'en ole antanut passiani hänelle, sillä minä tulin myöhään kotia, vaan annoin sen talteen Antip Prohorow'ille, suntiolle'.

— 'Suntio tänne! Onko hän antanut sinulle passiansa?'

— 'En ole saanut passia häneltä'.

— 'Valehteletko sinä taas?' sanoo ispravnikka, vahvistaen puhettansa jollakin tuntuvalla sanalla. 'Missä on sinun passisi?'

— 'Kyllä se oli minulla', vastaat sinä nopeasti, 'mutta kai se on meinaten niinkuin joutunut kateisiin'.

— 'Entäs sotamiehen nuttu?' kysyy ispravnikka ja paukauttaa jälleen kaupanpäällisiksi jonkun tuntuvan sanan. 'Minkästähden sen olet varastanut ja samoin papilta kirstun vaskirahoineen?'

— 'En suinkaan', vastaat sinä, etkä värähdäkään, 'varkaan ammattia en ole vielä milloinkaan harjoittanut'.

— 'Kuinkas sitten nuttu löydettiin sinulta?'

— 'Sit' en tiedä! Varmaankin sen joku lienee tuonut'.

— 'No onpa sinua konna, onpa aika konna', puhuu ispravnikka, pyöritellen päätään ja kädet puuskassa. 'Raudat jalkaan ja mies tyrmään!'

— 'Kuinka vaan tykkäätte', vastaat sinä. Ja sitten otat taskustasi nuuskarasian ja tarjoot ystävällisesti nuuskaa kahdelle sotavanhukselle, jotka panevat rautoja jalkoihisi. Sä kyselet heiltä kauanko ovat jo olleet virkaerossa ja missä sodassa ovat olleet. Ja niin sinä aikojasi elelet vankihuoneessa, sillä välin kuin asiatasi tutkitaan Oikeudessa. Näin päättää vihdoinkin oikeus: Se ja se on Tsarevo-Kokshaishka'sta lähetettävä sen ja sen kaupungin vankilaan. Sikäläinen Oikeus taas päättää: Se ja se on lähetettävä Vesjegonsk'iin. Ja niin sinä muuttelet majaa tyrmästä tyrmään ja uutta asuntoa katsellessasi virkat: 'ei, kyllä Vesjegonsk'in tyrmä on vähän parempi: siellä oli tilaa babkiakin heitellä [Venäläinen kisa sorkkaluilla. Suoment, muist.] ja seurakin oli isompi'. — "Abakum Firow! Mikäs sinä olet? Missähän sinä, poikaseni, oleksit ja voleksit? Volgan varsilleko tiesi on osannut ja oletko vapaasen elämään mieltynään yhtynyt purlakoihin?..." [Purlakat ovat irtonaista työväkeä jyvälötjillä sisä-Venäjässä. Suom. muist.]

Tshitshikow pysähtyi ja vaipui hetkiseksi ajatuksiinsa. Rupesiko hän miettimään Abakum Firow'in kohtaloa, vai muutoinko hän mietteisinsä vaipui, niinkuin ainakin vaipuu Venäjän mies, olkoon missä iässä, missä virassa ja varallisuuden tilassa tahansa, kun alkaa ajatella huimaa, reipasta elämätä. Ja tosiaankin, missä on nyt Firow? Huimasti huijaillee ja hurrailee jyvälötjain laiturilla, saatuaan pestit kauppamiehiltä. Kukkaset ja nauhat liehuvat hatussa, koko purlakkain lauma iloitsee, jätellen hyvästi kultasiaan ja vaimojansa, soreita ja solakoita helmikauloja, kassapäitä; siinä rinkitanssia ja lauluja; koko tori kuohuu ja kiehuu. Kantajat sillä välin huutaen, toruen, kirkuen nostavat koukullansa selkäänsä yhdeksän puutaa ja pauhulla kaatavat hernettä ja nisua syväpohjaisiin lotjiin; sinne laskevat kaura- ja suurima-mattoja ja kauas ympäri toria näkyy jauhosäkkejä, kuni tykin luoteja suunnattomissa kasoissa, ja mahtavana katsoo koko jyvätystö, kunnes on siirtynyt syviin lotjiin, ja sitten lähtee loppumaton laivasto perätysten, yhdessä jonossa kera keväisten jätten. Kyllä siellä saatte työtä tehdä tarpeeksenne, purlakat! ja niinkuin yksissä ennen hurrasitte ja hulluilitte, niin nyt ryhdytte työhön ja hikeen, hinaten lotjia ja laulaen yhtä laulua, loppumatonta kuin Venäjän maakin.

— "Kas, johan kello on kaksitoista!" sanoi viimein Tshitshikow, katsahtaen kelloaan. "Mitäs minä tässä vitkailen? Aika menee niinkuin hyväänkin asiaan; ensin puhun jonkin joutavata ja sitten vielä vaivun ajatuksiin. Pöllö, mikä pöllö!"

Tämän sanottuaan muutti hän skottilaisen pukunsa europalaiseksi, veti vyönsä kireemmälle, pirskautti päällensä eau-de-cologne'ia, otti lämpöisen lakin käteensä ja paperit kainaloonsa ja läksi siviilioikeuteen tekemään kauppakirjoja valmiiksi. Hänen kiiruhtamiseensa ei ollut syynä myöhästymisen pelko, hän ei peljännyt myöhästytävänsä, sillä presidentti oli hänen tuttavansa ja saattoi hänen mieltensä mukaan joko pitkittää Oikeuden istuntoa tahi keskeyttää sen, aivan kuin ennen muinoin Homeron Zeus Jumala pitensi päiviä ja lähetti pikaisesti öitä, kun piti keskeyttää lempimäinsä sankarien kina tai antaa niille tilaisuutta tapella kylliksensä. Siksi hän ei kiirehtinyt, vaan hänen itsensä teki mieli saada asia päätetyksi niin pian kuin mahdollista. Siihen saakka tuntui hänestä kaikki vähän levottomalta ja

hankalalta, mieleen tuli näet aina se ajatus, ett'eivät hänen talonpoikansa ole sittenkään aivan oikeita talonpoikia, ja semmoisissa tapauksissahan pitää saada tuonlainen taakka pois hartioilta. Tuskin hän oli ennättänyt kadulle, miettien näitä asioita ja kantaen hartioillaan karhua, ruskean päällyksen alla, niin jo kohtasi juuri poikkikadun kolkassa erään herran, jolla myös oli karhu ruskean päällyksen alla ja lämmin lakki korvalippujen kanssa. Herra huudahti; se oli Manilow. Ystävykset sulkiivat toisensa sylihinsä ja seisoivat viiden minutin verran tuossa asemassa. Kummaltakin puolen muiskattiin suuta niin kovasti, että kumpaisellakin kivisti etuhampaita koko päivän. Manilow oli niin täynnä ihastusta, ett'ei hänen kasvoilleen jäänyt kuin nenä ja huulet: silmät olivat kokonaan kadonneet. Neljänneksen tuntia puristeli hän molemmilla käsillään Tshitshikow'in kättä ja lämmitti sen tulikuumaksi. Kaikkein hienoimmilla ja suloisimmilla sanoilla kertoi hän lentäneensä sulkemaan Pavel Ivanovitsh'ia syliinsä, ja puhe päättyi semmoiseen sievistelylauseeseen, että senlainen olisi ollut sopiva tytölle, jonka kanssa mennään tanssimaan. Tshitshikow avasi suunsa, tietämättä vielä itsekään mitä vastata, kun Manilow samassa otti turkkinsa alta ruusupunaisella nauhalla sidotun paperikäärn.

— "Mitä tässä on?"

— "Talonpojat!"

— "Vai niin!" Hän avasi käärn, heitti siihen pikaisen silmäyksen, ihailen kaunista ja puhdasta kirjoitusta. "Hyvin on kirjoitettu", sanoi hän, "ei ole tarvis kirjoittaa puhtaaksikaan. Vielä reunakin on tehty ympärille. Kuka se tuon reunan näin taitavasti on tehnyt?"

— "Älkää kyselkö", sanoi Manilow.

— "Tekö?"

— "Vaimoni".

— "No mutta herrainen aika, oikeinhan hävettää, kun olen tehnyt niin paljon vaivaa".

— "Pavel Ivanovitsh'in tähden ei löydy mitään vaivaa".

Tshitshikow kumarsi kiitollisena. Manilow, kuultuansa hänen menevän Oikeuteen kauppakirjoja vahvistamaan, lupasi tulla hänen mukaansa. Tuttavukset läksivät käsityksin. Jos oli vähinkin ylennys tahi mäki tahi porras, niin Manilow aina tuki ystävänsä, melkeinpä kohotti häntä kädellään, suloisella hymyllä sanoen tahtovansa kaikin mokomin pitää huolta, ett'ei Pavel Ivanovitsh loukkaisi jalkojansa. Tshitshikow oli hämillänsä eikä tiennyt mitenkä lausuisi kiitollisuutensa, sillä hän tiesi olevansa raskaanlainen. Molemmanpuolisia palveluksia osoittaen saapuivat he vihdoin torille, jonka varrella olivat virastot — suuri kolmikertainen kivikartano, kauttaaltansa valkoinen kuin liitu; tämä osoitti kaiketikin kaikkien siinä olevien henkien sielunpuhtautta. Muut rakennukset torin varrella eivät olleet tämän ison kartanon mukaisia. Siellä oli vahtikoju, jonka edustalla seisoivat sotamies püssy olalla, pari kolme ajurien asemata ja vihdoin pitkät laipiot ja niissä tavallisia laipiokirjoituksia ja piirustuksia, hiilellä ja liidulla raaputeltuja. Muuta ei ollut mitään tällä yksinäisellä taikka, kuten meillä sanotaan, kauniilla torilla. Toisen ja kolmannen kerroksen akkunoissa näkyi Oikeuden jumalattaren lahjomattomia pappeja, jotka aina väliin jälleen katosivat, kaiketikin päällikön astuessa huoneeseen. Ystävykset nousivat portaita aivan juoksujalassa, sillä Tshitshikow, koettaen karttaa kainalollista kannattelua Manilow'in puolelta, joudutti askeleitaan, mutta Manilow puolestansa taas lensi edelle, voidaksensa estää Tshitshikow'ia väsymästä. Siitäpä syystä olivat he aivan hengästyksissään, päästyänsä ylös pimeään käytävään.

Ei huikaissut heidän silmiänsä puhtaus käytävissä eikä huoneissakaan. Silloin ei vielä pidetty siitä huolta, ja mikä oli likaista, se jäikin likaiseksi, saamatta kaunista kuorta päällensä. Themidi, Oikeuden jumalatar, vastaan otti vieraitansa semmoisenaan kuin oli, aamunuttu päällä ja yömyssy päässä. Nyt olisi kuvattava virkahuoneet, joitten kautta sankarimme kulkivat, mutta kirjantekijä pelkää kovasti kaikkia virkapaikkoja. Jos hänen joskus onkin ollut käyminen niitten läpi, silloinkin kuin ovat olleet loistavia ja pulskia, lattiat ja pöydät kiiltävinä, niin on hän koettanut rientää niitten läpi kiiruimman kaupassa, ujosti luoden silmät maahan. Siksi hän ei tiedäkään, mitenkä siellä kaikki kukoistaa ja onnen päiviä viettää. Sankarimme näkivät kaikenlaista paperia, ruskeata sekä valkoista, pöytään painetuita päitä, leiveitä niskoja, frakkeja, nuttuja, lääninkaupungin kuosin mukaisia ja erään tuommoisen tavallisen vaaleanharmaan kurtikan, joka teki räikeän vastakohtan muille. Kurtikan omistaja istui, pää sivulla ja melkein paperissa kiinni ja kirjoitella pyöräytteli uljaasti jotakin pöytäkirjaa maan luovutuksesta tahi takavarikkoon pantavasta omaisuudesta, minkä oli omaksensa siepannut joku hiljainen hoviherra, joka siitä pitäin rauhassa elelee aikojansa, sillä välin kuin hänen asiatansa tutkitaan Oikeudessa, ja hänelle on ennättänyt syntyä lapsia ja lapsenlapsiakin Oikeuden oivan suojan alla. Siellä täällä kuului lyhyttä, katkonaista puhetta: "Lainatkaapas Fedosei Fedosejevitsh juttu N:o 368!" — "Aina teiltä hukkuu korkit kruunun tolpiasta!" Välistä kuului kovempi ääni, varmaankin jonkun esimiehen, ja se käski näin: "He, tuoss' on, kirjoita puhtaaksi, taikka kyllä minä sinulle näytän! saat

istua kuusi päivää syömättä". Kynistä läksi kova rapina, samallinen kuin koska muutamia risukuormia kulkee metsässä, jossa on puolen kyynärän paksuudelta kuivia lehtiä.

Tshitshikow ja Manilow astuivat ensimmäisen pöydän luo, jossa istui kaksi nuorta virkamiestä, ja kysyivät:

— "Sanokaas, olkaa hyvä, missä täällä on kauppakirjain osasto!"

— "Mitäs teillä on asiata?" kysyivät molemmat virkamiehet, kääntyen kysyjiin.

— "Minulla olisi hakemuskirja annettavana".

— "Mitäs olette ostaneet?"

— "Tahtoisinpa ensin tietää, mihin osastoon kauppakirjat kuuluvat, tähänkö vai muuanne".

— "Sanokaa ensin, mitä olette ostaneet ja mistä hinnasta, niin sitten saatte tietää, ei se muutoin käy laatuun".

Tshitshikow huomasi heti pelkän uteliaisuuden vaivaavan virkamiehiä, niinkuin ainakin nuoria virkamiehiä. Sitä paitse tahtoivat he osoittaa, kuinka painavia ja tärkeitä he ja heidän toimensa ovat.

— "Kuulkaas, hyvät ystävät", sanoi hän, "minä tiedän vallan hyvin, että kaikki kauppakirjat, olkoon hinta mikä hyvänsä, tehdään yhdessä paikassa, ja sen vuoksi pyydän teitä näyttämään minulle, missä tämä paikka on; mutta jos ette tiedä, missä mitkin asiat virastossanne ovat, niin sopii kysyä muilta".

Virkamiehet eivät vastanneet siihen mitään. Toinen heistä vaan tokaisi sormellaan nurkkaan päin, jossa istui muuan ukko, merkiten papereita. Tshitshikow ja Manilow astuivat pöytäin välitse suoraan hänen luokseen. Ukko teki työtä hyvin uutterasti.

— "Sallikaas kysyäni", virkkoi Tshitshikow kumartaen, "täälläkö kauppakirjoja vahvistetaan?"

Ukko nosti silmänsä ja vastasi verkalleen: "Ei täällä vahvisteta kauppakirjoja".

— "Missä sitten?"

— "Kauppakirjain Toimistossa".

— "Missäs on kauppakirjain Toimisto?"

— "Ivan Antonovitsh'in luona".

— "Missäs on Ivan Antonovitsh?"

Ukko tokaisi sormellaan toista nurkkaa kohti. Tshitshikow ja Manilow läksivät Ivan Antonovitsh'in luokse. Ivan Antonovitsh oli jo ennättänyt heittää heihin salavihkaisen silmäyksen, mutta vaipui samassa kokonaan kirjoitustyöhönsä.

— "Sallikaas kysyäni", sanoi Tshitshikow kumartaen, "tässäkö on kauppakirjain Toimisto?"

Ivan Antonovitsh ei ollut kuulevinansakaan, vaan upposi kokonaan papereihinsa eikä vastannut mitään. Sen nyt näki paikalla, että tämä oli järkevä mies, eikä mikään nuori turhan puhuja ja tuulen pieksäjä. Ivan Antonovitsh näkyi olevan jo hyvän matkaa viidennellä kymmenellä; tukka oli musta ja sakea; keskiosa kasvoja antoi kokonaan eteenpäin, yhtyen nenään. Sanalla sanoen, siinä olivat kasvot, joita tavallisesti sanotaan turpanaamaksi.

— "Sallikaas kysyäni, tässäkö on kauppakirjain Toimisto?" kysyi Tshitshikow.

— "Tässä", vastasi Ivan Antonovitsh, käänsi turpanaamansa ja rupesi jälleen kirjoittamaan.

— "Minulla olisi tällainen asia: minä olen ostanut useilta tilan-omistajilta tässä kihlakunnassa talonpoikia, minulle siirrettäviksi; kauppakirja on valmis, vahvistusta vailla vaan".

— "Ovatko myöjät saapuvilla?"

— "Muutamat ovat itse, toiset valtuukirjoilla".

— "Toitteko hakemuskirjan?"

— "Toin senkin. Minä tahtoisin, minun pitäisi kiirehtiä ... niin että, eiköhän olisi mahdollista saada

kaikki valmiiksi jo tänään?"

— "Tänäänkö? ei sitä tänään saa", virkkoi Ivan Antonovitsh. "Täytyy vielä tarkastaa, olisiko mitä estettä".

— "Yleensä mitä asian jouduttamiseen tulee, niin Ivan Grigorjevitsh, presidentti, on minun hyvä ystäväni..."

— "Niin, Ivan Grigorjevitsh! eihän hän ole ainoa; on tässä muitakin", sanoi Ivan Antonovitsh kuivasti.

Tshitshikow ymmärsi yskän ja sanoi:

— "Ei toisetkaan saa syytä mielipahaan, minä olen itse palvellut ja ymmärrän varsin hyvin..."

— "Menkää vaan Ivan Grigorjevitsh'in luokse", virkkoi Ivan Antonovitsh jo vähän lempeämmällä äänellä. "Antakoon hän asianomaiset käskyt; ei meidän puoleltamme tule viivytystä".

Tshitshikow otti taskustaan setelin ja pani sen Ivan Antonovitsh'in eteen. Tämä ei huomannut seteliä ollenkaan ja pani kirjan sen päälle. Tshitshikow yritti osoittaa sitä hänelle, mutta Ivan Antonovitsh ilmoitti hänelle pään liukahduksella, ett'ei ole tarvis osoittaa.

— "Tuo saattaa teidät istuntohuoneeseen", sanoi Ivan Antonovitsh, viitaten päällään. Muuan, samassa huoneessa olevista — hän oli niin utterasti palvellut Oikeuden jumalatarta, että kumpikin nutunhiha oli haljennut kynnäspäiltä, päästäen vuorin kurkistelemaan ulos, ja tästä palveluksesta hän oli saanut kollegian registratorin nimen — läksi oppaaksi ystävillemme, niinkuin ennen muinoin Virgilio Dante'lle, ja saattoi heidät istuntohuoneeseen, jossa oli yksi ainoa iso nojatuoli ja siinä, pöydän päässä, kuvastimen ja kahden paksun kirjan takana istui presidentti yksinään, kuni aurinko. Tällä kohdalla valtasi uuden Virgilion semmoinen pyhä kauhistus, ett'ei hän millään muotoa uskaltanut panna jalkaansa sinne, vaan kääntyä pyörähti takaisin, osoittaen selkensä, kuluneen kuni matto, — ties mistä siihen oli vielä tarttunut kanan höyhen. Saliin tultuansa sankarimme huomasivat, ett'ei presidentti ollutkaan yksinään. Hänen vieressään istui Sobakevitsh aivan kuvastimen suojassa. Vieraitten tulo vaikutti iloisen huudahduksen, presidentillinen nojatuoli siirtyi taammas pauhinalla. Sobakevitsh kohosi hänkin tuoliltaan ja tuli näkyviin pitkine hihoineen. Presidentti sulki Tshitshikow'in syliinsä, ja oikeuden sali lähti kajahtelemaan suuteloista. Siinä sitten kyseltiin toinen toiselta kuinka voidaan ja jaksetaan, ja siinä tuli selville, että kumpaisellakin kivistelee ristiluita, ja tämä pantiin paljon istumisen syyksi. Presidentti näkyi jo saaneen Sobakevitsh'ilta tiedon kaupasta, sillä hän rupesi onnittelemaan, mikä ensi alussa saattoi sankarimme vähän hämille, varsinkin kun hän näki Sobakevitsh'in ja Manilow'in, kummankin myöjän, joitten kanssa kaupat oli tehty kahden kesken, nyt seisovan vastatusten. Hän kiitti kumminkin presidenttiä ja kääntyen samassa Sobakevitsh'in puoleen, kysyi:

— "Kuinkas te jaksatte?"

— "Jumalan kiitos, hyvin vaan", vastasi Sobakevitsh. Ja hyvinpä näkyi laita todella olevankin. Pikemmin saattoi rauta vilustua ja ruveta yskimään, ennenkuin tämä ihmeellisen tanakaksi luotu hovinherra.

— "Niin, teillä on aina ollut hyvä terveys", sanoi presidentti; "ja roteva mies oli teidän isä vainajannekin".

— "Niin, yksinään hän kävi karhua vastaan", sanoi Sobakevitsh.

— "Mutta luulenpa minä kuin luulenkin", virkkoi presidentti, "että tekin kaataisitte karhun allenne, jos vaan menisitte mesikämmettä vastaan".

— "Enkä kaataisikaan", vastasi Sobakevitsh. "Isä vainaja oli väkevämpi minua". Huoattuaan hän jatkoi: "Ei ole nykyinen polvi enää sama. Niinpä esimerkiksi nyt tämä minunkin elämäni ... onkos se laitaa? Aina vaan niinkuin..."

— "No mikäs teidän elämässänne olisi hätänä?" kysyi presidentti.

— "Ei ole laita oikein, ei ole!" sanoi Sobakevitsh päätänsä pyörittäen. "Ajatelkaas vaan, Ivan Grigorjevitsh: viidennellä olen jo kymmenellä, enkä kertaakaan vielä ole ollut sairas; jos edes kulkku olisi tullut kipeäksi, tahi paise noussut tahi muu pakka, vaan ei mitään... Ei se tiedä hyvää! Kyllä sen vielä joskus saa maksaa". Alakuloisuus valtasi Sobakevitsh'in.

— "Johan nyt!" ajattelivat Tshitshikow ja presidentti yhtä haavaa; "onpas vaan kaikenlaisia syytä valituksiin".

— "Minulla on kirje teille", sanoi Tshitshikow, ottaen taskustaan

Pljushkin'in kirjeen.

— "Keltä?" sanoi presidentti ja avattuansa kirjeen huudahti: "Vai Pljushkin'ilta vainen! Elää kihnuttelee se äijä vieläkin! Kummallinen kohtalo siinäkin: ennen vanhaan ei toista niin viisasta, niin rikasta miestä; entäs nyt!..."

— "Konna", sanoi Sobakevitsh, "lurjus, koko väkensä on tappanut nälällä".

— "Kyllä minä", sanoi presidentti, luettuansa kirjeen loppuun; "kyllä minä mielelläni rupean hänen asiamiehekseen. Milloinka tahdotte saada kauppakirjat vahvistetuiksi, nytkö vai jälkeenkö päin?"

— "Nyt", vastasi Tshitshikow; "pyytäisinpä vielä saada ne tänäänkin, jos mahdollista, sillä huomenna tekisi mieleni lähteä kaupungista pois. Minulla ovat valmiina sekä kauppakirjat että hakemus".

— "No se on hyvä se, mutta kas täältä me vaan emme päästä teitä pois näin pian. Kauppakirjat saadaan kuntoon tänään, mutta teidän pitää kumminkin olla täällä meidän kanssamme. Jahkas minä annan käskyn".

Hän avasi oven kansliahuoneeseen, joka oli täpö täynnä virkamiehiä. Ahkerina mehiläisinä he olivat ryhmyneet useampiin hunajakakkuihin, jos vaan juttupapereita sopii verrata hunajakakkuihin. Hän kysyi:

— "Onko Ivan Antonovitsh täällä?"

— "On!" vastasi ääni huoneesta.

— "Kutsukaa häntä tänne!"

Saliin astui ja nöyrästi kumarsi Ivan Antonovitsh, turpanaama, jonka lukija jo tuntee.

— "Ottakaas, Ivan Antonovitsh, kaikki nämä kauppakirjat..."

— "Älkääkä unohtako, Ivan Grigorjevitch", pisti Sobakevitsh väliin, "vieraita miehiä tarvitaan kanssa, edes kaksi kummaltakin puolen. Pankaa sana prokuratorille, hän on joutilas mies ja istuu varmaankin kotona; kaikki tekee hänen edestänsä viskaali Solotuha, suurin hätikkö maailmassa. Lääkintötoimen inspehtori — joutilas mies sekin, kotona on kai hänkin, ellei hän ole mennyt jonnekin kortinlyöntiin; ja onhan tässä lähitteillä yksi ja toinen: Truhatshevski, Begushkin, — tyhjän toimittaja joka mies".

— "Niinpä niinkin, niinpä niinkin!" sanoi presidentti ja pani samassa kansliapalvelijan kaikkia näitä kutsumaan.

— "Pyytäisin minä vieläkin", sanoi Tshitshikow, "kutsumaan tänne kirkkoherra Kyrillon poikaa: hän on asiamiehenä erälle rouvalle, jonka kanssa minä myöskin olen tehnyt kauppoja. Hän palvelee luullakseni teillä".

— "Kutsutaan, kutsutaan sekin!" sanoi presidentti; "kaikki toimitetaan. Mitä taas virkamiehiin tulee, niin älkää antako heille mitään, minä pyytämällä pyydän sitä. Minun ystävänä ei tarvitse maksaa mitään lahjoja".

Tämän sanottuaan, hän antoi jonkun käskyn Ivan Antonovitsh'ille, joka ei näkynyt olevan siitä hyvillään. Kauppakirjoilla oli nähtävästi hyvä vaikutus presidenttiin, varsinkin kun hän huomasi ostosten hinnan olevan yhteensä lähes satatuhatta ruplaa. Kotvan aikaa katsoi hän Tshitshikow'iin erinomaisella tyytyväisyydellä ja sanoi vihdoin:

— "Vai niin vainen! Vai olette te siis, Pavel Ivanovitsh, ostaneet väkeä".

— "Olen", vastasi Tshitshikov.

— "Kas se on oikein, sen minä vaan sanon".

— "Niin kyllä minä huomaan itekin, ett'en minä sen paremmin olisi saattanut tehdäkään. Olkoon miten olleekaan, mutta ihmisen määrä ja tarkoitus on yhä edelleen horjuva ja heiluva, niin kauan kuin hän ei vielä ole asettunut tukevalle pohjalle, vaan seisoo jonkunlaisessa nuoruuden vapaamielisessä haaveilujen maailmassa". Tässä tilaisuudessa piti hän saarnan, ja syystäkin, kaikille nuorille ihmisille liberalisuudesta. Hänen sanoissaan kuului, merkkillistä kyllä, jotakin epävarmaa, niinkuin olisi hän samassa sanonut itsellensä: "Älä, veikkonen, valehtelee noin armottomasti!" Sobakevitsh'iin ja Manilow'iin hän ei edes katsahnutkaan, peläten näkevänsä jotakin lausetta heidän katseissansa. Mutta tämä pelko oli turha: Sobakevitsh'in kasvot eivät värähtäneetkään; Manilow taas — hänet olivat kauniit sanat hurmanneet, hän seisoi vaan ja päätänsä nyökäytteli tyytyväisenä. Manilow oli samassa asennossa kuin laulannon rakastaja, jolloin laulajatar on voittanut itse viulunkin ja

vinkauttanut niin korkean sävelen, ett'ei mointa lähde linnunkaan kulkusta.

— "Miks'ettekäs te sano Ivan Grigorjevitch'ille", virkkoi Sobakevitsh, "mitä te juuri olette ostaneet? Ja miks'ettekäs te, Ivan Grigorjevitch, kysy, mitä hän on ostanut? Kas se vasta on väkeä, se, eikä väkeä, vaan kultaa suorastaan! Tiedättekös, että minä möin hänelle Mihejew'inkin, vaunusepän!"

— "No, mutta möittekö Mihejew'inkin", lausui presidentti. "Kyllä minä tunnen Mihejew'in, vaunusepän; aika mestari hän on, hän korjasi minulle kärryt uuteen malliin. Vaan, älkää pahaksi panko, kuinkas tämä nyt on?... Olettehan te sanoneet, että Mihejew on kuollut..."

— "Mihejewko kuollut?" vastasi Sobakevitsh, vähääkään hämmästyttä. "Hänen veljensä se on kuollut, mutta tämä on yhä vielä ilpoisen elävä ja entistä vaan raittiimpi. Tässä äskönkin teki hän mulle vaunut, ett'ei moisia Moskovassakaan tehdä. Hänen pitäisikin oikeastaan tehdä vaan Keisarille työtä".

— "Niin, niin, Mihejew on mestari; on se", sanoi presidentti; "mitenkä te raskitsitte luopua hänestä?"

— "Ja jospa olisi edes hän yksinään? Entäs Korkki Tahvo, kirvesmies, Milushkin, tiilenlyöjä, Maksim Teljatnikow, suutari, — kaikki menivät, kaikki, joka mies".

Presidentin kysyttyä, minkätähden ne menivät, koska olivat niin kätevää ja tarpeellista väkeä, vastasi Sobakevitsh, viitaten kädellään:

— "No muutoin vaan möin; pölähti päähän hullu ajatus semmoinen: annas kun myön, ja niin möinkin, hullu mies!" Hän pani päänsä kallelleen, ikäänkuin olisi itsekin katunut kauppojansa, ja lisäsi sitten: "Ei näet ole vielä mieltä päässä, vaikk' on jo hivuskin harmaa".

— "Mutta, sallikaas, Pavel Ivanovitsh", kysyi presidentti, "kuinkas te ostatte talonpoikia, ilman maata? siirrettäviksi kaiketi?"

— "Niin, siirrettäviksi".

— "Vai niin, se on ero asiassa; mihinkä siirrätte ne?"

— "Mihinkä? ... Herson'in lääniin".

— "Sielläpä on oivat maat!" virkkoi presidentti ja kävi ylistämään sikäläistä heinäkavun rehevyyttä.

— "Onko maata runsaasti?"

— "Onhan sitä tarpeeksi tälle väelle".

— "Jokiko on vai lampi?"

— "Joki. On siellä sentään lampikin".

Sen sanottuaan sattui Tshitshikow katsahtamaan Sobakevitsh'iin, ja vaikka tämä oli liikkumaton kuin ennenkin, oli Tshitshikow kumminkin lukevinaan hänen kasvoillansa:

— "Jo tuli vale! Lieneekö siellä jokea ja lampea, lieneekö koko maatilaakaan!"

Tuttavusten tällä tavoin puhellessa alkoi vähitellen kokoontua vieraita miehiä: lukijan tuttava, silmää iskevä prokuratori, lääkintätoimen inspehtori, Truhatshevski, Begushkin ynnä muut, niinkuin Sobakevitsh sanoi: tyhjän toimittajat. Useat heistä olivat Tshitshikow'ille vento vieraita; loput haalittiin paikalla viraston virkamiehistä. Saapuville tuotiin sekä kirkkoherra Kyrillon poika että itse kirkkoherrakin. Jokainen vieras mies kirjoitti nimensä kaikkine arvoineen ja ansioineen, ken vasemmalle, ken oikealle kallistuvilla kirjaimilla, ken milt'ei nurinniskoisilla, tekaisten kirjaimia, jommoisia ei Venäjän kirjakielessä vielä oltu nähtykään. Tuttavamme Ivan Antonovitsh teki tehtävänsä peräti nopeasti, kauppakirjat kirjoitettiin, merkittiin, pantiin kirjaan ja joka paikkaan, niinkuin asia vaatii, ja otettiin niistä puolen prosentin vero ja sinettivero, niin ett'ei Tshitshikow'in tarvinnut maksaa kuin varsin vähäinen summa. Antoipa presidentti vielä käskyn, jonka mukaan häneltä otettiin ainoastaan toinen puoli kruununveroa; toinen pantiin, ties millä tavalla, erään toisen hakijan suoritettavaksi.

— "Kas niin", sanoi presidentti, kun kaikki oli saatu kuntoon, "nyt ei ole muuta jäljellä kuin harjakannut".

— "Kernaasti minun puolestani", sanoi Tshitshikow. "Määrätkää, olkaa hyvä, vaan aika. Olisihan synty ja häpeä, ellen näin miellyttävälle seuralle avata paukauttaisi moniaita pulloja kuohuvata".

— "Ei, te ymmärsitte väärin. Kuohuvata panemme me pöytään itse", sanoi presidentti, "sehän on

meidän tehtävämme. Te olette vieraamme: meidän tulee vierastamme kestitä. Tiedättekös mitä, hyvät herrat? Tehdäänpäs näin: lähdetään nyt joka mies suoraa tietä polisimestarin luokse; hän on ihmeellinen mies: ei hänen tarvitse muuta kuin viitata vaan, kulkiessaan kalapuotien tahi viinakauppain ohitse, niin on meillä valmiina aimo aamiainen. Siinäpä sitten sopii viskaista whistiäkin vähän".

Tämmöistä ehdotusta ei saattanut vastustaa kukaan. Vieraat miehet kun vaan kuulivat kalapuoteja mainittavan, tunsivat heti ruokahalua. Kaikki sieppasivat lakkinsa ja hattunsa, ja Oikeuden istunto päättyi. Heidän kulkiessaan kanslian läpi, kumarsi Ivan Antonovitsh, turpanaama, varsin kohteliaasti Tshitshikow'ille ja sanoi hiljaa:

— "Talonpoikia olette ostaneet sadalla tuhannella, ettekä vaivoistani muuta antaneet kuin valkolaitaisen".

— "Niin, mutta mitäs talonpoikia nämä sitten ovat?" vastasi Tshitshikow hiljaa hänkin, "mitätöntä, joutavaa väkeä; eivät maksa puoliakaan".

Ivan Antonovitsh ymmärsi, että ostaja on lujaluontoinen mies eikä enempää anna.

— "Mitä maksoitte kappaleesta Pljushkin'ille?" kuiskasi hänelle toiseen korvaan Sobakevitsh.

— "Mitäs varten Varpusen panitte joukkoon?" kysyi Tshitshikow vuoroonsa.

— "Minkä Varpusen?"

— "Ämmän, Elsa Varpusen, niin konstikkaasti vielä, että olisi luullut Eljas Varpuseksi".

— "Mitä hulluja?" sanoi Sobakevitsh ja astui toisten vierasten luokse.

Vieraat saapuivat viimein joukolla polisimestarin taloon. Polisimestari oli todellakin ihmeellinen mies. Saatuansa vaan kuulla, miten asiat olivat, kutsui hän paikalla eteensä polisipalvelijan, sukkelan miehen, kiiltonahkaiset saappaat jalassa, ja kuiskasi hänelle tuskin muuta kuin kaksi sanaa, lisäten vielä: "ymmärräthän?" Seuraus tästä kumminkin oli se, että sillä välin kuin vieraat lyödä läiskyttelivät kortteja, ilmaantui toiseen huoneeseen beluga kalaa, sampi kalaa, lohi kalaa, tuoretta sammin mätiä, riimisuolaista samminmätiä, silliä, sevrjuga kalaa, juustoja, palvattuja kieliä ja kuivattuja samminselkiä. — Kaikki tämä oli tullut kalapuodeista. Sitten seurasi talon omasta puolesta kyökin tuotteita: piiras, johon oli pantu 9 puudan painoisen sammin rusto ja posket, toinen piiras, sienipiiras, pikkupiiraita, voikakkuja, tapuntaisia.

Polisimestari oli tavallansa koko kaupungin isä ja hyväntekijä. Hän oli kaupunkilaisten keskuksessa kuin omassa perheesssä; mitä taas puoteihin ja myömälöihin tulee, niin niihin hän poikkesi tuon tuostakin kuin omaan aittaansa. Hän istui, kuten sanotaan, omalla sijallansa ja käsitti virkansa vallan täydellisesti. Vaikeatapa olisi ollut sanoakin, hänkö se oli luotu virkaansa varten vai virkako häntä varten. Hän osasi menetellä niin viisaasti, että sai kahta vertaa suuremmat tulot kuin yksikään entisistä polisimestareista, ja oli kumminkin saavuttanut koko kaupungin suosion ja rakkauden. Kauppamiehet ne rakastivat häntä etunenässä, juuri siitä syystä, ett'ei hän ollut ylpeä. Ja todellakin, hän oli tuttu heidän kanssaan, oli kummina heidän lapsilleen, ja vaikka toisinaan kiskoikin heiltä kelpo lailla, niin teki senkin niin erittäin sukkelasti: siinä sitä olallekin taputeltiin, siinä naurahdeltiin ja teetäkin juotettiin, siinä sitä lupailtiin tulla nappuloita pelaamaan, siinä sitä kyseltiin ja tiedusteltiin, hyvinkö käyvät asiat, miten ja kuin, ja saatuaan kuulla lasten jossakin sairastelevan, itse rohtojakin neuvoi. Sanalla sanoen: hän oli kelpo mies! Tuolla hän ajaa troskissansa ja valvoo järjestystä, mutta ohi mennän virkkaakin sanasen ja toisen minulle ja sinulle:

— "Mihejevitsh! kyllä meidän pitäisi vielä kerta pistää Myllymatiksi".

— "Pitäisi niinkin, Aleksei Ivanovitsh", vastaa toinen, nostaen lakkiaan.

— "Ilja Paramonovitsh! Tulehan, veikkonen, katsomaan juoksuria, kyllä se piisaa sinun hevosellesi. Pane omasikin valjaisin, niin mennään koettamaan".

Kauppias, jolla oli juoksureista pää pyörällä, hymyili hyvillensä ja, partaansa silitellen, vastasi: "Sopisihan koettaa, Aleksei Ivanovitsh".

Kaikki kauppapalvelijatkin seisten tällöin tavallisesti lakki kourassa, katselivat tyytyväisinä toisiinsa, niinkuin olisivat tahtoneet sanoa: "niin, kyllä se on kunnan mies, tuo Aleksei Ivanovitsh!"

Sanalla sanoen, hän oli saavuttanut yleisen suosion, ja kauppiaat arvelivat, että Aleksei Ivanovitsh "ottaa kyllä, kun on ottaakseen, mutta eipä sitten pulaan jätäkään".

Nähtyään aamiaisen olevan valmiina, ehdotti polisimestari, että vieraat jatkaisivat whistiänsä aamiaisen jälkeen. Kaikki läksivätkin siihen huoneeseen, josta jo kauan aikaa oli lähtenyt suloista lemua, kutkutellen ihanasti vieraitten sieraimia, ja jonne Sobakevitsh jo useita kertoja oli pilkistellyt, huomattuaan siellä taampana eräällä vadilla sammen. Vieraat ryyppäsivät ryyppyn viinaa, tummaa, ruskeanvihreätä — semmoinen karva on ainoastaan kuultavilla Siperian kivillä, joista Venäjällä tehdään sinettejä — ja piirittivät sitten kahvelit kourassa kaikilta puolin pöydän. Siinä rupesi kukin, kuten sanotaan, osoittamaan luonnottansa ja taipumuksiansa, kuka kävi mätiin kiinni, ken iski loheen, ken juustoon puuttui. Mutta Sobakevitsh, jättäen syrjään kaikki nämä vähäpätöiset seikat, ryhtyi sammen kimppuun, ja sillä välin kuin muut joivat ja juttelivat ja söivät, pisti hän neljänneksessä tunnissa poskeensa koko kalan, niin että kun polisimestari sen muistettuaan virkkoi: "Mitäs arvelisitte, hyvät herrat, tästä tämmöisestä luonnontuotteesta?" ja astui muitten kanssa kahveli kädessä sen luokse, niin huomasikin, ett'ei tästä tämmöisestä luonnontuotteesta ollut jäljellä muuta kuin pyrstö vaan. Sobakevitsh puolestaan ei ollut niitä miehiäkään, hän kävi erään taampana olevan lautasen luokse ja koetti keihästä kahvelillansa jotakin kuivattua pikku kalaa. Kun sammesta olivat loppuneet lappamiset, istuutui Sobakevitsh nojatuoliin eikä sitten enää syönyt eikä juonut mitään, sirristeli hän vaan ja raotteli silmiänsä.

Polisimestari ei säälinyt viinejä: maljoista ei tahtonut tulla loppua ensinkään. Ensimmäinen malja juotiin, niinkuin lukija kaikei itsekin arvaa, uuden Hersonilaisen hovinherran onneksi, sitten tuli hänen talonpoikiensa ja heidän onnellisen siirtymisensä malja, sitten hänen tulevan vaimonsa, kaunottarensa, malja, joka tuotti sankarimme huulille iloisen hymyn. Kaikilta haaroin käytiin nyt hänen kimppuunsa ja ruvettiin pyytämällä pyytämään, että hän viipyisi vielä kaupungissa, edes kaksikin viikkoa.

— "E-hei Pavel Ivanovitsh! Ei tämä käy laatuun. Tuoda tupaan kylmää vain: kynnykselle ja takaisin heti. Ei passaa! Eläkääpäs joku aika täällä meidän kanssamme! Mitähän jos me naittaisimme teidät täällä? Ivan Grigorjevitch, naitetaanpas tämä herra!"

— "Naitetaan, naitetaan!" yhtyi presidentti. "Vaikka te panisitte kynsin, hampain vastaan, niin me naitetaan teidät. Niin, veikkonen, kun kerran olette joutuneet tänne, niin ei auta enää valitella. Ei täällä leikkiä lasketa".

— "No niin, miksipäs minä vastustelisinkaan kynsin ja hampain?" virkkoi Tshitshikow naurahtaen. "Eihän naiminen ole mikään semmoinen asia, että... Kunhan vaan olisi morsian".

— "Hankitaan morsiankin! Hankitaan! Kuinkas sitten? Kaikki hankitaan, mitä vaan tahdotte".

— "No koska niin on..."

— "Jo lupaa jäädä", huudahtivat kaikki. "Eläköön Pavel Ivanovitsh, eläköön!" Ja nyt kaikki kilistämään maljoja hänen kanssaan. Tshitshikow joi jokaisen kanssa.

— "Ei maar, ei maar, kerta toinen", puhuivat kiivaimmat ja kilistelivät toisen kerran; sitten mennä väännettiin kilistämään kolmattakin kertaa, ja kilautettiin kolmaskin kerta. Vähän ajan kuluttua tulivat kaikki erinomaisen iloiselle tuulelle. Presidentti, hepi herttainen mies iloisella päällä ollessaan, syleili Tshitshikow'ia useampia kertoja, puhellen sydämensä yltäkylläisyydestä: "Kultanen sinä olet, kulta kupukka sinä olet!" Eikä aikaakaan niin jo napsautti presidentti sormiansa ja läksi tanssimaan hänen ympärinsä, laulellen: "kullalleni minä kahvia keitän, kellenkäs minä muillen!"

Sampanjata seurasivat unkarilaiset viinit, jotka panivat seuran yhä vilkkaammalle ja iloisemmalle mielelle. Whisti jäi kokonaan unohduksiin, nyt kiistettiin, huudettiin, puhuttiin jos jostakin, politikista ja sodasta lausuttiin vapaamielisiä ajatuksia, joista he toisessa tapauksessa olisivat itse antaneet vitsaa lapsillensa. Tässä ratkaistiin yks kaks koko joukko kaikkein pulmallisimpia kysymyksiä. Tshitshikow ei muistanut olleensa milloinkaan näin iloisena, hän kuvaili mielessänsä olevansa jo Hersonilainen hovinherra, puheli kaikenlaisista parannuksista maataloudessa, kolmivuoroisesta viljelyksestä, kahden sielun onnesta ja autuudesta ja rupesi lausumaan Sobakevitsh'ille Werther'in runoa Charlottalle, ja siihen ei Sobakevitsh osannut muuta kuin mulkoilla silmiänsä, sillä pahoin häntä nukutti sammen jälkeen. Tshitshikow huomasi pian itsekin käyvänsä liian puheliaaksi, jonka vuoksi hän pyysi ajokaluja ja käytti hyväkseen presidentin troskia. Tuomarin kuski näkyi olevan kokenut mies, sillä hän ohjasi hevosta ainoastaan toisella kädellä, pidellen toisella takaapäin herraa. Tällä tapaa tuli Tshitshikow presidentin ajopelissä kotiinsa ravintolaan, jossa hän vielä kauan aikaa puhua pöpersi kaikenlaista; siinä oli vaaleatukkainen, verevä morsian, kuoppainen oikealla poskella, siinä oli Hersonilaiset kylät ja pääomat. Selifan sai oikein talouteen kuuluvia käskyjä: hänen näet piti koota yhteen kaikki uudet vasta siirtyneet talonpojat ja omassa personassaan huutaa jokaisen nimi, olivatko muka kaikki saapuvilla. Selifan kuunteli ääneti varsin kauan, läksi sitten pois huoneesta ja sanoi Pekolle: "Mene riisumaan herraa".

Pekko rupesi vetämään saappaita hänen jaloistaan ja oli vähällä vetää saapasten mukana itse

herrankin sohvalta lattialle. Vihdoin saatiin saappaat pois jalasta ja herra riisuttiin asianmukaisella tavalla. Kääntäytyään jonkun aikaa kupeelta toiselle vuoteellansa, joka narisi armottomasti, nukkui hän viimein kuni Hersonilainen hovinherra konsanaankin. Pekko vei sillä välin ulos housut sekä frakin, joka oli puolukan karvaisesta valkosäkenisestä kankaasta, ja levitettyään sen puiselle naulakolle, rupesi sitä hakkaamaan kepillä ja harjaamaan, pölyttäen koko käytävän. Ollen jo ottamaisillaan vaatteet alas naulakosta, sattui hän kurkistamaan alas ja näki Selifan'in palajavan tallista. He katsahivat toisiinsa ja ymmärsivät vaistomaisesti toisensa: herra se vetää nyt unta, — eikös meidän passaisi pistäytyä johonkin? Pekko vei heti kohta frakin ja housut sisään ja tuli oitis alas, ja nyt he läksivät yhdessä, puhumatta sanaakaan matkan tarkoituksesta, jutellen aivan muista asioista. Kauaksi he eivät menneet, kulkivathan vaan yli kadun vastapäätä olevaan taloon ja astuivat sisään matalasta, mustuneesta lasiovesta melkein kellariin, jossa jo oli istumassa puupöytäin ympärillä väkeä kaikenlaista. Siinä oli semmoisia, jotka ajavat partaansa ja semmoisia, joilla ei ole tapana parran-ajo, siinä oli miehiä lammasnahkaisissa turkeissa ja miehiä ilman turkkeja, oli siinä jokunen herrasviitassakin. Mitä siellä Pekolla ja Selifan'illa oli tekemistä, sitä en tiedä, mutta tunnin kuluttua astuivat he sieltä ulos, käsityksin, sanaakaan sanomatta ja osoittaen toisillensa erinomaista huolenpitoa ja varoitellen toisiansa kaikista kolkista ja nurkista. Käsi kädessä, päästämättä irti toistaan, kapuilla hapuilivat he neljänneksen tunnin verran portaita ylös. Viimeinkin he voittivat portaat ja menivät sisään. Pekko seisoi hetkisen matalan vuoteensa ääressä, miettien ja tuumien, mitenkä olisi sievempi ja somempi asettua ja asettui poikkipuolin, tukien jalkaansa lattiaan. Selifan kävi samaan sänkyyn, sijoitti päänsä Pekon vatsalle, unohtaen, ett'ei hänen ollut makuusijansa täällä, vaan kukaties renkituvassa, ell'eihän tallissa. Molemmat nukkuivat heti kohta, nostaen laaduttoman kuorseen, johon herra toisesta kammarista vastasi hienolla nenän vinkunalla. Heidän jälkeensä hiljeni pian kaikki, ja sikeä uni valtasi koko ravintolan. Yhdestä ainoasta akkunasta näkyi vielä valkea. Siellä asui tuo Rjasanista tullut luutnantti, nähtävästi erinomainen jalkineiden rakastaja, hän kun jo oli teettänyt neljä paria saappaita ja koettelemistaan koetteli jalkaansa viidettä. Monta kertaa läheni hän jo vuodetta, riisuaksensa saappaat pois ja pannaksensa maata, mutta ei voinut; saappaat olivat todellakin erinomaisen hyvin tehdyt, ja kauan hän vielä nosteli jalkaansa, ihailen uljaasti ja kauniisti tehtyä kantaa.

VIII LUKU.

Tshitshikow'in kaupoista tuli pian puheen-aine kaupungissa. Ruvettiin juttelemaan, keskustelemaan ja väittelemään, onko muka edullista ostaa talonpoikia muuanne siirrettäviksi. Muutamissa keskusteluissa tuli ilmi syvää asian tuntemista.

— "Niin, niin", sanoivat yhdet, "kyllähän se on niin, kukas sitä väittäisi vastaan, maanlaatu on eteläisissä lääneissä hyvää ja hedelmällistä, mutta mitenkä te luulette Tshitshikow'in talonpoikain tulevan toimeen ilman jokea? Eihän siellä ole jokea minkäänlaista".

— "Vähät siitä, ett'ei ole jokea, vähät siitä, Stepan Dimitrijevitsh; mutta siirtäminen, se se on kovin epävarma seikka. Se on hyvin tunnettu asia, millainen on talonpoika uusilla tiloilla, mutta annas kun vielä pannaan maata möyrimään, eikä ole hänellä vielä niin mitään, ei tupaa, ei tölleä, niin karkuun hän lähtee, se on viljainen vissi, niin pötkäiseekin, ett'es löydä jälkiäkään".

— "Malttakaas, malttakaas, Aleksei Ivanovitsh, tuota minä en myönnä, että Tshitshikow'in talonpoika karkaisi. Venäläinen oppii ja tottuu vaikka mihin. Lähetä hänet vaikka Kamtshatkaan ja anna hänelle vaan lämpöiset rukkaset, niin kyllä hän, ensin vähän käsiänsä heiluteltuansa, sieppaa kirveen ja ryhtyy uutta tupaa rakentamaan".

— "Mutta äläs nyt, Ivan Grigorjevitsh! Otapas lukuun muuan toinen tuiki tärkeä seikka; ethän kysynytään, millaisia Tshitshikow'in talonpojat ovat. Muistapas se, ett'ei kukaan myö tilaltaan pois hyvää väkeä; saatpa ottaa pääni, ell'ei Tshitshikow'in talonpojat ole varkaita ja vihoviimeisiä juopporatteja, laiskureita ja räyhääjiä".

— "No se on totta, sen minä myönnän, ett'ei hyvää väkeä myö kukaan, ja että Tshitshikow'in talonpojat ovat juomareita, mutta kas tässäpä se morali juuri asuukin, tässäpä se morali juuri piileekin; nyt he ovat lurjuksia, mutta uudessa paikassa saattaa heistä tulla kunnan ihmisiä. Kyllä siihen on ollut esimerkkejä sekä maailmassa yleensä että historiassakin".

— "Ei milloinkaan, ei milloinkaan", puhui kruunun tehtaitten hoitaja; "ei siitä tule mitään, uskokaa pois, sillä Tshitshikow'in talonpojat saavat nyt kaksi vaarallista vihollista. Toinen vihollinen on ukrainalaisten läänien läheisyys, ja niissähän niinkuin tiedämme on viinanmyönti aivan vapaa, —

kahden viikon perästä ei heillä ole vaaterepalettakaan päällään, sen minä sanon. Toinen vihollinen on itse tottumus kuljeksimiseen, jonka makuun talonpoika ehdottomastikin pääsee muuton aikana. Siinä pitäisi Tshitshikow'in itsensä alinomaa pitää heitä silmällä ja kovissa kourissa; ahdistaa ja kovistaa niitä pitäisi vähimmästäkin rikoksesta eikä suinkaan luottaa muihin, vaan itse omin käsin antaa, missä on tarvis, milloin niskaan, milloin hampaita vasten".

— "No mitäpä Tshitshikow'in tarvitsisi itsensä ruveta huitomaan ja hoitamaan ja niskaan antamaan? Saattaahan hän ottaa voutin".

— "Mistä niitä kunnan vouteja saa? Roistoja ne ovat joka mies!"

— "Roistoja siitä syystä, ett'eivät herrat itse pidä mitään huolta taloudestaan".

— "Se on totta se", puuttuivat toiset puheeseen. "Jos hovinherra itse edes vähänkin ymmärtää talouden pitoa ja tuntee ihmisiä, niin on hänellä aina oleva hyvä voutikin".

Mutta tehtaitten hoitaja sanoi, ett'ei hyvää voutia saa vähemmällä kuin 5,000:lla ruplalla.

Mutta presidentti sanoi, että kyllä semmoisen saa kolmellakin tuhannella.

Mutta tehtaitten hoitaja sanoi: "Mistä te semmoisen löydätte? Nenästännekö vai?"

Mutta presidentti sanoi: "Enkä nenästänikään, vaan meidän kihlakunnasta; meillä on Pietari Petrovitsh Samoilow, — juuri semmoista voutia tarvitsisivat Tshitshikow'in talonpojat".

Muutamat osoittivat erinomaisen suurta osan-ottoa Tshitshikow'ille. Niin suuren väenpaljouden siirtäminen oli heidän mielestensä kamalata. Ruvettiin jo pahasti pelkäämään, että semmoinen väki kuin Tshitshikow'illa on, pian nostaa ilmeisen kapinan. Tähän vastasi polisimestari, ett'ei kapinata ole pelkääminen, sillä sen estämiseksi löytyy ispravnikka-kaptenin valta ja voima, ja ett'ei ispravnikka-kaptenin itsensä tarvitse lähteä liikkeellekään, lähettäköön vaan lakkinsa paikalle, niin jo tämä pelkkä lakki ajaa pöllyttää talonpojat aina perille astikka. Siinä sitten ruvettiin useammalta haaroin ehdottelemaan keinoja sen kapinallisen hengen tukahduttamiseksi, joka on vallannut Tshitshikow'in talonpojat. Ehdotukset olivat erillaisia: muutamat olivat oikein sotaväen keinoja, ankaran ankaria, melkein päliäksikin; oli sentään lempeitäkin keinoja. Postimestari huomautti, että Tshitshikow saa nyt pyhän velvollisuuden, että hän saattaa tulla talonpoikainsa joukossa jonkunlaiseksi isäksi, kuten sanat kuuluivat; hän saattaa levittää siellä siunauksilta rikasta sivistystä, ja samassa kiitti postimestari suuresti Lancaster'in vuoro-opetuskouluja.

Tätä tämmöistä puhuttiin ja keskusteltiin kaupungissa. Useat ystävälliset ihmiset itse ilmoittivat neuvojansa Tshitshikow'ille, tarjosivatpa oikein saattoväkeä, jonka avulla hän saisi talonpoikansa turvallisesti perille. Tshitshikow kiitti neuvoista, sanoen käyttävänsä niitä kyllä hyödyksensä, kun tarvis tulee, mutta saattojoukosta kieltäytyi hän kokonaan, sanoen sen olevan tuiki tarpeettoman; hänen talonpoikansa, sanoi hän, ovat erinomaisen hiljaista ja sävyisää väkeä, he muuttavat vapaaehtoisesti ja ilomiehellään, ja kapinan syttyminen heissä on sula mahdottomuus.

Kaikista näistä keskusteluista ja puheista oli kumminkin kaikkein parhaimpia seurauksia, mitä Tshitshikow ikinä olisi saattanut toivoa. Hänestä nimittäin nousi se huhu, että hän on miljonain omistaja. Kaupunkilaiset olivat muutoinkin, kuten olemme nähneet ensimmäisestä luvusta, suuresti suostuneet ja mieltyneet häneen, mutta nyt, tämmöisten huhujen perästä, he suostuivat ja mieltäytyivät häneen vielä enemmän. Ja, totta puhuen, hyväntahtoista väkeä he olivatkin, sovussa keskenänsä, kohtelivat toisiansa kuten ainakin vanhat tuttavat, ja heidän keskusteluissansa oli jotakin erinomaista säveyttä ja suoruutta: "Armas ystäväni, Ilja Ijitsj! Kuules veikkonen, Antipater Saharjevitsh! Ivan Grigorjevitsh, älä valehtele, älä, kultaseni, valehtele!" Postimestarille, joka oli nimeltään Ivan Andrejevitsh, virkettiin aina: "Sprechen sie deutsch [Venäläinen ääntää tämän sanan *deitsj*, joten siinä on sointu sanalle *Andreitsj*, joka taas on lyhennys sanasta Andrejevitsh. Suom. muist.], Ivan Andreitsh?" Sanalla sanoen, kaikki oli niin perheen-omaista.

Useat heistä eivät olleet sivistystä vailla: oikeuden presidentti osasi ulkoa Shukovskin runoelman "Ludmilla", joka silloin vielä oli tuoreimmillaan, ja josta hän osasi mestarillisesti lukea useampia paikkoja, erittäinkin: "Metsä uinuu, laakso nukkuu", ja lausui siinä sanan "vait" niin sattuvasti, että oikein olit näkevinäsi kuinka se laakso nukkuu; valtavammasti vaikuttaakseen, pani hän tässä vielä silmänsäkin kiinni. — Postimestari veti paremmin filosofiaan ja luki varsin ahkerasti, jopa öilläkin, Young'in "Öitä" ja Eckartshausen'in "Avainta Luonnon Salaisuuksiin", kirjoitellen näistä pitkiä muistiinpanoja. Mimmoisia nämä muistiinpanot olivat, sitä ei tiennyt kukaan. Hän oli lisäksi sukkela puheissaan, käytti kauniita sanoja ja rakasti, niinkuin itse sanoi, pöyhöttellä puhettansa. Ja puhettansa hän pöyhötteli useilla pikku sanoilla, niinkuin: "tuota noin; jos nyt niinkuin; ajatelkaapas; minä tarkoitan; että nyt niin sanoakseni; joissakin määrin;" ynnä muilla, joita hän puisteli kuin turkin hihasta.

Puhettansa hän myöskin pöyhötteli hyvin sopivasti silmän iskulla ja toisen silmän sirristämisellä, josta hänen monet ivalliset muistutuksensa saivat varsin pistelevän muodon. — Muutkin olivat enemmän tahi vähemmän sivistyneitä: ken luki Karamsin'ia, kuka Moskovon lehteä, ken taas ei lukenut mitään. Ken oli, niinkuin sanotaan, lallukka, se on semmoinen, jota pitää sysätä kylkeen, ennenkuin liikkeelle lähtee; ken taas oli suorastaan tallukka, joka, niinkuin sanotaan, makasi uunin pankolla ikänsä kaiken, ja jota oli turha sysäilläkään: ei häntä saatu liikkeelle toralla eikä millään. Mitä pyöreyyteen ja pulleuteen tulee, niin ei kenessäkään ollut mitään moittimista, hiutuvia ja riutuvia heidän joukossaan ei ollut ainoatakaan. Kaikki olivat senlaatuista väkeä, joita heidän vaimonsa hellissä keskusteluissa kahden kesken nimittelivät: pyöreä pönttöseni; pallea papuseni; pullea pupuseni, ynnä muuta. Yleensä he olivat hyväntahtoista väkeä, täynnä vieraanvaraisuutta. Ken vaan kerrankin oli käyttänyt hyväkseen heidän vieraanvaraisuuttansa ja oli istunut yhdenkin illan korttipöydässä heidän kanssaan, se tuli varsin läheiseksi tuttavaksi, — saatikka sitten Tshitshikow, jonka ryhti ja käytös oli niin lumoava, ja joka todellakin tunsu miellyttämisen suuren salaisuuden. He olivat niin ihastuneet häneen, ett'ei hän tiennyt enää millä keinoin päästä kaupungista pois. Yhä vaan kuuli hän: "Olkaa nyt vielä yksi viikko, yksi viikkonen vaan meidän kanssamme, Pavel Ivanovitsh!" Sanalla sanoen, he kantelivat häntä käsillään.

Mutta yhä valtavammin hän oli vaikuttanut naisiin (ihme ja kumma!). Selittääkseni tätä jollakin tavoin, pitäisi minun puhua hyvin paljon itse naisista, heidän seurastaan, pitäisi, niinkuin sanotaan, elävästi kuvata heidän sisälliset ominaisuutensa; mutta tämäpä on varsin vaikeata. Toiselta puolen pidättää minua siitä ääretön kunnioitukseni valtion virkamiesten puolisoita kohtaan; toiselta puolen taas ... toiselta puolen, se on, sanalla sanoen, vaikeata. N. kaupungin rouvat olivat ... ei, ei tule mitään: minua oikein niinkuin peloittaa. N. kaupungin rouvissa oli kaikista merkellisintä... Kummallista, ei ota kynäkään noustakseen, niinkuin olisi lyijyä täynnä. Ei auta, heidän luonteistansa saa puhua joku toinen, jolla on useampia ja vilkkaampia värejä paletillaan; meidän osaksemme tulee vaan sanoa pari sanaa ulkomuodosta ja siitä mikä on pinnempaa.

N. kaupungin naiset olivat ulkonaisessa esiintymisessä aivan mallikelvollisia. Hienossa käytöksessä, tuonin kannattamisessa, ylevän tapain noudattamisessa ja varsinkin muodin seuraamisessa hamaan pienimpään mutkaan asti voittivat he itse Pietarin ja Moskovankin naiset. He pukivat itseänsä suurella aistilla, ajelivat kaupungilla kaleskoissa, niinkuin sääsi viimeinen muoti, takana lakeija heilumassa, kullalla kirjattu takki päällä. Käyntikortti, oli se sitten kirjoitettu vaikka ristikkoselle tai ruutu-ässälle, oli pyhä asia. Käyntikortinpa tähden oli kaupungissa kaksi rouvaa, aivan hyvät ystävykset, riitaantuneet perin pohjin, juuri siitä syystä, että toinen oli jollakin tavoin loukannut toista vastakäynnissä. Miehet ja sukulaiset koettivat kyllä sovittaa heitä perästä päin, mutta turhaan; tuli kuin tulikin ilmi, että maailmassa saattaa tehdä mitä hyvänsä, vaan ei sovittaa kahta rouvaa, jotka ovat riitaantuneet vastakäynnistä. Ja niinpä nämä rouvat pysyivät molemmanpuolisessa vastenmielisyydessä, kuten kaupunkilais-maailma sanoi. Ensimmäiselle sijalle pääsemisestä oli myöskin paljo varsin ankaria kohtauksia, joista miehet saivat aivan ritarillisia, ylevämielisiä käsityksiä puolustamisesta. Kaksintaisteluja heidän keskenä tietysti ei ollut, sillä kaikki he olivat siviilivirkamiehiä, mutta sen sijaan koettivat he tehdä toisillensa tepposia, missä vaan sopi, ja tämä on välistä kaksintaisteluja paljoa pahempi. Siveellisyydessä olivat kaupungin rouvat ja neidet ankaria, täynnä jaloa närkästystä kaikkea pahetta ja kaikkea viettelystä kohtaan; armottomasti rankaisivat he kaikenlaista heikkoutta. Jospa heidän välillensä tapahtuikin joskus jotakin, niinkuin sanotaan, "semmoista ja tämmöistä", niin se tapahtui salassa, niin ett'ei näyttänyt mitään tapahtuneenkaan; arvo oli säilytetty ja itse aviomieskin oli niin valmistettu, että jos näkikin jotakin "semmoista ja tämmöistä", tahi kuuli senkaltaista, niin vastasi lyhyesti ja ymmärtäväisesti sananparrella: "kahden kauppa, kolmatta korvalle". Vielä on sanottava, että N. kaupungin naiset, niinkuin monet naiset Pietarissakin, olivat tavattoman huolellisia ja varovaisia sanoissaan ja lauseissaan. Eivät he milloinkaan sanoneet: minä niistin nenääni, minä hikosin, minä sylkäsin, vaan puhuivat näin: minä kevensin itseni nenän suhteen, minä käytin nenäliinan välitystä. Ei ollut luvallista sanoa: tämä lasi tahi tämä lautanen haisee. Eikä ollut luvallista sanoa mitään sinnepäinkään, vaan sen sijaan sanottiin: tämän lasin käytös ei ole hyvä, tai jotakin sellaista. Tehdäksensä venäjänkieltä yhä hienommaksi, olivat he panneet melkein puolet sanoja kokonaan pois, ja sen vuoksi täytyi varsin usein turvautua franskankieleen, ja franskalaisten sanain laita oli; aivan toinen, niitä sallittiin semmoisiakin, jotka olivat paljoa tuntuvammat pois pantuja.

Tätä nyt sopii sanoa N. kaupungin naisista, puhuen nimittäin päällisten puolin. Silmäys syvemmälle toisi tietysti ilmi paljon muuta, mutta varsinpä on vaarallista silmäillä syvemmälle naisten sydämiin. Siksi päs pysymme pinnalla vaan ja jatkamme.

Tähän asti olivat naiset puhuneet Tshitshikow'ista verrattain vähän, yleensä kaikin puolin myöntäen hänen käytöksensä miellyttäväksi; mutta kun syntyi huhu hänen olevan miljonamiehen, niin löytyi hänessä muutakin hyvää. Naiset yleensä eivät olleet itsekkäitä; kaikkeen oli syynä sana "miljonamies", eikä itse miljonamies, vaan ainoastaan sana, sillä jo pelkässä tässä sanassa on jotakin mahtavata vaikutusta ihmisiin, sekä semmoisiin, jotka eivät ole sitä eivätkä tätä, että hyviinkin ihmisiin, — kaikkiin siinä on vaikutusta. Miljonamiehellä on se etu, että hän saa nähdä halpamielisyyttä, joka ei ensinkään

hae omaa voittoa, nähdä puhdasta halpamielisyyttä, joka ei perustu mihinkään oman hyödyn hankintaan. Moni tietää varsin hyvin, ett'ei saa häneltä niin mitään, ja ett'ei ole oikeuttakaan saada häneltä mitään, mutta sittenkin kiirehtii edes hänen edellensä, naurahtaa edes, ottaa edes lakin pois päästä, väen väkisin koettaa päästä niille päivällisille, jonne tietää miljonaherran olevan kutsutun. Ei saata sanoa naistenkin tuntevan tämmöistä hentoa taipumusta halpamielisyyteen; vaan ruvettiinpa kuin ruvettiinpa monessa salonissa puhumaan, ett'ei Tshitshikow tosin kyllä ole kaikkein kaunihin mies, vaan että hän kumminkin on niinkuin miehen tulee olla, ja että jos hän olisi vähäisen lihavampi ja pulleampi, niin se ei olisi hyvä. Tuossa myöskin sanottiin vähän loukkaavastikin laihasta miehestä, että muka semmoisessa on jotakin hammasharjan kaltaista eikä ihmismäistä. Naisten pukuihin tuli koko joukko kaikenlaisia lisäyksiä. Kauppapuoteihin syntyi ahdinko, milt'ei tungos; vaunuja ja kaleskoita ilmaantui puotien edustalle semmoinen joukko kuin olisi yleiset huviretket olleet alulla. Kauppiat ne kummastellen huomasiivat, että muutamat kangaspakat, jotka he olivat tuoneet markkinoilta, ja joita ei kukaan ollut ostanut, koska olivat niin kalliita, nyt äkkiä menivät kaupaksi, menivätäpä kuin kuumille kiville. Kirkossa nähtiin yhdellä rouvalla semmoinen lieve takana, että se täytti melkein puolet kirkon lattiata, ja saapuvilla olevan polisi-upserin täytyi käskeä muun väen siirtymään kauemmas alttariin päin, ett'ei vaan millään muotoa runttautuisi ylhäisen rouvan hameenlieve. Tshitshikowkaan ei saattanut olla huomaamatta senkaltaista erinomaista liikettä hänen tähtensä.

Kerran, kotia tultuansa, näki hän pöydällensä kirjeen. Mistä se oli tullut, ja kuka sen oli tuonut, siitä hän ei saanut selkoa; ravintolan passari sanoi vaan, että se oli tuotu, mutta kielletty sanomasta mistä se on. Kirjeen alku oli hyvin jyrkkä, nimittäin tämä: "Ei, minä en voi olla kirjoittamatta sinulle!" Sitten siinä puhuttiin, kuinka sielujen välillä on salainen yhteys, ja tämä totuus oli kirjeessä vahvistettu useammilla pisteillä, melkein puolen rivin pituudelta. Sitten tuli muutamia ajatuksia, varsin merkillisesti todellisia, niin että pidämme melkein välttämättömänä kopioida ne tähän: "Mitä on meidän elämämme? Murheen laakso. Mitä on maailma? Joukko tunnottomia ihmisiä". Kirjoittaja sanoo sitten kynnensilmän muistavansa hellää äitiänsä, joka ei enää ole viiteen kolmatta vuoteen ollut elossa. Sen jälkeen kutsuu hän Tshitshikow'ia tulemaan hänen kanssaan erämaahan, ja jättämään ainaseksi kaupungin, jossa ihmiset ahtaissa rajoissa eivät saa nauttia ilmaa. Kirjoittaja joutuu kirjeen lopulla aivan epätoivoon ja päättää näillä säkeillä:

Kaks' kyyhkyläist' kyll' sitten siell'
Mun tomun' sull' osoittanee,
Ja haikeall' surull' kertoo viel':
Hän kyyneleihins kuollut lienee.

Viimeisessä säkeessä ei ollut runomittaa noudatettu, vaan vähät siitä. Kirje oli sen-aikuisen hengen mukainen. Ristimä- ja sukunimeä ei ollut, ei edes kuukautta eikä päivääkään. Jälkikirjoituksessa oli sanottu lisäksi, että hänen oman sydämensä pitää arvata, kuka kirjeen on kirjoittanut, ja että huomenna tanssiaisissa kuvernörin luona on oleva läsnä itse kirjeen kirjoittajakin.

Tämä teki hänet hyvin uteliaaksi. Tuntemattomassa kirjailijassa oli niin paljon viehättävää, että hän luki kirjeen toisen ja kolmannen kerran ja sanoi viimein: "Hauska olisi tietää, kuka tämän on kirjoittanut!" Asia rupesi käymään sellaiseksi, että se kyllä pani miehen miettimään. Toista tuntia hän sitä miettikin ja viimein levittäin kätensä ja kumartaen päänsä, virkkoi: "Mutta kirje on sentään sangen somasti, sangen somasti kirjoitettu!" Sen jälkeen kääristyi kirje tietysti kokoon ja pantiin lippaasen jonkun afiskan ja hääpiletin viereen, joita oli kuusi seitsemän vuotta säilytetty samassa tilassa ja samassa asemassa. Vähän ajan perästä tuotiin hänelle todellakin kutsumus kuvernörin luokse baaliin, — varsin tavallinen asia läänin kaupungeissa: missä kuvernööri, siellä baalikin, sillä muutoin ei kuvernööri saa tarpeenmukaista rakkautta ja kunnioitusta aateliston puolelta.

Nyt jäi kerrassaan kaikki muu syrjään ja nyt ryhdyttiin kaikkiin voimin valmistelemaan baaliin, sillä siihen oli tosiaankin paljon kehoitettavia sekä kiihoitettavia syitä. Vaan siksiäpä kulutettiinkin valmistuksiin niin paljon aikaa, ett'ei mointa määrää liene käytetty hamasta maailman alusta. Kokonainen tunti pyhitettiin pelkkään kasvojen katselemiseen peilistä. Siinä koeteltiin saada kasvoille jos jonkinlaista lausetta: milloin ylevää ja vakaista, milloin kohteliasta ilman hymyä; peiliin päin tehtiin useampia kumarruksia ja niitten mukaan lausuttiin muutamia epäselviä sanoja, jotka vivahtivat vähän franskaan, vaikk'ei Tshitshikow osannut ensinkään puhua franskaa. Tekipä hän itselleen siinä kaikenlaisia miellyttäviä temppusia, kohautti kulmakarvojansa, vetäisi huultaan, maksauttipa kieltäänkin, niin, ja tekehän sitä ihminen jos jotakin yksinään ollessaan, tietäessään lisäksi olevansa soma ja ollessaan vakuutettu, ett'ei kukaan pilkistele oven raosta! Viimein hän lyöä taputti leukaansa, sanoen: "Voi sinua, vekkuli Matti!" Kaikkein parhaimmalla tuulella oli hän koko pukeutumisensa ajan. Vetäessään kiinni kannikkeita tahi sitoessaan kaulaliinaa, kumarrella raaputteli hän erinomaisen notkeasti, ja vaikk'ei hänellä ollut tapana tanssia, niin otti hän kuin ottikin pari hyppäystä. Näistä hyppäyksistä oli vähäinen, viaton seuraus: piironki horjahti ja pöydältä putosi harja lattialle.

Hänen tulonsa baaliin teki tavattoman vaikutuksen. Jok'ainoa riensi häntä vastaan; ken kortit

kädessä; ken kesken kiivainta keskusteluaan, sanoessaan: "mutta alempi maa-oikeus vastaa tähän..." Mutta mitä kaikkea maa-oikeus vastaa, sen hän heitti syrjään ja riensi tervehtimään sankariamme.

— "Pavel Ivanovitsh! Ah herrainen aika, Pavel Ivanovitsh! Armas ystäväni! Pavel Ivanovitsh! Terve, Pavel Ivanovitsh! Pavel Ivanovitsh, sydämmellinen kunnioitukseni! Aha, tapasinpa teidät, Pavel Ivanovitsh! Kas tässä se on, meidän Pavel Ivanovitsh! Sallikaa syleillä teitä, Pavel Ivanovitsh! Antakaapas tänne, mun paras ystäväni, Pavel Ivanovitsh, antakaas kun suutelen häntä!"

Tshitshikow tunsi olevansa yht'aikaa useammassa sylissä. Tuskin oli hän kunnolleen selvinnyt presidentin sylistä, niin jo joutui polisimestarin halattavaksi, polisimestari siirsi hänet lääkintätoimen inspektorille, lääkintätoimen inspektori viinavouraajalle, viinavouraaja arkitehtille... Kuvernööri, joka par'aikaa seiso i naisten luona, käsissään konfektipaperi ja sylikoira, heitti, hänet huomattuaan, lattialle paperit ja sylikoiran, niin että vingahti vaan rakki paha. Sanalla sanoen, ilon ja riemun raikkaan toi hän taloon. Ei ollut kasvoja, joilla ei olisi asunut tyytyväisyyttä tai ainakin yleisen tyytyväisyyden kajastusta. Tämmöinen tyytyväisyys loistaa virkamiesten kasvoilla, ylipäällikön ollessa tarkastamassa heidän virastoansa, sittenkuin ensimmäinen pelko on jo mennyt ohitse, ja he ovat huomanneet hänen olevan hyvillään monesta asiasta, jopa suvaitsi hän laskea leikkiäkin, se on, lausua miellyttävällä nyökäyksellä moniaan sanan. Kahta iloisemmin nauravat tähän vastaukseksi lähinnä häntä olevat virkamiehet, sydämmensä pohjasta nauravat ne, jotka, ohi mennessä sanoen, huononlaisesti kuulivat hänen sanansa; ja aivan ulko-ovella seisova polisimies, joka ei ole elämän-ässään vielä suutansa nauruun vetänyt, ja joka vast'ikään oli puinut nyrkkiä väkijoukolle, hänkin, noudattaen kajastuksen muuttumattomia lakeja, osoittaa kasvoillansa jotakin hymyn tapaista, vaikka tämä hymy näyttääkin enemmän siltä, kuin olisi aivastus tulossa väkevän nuuskan vaikutuksesta.

Sankarimme vastasi kaikille yhteisesti ja kullekin erittäin ja tunsi olevansa aivan tavattoman notkea. Hän kumarsi oikealle ja vasemmalle, tapansa mukaan vähän viistoon, vaan varsin vapaasti, niin että lumosi kaikki tyyni. Naiset tulivat samassa ja muodostivat loistavan köynnöksen hänen ympärillensä, tuoden tullessaan kokonaiset pilvet kaikenlaisia hyviä hajuja: kuka tuli ruusulta, kuka tuoksusi keväältä ja violalta, kolmas oli kokonaan savutettu resedalla. Tshitshikow se vaan kohotteli nenäänsä ja haisteli. Heidän puvuissansa oli äärettömän paljon aistia: muslinit, atlasit, vapörit olivat niin vaaleata, muodinmukaista väriä, ett'ei niille voinut keksiä asianmukaisia nimityksiäkään, niin edistynyttä oli hieno-aistisuus. Nauharuusuja ja kukkavihkoja vilkahteli siellä täällä vaatteilla kaikkein suloisimmassa epäjärjestyksessä, vaikka tämä epäjärjestyksen keksiminen oli tuottanut paljon miettimistä ja pään särkyä. Keveä päähine pysyttelihe ainoastaan korvilla ja tuntui sanovan: "Minä lentää leyhäytän pois! Säälä, ett'en jaks viedä kaunotarta mukanani!" Vyötaiset oli vedetty kureliivillä, osoittaen mitä lujimpia ja viehättävimpiä muotoja. (Huomattava on, että N. kaupungin naiset olivat lihavanläntiä, mutta osasivat vetää kureliivinsä niin taitavasti ja käyttää itseänsä niin miellyttävästi, ett'ei lihavuutta saattanut huomata ensinkään.) Kaikki heillä oli ennakolta tuumailtua ja harkittua erinomaisella huolenpidolla: kaula ja hartiat olivat avoinna juuri sen verran kuin oli tarvis, eikä yhtään enempää. Pitkät sormikkaat eivät olleet vedetyt hihoihin saakka, vaan oli väliin jätetty varsin viehättävät osat kyynärvartta, jotka muutamilla olivat kadehdittavan täyteläiset. Muutamilla olivat sormikkaat oikein haljenneet pyrkiessään kauemmaksi. Sanalla sanoen, näytti siltä, kuin olisi joka paikkaan ollut kirjoitettu: "Ei nyt olla maaseuduilla, nyt ollaan pääkaupungissa, Parisissa!" Siellä täällä vaan pisti näkyviin joku päähine, jommoista ei maa päällänsä ole ennen kantanut, jopa jonkinlainen höyhen, milt'eihän riikinkukon, aivan vastoin kaikkia muoteja, oman aistin mukaan. Vaan sehän on niin kuin olla pitääkin; sellainen on jo laatujansa lääninkaupunki: reikä siinä jossakin vaan on.

Tshitshikow, seisoen heidän edessään, ajatteli: "Mutta kukahan noista nyt mahtaa olla kirjeen kirjoittaja?" ja pisti jo nenänsä eteenpäin, mutta samassa läväytti häntä nenään koko rivi kyynärpäitä, hihoja, hihansuita, nauhan päitä, hyvänhajusia semisettejä ja vaatteita. Galoppadi oli täydessä vauhdissa: postimestarin rouva, kapteni-ispravnikka, rouva sinisen höyhenen kanssa, rouva valkoisen höyhenen kanssa, Grusialainen ruhtinas Tshipahilidsew, Pietarista tullut virkamies, Moskovasta tullut virkamies, Franskalainen Coucou, Perhunovski, Berebendovski — kaikki siinä mennä liehtoi, huimasti liehtoi.

— "Sepä menoa, totta maar!" virkkoi Tshitshikow, peräytyen taemmaksi. Heti kuin naiset jälleen olivat käyneet istumaan, hän rupesi taaskin katselemaan, eiköhän kasvoista ja silmistä osaisi arvata kirjeen kirjoittajata, mutta eipä hän vaan voinut kasvoista eikä silmistäkään arvata kirjeen kirjoittajata. Kaikkiällä näki hän jotakin semmoista vilkahtelevaa, jotakin niin saavuttamattoman hienoa, — niin, niin hienoa!...

— "Ei!" sanoi Tshitshikow itsekseen, "naiset ne ovat semmoisia esineitä..." tässä heitti hän oikein kättään, "semmoisia, ett'ei sitä niin osaa sanoa. Menepäs ja koetapas kertoa tai kuvata kaikki se, mikä heidän kasvoillansa asuu, — kaikki nuo käännäykset ja väännäykset ... ei tule yhtään mitään! Yksin heidän silmänsäkin jo ovat semmoinen valtakunta, että ken sinne kerran joutuu, niin sinne meni! Et sitä sieltä vedä koukulla etkä millään. Yritäpäs nyt, esimerkiksi, kuvaamaan pelkkää loistoa heissä:

kimaltelevaa ja samettista ja sokerista, taivas ties mimmoista siinä vaan ei olekaan! Siinä kovuutta ja siinä pehmeyttä ja siinä aivan hiukenevaa tahi, kuin toiset sanovat, hekumallista ja hekumatonta, vaikka vielä viehättävämpää kuin hekumallista, — niin tuossapa ottaakin sydämmestäsi ja lähtee sitten pitkin koko sielua, niinkuin viulunkäyrällä vetelisi. Ei totta toisen kerran, ei tahdo löytyä sopivata sanaakaan: galanteria-puoli ihmiskuntaa he ovat sittenkin, eivätkä mitään muuta!"

Suokaa anteeksi! Sankarimme suusta pääsi kadulta saatu sananen. Minkäs sille tekee? Semmoinenhan on Venäjänmaassa kirjailijan kohtalo! Vaan todellakin, jos sana pääsi kadulta kirjaan, niin ei siihen ole kirjailijan syytä, syypäät ovat lukijat: niiltäkin etupäässä et kuule kunnollista venäjän sanaa; franskalaisia, saksalaisia ja englantilaisia sanoja sitä vastoin tulla tulvii heiltä niin lämmältä, että pian saat kylläsi, tuleepa vielä niinkin, että kaikenmoiset murteet ja lausumistavat ovat säilytetyt. Franskalaisia sanoja he lausuvat nenäänsä ja kielen sorauksella; englantilaisia sanoja taas aivan linnun tavalla, kasvonsakin laittavat linnun-omaisiksi, vieläpä nauravatkin sille, joka ei osaa muodostaa tuommoisia linnun-omaisia kasvoja. Mutta kas venäläisiä sanoja vaan ei tulvikaan; heidän isänmaallisuutensa ulottuu kukaties sentään niin kauas, että rakentavat itselleen kesä-asunnon venäläiseen malliin. Tämmöisiä ovat ylhäiset lukijat ja heidän perässään kaikki, jotka mielellään tahtovat olla ylhäisten kirjoissa! Ja kumminkin mikä vaativaisuus! He tahtovat välttämättömästi, että kaikki olisi kirjoitettu tarkalla, puhtaalla ja ylevällä kielellä, sanalla sanoen, tahtovat, että venäjänkieli ipo itsestään äkkiä putoaisi taivaasta, valmiiksi veistettynä niinkuin pitää, ja asettuisi suoraa päätä heidän kielelleen, joten heidän ei olisi muuta tehtäväkään kuin avata suu selko selälleen ja pistää kieli ulos.

Monimutkainen kyllä on naispuoli ihmiskuntaa, mutta onpa kunnioitettavia lukijoita, jotka ovat vielä useampimutkaisia.

Tshitshikow kävi sillä välin aivan ymmälle, kun ei voinut päättää, kuka naisista oli kirjeen kirjoittaja. Hän yritti teroittaa katsettansa tarkemmaksi, mutta näki naistenkin puolelta osoitettavan jotakin tuommoista, joka synnytti toivoa sekä suloista tuskaa kuolevaisen sydämmeen. "Ei, ei sitä voi arvata!" virkkoi hän. Tämä ei kumminkaan synkistänyt hänen iloista mielialaansa. Vapaasti ja sukkelasti vaihtoi hän muutamain naisten kanssa miellyttäviä sanoja, astua sipsutteli milloin yhden milloin toisen luokse, niinkuin tavallisesti vanhat keikarit, jotka käyttävät korkeita kantoja, käydä kiertelevät naisten ympärillä. Sipsuteltuansa ja käännähdeltyänsä hyvin notkeasti oikealle ja vasemmalle, hän samassa raapautti jalkaansa, siihen tapaan kuin olisi tekaissut pienen sapon tahi pistänyt pilkun. Naiset olivat hyvin tyytyväisiä; he eivät ainoastaan löytäneet hänessä paljoa miellytystä ja viehätystä, vaan huomasivatpa vielä hänen kasvoissansa jotakin ylevätä, jopa jotakin sotaista, urheatakin, mikä, niinkuin tiedetään, on naisille mieluista. Rupesipa hänen tähtensä riitaakin syttymään: muutamaiset naiset, nähtyänsä hänen pysähtyvän tavallisesti oven kohdalle, koettivat kilvan saada tuolia lähellä ovea, ja kun tuo onnistui yhdelle, niin olipa vähällä nousta ikäviä juttuja, ja monet, joitten oli tehnyt mieli samaa, arvelivat nyt, että tuo oli jo liian inhottavan julkeata.

Tshitshikow oli joutunut niin innokkaasen puheesen naisten kanssa elikkä, oikeammin sanoen, naiset olivat kokonaan anastaneet hänen huomionsa ja panneet puheillansa hänen päänsä pyörryksiin. Tulvana tuli heiltä mutkallisimpia ja näppärimpiä vertauksia, joita hänen piti selitellä, ja siitä oikein hiki nousi miehelle otsaan. Hän oli niin kokonaan kiintynyt tähän keskusteluun, ett'ei muistanut edes täyttää kohteliaisuuden vaatimuksia ja mennä ennen kaikkea emännän luokse. Hän muisti sen vasta silloin kuin jo kuuli kuvernörin rouvan äänen takanansa. Emäntä, joka oli seisonut siinä jo moniaan minutin, virkkoi puoleksi lempeällä ja viekkaalla äänellä, sievästi nyökkäytellen päätään: "Vai niin, Pavel Ivanovitsh, vai tälläkö lailla te...!" Oikeastaan minä en osaa sanoa, mitkä rouvan sanat nimen-omaan olivat, vaan jotakin erinomaisen mielistävää hän sanoi, siihen tapaan, kuin naisilla ja herroilla on tapana puhua nykyaikaisten kirjailijain kertomuksissa, joissa kirjailijat kernaasti kuvailevat saloneja ja kerskailevat sillä, että he muka tietävät ylhäisen maailman tavat ja tempot. Se oli jotakin semmoista kuin: "onko teidän sydämmenne jo niin kokonaan valloitettu, ett'ei siinä enää ole sijaa, ei edes pienintä sopukkaakaan niille, jotka te niin armottomasti olette unohtaneet?" Sankarimme kääntyi kuvernörin rouvan puoleen ja oli jo vastata hänelle, — eikä olisikaan hänen vastauksensa ollut yhtään huonompi niitä, joita nykyisissä kertomuksissa antavat Svonsk'it ja Linski't ja Lidin'it ja Gremin'it ja muut sukkelat sotaherrat. Mutta katsahdettuansa ylös hän pysähtyi äkkiä kuni huumauneena.

Hänen edessään ei ollut kuvernörin rouva yksinään. Hänen kanssaan käsityksin seisojaksi nuori, kuusitoista-vuotias tyttö, raikas, vaaleanverinen immyt, kasvon piirteet hienot ja säännölliset, leuka terävä, soikeat kasvot viehättäväiset, joita taidenieikka olisi käyttänyt malliksi Madonnan kuvalle, ja jommoisia ani harvoin näkee Venäjällä, jossa kaikki pyrkii ilmaantumaan laveana ja leveänä, kaikki tyyni: vuoret sekä metsät ja arot ja kasvot ja huulet ja jalat. Hänen edessään seisojaksi sama neiton, jonka hän oli nähnyt tiellä, tullessaan Nosedrew'in luota, jolloin heidän vaununsa, — joko kuskien tahi hevosten tuhmuuden tähden — niin kummallisesti olivat törmänneet yhteen, sekoittaen rahkeet ja valjaat, jolloin Simo setä sekä Timo setä olivat ottaneet selvittääksensä pulan. Tshitshikow joutui niin hämille, ett'ei osannut sanoa yhtä kunnon sanaa ja virkkoi hiis tiesi mitä. Semmoista ei suinkaan olisi

sanonut Gremin eikä Svonski eikä Lidin.

— "Ettekö vielä tunne tyttärentäni?" sanoi kuvernörin rouva. "Vasta päässyt koulusta".

Tshitshikow vastasi, että hänellä on jo ollut onni tutustua; sitten hän koetti vielä lisätä jotakin, mutta tämä jotakin ei ottanut syntyäkseen. Kuvernörin rouva, virkettyään pari kolme sanaa, meni tyttäreineen toiseen päähän salia muitten vierasten luo, mutta yhä vaan seisoi Tshitshikow liikahtamatta paikallansa, niinkuin se ihminen, joka iloisena on lähtenyt kadulle, — ja hänen on mieli kävellä, ja hänen silmänsä tahtovat katsella kaikkea, mutta äkkiäpä hän seisahtuu, muistaen unohtaneensa jotakin, eikä silloin tuhemman näköistä ihmistä toista ole: huolettomuus pakenee kasvoilta heti kohta; hän koettaa mieleensä johdattaa, mikä se on unohtunut: nenäliinako? vaan nenäliina on taskussa; rahatko? vaan rahat ovat taskussa nekin kaikki näkyy olevan mukana, mutta yhä vaan joku salainen ääni kuiskaa hänelle, että jotakin on unohtunut; ja hajamielin ja tummasti hän nyt katselee hänen edessään liikkuvaa väkijoukkoa, kiittäviä vaunuja ja ohi marssivan rykmentin kypäriä ja pyssyjä, puodin kilpeä; hän katselee, niin, mutta ei näe mitään kunnollista. Niinpä Tshitshikowkin äkkiä vieraantui kaikesta siitä, mitä hänen ympärillään tapahtui. Naisten hyvänhajuisilta huulilta rupesi nyt linkoamaan hänelle joukottain viittauksia ja kysymyksiä, täynnä armautta ja hienoutta:

— "Sallittaisiinko meidän, maan multaisien asukasten, olla niin ylen rohkeita, että kysyisimme, mitä te mietiskelette? — Olisiko mahdollista saada tietää sen nimi, joka on vaivuttanut teidät tähän miettimisen suloiseen laaksoon?"

Mutta Tshitshikow ei huolinut mitään, ja kauniit sanat ne menivät kuin tina tuhkaan. Olipa hän niinkin epäkohtelias, että meni heidän luotansa toiselle puolelle, nähdäksensä minne kuvernörin rouva meni tyttärensä kanssa. Vaan naiset eivät hellittäneet niin pian. Jokainen oli sydämessänsä päättänyt käyttää kaikki mahdolliset, meidän sydämmillemme niin turmiolliset, aseet ja panna liikkeelle parhaimpansa. Huomattava on, että muutamilla naisilla — minä sanon muutamilla, minä en sano kaikilla — on pikkuruinen heikkous: jos he näkevät itsessään jotakin erinomaisen kaunista, joko otsan tahi suun tahi kädet, niin jo luulevatkin, että heidän kauniin osansa heti ensiksi pistääkin jokaisen silmään, ja että kaikki virkkaavat: "katsokaas, katsokaas, kuinka kaunis kreikkalainen nenä hänellä on!" tahi: "mikä säännöllinen, viehättävä otsa!" Kellä taas on kauniit olkapäät, se on ennalta vakuutettu, että kaikki nuoret miehet ihastuvat paikalla ja hänen kulkiessaan heidän ohitsensa, toistamiseen toistavat: "Voi ihania olkapäitä!"

Hänen kasvoihinsa, hivuksiinsa, nenäänsä ja otsaansa he eivät katsahdakaan, taikka jos katsahtavatkin, niin noin vaan kuten sivuasiata. Sillä tapaa ajattelevat muutamit naiset. Jokainen nainen oli sydämessänsä päättänyt olla tanssissa niin hurmaava kuin mahdollista ja tuoda esiin loistavimmalla tavalla sen, mitä hänessä oli loistavinta. Postimestarin rouva laski valssiessaan päänsä niin hiukeilevin tuntein kallelleen, että todellakin kuului jotakin pilventakaista. Eräs varsin miellyttävä rouva — joka ei ensinkään ollut tullut tanssin tähden, siitä syystä, kuten hän itse sanoi, että hänellä oli tapahtunut pikkuinen incommodité pienen herneen muodossa oikeaan jalkaan, jonka tähden hänen piti panna jalkaan plyssikengät — ei malttanut kumminkaan pysyä alallansa, vaan teki kuin tekikin muutaman kierroksen plyssikengissä juuri sentähden, ett'ei postimestarin rouva tosiaankaan saisi päähänsä liian korkeita ajatuksia itsestensä.

Mutta tästä kaikesta ei ollut toivottua vaikutusta. Tshitshikow ei edes katsonutkaan naisten muodostamiin piireihin ympärillensä, vaan kohoeli alinomaan varpailleen, kurkistaakseen muitten yli, minne muka oli joutunut viehättävä immyt. Kyykistelihe hän alaskin päin, pilkistelläkseen hartia in ja selkään välitse, ja sai hänet vihdoin viimeinkin nähdä. Immyt istui äitinsä vieressä, jonka päässä koreili joku itämainen uhkea, sulalla varustettu tshalma. Hän näytti aikovan valloittaa heidät väkiryynnäköllä. Kevään-omainen mielenlaatuko se lienee häneen vaikuttanut, vai lienee kuka häntä tyrkännyt, mutta eteenpäin hän vaan läksi tunkeumaan, mistään muusta huolimatta. Viinavouraaja sai häneltä semmoisen tuuppauksen, että horjahti ja töin tuskin jaksoi pysyä pystyssä, heilueltuaan ensin yhdellä jalalla, ja hyvä oli ett'ei kaatunut, muutoin olisi mukanansa kaatanut maahan koko jonon miehiä. Postimestari peräytyi myöskin, katsahtaen häneen kummastuksella, ja samassa myös hyvin hienolla ivalla, mutta hänpä ei heihin katsonut, hän näki vaan kaukana vaaleaverisen neidon, joka oli vetämässä käteensä pitkää sormikasta ja epäilemättä mitä palavimmasti halusi päästä kieppumaan parketille. Mutta sielläpä toisella puolen jo pyöri neljä paria masurkassa; saappaan korot särkivät lattiata, ja muuan armeijan staabi-kapteeni teki työtä sielu in ja ruumi in, jaloin sekä käsin, viskellen semmoisia vonkeroita, ett'ei mokomia kukaan ole unissaankaan viskellyt. Tshitshikow pujahti masurkan ohitse, melkein tanssijain kantapäit se, suoraa päätä siihen paikkaan, missä kuvernörin rouva istui tyttärensä kanssa. Hän astui kumminkin heidän luokseen peräti ujosti, eikä sipsuttanut niin rohkeasti ja teikarimaisesti, olipa vähän hämilläänkin, osoittaen kaikissa liikkeissään jonkunlaista neuvottomuutta.

Varmaa ei saata sanoa, oliko sankarissamme todellakin herännyt rakkauden tunnetta; onpa aivan epäiltävääkin, tokkohan semmoiset herrat — se on: ei liian lihavat, vaan ei laihatkaan — kykenevät

rakkauteen ensinkään; mutta sittenkin oli tässä jotakin kummallista, jotakin senlaatuista, mitä hän ei osannut itsekään selittää: hänestä tuntui, kuten hän itse sittemmin tunnusti, että koko baali touhuineen, pauhuineen oli siirtynyt tuokioksi jonnekin kauas, viulut vinkuivat ja torvet toitaattelivat tuolla kaukana vuorten takana, ja kaikki kietoutui usmaan, niinkuin huolimattomasti maalattu pohja kuvassa, ja tältä sumuiselta, leväperäisesti tekaistulta pohjalta esiintyi selvänä ja tarkkatekoisena ainoastaan viehättävän tyttösen hienot piirteet: hänen soikeat kasvonsa, hänen hienon hieno vartalonsa, niinkuin konsanaankin koulutyöllä ensimmäisinä kuukausina koulusta päästyä; hänen valkoiset, melkein yksinkertaiset vaatteensa syleilivät joka paikassa keveästi ja kauniisti hänen nuoria, solakoita, puhdaspiirteisiä jäseniänsä. Hän oli kuni norsun luusta huolellisesti sorvattu lelunen; hän se yksinäänsä erosi valkoisena ja läpikuultavana ja kirkkaana sameasta, sekaisesta joukosta.

Semmoinen näky olevan laita maailmassa; Tshitshikow'inkin muuttuvat nähtävästi tuokion ajaksi runoilijoiksi, — vaan "runoilija", se on liiaksi sanottu. Hän tunsikin ainakin itsessään jotakin nuoren miehen tapaista, melkeinpä hän luuli olevansa husari. Nähtyänsä heidän vieressään tyhjän tuolin, anasti hän sen kiireimmiten. Keskustelu ei ottanut ensi alussa sujuakseen, vaan sittemmin se kyllä läksi käymään, jopa rupesi se saamaan vauhtiakin, mutta tässä täytyy valitettavasti sanoa, että vakavain ja korkeissa viroissa olevain ihmisten on vaikeanlaista tulla toimeen keskusteluissa naisten kanssa; siihen ovat omiansa herrat luutnantit eikä suinkaan kaptenia korkeammat. Miten tämä heiltä niin sujuvasti käy, ties taivas: eivät he niin kovin syvällisistä asioista haastele, mutta neitonenpa kumminkin on aivan nääntynyt naurusta. Valtioneuvos sitä vastoin juttelee, taivas ties mistä: joko ottaa hän puhuakseen siitä, että Venäjä on varsin avara valtakunta, taikka sanoo hän sievistelyn, joka tosin ei ole näppäryyttään vailla, vaan kovin kumminkin haisahtaa kirjalle; sanottuaan taas jotakin naurettavaa, hän nauraa itse paljoa enemmän kuin neitonen. Tämä olkoon sanottu sitä varten, että lukija huomaisi, mistä syystä nuorta vaaleanveristä impeä alkoi haukottaa sankarimme kertomusten aikana. Tuota ei sankarimme kumminkaan havainnut, vaan kertoili paljon huvittavia asioita, joista hänen jo oli ollut tilaisuutta kertoella samallaisissa kohdissa useammissa paikoin, nimittäin: Simbirskin läänissä Sofron Ivanovitsh Bepetshni'in luona, jossa silloin oli hänen tyttärensä Adelaida Sofronovna kolmen kälynsä Maria Gavrilovnan, Aleksandra Gavrilovnan ja Adelheid Gavrilovnan kanssa; Feodor Feodorovitsh'in luona Rjasan'in läänissä; Frol Vasiljevitsh Pobedonosni'n luona Pensan läänissä ja hänen veljensä Pietari Vasiljevitsh'in luona, jossa olivat hänen natoonsa Katarina Mihailovna sekä Rosa Feodorovna ja Emilia Feodorovna, serkusten lapsia hänen kanssaan; Vjatkan läänissä Pietari Varsonofjevitsh'in luona, jossa oli hänen miniäänsä sisar Palageja Jegorovna veljensä tyttären Sofia Rastislavnan ja kahden sisarpuolensa Sofia Aleksandrovnan ja Maklatura Aleksandrovnan kanssa.

Tämmöinen Tshitshikow'in käytös närkästytti kaikki naiset. Yksi heistä astui tahallansa heidän ohitsensa, huomauttaaksensa hänelle sitä, koskettipa vielä jotenkin huolimattomasti vaaleanveristä neitosta liepeellensä ja asetti käyntinsä niin, että hänen hartioillensa kiedotun vyön pää pyyhkäsi Tshitshikow'in kasvoja. Samaan aikaan kuului takaa toisen naisen huulilta yhdessä violan tuoksun kanssa jotenkin pistelevä ja myrkyllinen viittaus. Eikö hän liene sitä kuullut vai eikö hän ollut kuulevinaan, kaikissa tapauksissa hän teki pahasti, sillä naisten mielipiteestä ei saa olla välittämättä; sen hän saikin katua, mutta sittemmin vasta ja siis liian myöhään.

Monessa katsannossa oikeutettu paheksiminen kuvautui useitten kasvoilla. Niin suuri kuin hänen arvonsa olikaan seurassa, niin miljona-miehenä kuin häntä pidettiin, niin ylevätä jopa sotaista ja urheata kuin asuikaan hänen kasvoissansa, — niin löytyi kumminkin seikkoja, joita naiset eivät anna anteeksi kellenkään, olkoon se kuka hyvänsä, ja silloin — silloin on mies myöty! On tapauksia, jolloin nainen, olkoon kuinka voimaton ja heikko luonteeltaan tahansa mieheen verraten, yltyy äkkiä lujemmaksi ei ainoastaan miestä, vaan kaikkea, mitä maan päällä on. Tshitshikow'in osoittama huolimattomuus, melkeinpä tahaton huolimattomuus rakensi jälleen naisten välille sovun ja rauhan, joka jo oli ollut perikadon partaalla tuon tuolin valloittamisen johdosta. Hän oli sattunut sanomaan pari kuivaa ja tavallista sanaa, — ne huomattiin nyt pahan-ilkisiksi pistopuheiksi. Päälle päätteeksi oli muuan nuori mies sepittänyt pitojen aikana ivarunon tanssivain seurasta, jota paitsi kuvernörin baalit eivät milloinkaan ole. Tämän runon sepittäjäksi luultiin nyt Tshitshikow'ia. Närkästys kasvoi kasvamisestaan, ja eri ryhmissä alkoivat naiset puhella hänestä varsin epäsuosiollisesti. Vaaleaverinen tyttö parka oli kokonaan kukistettu ja hänen tuomionsakin jo allekirjoitettu.

Sillä välin lähenei sankariamme peräti harmillinen, odottamaton tapaus. Paraillaan kuin vaaleaverinen immyt haukotteli, ja kuin Tshitshikow kertoi hänelle kaikenlaisia tapauksia eri ajoilta, kajoten oikein Diogenestakin, kreikkalaista filosofia, — ilmaantui perimmäisestä huoneesta Nosdrew. Virvoituskuoneestako hän lie tullut, vai pienestä viheriästä kamarista, jossa peli oli ankarampi tavallista whistiä, omin ehdoinko hän lie tullut, vai lienevät muut hänet potkineet ulos, — se vaan on varma, että iloisena hän tuli ja hilpeänä, pitäen käsivarresta kiinni prokuratoria, jota hän kaiketikin oli retuutellut jo kauan aikaa, koska prokuratoria parka käänteli ja väänteli joka haaralle sakeita kulmakarvojansa, ikäänkuin mieltien ja tuumailen, millä keinoin voisi päästä tästä ystävällisestä kinaloisesta kulusta. Tuo oli tosiaanakin tuskallinen tila. Nosdrew, otettuaan rohkeutta kahdesta kupillisesta teetä, tietysti

rommin kanssa, valehteli armottomasti. Tshitshikow, huomattuaan hänet jo kaukaa, päätti tehdä uhrauksen, se on jättää kadehdittavan asemansa ja lähteä pois niin pian kuin mahdollista: tämä yhteentulo ei ennustanut hänelle mitään hyvää. Vaan niinkuin kiusaksi pyörähti siihen samassa kuvernöri, joka lausui olevansa äärettömän iloinen, löydettyään Pavel Ivanovitsh'in, ja pysäytti hänet, pyytäen häntä ratkaisijaksi eräässä kiistassa kuvernörin ja kahden naisen välillä siitä, onko muka naisten rakkaus kestävä vai eikö. Nosedrew oli sillä välin jo nähnyt hänet ja astua täytti suoraan häntä vastaan.

— "Ahaa, kas hovinherraa Hersonista, kas Hersonin patronaa!" huusi hän, nauraa hohottaen, niin että tärisivät vaan hänen verevät poskensa, verevät kuin keväinen ruusu. "Noo-o, oletko paljonkin ostanut kuolleita! Kuulkaas, kuvernöri", paasusi hän samassa, kääntyen kuvernöriin; "tiedättekös, hän käy kauppaa kuolleilla sieluilla! Niin totta kuin minä olen rehellinen mies! Kuulepas Tshitshikow! Sinä olet, minä sanon sen sinulle kaikessa ystävydessä, näes me olemme tässä kaikki sinun ystäviäsi, näes herra kuvernöri on myöskin tässä, — minä vetäisin sinut hirteen, niin totta kuin minä olen rehellinen mies, vetäisin!"

Tshitshikow ei tiennyt minne joutua.

— "Tiedättekös, herra kuvernöri", jatkoi Nosedrew, "kun tuo sanoi minulle: myöpäs mulle kuolleet sielut! niin ihan minä siihen paikkaan halkesin naurusta. Tänne tultuani kuulen kerrottavan, että hän on ostanut kolmella miljonalla ruplalla talonpoikia muuanne vietäviksi! Kuolleitahan hän minulta osteli! Kuules, Tshitshikow! Ryökäle sinä olet, niin totta kuin minä olen rehellinen mies! näes tässä on herra kuvernörikin ... eikös ole totta, prokuratori?"

Mutta prokuratori ja Tshitshikow ja itse kuvernörikin olivat niin hämillänsä, ett'eivät tienneet mitä vastata. Siitä vähääkään välittämättä, jaaritteli Nosedrew edelleen:

— "Niin, kuules sinä, veli kulta, sinä, sinä ... min'en luovu sinusta, ennenkuin tiedän minkätähden sinä ostelit kuolleita sieluja. Kuules, Tshitshikow, eikös tämä nyt ole synty ja häpeä: sinä kyllä tiedät, ett'ei sinulla ole ketään parempaa ystävätä kuin minä. Näes, herra kuvernörikin on tässä ... eikös se ole totta, prokuratori? Ette te usko, herra kuvernöri, kuinka me olemme kiintyneet toisiimme, toisin sanoen, jos te sanoisitte minulle näin, toisin sanoen, minä seison tässä näin ja te sanoisitte: 'Nosedrew, virkapas oikeen omantuntosi nimessä, kuka on sinulle rakkaampi, oma isäsikö vai Tshitshikow?' niin minä sanoisin: Tshitshikow, sanoisin, niin totta kuin minä olen rehellinen mies. Maltas, minä muiskaamaan sinulle suuta, oma ystävä! Herra kuvernöri, sallittenhän minun suudella häntä! Niin, niin, Tshitshikow, ei tässä auta vastusteleminen, yksi ainoa muntti muntukainen minun pitää painaa sinun lumivalkoisille poskillesi!"

Nosedrew sai kumminkin muntukaisineen semmoisen tyrkkäyksen, että oli vähällä kaatua lattialle. Kaikki erosivat hänestä eivätkä kuunnelleet häntä enää. Hän oli kumminkin puhua paasunnut kuolleista sieluista niin täyttä kulkua ja nauranut sen perään niin kovasti, että oli vetänyt puoleensa huomiota syrjäisimmistäkin osista salia. Tämä uutinen tuntui niin oudolta, että kaikki jäivät jonkinlaiseen puisevaan, ällistävään tilaan. Tshitshikow huomasi useiden naisten vaihtaneen silmäyksiä keskenänsä pahan-ilkisellä, pisteliäällä naurahduksella, ja monen ihmisen kasvoilla luki hän kummallista kaksimielisyyttä, mikä yhä suurensi hänen hämmästyksensä. Nosedrew oli ilmeinen valehtelija, sen tiesi jokainen, eikä ensinkään ollut harvinaista, että hän puhui aivan puita heiniä; mutta ihmislapsi on tässä maailmassa ... niin, ei sitä oikein voi ymmärtää, mitenkä sen ihmislapsen oikein onkaan laita tässä maailmassa: olkoon uutinen kuinka keho tahansa, kunhan se vaan on uutinen, niin jopa kertoo hän sen toiselle ihmislapselle, ellei muuta, niin sanoakseen vaan: "Katsokaas nyt, tuommoisen valheen ne nyt ovat päästäneet". Toinen ihmislapsi kuuntelee tuota kernaasti, vaikka sitten itsekin liittää loppuun: "Se nyt on semmoista valhetta, ett'ei viitsisi kuullakaan!" ja lähtee samassa hakemaan kolmatta ihmislapsia, saadaksensa kertoa asian hänellekin ja sitten yhdessä hänen kanssaan huudahtaa ylevällä narkästyksellä: "kunnotonta valhetta!" Ja näin se välttämättömästi kiertää koko kaupungin, ja kaikki ihmislapset, niin monta kuin heitä lieneekään, puhelevat siitä kyllickensä, tunnustaen sitten, ett'ei semmoista viitsi kuulla eikä mokomasta puhua.

Tämä, näköjensä joutavanpäiväinen tapaus saattoi sankarimme aivan huonolle tuulelle. Typerää on kyllä hullun puhe, mutta välistä ne panevat viisaankin pulaan. Hänen tuli niin hankala, niin outo olla, aivan kuin joskus, kauniiksi kiillotettu saapas jalassa, satut astumaan likaiseen, haisevaan ropakkoon, sanalla sanoen, tuntui pahalta, oikein pahalta! Hän koetti olla tuota ajattelematta, koetti huvittaa itseänsä, istui whistipöytään, mutta hullusti kävi kaikki: kahdesti löi hän vierasta maata ja unohdettuansa, ett'ei kolmatta lehteä kateta, lyödä pamautti — omaansa sittenkin. Presidentti ei saattanut ensinkään käsittää, kuinka Pavel Ivanovitsh, joka niin hyvästi, sanalla sanoen niin hienosti ymmärsi pelin, kumminkin oli erehtynyt tuolla tapaa ja pannut pulaan hänenkin patakuninkaansa, johon hän sanoi luottaneensa kuin kiviseen linnaan. Postimestari, niinkuin presidentti ja polisimestarikin, laskivat, kuten tavallista on, pilaa sankaristamme, sanoen, että hän muka lienee varmaankin rakastunut

ja että he muka tietävät, mikä tauti Pavel Ivanovitsh'in sydämessä asuu, ja senkin tietävät, kuka sinne sopukkaan on kipuja pannut; mutta tästä ei ollut hänelle lohdutusta, vaikka kuinka hän olisi koettanut naurahdella ja vastata pilapuheilla hänkin. Ei hän päässyt oikein entiselleen illallispyödyssääkään, vaikka seura oli varsin miellyttävä ja vaikka Nosedrew oli jo aikaa sitten talutettu ulos, sillä naisetkin olivat viimein huomanneet hänen käytöksensä käyvän jo liian loukkaavaksi. Keskellä kotiljonaa oli hän istunut lattialle ja ruvennut tavoittelemaan tanssivia nutun liepeistä, ja tämä oli, naisten sanain mukaan, semmoista, ett'ei sitä niin osaa sanoa.

Illallisella oltiin hyvin vilkkaita; kaikilla kasvoilla, joita vilkkui ja välkkyi kolmihaaraisten kynttiläjalkain, kukkaisten, konfektien ja pullojen takaa, asui mitä hilpein tyytyväisyys. Upsarit, naiset, frakkiherrat — kaikki tulivat miellyttäväksi, aina äitälään asti. Herrat hypähtelivät sijoiltaan ja riensivät ottamaan palvelijain käsistä ruokia, tarjotaksensa niitä erinomaisella sukkeluudella naisille. Muuan översti tarjosi naiselle lautasella kastiketta miekkansa kärjellä. Kunnioitettavaan ikään tulleet herrat, joitten joukossa Tshitshikow istui, väittelivät kovalla äänellä, nielaisten tärkeän asian päälle kalaa tahi lihaa, armottomasti höystettynä sinapilla; väittelivätpä semmoisista asioista, joihin hän tavallisesti aina oli ottanut osaa, mutta nyt hän oli niinkuin pitkästä matkasta väsynyt ja uupunut mies, jonka mieleen ei johdu mitäkään ja joka ei jaksakaan käsittää mitään. Hän ei ollut illallista loppuunkaan, vaan läksi kotiansa varemmin kuin hänellä ennen oli ollut tapana.

Hän saapui kamariinsa, jonka lukija jo tuntee, jossa oli toinenkin ovi ja sen edessä piironki ja jossa torakat kurkistelivat nurkista. Siellä hänen mielensä ja ajatuksensa olivat yhtä rauhattomat kuin se nojatuolikin, johon hän kävi istumaan. Tuntui niin ilkeältä, niin samealta; sydämessä tuntui painava tyhjyys semmoinen.

— "Menkööt hiiteen kaikki, jotka ovat keksineet tanssit ja kemut!" ärähti hän. "Mitä tonttuja niissä oikeastaan on hyvää? Maaseuduilla on katovuosi, kalliit ajat, niin nämä näethän kemuja pitävät! Onpas tuo sitten jotakin: laittautuvat akkain riepuihin ja ryysyihin! Se se sitten ihmettä muka, että yksi ja toinen kiertää ympärilleen tuhannen ruplaa! Ja kaikki kumminkin on saatu talonpoikain veroista tahi, mikä vielä pahempaa, meidän miehisten miesten omain-tuntojen uhalla. Tietäähän sen jokainen, mitä varten virkamies lahjasen ottaa silloin tällöin ja tekee petoksen: sitä varten, että rouvalle saisi saalin tahi kaikenlaisia robrown'eja ja hitto ties mitä ne kaikki ovatkaan nimeltään! Ja minkä tähden? Sentähden vaan, että joku Lällä Sidorovna saisi sanoa, että postimestarin rouvalla on kauniimpi leninki. Ei muuta kuin pistä tuhat ruplaa likoon. 'Baalit, haalit, voi iloa sentään!' niin sitä huudetaan, mutta minä sanon, että baali on pelkkää roskaa, eikä se ole Venäläisen mukaista eikä se ole Venäläisen luonteen mukaista, se on — piru ties mitä lieneekään! Täysikasvuinen, aika ihminen tuossa, sekin näethän mustissaan ja niin sipoisen sileänä, kuin olisi vuoltu ja nuoltu, astuu sipauttaa lattialle, ja alapas siinä sitten hienoa tehdä jaloilla, — ett'es häpeä! Toinenpa vielä, seisoen parinsa vieressä, puhelee toisen kanssa hyvinkin tärkeistä asioista, mutta jalat — noin vaan hetkauttelevatkin viipposia vaapposia oikealle ja vasemmalle... Ihan ollaan kuin apinoita, kuin marakatteja. Jos Franskalainen on neljänkymmenen iässä samallinen lapsi kuin oli viidentoista iässä, niin mekös muka olisimme Mattia huonommat! Totta toisen kerran ... aina haalin perästä tuntuu siltä kuin minkä pahan olisi tehnyt; — ei tee mieli edes muistellakaan mokomaa. Pää on työnsä tyhjä, aivan kuin puheltuasi keikarin kanssa: hänelläkös puhetta piisaa, kaikista asioista hän sanasen virkkaa, kaikkeen hän kajoo päällisten puolin, kaikki hän tuo esiin, mitä on kirjoista saanut siepatuksi, ja kirjavata se on ja koreata, mutta mieleen ei tuosta jää hölyn pölyäkään. Sittemminpä huomaat, että keskustelu tavallisen rihkamakauppiaan kanssa, joka tietää asiansa ja tietää sen perin pohjin, on paljoa parempi kaikkea tuommoista romua ja remputusta. Ja mitä tuosta baalista voi saada hyvää? No annahan, että kirjailija esimerkiksi ottaisi kuvataksen koko tuon menon ja melun! Yhtä joutavaa siitä tulee kirjaan kuin se itsessäänkin on. Mitä se on oikeastaan? Siveellistäkö, epäsiiveellistäkö? Perhana ties koko kalua! Lukija sylkäisee ja paiskaa kirjan kiinni!"

Näin laittavasti puheli Tshitshikow haaleista ylipäänsä; mutta luulenpa hänen närkästykseensä olleen toisenkin syyn. — Hän ei oikeastaan ollut harmissansa itse baalista, vaan siitä, että hän oli sattunut iskemään siellä kirveensä kiveen, että hän oli esiintynyt siellä koko seuran silmissä taivas ties minkälaisena, että hän oli tullut siellä omituiseen, kahdapäiseen valoon. Totta kyllä, että kun asiata järkevästi harkitsi, niin olihan tämä kaikki jonkin joutavata, eihän typerällä puheella ole mitään painoa, varsinkaan nyt, kun itse pää-asia on jo saatu täydellisesti toimitetuksi. Mutta ihminen on kummallinen: häneen kävi kipeästi juuri niitten epäsuosio, joita hän ei kunnioittanut ja joista hän oli puhunut niin jyrkästi, moittien heidän turhamaisuuttansa ja koreilemistansa. Tämä harmitti häntä sitäkin enemmän kuin hän, tarkasti asiata tutkittuansa, huomasi itsekin olleensa osaksi syypää. Itsehensä hän ei kumminkaan suuttunut, ja siinä hän tietysti oli oikeassa. Meillä on kaikilla se pikkuinen heikkous, että kernaasti vähän säästämme itseämme ja sen sijaan koetamme purkaa vihamme jonkun lähimmäisemme päälle, joko palvelijan tahi virkamiehen, joka on meidän alamaisemme ja joka parahiksi sattui tulemaan saapuville, tahikka saapi siitä kärsiä vaimomme tai, jos ei muu, niin tuoli, joka keikahtaa piru ties minne astikka, hamaan oveen saakka, niin että selkämys lohkeaa ja jalka taittuu: — ähä, muka, huomaatkos, että nyt ollaan äkäisiä! Niinpä Tshitshikowkin pian löysi lähimmäisen, jonka selkään hän sälytti kaiken

närkästyksensä. Tämä lähimmäinen oli Nosdrew, ja kyllä hänet Tshitshikow siinä leipoi edestä ja takaa ja joka puolelta niin täydellisesti kuin koskaan on leiponut lurjusmaista kestikievarin-isäntää tahi kyytimiestä matkustavainen, kokenut kapteni tai välistä kenralikin, joka ennen klassilliseen arvoon kohonneen sanan lisäksi vielä mättää muuta aivan outoakin, ihan omaa keksimäänsä. Siinä tarkastettiin koko Nosdrew'in sukuhistoria ja monet hänen sukunsa jäsenet nousevassa linjassa saivat kuulla kunniansa. —

Sillä välin kuin hän istui kovassa nojatuolissaan, rauhatonna, unta saamatta, kestiten sydämensä pohjasta Nosdrew'ia ja koko hänen heimoansa; sillä välin kuin hänen edessään himmeästi paloi talikynttilä, johon jo aikaa sitten oli muodostunut pitkä musta karsi, uhaten joka silmänräpäys sammua; sillä välin kuin akkunasta katseli hänen huoneesensa synkkä yö, valmiina hämärtämään päivän koiton lähestyessä; sillä välin kuin kaukana kukot virsiänsä vaihtelivat ja koko kaupunki oli kokonaan unehen vaipunut, eikä ulkona liikkunut ketään muita, kuin kukaties joku poloinen olento friisi-kaapu yllä, ties missä arvoluokassa ja missä virassa, hyvin osaten tien sinne, johon huimaeloinen Venäjän mies on liiankin tasaiseksi tien tallannut — kaiken tämän aikana tapahtui toisessa päässä kaupunkia jotakin, joka oli vielä tukalammaksi tekevä sankarimme tukalan tilan.

Syrjäisiä katuja ja poikkikatuja pitkin kulkea ritisivät par'aikaa peräti kummalliset ajopelit, niin kummalliset, ett'ei niille tiedä nimeäkään. Ei ne olleet rattaat eikä kaleskat eikä vaunut, vaan paremmin olivat paksun, pullean ja pyörille nostetun lantun näköiset. Tämän lantun posket, se on ovet, jotka joskus maailmassa olivat olleet keltaiset, olivat kaikkea muuta kuin tivit, sillä lukot ja rivat olivat kovin kurjat ja miten kuten nuorilla sidotut. Lanttu oli täynnä kattunaisia tyynyjä, pyöreitä ja pitkulaisia ja tavallisia, täyteen se oli sullottu leipiä, sämpylöitä, piiraita, rinkeleitä ja kalakukkoja. Lantun takalistolla seisoi olento passarillista alkuperää, yllään kirjava kurtikka kotikutoista kangasta, parta pitkä, vähän harmaasen vivahtava. Rautaisten sinkiläin ja ruostuneiden ruuvien ritinä ja vikinä herätti toisessa päässä kaupunkia yövartijan, joka heti sieppasi pertuskansa ja huusi unen toureissa täyttä kulkua: "Ken on?" mutta nähtyään, ett'ei ketään ollut, ja kuultuaan vaan kaukaa ääriä, sai hän kaulukseltaan kiinni jonkun elukan ja mentyään lyhdyn luokse mestasi sen kyntensä niskalla. Sen jälkeen laski hän pertuskan kädestään ja nukkui uudelleen, ritarikuntansa sääntöjen mukaan. — Hevoset lankeilivat yhtä mittaa polvilleen, kengättä kun olivat, eikä näkynyt kaupungin rauhallinen kivikatukaan olevan heille tuttua. Käännyttyään muutamasta kolkasta, poikkesivat vankkurit viimein pimeälle poikkikadulle vähäisen kirkon ohitse ja pysähtyivät provastinlesken talon edustalle. Rattailta astui alas tyttö, huivi päässä ja röijy päällä, ja lyödä kumautti nyrkillänsä porttiin niin lujasti, ett'ei miehinkään mies paremmin kumauttaisi (passari, kirjava nuttu, vedettiin sittemmin alas vaunujen takaa, sillä mies makasi kuin tallukka). Koirat kohta haukkumaan ja portti, avattuaan kitaansa, nielaisi viimein, vaikka vaikeanlaisesti, tämän kömpelöisen matkakoneen. Tämä ajoi ahtaalle pihalle, joka oli täynnään halkoja ja kanakoppeleita, ja maahan astui rouva, nimittäin tilan-omistaja, kolleginsihteerin leski Korobotshka.

Asia oli se, että eukko parka oli, piakkoin sankarimme lähdön jälkeen, tullut niin rauhattomaksi, peläten joutuneensa jonkunlaisen petoksen alaiseksi, ett'ei maannut enää kolmeakaan yötä perä perää, vaan päätti lähteä kaupunkiin, huolimatta, että hevoset olivat kengättä. Siellä hän tahtoi saada varman tiedon, missä hinnassa kuolleet sielut oikeastaan ovat, ja eiköhän vaan hän, Herra varjeltoon, ollut tehnyt hulluja kauppoja ja myönyt sielujansa ihan polkuhintaan. Mitä tästä rouvan tulosta seurasi, sen osoittaa lukijalle muuan keskustelu kahden naisen välillä. Tämä keskustelu ... mutta jääköön se seuraavaan lukuun.

IX LUKU.

Seuraavana aamuna, ennenkuin vielä N. kaupungissa tavallinen vieraisa-käynnin aika olikaan, astua sipsautti muuan pulskaan ruudukkaiseen vaippaan puettu rouva ulos oransinvärisestä, sinisillä pylväillä koristetusta puutalosta, perässään lakeija avarassa manttelissa, jossa oli useampia kauluksia, ja päässä pyöreä kultareunuksinen kiiltohattu. Rouva hyppäsi tavattoman kiireisesti alaslasketuita astuimia myöten kaleskoihin, jotka seisovivat oven edessä. Lakeija paiskasi samassa oven kiinni, heitti astuimet kokoon ja tarttuen kiinni hihnoin kaleskan takana kiljasi kuskille: "Anna mennä!" Rouvalla oli vast'ikään kuultu uutinen tiedossansa, ja hän tunsu vastustamattoman halun ilmoittaa sen toisillensin. Vähä väliin katsahti hän ulos akkunasta, mutta huomasi suureksi harmiksensa, että yhä oli vielä puolet matkaa jäljellä. Jok'ainoa talo tuntui hänestä tavallista pitemmältä; valkoista kivistä vaivaishuoneen taloa kapeine akkunoineen kesti laaduttoman kauan, niin ett'ei rouva lopulta malttanut olla virkkamatta: "Pahuksen linna, kun ei tule loppuakaan!" Kuski sai kahdesti käskyn: "Aja paremmin, Antti! kovinhan sinä olet hidas tänään!" Matka päättyi viimein. Talon, jonka edustalle vaunut pysähtyivät,

oli sekin yhdenkertainen tummanharmaa, valkoiset korkokoristukset akkunain päällä, korkea puinen pisteaita aivan ikkunain edessä ja sen sekä talon välillä kapea puisto, jonka pikkuiset puut olivat aivan valkoiset alinomaisesta kaupungin pölystä. Akkunoissa näkyi kukka-astioita, papukaija, nokallansa heiluen häkissä olevassa renkaassa, sekä kaksi rakkikoiraa lekottelemassa päivänpaisteessa.

Tässä talossa asui vasta tulleen rouvan hyvä ystävä. Tekijä on kokonaan ymmällä siitä, kuinka hän nimittäisi nämä kumpaisetkin rouvat sillä tapaa, ett'ei häneen taaskin suututtaisi niinkuin ennen vanhaan tehtiin. Käyttää keksittyä nimeä on vaarallista. Keksittäköön mimmainen nimi hyvänsä, niin löytyy kuin löytyykin jossakin nurkassa meidän valtakuntaa — suuruudellensa siunattua — joku sen niminen henki, ja hän suuttuu, eikä suutukaan hetkiseksi, vaan veriviholliseksi vihastuu, ja hän rupeaa puhumaan, että kirjantekijä on varta vasten salaa käynyt siellä nuuskimassa kaikki tyyni, mikä hän muka on itse ja millainen hänellä on nuttu päällä ja minkä Agrafena Ivanovnan luokse hän pistäytyy ja mikä hänen lempiruokansa on. Jos taas nimittäisi heidät virka-arvon jälkeen, niin älä Herra saata! Se on sitäkin vaarallisempaa. Nykyjään ovat meillä kaikki virat ja arvot niin ärsyneitä, että kaikki, mikä kirjaan on painettu, näyttää heistä persoonalliselta loukkaukselta: se näkyy jo olevan ilmassa. Ei huoli muuta kuin sanoa, että eräässä kaupungissa on tuhma mies, niin se on jo persoonallista loukkausta: ei aikaakaan, niin tulla tuhauttaa joku arvokkaan näköinen herrasmies ja päättää: "olenhan minäkin mies, siis minäkin olen tuhma mies"; sanalla sanoen, hän käsittää asian paikalla. Senpä vuoksi me, kaiken tämän karttamiseksi, rupeamme nimittämään sitä rouvaa, jonka luokse toinen nyt oli tullut, niinkuin häntä melkein yksimielisesti nimitettiin N:n kaupungissa: kaikin puolin miellyttäväksi rouvaksi. Tämän nimityksen hän oli ansainnut laillisella tavalla, sillä todellakaan hän ei ollut säästänyt mitään, tullaksensa aivan sanomattoman miellyttäväksi. Totta kyllä, että miellyttäväisyyden läpi sähkötti silloin tällöin naisen luonteen oikkuja, ja kylläpä sähköttelikin silloin; totta kyllä, että välistä jokaisessa miellyttävässä sanassa riipaisi ja raapaisi pistävä neula, ja kylläpä olikin pistävä; äläkä Herra saata sitä kuohuntaa ja kiehuntaa, mikä sydämessä oli sitä naista kohtaan, joka edes jollakin tavoin, tai missä hyvänsä, oli saanut ensi sijan! Mutta kaikki tämä oli verhottu kaikkein hienoimpaan käytökseen, mitä vaan maaseuduilla saattaa ajatella. Jok'ainoan liikkeensä teki hän hyvällä aistilla, hän rakasti runojakin, osasipa tuon tuostakin laskea päänsä miettivään asentoon, ja niinpä olivat kaikki sitä mieltä, että hän oli kaikin puolin miellyttävä rouva. Toinen rouva, nimittäin kyläilemään tullut rouva, ei ollut niin monipuolinen luonteeltaan, ja sentähden sanommekin häntä ainoastaan miellyttäväksi rouvaksi.

Vieraan tulo herätti lekottelevat koiraset: pörröisen Adéle'n, joka alinomaan takertui omiin villoihinsa, ja hoikkakoipisen Potpourri'n. Kumpaisetkin kiersivät häntänsä kippuraan, ja niin mentiin haukku suussa eteiseen, jossa vieras päästeli päältänsä vaippaansa, ja nyt näkyi hänen päällään uudenkuosinen ja uudenväriäinen leninki ja pitkät rivat kaulassa. Jasminin haju löyhähti yli koko huoneen. Tuskin oli kaikin puolin miellyttävä rouva kuullut ainoastaan miellyttävän rouvan tulon, niin jo riensi eteiseen. Rouvat ottivat toisiansa kädestä kiinni, muiskasivat suuta ja huudahtivat, niinkuin huudahtavat koulutyöt, kohdattuaan toisensa vähää aikaa koulusta pääsön jälkeen, ennenkuin mammaset ovat ennättäneet selittää heille, että toisen isä on köyhempi ja virka-arvollensakin alhaisempi kuin toisen. Suuta annettiin hyvin maiskahtavasti, sillä koiran pahaset rupesivat jälleen haukkumaan, ja saivat siitä hyvästä huiskauksen nenäliinalla. Rouvat läksivät sitten vierashuoneeseen, tietysti siniseen, jossa oli sohva, soikea pöytä, jopa muratilla kiedotut akkunain suojuuksetkin. Heidän peräänsä tulivat uristen pörröinen Adéle ja hoikkakoipinen Potpourri.

— "Tähän näin, kultaseni, tähän näin", puheli emäntä, asettaen vierasta istumaan sohvan nurkkaan. "Kas niin, kas niin! Antakaas, kun panen tyynyn teille selän taakse".

Näin sanottuansa pisti hän vieraansa taakse tyynyn, johon oli villalangalla kirjattu ritari samaan tapaan kuin kanava-kankaalle konsanaankin: nenä oli kuin portaat ja huulet nelisnurkkaiset.

— "On niin hauskaa, että te... Kyllä minä kuulin jonkun ajaneen kuistin eteen. Kukahan se mahtaa olla näin varhain, ajattelin minä. Parasha arveli, että se oli varakuvernörin rouva. Kas niin, sanoin minä, nyt se hupakko taas tulee tänne vastuksiksi. Olin jo käskeä sanomaan, ett'ei minua ole kotona".

Vieras yritti jo käydä suoraan asiaan ja ilmoittaa uutisensa, mutta kaikin puolin miellyttävän rouvan huudahdus saattoi keskustelun äkkiä toisaalle.

— "Kas kuinka somaa kangasta!" huudahti kaikin puolin miellyttävä rouva, katsoen ainoastaan miellyttävän rouvan leninkiä.

— "Niin, kyllä se on hyvin somaa. Praskovja Feodorovnan mielestä olisi kumminkin parempi, jos ruutuset olisivat tiheämmät ja täplät ruskeita eikä sinerväitä. Sisarelleni lähetin tässä tuonoin kangasta, niin sekös vasta oli niin suloisen kaunista, ett'ei sitä sanoin osaa selittää. Aatelkaas: juovaset niin hienot, niin hienot, kuin vaan ihmisen mieli voi kuvailla, pohja sinervää ja juovasiens välissä aina vuorotellen silmät ja kannät, silmät ja kannät, silmät ja kannät... Sanalla sanoen erinomaista! Todellakin saisi sanoa, ett'ei semmoista ole vielä nähty".

— "Kultaseni, kirjavaahan se on".

— "Eihän, eihän kuitenkaan".

— "Kirjavaa se on, on se".

Kaikin puolin miellyttävä rouva veti — se on huomattava — vähän materialistiin, hänellä kun oli taipumus kieltämään ja epäilemään. Paljo oli maailmassa asioita, joita hän hylki ja vastusti.

Ainoastaan miellyttävä vastasi tähän, ett'ei se suinkaan ole kirjavata ja huudahti sitten:

— "Niin, ja minä saan onnitella teitä: poimureunuksia ei enää käytetä".

— "Miks'ei käytetä?"

— "Nyt käytetään hesuja".

— "No, mutta hesut, — sehän ei ole kaunista".

— "Hesuja, hesuja: harteisessa on hesuja, hihoissa hesuja, olkapäissä hesuja, alhaalla hesuja, kaikkialla hesuja".

— "No mutta, Sofia Ivanovna, ei se ole kaunista, jos kaikkialla on hesuja".

— "Herttaista se on, Anna Grigorjevna, sanomattoman herttaista; ne ommellaan kahdella saumalla, levein pistein ja päällepäin. Mutta malttakaas, nyt te saatte kuulla kummempiakin, nyt te vasta saatte sanoa, että... Kuulkaa ja ihmetelkää: aatelkaas, liivit tehdään nykyjään vielä pitemmät, edestä suipot ja ensimmäinen luu on aivan suunnasta pois; hame kurtataan ylt'ympäri, aivan kuin pönkkähameet ennen muinoin, takapuolella lisätään vielä pumpuliakin, että tulisi oikein täydellinen belle-femme".

— "Vaan tämänhän jo on suoraan sanoen..." virkkoi kaikin puolin miellyttävä rouva, tehden päällänsäkin tuommoisen loukattua arvontuntoa osoittavan liikkeen.

— "No niin, sanokaas muuta!" vastasi ainoastaan miellyttävä rouva.

— "Olkoon nyt miten hyvänsä, mutta minä en aio semmoista muotia seurata".

— "Sitä minäkin... Tosiaankin, kun ajattelee, kuinka mielettömiin saakka muoti saattaa mennä ... ei sitä oikein voi käsittää! Piloillani pyysin sisareltani kaavat: Melanja meillä otti ommellakseen".

— "Vai on teillä kaavat?" huudahti kaikin puolin miellyttävä rouva, ja hänen sydämensä jykähti aivan ilmeisesti.

— "On niinkin, sisar toi tullessaan".

— "Kuulkaas, kultaseni, antakaa ne minulle, antakaa Herran tähden!"

— "Voi kuitenkin, minä lupasin ne jo Praskovja Feodorovnalle! Ehkä sitten hänen jälkeensä".

— "Kukas nyt viitsisi ottaa uutta leninkiä Praskovja Feodorovnan jälkeen? Minun mielestäni se on hyvin omituista teidän puoleltanne, että te muistatte vieraita enemmän kuin omaisianne".

— "Mutta onhan hänkin minulle täti".

— "Ties sitä, mimmainen täti hän teille onkaan, miehene puolelta. Ei, en minä tahdo kuullakaan. Minä huomaan, että te tahdotte minua loukata, te olette nähtävästi jo saaneet kyllänne minusta, ette kai enää tahdo minua tuntea ettekä tietää".

Sofia Ivanovna parka ei tiennyt mitä tehdä. Hän huomasi nyt itsekin, millaiseen pulmaiseen välitilaan hän oli pannut itsensä. Semmoista se kerskaileminen teki! Hänen teki mielensä neulasilla pistellä puhki tuhma kielensä.

— "Kuinka meidän sankarimme jaksaa?" kysyi taas kaikin puolin miellyttävä rouva.

— "No voi herrainen aika! Tässähän minä vaan näin istunkin! Sepä kaunista! Tiedättekös, Anna Grigorjevna, mitä minä oikeastaan tulini teille kertomaan?"

Tässä vieras oikein pidätti hengitystensä, sanat olivat valmiina pyrähtämään lentoon kuin haukat, toinen toistansa ajellen, ja pitihän näet vaan olla semmoinen armoton ihminen, kuin hänen ystävänsä, että raskitsi keskeyttää häntä.

— "Kehukaa te vaan ja ylistelkää häntä niin paljon kuin jaksatte", puhui kaikin puolin miellyttävä

rouva ja puhui tavallista kerkeämmin, "mutta minä sanon suoraan ja sanon sen hänelle suoraan silmiin, että hän on kelvoton mies, kelvoton, kelvoton, kelvoton!"

— "No kuulkaahan toki, mitä minä teille ilmoitan..."

— "Pantiin liikkeelle huhu semmoinen, että hän muka on kaunis, mutta hän ei ole yhtään kaunis, ei yhtään, ja nenäkin on hänellä ... niin ruma ett' oikein".

— "Sallikaahan, sallikaahan minun vaan kertoa teille ... Anna Grigorjevna kulta, sallikaahan minun kertoa! Tämä on semmoinen historia, ymmärrättekös historia, ce qu'on appelle histoire", puhui vieras melkein epätoivoissaan ja aivan rukoilevalla äänellä.

Ei liene liikaa muistuttaa, että rouvain puheesen oli sekoitettu sangen paljo muukalaisia sanoja, jopa kokonaisia franskalaisia lauseitakin. Mutta vaikka onkin kirjoittaja täynnä pyhää kunnioitusta sitä autuuttavaista hyötyä kohtaan, minkä franskankieli tuopi Venäjälle, vaikka onkin hän täynnä pyhää kunnioitusta sitä kiitettävää tapaa kohtaan meidän ylhäisimmissä seuroissa, että sitä kieltä käytetään aamuin ja illoin ja keskipäivälläkin, syvästä isänmaan rakkaudesta tietysti, — niin eipä hän millään muotoa henno panna yhtään muukalaista lausetta, olkoon minkä kielistä hyvänsä, tähän venäläiseen kertoelmaansa. Senpä vuoksi jatkammekin venäjäksi.

— "Mikä historia?"

— "Voi armas Anna Grigorjevna, jos te vaan voisitte käsittää, mimmoiseen tilaan minä jouduin! Aatelkaas: tänään tulee luokseni provastin rouva, niin, Kyrillo isän rouva juuri, ja mitäs te luulette? Mitäs te luulette tuosta meidän tulokkaasta, tuosta hiljaisesta, siveästä?"

— "Kuinka? Onko hän tehnyt kurtisia provastinkin rouvalle?"

— "Anna Grigorjevna, kultaseni, jospa se edes olisi kurtisia vaan, vähät siitä, mutta kuulkaapas, mitä provastin rouva kertoi! Hänen luokseen, sanoi hän, oli tullut tilan-omistajatar Korobotshka, hirveässä säikäyksessä ja vaaleana kuin kuolema, ja kertonut ja kertonut, tiedättekös, niin, niin! Kuulkaahan, se on koko romani: sydänyön aikana, kaikkein jo maatessa, kuuluu äkisti kolkutus portilla, kauhea kolkutus, niin kauhea, ett'ei sen kauheampaa enää voi olla; kajahtaa huuto: 'portit auki, portit auki, taikka ne murretaan!' Mitäs te nyt sanotte tästä? Mitäs te nyt sanotte meidän sankarista?"

— "Onko Korobotshka sitten nuori ja kaunis?"

— "Eikö mitä! Vanha ämmä!"

— "Sepä somaa! Vai ämmän kimppuun vainen? Kylläpä sitten on meidän naisilla oivallinen aisti! Kylläpä löysivät kehen rakastua!"

— "No mutta, Anna Grigorjevna, eihän se ole sinnepäinkään, niinkuin te luulette. Aatelkaas: äkkiä ilmaantuu hän, aseissa kantapäystä kiireesen asti, aivan kuin mikä Rinaldo Rinaldini, ja vaatii: 'Myökää', sanoo hän, 'kaikki sielut, jotka teiltä ovat kuolleet'. Korobotshka siihen vastaa hyvin järkevästi näin: 'Enhän minä niitä miten saata myöä, koska ovat kuolleet'. — 'Ei', sanoo toinen, 'he eivät ole kuolleet! se on', sanoo hän, 'minun asiani tietää, ovatko he kuolleet vaiko elävät; ne eivät ole kuolleet', huutaa hän, 'eivät ole kuolleet, eivät ole kuolleet!' Sanalla sanoen, hän teki hirmuisen skandalin: koko kylänväki hyppäsi siihen, lapset itkevät, kaikki huutavat, toinen ei ymmärrä toistaan, sanalla sanoen hirmuista, hirmuista, hirmuista!... Anna Grigorjevna, teidän on mahdoton käsittää, kuinka kovin minä säikähdin, tuon kultuani. 'Rouva kulta, rouva kulta', huutaa mulle Maikko, 'katsokaahan peiliin, niinhän te olette kalpea, että oikein'. — 'Ei minulla nyt ole aikaa peilailemaan', vastasin minä, 'minun täytyy lähteä kertomaan Anna Grigorjevnulla'. Samassa minä käsken panna hevokset kaleskain eteen; Antti kuski kysyy minulta minne mennään, mutta minä, tiedättekös, en saa sanaakaan suustani, katsoa tuijotan vaan häneen kuin hupsu; hän luuli minua kaiketikin mielettömäksi. Voi, Anna Grigorjevna, jos te vaan tietäisitte, kuinka kauheasti minä säikähdin!"

— "Mutta tämänhän on kummallista", virkkoi kaikin puolin miellyttävä rouva, "mitähän nuo kuolleet sielut oikeastaan ovat? Minä puolestani en ymmärrä tästä yhtään enempää. Nyt kuulen jo toista kertaa näistä kuolleista sieluista; mieheni arvelee kumminkin Nosedrew'in valehtelevan, mutta kyllä maar siinä jotakin on".

— "Mutta aatelkaas, Anna Grigorjevna, minun pelästystäni! 'Enkä minä', sanoo Korobotshka, 'enkä minä nytkään tiedä mitä tehdä! Hän pakoitti', sanoo hän, 'minut allekirjoittamaan jonkun väärän paperin ja viskasi viisitoista ruplaa seteleissä pöydälle. Minä', niin sanoi Korobotshka, 'minä olen kokematon, turvaton leski, mitä tiedän minä'... Katsokaas, semmoinen juttu se on! Mutta jospa te vaan tietäisitte, kuinka minä säikähdin!"

— "Kuulkaapas! Olkoon nyt miten hyvänsä, mutta kyllä tässä on jotakin muuta kuin kuolleet sielut".

— "Niin, kyllä minäkin", virkkoi ainoastaan miellyttävä rouva, vähän ihmetellen, ja tunki samassa erinomaisen halun saada tietää, mitähän muuta siinä muka oli. Hän oikein lausui verkalleen:

— "Mitäs te luulette siinä olevan?"

— "Mitäs te arvelette?"

— "Mitäkö minä arvelen?... Minä, suoraan sanoen, minä olen aivan ymmällä".

— "Niin mutta kumminkin tahtoisin minä tietää teidän ajatuksenne tässä asiassa".

Mutta ainoastaan miellyttävällä rouvalla ei ollut mitään sanomista. Hän osasi ainoastaan säikähdellä, mutta järkevän päätöksen tekijätä hänessä ei ollut, ja siksi hän, enemmän kuin kukaan muu, oli hellän ystävyden ja neuvojan tarpeessa.

— "No kuulkaa sitten, mitä nuo kuolleet sielut ovat", sanoi kaikin puolin miellyttävä rouva, ja vieras rouva muuttui nyt pelkäksi kuuloksi: hänen pienet korvansa hörkistyivät, hän kohottautui ja tuskin ensinkään enää kajosi sohvaan, ja vaikka hän olikin raskaanlainen, niin kävi hän äkkiä laihemmaksi, hän oli nyt kuin köykäinen höyhen, katso vaan, ett'ei lennä ilmaan, kun siihen hengittää.

Niinpä Venäläinen metsästäjäherrakin, lähetessään ratsun selässä metsää, josta tuossa tuokiossa karkaa jänis, koirat kintereillään, äkkiä muuttuu kaikkienensa, ratsuineensa ja nostettuine ajoruoskinensa, yhdeksi ainoaksi hyytyneeksi silmänräpäykseksi, kruudiksi, johon nyt, nyt juuri pistetään valkea. Ihan on imeytynyt hänen silmänsä usmaiseen ilmaan, niin, kyllä hän otuksen omakseen saa, kyllä hän sen ajaa, kiihkeä mies, vaikka kuinka nousisi häntä vastaan koko tuiskuileva lumen aro, joka heittelee hopeisia tähtiä hänelle suuhun ja viiksiin ja silmiin ja kulmakarvoihin ja miehen majavannahkaiseen lakkiin.

— "Kuolleet sielut..." virkkoi kaikin puolin miellyttävä rouva.

— "No niin?" kysäsi vieras kiihkeänä.

— "Kuolleet sielut..."

— "No mutta puhukaa, Herran tähden!"

— "Kuolleet sielut ovat ainoastaan veruke ja tekosyy, mutta itse asia on se, että hän tahtoo ryöstää kuvernörin tyttären".

Tämä nyt oli aivan odottamatonta ja kaikin puolin tavatonta. Ainoastaan miellyttävä rouva, tämän kuultuaan, kivettyi siihen paikkaan, kalpeni, kalpeni kalman karvaiseksi ja säikähti todellakin.

— "Herrainen aika!" huudahti hän, lyöden kätensä yhteen, "sitä en minä olisi milloinkaan voinut luulla".

— "Mutta minä puolestani huomasin heti keko asian, kun te vaan suunne aukaisitte", vastasi kaikin puolin miellyttävä rouva.

— "No mutta, Anna Grigorjevna, millaistakos sitten on kasvatus meidän tyttökouluissamme? Semmoistakos se viattomuus nyt onkin?"

— "Mikä viattomuus! Olen minä kuullut hänen puhuvan semmoista, ett'en minä julkeaisi senkaltaista päästää huuliltani".

— "Kuulkaas, Anna Grigorjevna, mutta oikeinhan ihmisellä sydäntä pakottaa, kun näkee, kuinka pitkälle epäsiiveellisyys sentään on mennyt!"

— "Ja miehet ovat aivan hullusti rakastuneet häneen. Minä puolestani, suoraan sanoen, en näe hänessä mitään..."

— "Hän on hirveästi olevinaan".

— "Voi Anna Grigorjevna kulta! Kuvapatsashan se on. Kasvoilla ei ole elon kipinätäkään".

— "Olevinaan hän on, voi, voi, kuinka hän on olevinaan! Ken hänet on semmoiseksi opettanut, sitä en tiedä, mutta en minä vielä ole nähnyt toista niin keikailevaa ja teikailevaa naista".

— "Kultaseni, hän on kuvapatsas ja kalpea kuin kalma".

— "Älkää nyt, Sofia Ivanovna: poskiansa hän punaa armottomasti".

— "No johan te nyt, Anna Grigorjevna! Koko tyttö on liitua, liitua eikä mitään muuta kuin liitua".

— "Armas ystäväni, minähän istuin hänen vieressään: poskilla on tekopunaa, sormen paksulta, ja niin näet lohkeileekin palasittain kuin seinästä kalkki. Äiti on opettanut hänet semmoiseksi, itse on hyvä virnakka, mutta kyllä koituu tyttärestä sitäkin parempi".

— "No, mutta kuulkaas, vaatikaa minulta kuinka kallis vala hyvänne, minä olen valmis paikalla antamaan lapseni ja mieheni ja omaisuuteni, jos hänellä on vähääkään, hiukkastakaan punaa poskilla, jospa edes punan tapaistakaan".

— "No mutta mitäs te nyt puhuttekaan, Sofia Ivanovna!" sanoi kaikin puolin miellyttävä rouva ja löi kätensä yhteen.

— "No mutta tähän olette kummallinen, Anna Grigorjevna! Oikein minun käy ihmeekseni!" sanoi ainoastaan miellyttävä rouva ja löi hänkin kätensä yhteen.

Älköönhän lukija kummastelko, että rouvat olivat eri mieltä siitä, mitä olivat nähneet melkein yht'aikaa. Maailmassa on todellakin paljo semmoisia asioita: jos niihin katsahtaa yksi rouva, niin ne ovat aivan valkoisia, vaan jos toinen katsahtaa, niin ne ovat puti punaisia kuin puolukka.

— "Katsokaas, tässä on vielä yksi todistus hänen kalpeudestaan", jatkoi ainoastaan miellyttävä rouva. "Minä muistan, aivan kuin se olisi tapahtunut nyt juuri: minä istuin vielä Manilow'in vieressä ja sanoin hänelle: 'Katsokaas, kuinka hän on kalpea!' Tosiaankin, pitääpäs vaan olla maailmassa niin typerää väkeä, kuin meidän herrat, että voivat ihailia häntä. Entäs meidän sankari mokoma!... Voi, kuinka hän minua inhoitti. Te ette usko, Anna Grigorjevna, kuinka sanomattomasti hän minua inhoitti".

— "Niin, mutta jotkut rouvat olivat häneen kumminkin mielistyneet".

— "Minäkö, Anna Grigorjevna! Malttakaas, sitä te vaan ette saata sanoa, ette milloinkaan, ette milloinkaan!"

— "Enhän minä teistä puhu. Niinkuin ei teitä paitsi olisi ollut ketään".

— "Ette milloinkaan, Anna Grigorjevna, ette milloinkaan! Sallikaa sanoani teille, että minä tunnen itseäni vallan hyvin; mutta kenties sentään sopisi sitä sanoa eräistä muista rouvista, jotka ovat olevinaan niin saavuttamattomissa".

— "Älkää pahemmaksi panko, Sofia Ivanovna! Sallikaahan sentään minun sanoa, ett'ei senkaltaista pahennusta ole minusta milloinkaan kuultu. Kukaties muista, vaan ei minusta milloinkaan. Suvaitkaa minun huomauttaa se".

— "Minkästähden te panitte pahaksenne? Olihan siellä muitakin naisia. Olihan semmoisiakin, jotka ensimmäiseksi sieppasivat tuolin oven suussa, ollaksensa vaan häntä lähempänä".

No mutta tämmöisten sanain perästä, jotka ainoastaan miellyttävä rouva oli lausunut, oli aivan välttämätöntä, että myrsky oli puhkeava ilmi; mutta — ihme ja kumma! — kumpainenkin vaikenä ja hiljellä eikä yhtään mitään puhjennutkaan ilmi. Kaikin puolin miellyttävä rouva muisti, ett'ei uuden leningin kaavoja hänellä vielä ollutkaan, ja ainoastaan miellyttävä rouva muisti, ett'ei hänellä vielä ollut mitään lähempiä tietoja hänen rakkaan ystävänsä tekemästä keksinnöstä. Siksi rauha palautuikin hyvin pian.

Yleensä puhuen ei saata sanoa, että näillä rouvilla olisi ollut luontoperäistä tarvetta loukata toisiansa, eikä ollut heidän luonteessansaakaan mitään häijyä, mutta muutoin vaan omasta itsestään syntyi keskustelun aikana vähäinen halu antaa toiselle pikkuinen pistos: muutoin vain, huviksensa ainoastaan, pyöryttää toinen toisellensa joku sarvipäinen sananen: "ähä, muka, miltäs tuntuu!"

Erillaisiahan ovat sydämen tarpeet niin miehisillä miehillä kuin naisillakin!

— "Mutta minä vaan en saata ymmärtää", virkkoi ainoastaan miellyttävä rouva, "mitenkä Tshitshikow, matkustavainen, rohkeni ryhtyä noin uskaliaasen yritykseen. Mahdotonta, ett'ei hänellä olisi apulaisia".

— "Ettekös luule olevan sitten?"

— "Kenenkä te luulisitte ruvenneen hänelle apumieheksi".

— "No vaikkapa Nosedrew'in?"

— "Luuletteko tosiaankin?"

— "Miksikä en? kyllähän Nosdrew'issa on vaikka mihin. Tiedättehän, että hän oli vähällä myödä oman isänsäkin tahikka, paremmin sanoa, panna hänet korttipeliin."

— "Herrainen aika, mitä uutisia ma teiltä kuulenkaan! Enpä olisi millään muotoa luullut Nosdrew'inkin olevan sekaantuneen tähän juttuun".

— "Minä puolestani olen aina luullut sitä."

— "Kun sentään ajattelee, mitä kaikkea vaan tapahtuukaan mailmassa! Olisiko kukaan voinut luulla, muistatteko silloin kuin Tshitshikow ensin tuli kaupunkiin, että hän panee toimeen tällaisen kauhean melun? Voi, Anna Grigorjevna, jos te vaan tietäisitte, kuinka kovasti minä säikähdin! ja ellei vaan teidän rakkautenne ja ystävyyttenne, niin olisin ollut ihan huutavassa hukassa ... ihan! Maikko parka huomasi minun olevan kalpean kuin kuolema. 'Rouva kulta', sanoi hän, 'rouva kulta, niinhän te olette kalpea kuin kuolema'. — 'Maikko', sanoin minä, 'vähät minä siitä nyt'. Semmoinen juttu! Vai on Nosdrewkin samassa nuotassa; sanokaas!"

Ainoastaan miellyttävän rouvan teki kovin mieli saada tietoja ryöstön laadusta, se on: millä hetkellä se tapahtuu ynnä muuta, mutta liikoja hän jo vaatikin. Kaikin puolin miellyttävä rouva sanoi suorastaan, ett'ei hän tiedä sitä. Hän ei osannut valehdella; otaksua yhtä ja toista, — sitä hän kyllä osasi, mutta sekin tapahtui ainoastaan silloin, kuin otaksuminen perustui sisälliseen vakuutukseen, ja jos hän kerran oli jostakin asiasta saanut sisällisen vakuutuksen, niin kyllä hän silloin osasi seisoakin kannallansa; ei ollut hyvä silloin parhaimmankaan lain-oppineen ja muitten ihmisten mielipiteiden kumoojan, ei ollut hyvä hänen lähteä tässä tapauksessa voittosille: kyllä hän siinä olisi saanut tuta ja tietää, mitä sisällinen vakuutus on.

Jos rouvat vihdoin kokonaan olivat vakuutetut siitä, mitä ensin olivat vain otaksuneet, niin sehän ei ole mitään tavatonta. Niinhän teemme mekin, miehiset miehet, järkevä väki muka; senhän osoittavat meidän oppineet tuumailut ja harkinnat. Ensi aluksi astuu oppinut mies esille täydellisenä viekastelijana; hän alkaa hiljalleen, arasti, kysäisee kaikkein kainoimmalla tavalla: "Eiköhän se liene sieltä? Eiköhän se ja se maa liene saanut nimeänsä siitä nurkasta?" Taikka: "Eiköhän tämä todistuskappale ole myöhemmiltä ajoilta?" Taikka: "Eiköhän sen ja sen niminen kansa oikeastaan ollut se ja se?" Samassa lukee hän otteita siitä ja siitä vanhan ajan kirjailijasta ja kun vaan on havainnut vähän sinne päinkin, taikka vaan semmoista mikä hänen mielestään olisi sinne päin, niin jo yltyy miehessä rohkeus ja uljuus, ja hän puhelee ujostelematta vanhan ajan kirjailijain kanssa, kyselee heiltä ja itse vastaileekin heidän puolestansa, kokonaan unohtaen sen, että oli alkanut kainolla arvelulla. Hän on jo näkevinään kaikki tyyni, kaikki on hänen mielestään jo selvää, ja keskustelu päättyy näillä sanoilla: "Näin se juuri oli! Se ja se kansa se juuri on! Juuri tältä kannalta on tätä asiata katsominen!" — Ja sitten se julistetaan oppisalissa, ja ala sitten vasta keksitty totuus samoilla maailmata pitkin ja poikin, keräten itsellensä noudattajia ja kumartajia.

Rouvat olivat juuri saaneet tämän sekavan asian näin osaavasti ja järkevästi ratkaistuksi, niin astui vierashuoneeseen prokuratori, kuin ennenkin muuttumattomine kasvoineen, tuuheine kulmakarvoineen ja vilkkusilmineen. Rouvat samassa kilpaa kertomaan hänelle kaikkia seikkoja; siinä oli kuolleitten sielujen ostot, siinä oli aikomus ryöstää kuvernörin tytär, ja niin he saattoivat hänet täydelliseen sekaannukseen. Hän seisoj tosin kauan aikaa yhdellä paikalla ja räpytti vasenta silmäänsä ja huiskutti nenäliinalla partahansa, pyhkien pois sinne karissutta nuuskaa, mutta ymmärtää hän ei voinut yhtään mitään. Siihen hänet rouvat jättivätkin ja läksivät kukin haarallensa, hätäkelloa soittamaan.

Ei kulunut tuntiakaan, niin olivat he jo toimensa täyttäneet. Kaupunki oli ilmeisessä kapinassa; kaikki liikkui ja liekehti ja jospa edes yksikään olisi ymmärtänyt vähääkään! Rouvat osasivat loitsia niin sameiksi ihmisten silmät, että kaikki, vallankin virkamiehet, olivat vähän aikaa aivan pyörällä päin. Heidän tilansa oli ensimmäisenä hetkenä kuin uneliaan koulupojan, jolle aikaisemmin nousseet toverit ovat pistäneet nenään hiiren, se on: nuuskalla täytetyn paperin. Vetäistyään unimielissään koko tupakkasatsin nenäänsä kaikella makaavan miehen hartaudella, hän heräjä, hyppää pystyyn, katselee kuin hupsu, silmät pullollaan joka haaralle, eikä voi käsittää, missä ollaan ja mitä hänelle on tapahtunut, ja vähitellen vasta eroittaa hän vinot auringon säteet seinällä, piiloon menneitten toverien naurun tyrskäykset, ja alkava aamu katselee akkunasta ja metsä on herännyt ja tuhansia visertäviä ääniä kuuluu ja jokikin on kirkastunut, siellä täällä kimallellen ja polveillen pillistöitse, ja rannalla elamoitsee alaston lapsiliuta, hankitellen uimaan. Nyt vasta hän huomaa hiiren nenässään.

Aivan samanlainen oli ensi hetkenä kaupunkilaisten ja virkamiestenkin laita. Jokainen hätkähti ja pysähtyi kuin lammas, silmät pullollaan. Kuolleet sielut, kuvernörin tytär ja Tshitshikow sekaantuivat ja sotkeutuivat heidän päässään aivan kummallisesti. Sitten vasta ensimmäisen ällistyksen jälkeen rupesivat he ikäänkuin näkemään niitä yksitellen ja eroittamaan niitä toisistansa. He rupesivat vaatimaan selityksiä ja suuttumaan, nähdessään, ett'ei asia tahdo ottaa selvitäksensä millään muotoa. Mitä ihmeitä ja kummia nuo kuolleet sielut merkitsevät? Kuolleet sielut, ostella kuolleita sieluja, — eihän tuossa ole järkeä rahtuakaan! Kuka hupsu niitä rupeaa ostelemaan? Mitä varten hän niihin rahoja

viskaisu? Ja mitä niillä kuolleilla sieluilla tekee? Ja miksikä tähän on sekoitettu kuvernörin tytärtä? Jos hän aikoi viedä tytön salaa, niin mitä varten hän osteli kuolleita sieluja? Ja jos taas ostaa kuolleita sieluja, niin mitäs hän kuvernörin tytärtä lähtee ryöstämään? Kullallensako hän kuolleita sieluja lahjaksi aikoi, vai? Mieleöntä puhetta! Mitä se semmoista on, ett'ei ennätä ihminen käännähtääkään, niin lasketaan hänestä liikkeelle juttu, ja jospa edes olisi jotakin järkeä siinä?... Vaan ... syntyipäs näet huhu, — Olihan siihen siis joku syy. Mikähän syy siis on nuo kuolleet sielut? Ei ole syytä vähääkään. Ihanhan tämä on juoruja, juoruja, himphamppua, virsuista velliä. Tämä on todellakin, hitto ties mitä!... Sanalla sanoen, nytkös puhetta läksi ja juttua! Koko kaupungin puheen-aineena oli nyt kuolleet sielut ja kuvernörin tytär, Tshitshikow ja kuolleet sielut, kuvernörin tytär ja Tshitshikow, ja kaikki nyt läksi liikkeelle, kaikki tyyni. Tuuliaispäänä tuiskahti tuo siihen asti näköjänsä torkuksissa ollut kaupunki. Nytpä ilmaantuivat Jumalan ilmaan kaikki jöröjukat ja laiskajaakot, jotka vuosikausia olivat kylkiänsä kuumennelleet aamunutuissa, syyttäen kotona-istumisestansa milloin suutaria, joka oli tehnyt kovin ahtaat saappaat, milloin räätäliä, milloin viinaan menevätä kuskia; — kaikki, jotka jo aikoja sitten olivat lakanneet käymästä vieraisilla muitten kuin Makuliinien ja Unteliinien luona; — kaikki ne, joita ei olisi saanut kotoansa lähtemään, ei vaikka olisi kutsunut niitä härppimään viidensadan ruplan maksuista kalakeittoa kahden kyynärän pituisten sterlettien ja kaikenmoisten suussa sulavain kalakukkojen kanssa. Sanalla sanoen, nyt tuli ilmi, että kaupunki oli suuri ja väkirikas ja asianmukaisesti asuttakin. Siellä tuli ilmi ihmisten joukkoon jonkunlainen Sisoj Pafnutjevitch ja Macdonald Karlovitch, joista ei siihen saakka oltu tietty mitään. Vieraspitöihin ilmaantui muuan pitkän, pitkän pitkä sotavanhus, toiskätinen, niin pitkä, ett'ei semmoista ennen oltu nähtykään. Kaduille ilmestyi umpinaisia ajopelejä ja avonaisia ajopelejä, vankkureita ja muita — ja puuro oli valmis.

Toiseen aikaan ja toisenlaisten olojen vallitessa nämä tällaiset huhut kukaties eivät olisikaan vetäneet puoleensa mitään huomiota, mutta N. kaupunki ei ollut pitkään aikaan saanut minkäänlaisia uutisia. Ei ollut kokonaiseen kolmeen kuukauteen tapahtunut kaupungissa edes mitään sellaista, jota pääkaupungeissa sanotaan commerage'iksi (juoruhistoriaksi), mikä on kaupungille yhtä tärkeätä kuin ruokatarvainten tuonti oikeaan aikaan. Kaupungissa ilmaantui äkkiä kaksi aivan vastakkaista puoluetta, miesten ja naisten. Miesten puolue, löyhämielisin kaikista, kiinnitti huomionsa kuolleisiin sieluihin. Naisten puolue otti yksinomaisesti tarkastellaksensa kuvernörin tyttären ryöstämistä. Tässä puolueessa — se on sanottava naisten kunniaksi — oli verrattomastakin paljoo enemmän järjestystä ja kuntoa. Se tuli kaiketikin siitä, että naiset ovat niin omiansa emännyyteen ja järjestyksen pitoon. Kaikki sai heillä vilkkaan, määrätyn asun, kaikki kävi selviin, silmin nähtäviin muotoihin, selkeni ja selvesi, sanalla sanoen, siitä tuli täydellinen kuva. Siinä tuli ilmi, että Tshitshikow on jo kauan aikaa ollut rakastunut ja että he olivat kohdanneet toisiansa puutarhassa, kuutamolla; että kuvernööri olisi antanutkin tyttärensä hänelle, Tshitshikow kun on rikas kuni Juutalainen, ellei sitä olisi estänyt Tshitshikow'in vaimo (mistä he sen tiedon saivat, että Tshitshikow oli nainut mies — sitä ei osannut sanoa kukaan); että vaimo, joka kuihtuu toivottomassa rakkaudessa, oli kirjoittanut kuvernörille erittäin liikuttavan kirjeen, ja että Tshitshikow, nähdessään mahdottomaksi saada tyttöä hyvällä, oli päättänyt ryöstää hänet. Toisissa taloissa kerrottiin asiata vähän toisella tapaa: Tshitshikow'illa ei ole vaimoa ensinkään, kertoivat nämät, vaan hän oli, kuten konsanaanakin hieno ja asiastaan vakuutettu mies, saadaksensa tyttöä omakseen, alkanut ensin äidistä, jonka kanssa hänellä oli ollut yhteyttä; vasta sitten oli hän selittänyt aikeensa tyttären suhteen, mutta silloin oli äiti säikähtänyt ja tuntien omantunnon vaivoja, antanut jyrkän kiellon, ja kas siinä nyt syy, miksi Tshitshikow oli päättänyt ryhtyä ryöstöön. Tähän tuli sitten vielä monenlaisia selityksiä ja korjauksia sitä mukaa kuin huhut tunkeutuivat syvimpiin sopukkoihin saakka. Ja Venäjällä on laita semmoinen, että alhaiset seurat kernaasti haastelevat ylhäisten seurain juorujutuista, ja niinpä ruvettiin tästä kaikesta puhelemaan semmoisissakin mökeissä, joissa ei oltu ikipäivinä nähty eikä kuultu Tshitshikow'ia, ja niinpä karttui lisäyksiä ja selityksiä yhä viljemmälti. Puheen-aine kävi hetkestä hetkeen hupaisemmaksi, muodostui päivästä päivään kokonaisemmaksi, ja vihdoinkin saatettiin se kaikessa täydellisyydessään kuvernörin rouvan omiin korviin. Kuvernörin rouva, perheen äiti, kaupungin etevin rouva, joka ei ollut osannut aavistaakaan mitään senkaltaista, tunsu itsensä syvästi loukatuksi mokomilla juoruilla; hän närkästy ja syystä närkästyikin. Valkoverinen tyttö sai kestää ripityksen, ankarimman, mitä milloinkaan on tullut kuusitoistavuotisen tytön osaksi. Siinä tulla tuiskusi kysymyksiä, tiedustuksia, nuhteita, uhkauksia, soimauksia, varoituksia, niin että tyttöparka purskahti itkuun eikä saattanut ymmärtää yhtään sanaa. Ovenvartijalle annettiin ankara käsky, ett'ei Tshitshikow'ia saa ottaa vastaan mihinkään aikaan eikä millään syyllä.

Tehtyään tehtävänsä, mitä kuvernörin rouvaan tulee, kävivät rouvat miesten puolueen kimppuun, koettaen saada heitä puolellensa ja vakuuttaen, että kuolleet sielut ovat pelkkä veruke ja keksitty siinä tarkoituksessa vaan, ett'ei syntyisi epäluuloa ja että siten saisi ryöstö-yrityksen paremmin toimeen. Moni mies kääntyiikin ja liittyi heihin, vaikka saikin kuulla kovin pahoja sättimisiä tovereiltansa, jotka toruivat heitä ämmiksi ja hameiksi, ja nämä tällaiset nimethän ovat, niinkuin tiedetään, kovin loukkaavia miehelle miehelle.

Mutta vaikka miehet kuinka olisivat varustelleet ja vastustelleet, niin ei heidän leirissäänsä ollut sittenkään sitä järjestystä kuin naisten puolueessa. Kaikki oli heissä kovaa, veistämätöntä, hankalata,

epäsointuista, rumaa; päässä oli kaikki sekaisin, mullin mallin, ajatukset ylös alaisin — sanalla sanoen, selvästi ilmaantui kaikessa karkea, raskas luonto, josta ei ole toimellisuuteen eikä sydämmellisiin vakuutuksiin, heikko-uskoinen, laiska, täynnä alituisia epäilyksiä ja ainaista pelkoa. Heidän mielestään tämä oli joutavaa puhetta; kuvernörin tyttären ryöstäminen on oikeastaan husarien asia eikä mikään sivilitoimi. Semmoista tekoa Tshitshikow ei tee, arvelivat he, ämmät valehtelevat, ja ämmä se on kuin säkki: sitä siinä on, mitä siihen pannaan. Tähdellisin seikka oli tässä kohden heistä kuolleet sielut. Hitto ties, mitä nämä kuolleet sielut oikeastaan olivat, mutta jotakin ilkeätä ja rumaa niissä vaan on. Miksikä miesten mielestä niissä oli ilkeätä ja rumaa, sen saamme tietää heti kohta.

Lääniin oli määrätty uusi kenralikuvernööri, ja tällainen tapaus saattaa, niinkuin tietty on, virkamiehet levottomaan tilaan: siinä tulee sanomiset ja moitteet ja nuhteet ja viralliset pölytykset, joilla uuden päällikön on tapana kestitä alamaaisiansa virkamiehiä. "Mitähän", ajattelevat virkamiehet, "jos hän saa kuulla muutoin vaan, että heidän kaupungissaan käy tuommoisia joutavia huhuja, niin jo siitakin saattaa tulla semmoinen löylytys, että älä Herra saata." Lääkintätoimen inspehtori kalpeni äkkiä; hänen päähänsä iski taivas ties mitä: eiköhän vaan kuolleilla sieluilla tarkoiteta semmoisia sairaita, joita oli joukottain kuollut lasareteissa ja muualla lavantautiin, jonka poistamiseksi ja estämiseksi ei oltu ryhdytty tarpeenmukaisiin keinoihin? Eiköhän Tshitshikow vaan olekin kenralikuvernörin kanslian virkamies, joka on tullut tänne salaista tutkintoa pitämään. Hän puhui tästä asiasta presidentille. Presidentti vastasi: "mitä turhia!" mutta äkistipä hänkin kalpeni, kysäisten itseltään: mitähän jos Tshitshikow'in ostamat talonpojat todellakin ovat kuolleita? Ja hän on sallinut tehdä kauppakirjat semmoisista, onpa vielä ollut Pljushkin'in asiamiehenä — annas että tämä tulee kenralikuvernörin kuuluviin, mitenkä silloin käy? Hän mainitsi tästä yhdelle ja toiselle, ja pianpa kalpenivat yksi ja toinen: pelko tarttuu pahemmin kuin rutto. Jokainen sai itsessään ilmi senkaltaisia syntejä, joita ei edes ollutkaan. Kuolleet sielut — tämä sana rupesi nyt kajahtelevaan niin epämääräisesti, että ruvettiin epäilemään tällaisiaakin: eiköhän vaan sillä jollakin tavoin tarkoiteta eräitä kiiruimmiten haudattuja ruumiita kahden äskettäin tapahtuneen seikan jälkeen?

Ensimmäinen seikka oli sattunut eräille Solvitshegod'in kauppiaille, jotka olivat tulleet kaupunkiin markkinoille ja markkinain jälkeen pitäneet pidot tuttavillensa, Ustj-Sisolsk'in kauppamiehille. Pidot olivat venäläiseen tapaan, saksalaisilla lisävehkeillä: limonadeilla ja punseilla ja balsameilla y.m. Pidot päättyivät, niinkuin tavallista on, tappelulla. Solvitshegod'ilaiset löivät siinä kuolijaaksi muutaman Ustj-Sisolsk'in miehen, vaikka olivat itsekä saaneet kylkeen ja niskaan ja nivusiin tuimia iskuja, jotka todistivat tavatonta nyrkkien suuruutta vainajilla. Yksi voittajista oli saanut semmoisen kolauksen, ett'ei hänelle, tappelijain omain sanojen mukaan, jäänyt nenänpuolta ensinkään naamaan. Tekonsa kauppiaat kyllä tunnustivat, selittäen olleensa vähän vallattomia. Kerrottiin sitä semmoistakin, että he tunnustukseensa olivat liittäneet neljäsataa ruplaa mieheen, mutta kovinhan oli asia himmeä. Tiedustelut ja tutkimukset osoittivat, että Ustj-Sisolsk'in miehet olivat kuolleet häkään, ja semmoisina heidät haudattiinkin.

Toinen äskettäin tapahtunut seikka oli seuraava. Kruunun talonpojat Kirppukin kylästä olivat yksissä neuvoin kruunun talonpoikain kanssa Borovkin kylästä, jota myös Sadirailovaksi sanotaan, murhanneet muka maapolisin, se on lautamiehen Drobjashkin'in, siitä syystä, että maapolisi, se on lautamies Drobjashkin, oli jo ruvennut liian usein käymään heidän kylässänsä, ja tämä on yhtä pahaa kuin rutto ja lavantauti. Maapolisin kuljeksimisiin siellä oli muka ollut syynä jonkunlaiset sydämmelliset heikkoudet, joilla hän vaivasi kylän naisväkeä. Varmaa selkoa ei kumminkaan saatu, vaikka talonpojat sanoivat suoraa päätä ajaneensa kerran maapolisin niskapästä pellolle. Kyllähän se on totta, että maapolisi oli rangaistuksen alainen sydämmellisten heikkouksiensa tähden, mutta eipä talonpojillakaan Kirppulan ja Sadirailovan kylästä ollut lupaa omankäden oikeuteen, jos nimittäin he tosiaankin olivat olleet murhassa osallisia. Mutta asiahan oli himmeä, maapolisi löydettiin maantieltä, maapolisin nuttu oli rikki ja repaleissa, kasvoja taas ei voinut tunteakaan. Juttu kierteli oikeudesta oikeuteen, kunnes viimein tuli ylioikeuteen, jossa ensin hiljaisuudessa harkittiin asiata tällä tavoin: siihen nähden ja kosk'ei tiettyä ole, kuka talonpojista nimenomaan oli murhaan osallinen ja yhteensä on heitä iso joukko; ja koska Drobjashkin on jo kuollut eikä hänelle niin muodoin saata mitään hyötyä olla, vaikka hän jutun voittaisikin, vaan talonpojat sitä vastoin ovat hengissä, jotenka heille on erinomaisen tärkeätä, jos asia päättyy heidän eduksensa, niin tehtiin Oikeudessa vihdoinkin tällainen päätös: lautamies Drobjashkin on ollut itse syyppää, koska hän on väärällä tavalla ahdistanut talonpoikia ei ainoastaan Kirppulan vaan myöskin Sadirailovan kylässä; mitä taasen hänen kuolemaansa tulee, niin kuoli hän rekeensä paluumatkallansa halvauksesta.

Nämä asiat oli niin muodoin, kuten näkyy, sangen taitavasti ajettu, mutta virkamiehet alkoivat sittenkin, ties mistä syystä, arvella, että puhe nyt onkin juuri näistä kuolleista sieluista. Ja sattuipa näet niinkuin synniksi vielä toinenkin asia. Juuri siihen aikaan, kuin herrat virkamiehet olivat pulmallisessa tilassa, tuli kuvernörille yht'aikaa kaksi paperia. Toisessa niistä oli sanottu, että sen mukaan kuin asiasta on ilmoituksia tullut ja tietoja saatu, oleskelee heidän läänissänsä väärän rahan tekijä, käyttäen milloin mitäkin nimeä, ja että viipymättä ryhdyttäisiin ankarimpiin toimiin pahantekijän ilmisaamiseksi.

Toinen paperi oli tullut läheisen läänin kuvernöriltä, joka siinä ilmoittaa, että hänen läänissään oli päässyt muuan rosvo karkuun Oikeuden käsistä, ja että jos tässä toisessa läänissä ilmaantuisi epäluulon alainen, kirjatton ja passiton mies, niin oli hän viipymättä otettava kiinni. Nämät kaksi paperia tekivät nyt sen, että ihmiset olivat kuin puulla päähän lyötyjä. Entiset arvelut ja luulot menivät nyt kaikki mullin mallin. Tässä tietysti ei saattanut millään muotoa otaksua, että asia rahtuakaan koskisi Tshitshikow'ia; mutta kumminkin, kun jokainen kohdastansa oikein arveli ja ajatteli, kun heille johtui mieleen, ett'eiväthän he vielä tiedä, mikä mies Tshitshikow oikeastaan onkaan, että hän oli aina jotenkin epäselvästi puhunut omasta itsestään, sanoen kyllä kärsineensä palveluksessa vääryyttä totuuden tähden, vaan tähän kaikki oli ollut niin himmeätä; ja kun he muistivat hänen lausuneen sinnekin päin, että hänellä oli ollut vihamiehiä, jotka olivat uhanneet hänen henkeänsäkin, niin vaipuivat he entistä syvemmälle ajatuksiinsa. Hänen henkensä oli niin muodoin vaarassa, häntä niin muodoin vainottiin, hän oli niin muodoin tehnyt jotakin; — mikä hän oikeastaan on miehiänsä? Väärän rahan tekijä hän tietysti ei ole, rosvo sitäkin vähemmin, — ulkomuotokin on miehellä niin hyvänsävyinen, mutta kuitenkin kaikitenkin — mikäs hän oikeastaan on? Ja niinpä herrat virkamiehet panivat nyt vasta eteensä kysymyksen, mikä heidän olisi pitänyt panna jo alusta pitäin, se on: kertomuksemme ensimmäisessä luvussa. Päätettiin tiedustella vielä niiltä, joilta talonpoikia oli ostettu, jotta saataisiin ainakin selville, minkälaisia kauppoja hän oli tehnyt ja mitä nuo kuolleet sielut oikeastaan tietävät, ja eikö hän ole kellenkään virkkanut, vaikka vahingoissa, vaikka vaan osapuille, mikä hänen tarkoituksensa on, ja eikö hän ole kellenkään ilmaissut, mikä hän on.

Ensinnäkin käännyttiin Korobotshkan puoleen, mutta siitä kaivosta ei suuria ammennettu: Tshitshikow oli ostanut viidellätoista ruplalla, ja linnun höyheniä hän ostelee myös, ja lupasi ostaa paljon kaikenlaista, kruunulle hän ostelee talia, ja siitä syystä hän varmaankin on veijari, sillä kerran ennenkin oli liikkunut semmoinen mies, joka oli ostellut linnun höyheniä ja hankkinut kruunulle talia, mutta oli petkuttanut kaikki tyyni ja veijannut provastin rouvalta toista sataa ruplaa. Muuta Korobotshka ei osannut ilmoittaa, toistelihan vaan yhtä ja samaa. Virkamiehet huomasivat vaan, että Korobotshka oli tyhmä ämmä. — Manilow vastasi olevansa valmis milloin hyvänsä takaamaan Pavel Ivanovitsh'in ja lausui hänestä kaikkein kauniimpia sanoja, liittäen vielä, silmät ummessa, muutamia mietteitä ystävyydestä. Nämä mietteet tietysti ilmaisivat tyydyttävällä tavalla hänen hellän sydämensä liikutukset, vaan asialle ei niistä lähtenyt selkoa ensinkään. — Sobakevitsh vastasi, että Tshitshikow on hänen mielestään kelpo mies ja sanoi myöneensä hänelle aivan valikoitua ja kaikin puolin elävätä väkeä; vaan mitä vast'edes saattaa tapahtua, sitä hän ei mene takaamaan; jos väki kuolee matkan vaivaihin siirtymisen aikana, niin syy ei ole hänen, se on kaikki Jumalan kädessä; ja mitä taas lavantauteihin ja ruttoihin tulee, niin niitä on yltäkyllin, ja onhan ollut esimerkkejä, että kokonaisia kyliä on kuollut sukupuuttoon.

Herrat virkamiehet päättivät vielä käyttää erästä keinoa, ei aivan kaunistakaan, vaan jota kumminkin joskus noin syrjässä käytetään, tiedustella nimittäin palvelijain kautta Tshitshikow'in palvelusväeltä, tietäisivätkö he jotakin tarkempaa sanaa herransa entisestä elämästä, vaan sanottavia uutisia ei saatu siltäkään puolen. Pekosta ei lähtenyt muuta kuin tavallinen umpea haju; Selifan taas ilmoitti herransa "palvelleen keisaria ja olleen ennen tullivirkamiehenä", eikä muuta mitään. Näillä ihmisillä on hyvin omituinen tapa: jos häneltä suoraan kysyt jotakin asiata, niin ei hän milloinkaan muista kaikkea, usein vastaa niinkin, ett'ei tiedä mitään; mutta kysypäs häneltä jotakin muuta, niin siihen hän sen sovittaakin, kertoopa vielä kaikki semmoiset pikku seikat, joita et tahtoisi tietääkään. Kaikista virkamiesten tiedustelemisistä ei lähtenyt muuta selkoa kuin se, ett'eivät he suinkaan tiedä varmaan, mikä Tshitshikow on, vaan että Tshitshikow'in kumminkin pitää olla jotakin, ihan varmaan. He päättivät viimein keskustella asiasta lopullisesti, sopiaksensa ainakin siitä, mitä heidän on tekeminen ja mihin toimiin ryhtyminen ja mimmoinen mies hän oikein on: sellainenko, joka olisi otettava epäluulon alaisena kiinni vai sellainenko, joka saattaa ottaa kiinni heidät itsensä epäluulon-alaisina. Tätä varten oli määrää kokoontua polisimestarin luokse, joka, kuten lukija jo tietää, oli kaupungin isä ja hyväntekijä.

X LUKU.

Kokoontuansa polisimestarin luokse, joka, kuten lukija jo tietää, oli kaupungin isä ja hyväntekijä, saivat virkamiehet syytä huomauttaa toisillensa, että he olivat oikein laihtuneet kaikista näistä huolista ja puuhista. Ja tosiaankin, uusi kenralikuvernööri ja nämä vasta tulleet tärkeät paperit ja nämä kummalliset huhut, — kaikki tämä oli painanut nähtävät jäljet heidän kasvoihinsa, ja monenkin frakki oli ilmeisesti tullut väljemmäksi. Kaikki oli antanut perää: presidentti oli laihtunut, lääkintätoimen inspehtori oli laihtunut, prokuratori oli laihtunut, ja muuan Semen Ivanovitsh, jota ei milloinkaan sanottu sukunimeltään ja jolla oli etusormessa kantasormus, jota hänen oli tapa antaa katseltavaksi

naisväelle, — hänkin oli laihtunut. Tosin oli, niinkuin ainakin, joukossa joitakuita rohkeitakin, jotka eivät heti neuvottomiksi nuutuneet, vaan niitä oli hyvin vähän. Postimestari oli ainoa, joka ei ollut muuttanut aina tasaisessa luonteessansa. Tämmöisissä tapauksissa puheli hän tavallisesti näin:

— "Kyllä minä teidät tunnen, herrat kenralikuvernörit! Teitä ennättää muuttua kolmet ja neljät, mutta minäpä, niin sanoakseni, olen jo kolmekymmentä vuotta istunut sijallani".

Tähän muut virkamiehet vastailivat näin:

— "Hyvä sinun on puhua, sprechen sie deutsch, Ivan Andreitsh; sinulla on suorat toimet: ota vastaan ja lähetä menemään. Korkeintansa teet pienet tepposet siinä, että suljet postikonttorin tuntia aikaisemmin ja otat lisämaksun myöhästyneeltä kauppiaalta tahi lähetät semmoista, mitä ei sovi lähettää, — tuommoisessa toimessa pysyy ken hyvänsä viatonna. Mutta annas kun piru tottuu sun eteesi pyörähtelemään joka päivä, niin että vaikk'et tahtoisikaan ottaa lahjoja, niin hän vaan työntämällä työntää. Sinulla ei hätää hituakaan, sinulla on yksi ainoa poika, mutta entäs kun Praskovja Feodorovnassa on semmoinen siunaus, ett'ei vuotta kun ei uutta, milloin Prashkushka, milloin Petrushka, kyllä maar siinä toista veisajaisit".

Niin puhuivat virkamiehet, ja voipiko ihminen vastustaa pirun houkutusia, se ei ole minun ratkaistavanani.

Tällä kertaa neuvotteluun kokouneilta puuttui ilmeisesti se välttämätön asia, jota tavallisessa puheessa sanotaan tolkuksi. Me emme yleensäkään ole luotu edustavia istuntoja varten. Kaikissa meidän kokouksissamme, alkaen talonpoikauskunnan kokouksista kaikenmoisiin oppineisin ynnä muihin komiteoihin, vallitsee joltinenkin sekasotku, ellei niissä ole "päättä", joka johtaa muita. Vaikea on oikeastaan sanoa, kuinka tämä näin onkaan; kai me jo olemme semmoista väkeä. Ei meiltä onnistu muut kuin semmoiset neuvottelut, joissa keskustellaan kemuista ja päivällisistä, niinkuin klubeista ja huvilaitoksista saksalaiseen malliin. Mutta valmiita, valmiita me olemme aina vaikka mihin. Äkkiä, niinkuin tuulen tuiskauksessa, perustamme me armeliaisuuden seuroja ja kehoittavia seuroja ja ties mitä seuroja vielä. Tarkoitus on hyvä, mutta itse asiasta ei sittenkään tule mitään. Kukaties siihen on syynä sekin, että me tyydymme ensi alkuun ja luulemme, että sillä kaikki on tehtykin. Esimerkiksi: me päätämme perustaa hyväntekevän seuran köyhiä varten ja lahjoitamme siihen melkoisia summia. Tämänkaltaisen kiitettävän työn onneksi ja menestykseksi toimitamme me heti kohta päivälliset kaupungin etevimmille virkamiehille, ja niihin tietysti menee toinen puoli lahjoitettua summaa. Toisella puolella vuokrataan Toimikunnalle pulska huoneus, ja siihen lämmitys ja vahtimestarit ja kaikki. Köyhille ei sitten jää koko summasta muuta kuin puoli kuudetta ruplaa, ja siitäkin ovat toimikunnan jäsenet erimielisiä, jokainen kun tahtoisivat tätä apurahaa jollekulle omalle sukulaiselleen.

Tämä nyt kokoontunut neuvottelu oli kumminkin toista laatua: tämän oli kutsunut kokoon välttämätön tarvis. Tässä ei ollut kysymys köyhistä eikä muista syrjäisistä; asia koski jokaista virkamiestä itseä, asia koski vaaraa, joka uhkasi kaikkia yhdellä lailla; — heidän täytyi siis vasten tahtoansakin liittyä lähemmäksi toisiansa ja olla yksimielisempiä. Mutta kuitenkin kaikitenkin ei siitä tullut sen hurskaampaa. Puhumattakaan erillisistä ajatuksista, joita löytyy kaikissa kokouksissa, ilmaantui tässä neuvottelevain mielipiteissä jotakin aivan käsittämätöntä epäröimistä. Yksi sanoi Tshitshikow'in olevan väärän rahan tekijän, mutta lisäsi sitten itse: "kukaties ei olekaan". Toinen vakuutti hänen olevan salaisen virkamiehen kenralikuvernörin kansliasta, mutta samassa jo liitti: "vaikka hittokos hänestä oikein selvän otti". Sitä arvelua, että hän olisi rosvo vavahteissa, sitä pani vastaan joka mies; puhumattakaan hänen säveästä ulkomuodostansa, niin arvelivat kaikki, ei hänen puheessansaakaan ole mitään sellaista, joka tietäisi rajuluontoista miestä.

Tällä välin oli postimestari seisonut hetken aikaa syvissä mietteissä, — lieneekö siihen syynä ollut joku aate, joka äkkiä oli häneen iskenyt vai mikä muu. Äkisti hän huudahti:

— "Tiedättekös, hyvät herrat, kuka se on?" Hänen äänessään oli jotakin pintaa karmivaista, niin että kaikki kiljaisivat yht'aikaa:

— "No kuka?"

— "Se on, niin sanoakseni, se ei ole kukaan muu kuin kapteni Kopeikin!" Ja kun kaikki taas yht'aikaa olivat kysyneet, kuka kapteni Kopeikin on, vastasi postimestari: "Ettekös te sitten tiedä, kuka kapteni Kopeikin on?"

Kaikki vastasivat, ett'eivät he suinkaan tiedä, kuka kapteni Kopeikin on.

— "Kapteni Kopeikin", sanoi postimestari, raottaen nuuskarasiaansa ainoastaan puolilleen, pelosta, ett'ei joku naapureista pistäisi sinne sormiansa, joitten puhtauteen hänellä ei ollut liikaa luottamusta. "Kapteni Kopeikin", virkkoi hän sitten, nuuskattuansa, "mutta tosiaankin, jos nyt niinkuin kertoisi koko

jutun, niin siitä tulisi jollekin kirjailijalle tuommoinen varsin hauska kertoelma".

Kaikki läsnäolijat sanoivat haluavansa kuulla koko jutun, josta tulisi jollekin kirjailijalle tuommoinen varsin hauska kertoelma.

Hän alkoi näin:

Kapteni Kopeikin tarina.

Vuonna 1802, niin sanoakseni sodan jälkeen, tuotiin muitten haavoitettujen joukossa myöskin kapteni Kopeikin, huima poika, sukkela kuin hitto; oli istunut päävahdeissa; ja arestissa ja kokenut jo sitä sekä tätä. Krasnoinko tappelussa vai Leipzig'in, en tiedä, mutta niin se vaan, näettenkös, oli käynyt, että mieheltä jäi sinne käsi ja jalka. No niin, siihen aikaan ei vielä, minä tarkoitan, ett'ei siihen aikaan vielä ollut mitään semmoisia niinkuin toimenpiteitä haavoitettujen suhteen: tuommoinen invalidien pääoma näettenhän perustettiin niin sanoakseni vasta myöhemmin. No niin, kapteni Kopeikin näkee tosin, että pitäisihän sitä niinkuin työtäkin tehdä, mutta käsi näettehän oli hänellä, minä tarkoitan, hänellä ei ollut kuin vasen käsi. Isän luokse pistihe mies, mutta isä sanoi: 'millä minä sinua elättäisin, minä, niin sanoakseni, tuskin jaksan itsellenikään saada leipää!' Mitäpä tuosta! Kapteni Kopeikin päätti, minä tarkoitan, hän päätti lähteä Pietariin, puuhaillakseen siellä korkeilta asianomaisilta jonkun semmoisen niinkuin apurahan suhteen... Miten hän lienee päässyt, tavaran-vetäjäinkö kanssa vai kruunun kuormillako, summa vaan se, että hän, tuota noin, pääsi miten kuten viimein Pietariin. No älähän huoli! Tuommoinen, joissakin määrin, näettehän, kapteni Kopeikin oli nyt Pietarissa, minä tarkoitan semmoisessa kaupungissa, ett'ei senkaltaista ole muualla koko maailmassa! Ja siinäkö nyt valo huikaisi miehen silmiä, ja siinäkö nyt oli semmoinen elämän huima heilunta, ymmärrättehän, semmoinen sadun-omainen sekasotku. Aatelkaas: äkkiä tuommoinen esimerkiksi Nevskin katu taikka tuommoinen esimerkiksi Hernekatu, hitto vieköön, taikka tuommoinen esimerkiksi Liteinin katu; aatelkaas tuommoinen esimerkiksi torni ilmassa; entäs sillat, hitto vieköön, riippuvat noin vaan, minä tarkoitan, eivät riipu mistään, mutta muutoin vaan riippuvat, sanalla sanoen Semiramis, Semiramis ihan ilmeisesti! Pistihän jo nenänsä, niinkuin nyt kortteeria vuokratakseen, mutta kovin kirpasivat kipeästi hinnat: kartinit, uutimet, pirunmoiset laitokset, ymmärrättehän, matot semmoiset, — ilmeinen, niin sanoakseni, Persia ... suuret pääomat, minä tarkoitan suuret pääomat jalan tallattavina. Kadullekin näethän kun pistäiksen, niin jo haisahtaa nenään tuhannet ruplat. Entäs Kopeikin'illa? koko hänen pankkinsa oli kymmenkunta siniraitaista ja vähän pientä hopeata. No semmoisella summalla tietysti ei hovia osteta, minä meinaan, että kyllähän sillä hovinkin ostaa, kun panee lisäksi neljäkymmentä tuhatta, mutta mistäs ne neljäkymmentä tuhatta otti? Franskan kuninkaaltako, vai? Päätyi sitten meidän mies viimein asumisen suhteen Rääveli nimiseen ravintolaan; rupla vuorokaudesta: päivälliseksi kaalia ja palanen paistia. Niin ... eihän sitä millä pitkälle potki. Hän rupesi sitten tiedustelemaan, minnekä päin täällä nyt kääntyä.

— 'Minnekä kääntyä?' vastattiin, 'korkein esivalta on nyt poissa; kaikki näettehän on Parisissa: sotaväki ei ole palannut vielä takaisin; mutta kyllä sentään', sanoivat, 'löytyy väliaikainen komitea. Koetelkaa onneanne, kukaties ne voivat jotakin'.

— 'Jahkas minä', arveli Kopeikin, 'jahkas minä menen sinne, ja kerron siellä, että niin ja niin se nyt on, olen joissakin määrin vuodattanut vertani, olen niinkuin nyt esimerkiksi henkeäni pannut altiiksi'.

No älähän huoli! Hän nousee aamulla ani varahin, raaputtaa vasemmalla kädellään parran sängen pois, sillä esimerkiksi niinkuin parturin luokse menemisen suhteen, niin ei kannata miehen massi; vetää hinaa sitten univormun päälleen ja ala käydä koputella puujalallaan, ymmärrättehän, komiteaan. Tiedustelee tuosta, missä näet päällikkö asuu. 'Tuolla noin', vastataan, 'tuolla talossa Nevan rannalla'. No niin, mökki mikä mökki, minä tarkoitan, torpan töllihän se vaan oli: akkunoissa lasinsirpaleetkin näet ei muuta kuin puolentoista sylvä korkeat ja puhtainta peililasia, marmorit, kiiltolakat, sanalla sanoen, päätä niinkuin huimaisee! Metallinen ovenripakin, ymmärrättehän, on semmoista loistoa ja mahtavuutta, että niinkuin esimerkiksi ei muuta kuin mene puotiin, osta puolella kopekalla saippuata ja hiero, niin sanoakseni, pari tuntia käsiäsi, ennenkuin rupeat moiseen kääkään. Ovenvartija alhaalla, kädessä sauva sellainen kiiltomukulainen, naamaltaan kreivi, mikä kreivi, batisti-kaulukset ja kaikki, aivan kuin mikä syöttiläs mopsikoira... Kopeikin käydä kahnusteli puukoivellaan vastaan-ottohuoneeseen ja hyyrityi siellä nurkkaan, jott'ei näettehän kyynäspäällään tekisi mitään loukkausta tuommoisen nyt niinkuin Amerikan tahi Indian suhteen, — minä tarkoitan tuommoisen kullatun poslinivaasin suhteen. No älähän huoli! Seista hän siellä kyllä sai ehdoltansa, hän kun näet oli tullut semmoiseen aikaan, jolloin päällikkö, huomaattehan, minä tarkoitan, jolloin päällikkö vasta tuskin oli vuoteeltansa noussut ja kamaripalvelija vasta vienyt hänen eteensä hopeisen vadin kaikenlaisten semmoisten niinkuin pesemisten suhteen.

Siellä nyt Kopeikin istui ja istui lähes neljä tuntia, niin jo tulee sisään vartija-upseeri: 'Hetikohta', sanoi, 'tulee päällikkö itse'. Ja entäs sitä väen paljoutta! Siinäkö epolettia ja miekkaa, miestä kuin salkoa. No älähän huoli! Jo tulee vihdoin kuin tuleekin itse päällikkö. No arvaahan sen ... kasvoilla niin

sanoakseni ... semmoinen ... tietysti ylhäisen arvon mukaan ... korkeata virkaa myöten ... ymmärrättehän ... ryhti ja mahtavuus semmoinen ja kaikissa käytöskin niinkuin pääkaupunkilaisella konsanaankin. Kulkee näethän vuorotellen kunkin luokse: 'mitäs te tahdotte, mitä haluatte, mikäs on teidän asianne?' Astuu tuosta sitten Kopeikin'inkin luokse. Kopeikin siinä selittämään: 'Niin ja niin se nyt on', sanoo hän, 'olen joissakin määrin vertani vuodattanut, olen niin sanoakseni menettänyt käteni ja jalkani, en voi tehdä työtä, ja rohkeneisin sen vuoksi pyytää, eiköhän olisi mahdollista, niinkuin nyt siihen katsoen, että jotakin semmoista apurahaa tahi palkintoa', ymmärrättehän? No päällikkö katsoo, näkee, että tosiaankin on puujalka, ja toinen hiha tyhjänä roikkuu: 'No niin', sanoi hän, 'tulkaahan tänne parin päivän perästä'. Tuostakos Kopeikin ihastui iki hyväksi! 'Hyvä juttu', arveli hän. Astua kopsutteli mies katua pitkin, mielessä ilo semmoinen ja hyvä olo; poikkesi Palkin'in hotelliin, joi ryyppyn viinaa, söi päivällistä Lontoossa, siellä näetenhän käskettiin pöytään kotletti kaprisien kanssa ja peltopyy kaikenlaisten ispinäin ja filunkien kanssa, siihen sitten pullollinen viiniä; illalla mentiin teateriin, — sanalla sanoen, hurrattiin, minä tarkoitan, hurrattiin kelpo lailla. Kadulla sitten kulkee hänen edessään solakka Englantilainen nainen, noin ymmärrättehän joutsenena semmoisena uiskentelee. Kopeikin'issäpä veri paikalla kuohahtelemaan; jo läksi kuin läksikin juoksemaan kaunottaren perään, koputin, kaputin, kopsis, kapsis, vaan äläst'! Pysähtyi mies sentään, arvellen: 'Hiiteen nyt kurtisit toistaiseksi! Perästä sitten sopii koettaa, kun saan eläkkeen; nyt ei passaa, ei!' Mutta kumminkin, hyvät ystävät, kulutti hän yhtenä päivänä melkein puolet rahoistansa.

Kului tuosta päiviä kolme neljä, niin menee hän jälleen, minä tarkoitan, jälleen komiteaan, päällikön puheille.

— 'Tulin', sanoo hän, 'kuulustelemaan. Niin ja niin se on', sanoo, 'siihen nähden, että sairasvuoteella olen maannut kuin myöskin niinkuin haavoitettuna ... niin sanoakseni vertani olen vuodattanut...' ja niin edespäin, ymmärrättehän, sanat kaikki perättäin niinkuin pitää.

— 'No niin', sanoi päällikkö, 'ensiksikin minun täytyy sanoa teille, ett'ei teidän asiassanne saata tehdä mitään, ilman korkeimman esivallan päätöstä. Sotatoimet, niin sanoakseni, eivät ole vielä kokonaan päättyneet. Olkaa kärsivällinen ja odottakaa, kunnes herra ministeri tulee kotia. Teitä ei unohdeta, olkaa vakuutettu siitä. Ja jos ei teillä ole mitään niinkuin elämisen suhteen, niin tuoss' on', sanoo, 'annan niin paljon kuin mahdollista...' Siinä antoikin, ymmärrättehän, hänelle vähän rahaa, ei paljoa, mutta kumminkin sen verran, että sitä olisi riittänyt, kunnes asia olisi ratkaistu. Mutta toisinpä Kopeikin oli luullut. Hän oli jo uskonut, että huomenna suoraa päätä pistetäänkin tuhatta ruplaa hänelle kouraan, niin että pamahtaa: 'tuoss' on muka, veli veikkonen, juo ja pidä lystiä päiviä!' Ja sen sijaan tuli näethän odottamista vaan. Ja hänellä, ymmärrättehän, pyöri jo päässä Englantilainen impi ja kotletit ja supletit ja kaikki tyyni. Nolona tuli ukko parka kadulle, niinkuin koira, joka on kokilta saanut vettä niskaansa: häntä koipien välissä, ja korvat topallaan. Pietarin elämä näet oli jo ennättänyt muuttaa hänet, hän oli jo ennättänyt päästä makuun. Ja kaiken tämän sijaan pitäisi nyt elää kihnustella piru ties miten, ilman mitään semmoista niinkuin esimerkiksi mannaa ja makeutta, ja mieshän oli terve ja raitis ja ruokahalukin kuin sudella. Aatelkaas: hän kulkee tuommoisen franskalaisen restaurantin ohitse, siellä, niin sanoakseni, seisoo kokki semmoinen ulkomailta tuotu, franskalainen, avonaamainen, ja nuttu ja kaikki Hollannin palttinasta, esiliinakin aivan valkoinen, minä tarkoitan lumivalkoinen, ja hänkös, ymmärrättehän, laittaa siellä paraillaan esimerkiksi tuommoista filivinkkeliä, esimerkiksi semmoisia kotletteja tryffeliin ja tröffeliin kanssa, sanalla sanoen deli-deli-delikatessia sellaista, että itsesi oikein söisit, hitto vieköön. Taikka aatelkaas: hän kulkee Miljutin'in puotin ohitse: siellä katselee akkunasta ulos, niin sanoakseni, meren lohi semmoinen, siellä kirsikoita, joista ei makseta kuin viisi kolikkoa kappaleesta, ja siellä arbusi semmoinen suuri ja avara kuin mitkä vaunut, semmoinen sieltä kurkistelee ja hakee, kuka hupsu siitä maksaisi sata ruplaa. Sanalla sanoen, siellä asuu joka askeleella viettelys, niin että nyt esimerkiksi sanoen vesi kielelle herahtaa, ja hänen, näetehän, täytyy odottaa. Aatelkaas nyt hänen tilaansa: toiselta puolen, minä tarkoitan, toiselta puolen merilohet ja arbusit, ja toiselta puolen tarjotaan hänelle kitkerätä ja katkerata maljaa nimeltä 'huomenna'.

— 'Äläs huoli', arveli hän, 'puhukaa mitä hyvänsä, mutta minäpä menen', sanoi hän, 'minäpä menen ja käännän mullin mallin koko komitean ja sanon heille suoraan, ett'ei tämä passaa'.

Ja tosiaankin, mies näethän tuikea semmoinen, älyä ymmärrättehän, päässä vähän, mutta mahtavuutta sitä enemmän. Tulee komiteaan.

— 'Mitäs nyt?' kysytään häneltä. 'Mitäs te vielä läksitte? Johan teille on sanottu, miten asiat ovat!'

— 'No niin', vastaa toinen, 'enhän minä', sanoo, 'saata tässä miten kuten kuhnustella! Minulla', sanoo, 'pitää olla pullollinen Franskan viiniä pöydässä; minun', sanoo, 'pitää saada huvitusta, niinkuin teaterin suhteen ja niin, näetenhän'.

— 'Älkäähän pahaksi panko', sanoo päällikkö. 'Mitä nyt siihen tulee, että niinkuin semmoista, niin siihen tarvitaan kärsimystä. Teille on toistaiseksi annettu elatusrahoja, kunnes päätös saadaan, ja epäilemättä määrätään teille ansaittu palkinto: sillä eihän ole vielä ollut semmoista tapausta meillä

Venäjänmaassa, että mies, joka niin sanoakseni on palvellut isänmaatansa, olisi jäänyt kurjuuteen. Mutta jos te nyt paikalla tahdotte herkutella kotleteillä ja käydä teaterissa, ymmärrättehän, niin älkää pahaksi panko. Siinä tapauksessa hankkikaa itse itsellenne varoja, koettakaa auttaa itseänne'.

Mutta Kopeikin, näettehän, ei ole tietävinänsäkään, ei ole niitä miehiäkään. Hän nosti aika melun ja mylläkän, ja köpö-löylyä sai nyt joka mies; — hän alkoi soimata ja sättiä kaikkia niinkuin nyt sihtereitä ja mitä siellä on, pani ja laittoi tuimasti: 'Mitäs te', sanoi, 'kuinkas te', sanoi, 'ettehän te', sanoi, 'minähän', sanoi, 'tehän ette tiedä velvollisuuksianne', sanoi, 'te semmoiset', sanoi, 'lainväärentäjät!' Kylläpä saivat siinä kuulla kunniansa! Sattui siellä vielä olemaan virkamies jostakin aivan toisesta virastosta, niin senkin näet sätti pahanpäiväiseksi. Olipa siinä mökää! Mutta mitäs semmoiselle hitolle mahtaa? Pällikkön ei auttanut viimein muuta kuin ryhtyä, minä tarkoitan, ryhtyä ankarampiin toimenpiteisiin.

— 'Vai niin vainen?' sanoi hän. 'Kosk'ette te tahdo tyytyä siihen, mitä teille annetaan, ja odottaa rauhassa täällä niin sanoakseni pääkaupungissa teidän kohtalonne ratkaisua, niin minä lähetän teidät kotitienoille. Jääkäri tänne! Tämä mies on vietävä kruunun kyydillä kotipaikoillensa!'

Jääkäripä jo seisookin siellä, huomaattehan, oven takana; aatelkaas: hongan kolistaja semmoinen, seitsemän tuumaa toista syltä, ja käsi, tiedättekös, semmoinen aimo kämmen, aivan luotu kyytimiehiä varten, sanalla sanoen, hammaslääkäri... Niin sitten panivatkin hänet, miekkosen miehen, rattaille, jääkärin viereen ja mars!

— 'Eihän edes huoli kyytirahoja maksaa', arveli Kopeikin. 'Suur kiitosta siitäkin!'

Ajetaan tuota sitten jytyytetään jääkärin kanssa, ja siinäpä juuri, jääkärin kanssa ajaa jytyytellessä, arvelee ja ajattelee, minä tarkoitan, Kopeikin arvelee ja ajattelee tällä lailla:

— 'Vai niin vainen', sanoi hän, 'vai niin sinä arvelet, että minun pitäisi itseni hankkia varoja ja auttaa itseäni? Kyllä', sanoi hän, 'kyllä minä hankin, hankin minä'.

"Kuinka hänet siellä sitten toimittivat perille ja minne nimen-omaan toimittivat, siitä ei ole mitään selkoa. Ja niin näettehän tiedot kapteni Kopeikin'ista hävisivät, minä tarkoitan, ne hukkuivat unohduksen virtaan, tuommoiseen joissakin määrin niinkuin Leten virtaan, niinkuin runoilijat sanovat. Mutta älkääpäs huoliko! Tässäpä kohden, hyvät herrat, alkaakin juuri solmeutua niin sanoakseni koko romanin juoni. Niin, näettehän, Kopeikin oli kadonnut, ei tiennyt kukaan minne, mutta ei kulunut kahta viikkoakaan, niin aatelkaas: Rjasanin metsiin ilmaantui rosvojoukko, ja tämän joukon päällikkönä oli, minä tarkoitan: tämän joukon päällikkönä ei ollut kukaan muu..."

* * * * *

— "Mutta maltapas nyt, Ivan Andreitsh", keskeytti hänet äkkiä polisimestari; "kapteni Kopeikinhan oli vailla toista kättä ja toista jalkaa, niinhän sinä itse sanoit, mutta Tshitshikow'illahan..."

Postimestari parkasi nyt ja lyöä läimäytti itseään otsaan ja julkisesti nimitti itseänsä pässin pääksi. Hän ei voinut ymmärtää, mitenkä tuo seikka ei ollut johtunut hänen mieleensä jo kertomuksen alussa, ja tunnusti todeksi sananlaskun, joka sanoo: "Venäläisellä on takajärki vahva". Hetkisen kuluttua hän kumminkin rupesi vetelemään verukkeita ja koetti kiertyä pulasta, sanoen, että onhan kumminkin mekaniki päässyt Amerikassa ihmeteltävään täydellisyyteen. Sanomalehdissäkin on kerrottu, kuinka siellä on keksitty semmoisia puujalkoja, ett'ei huoli muuta kuin painaa erästä sala-jousta, niin lähtevät jalat liikkeelle ja vievät ihmisen taivas ties minne astikka, niin ett'ei sitä sen koommin mistään enää löydäkään.

Kukaan ei kumminkaan ottanut uskoaksensa Tshitshikow'ia kapteni Kopeikin'iksi; postimestari oli heidän mielestään harpannut vähän liiemmäksi arveluissaan. Mutta eivätpä hekään puolestansa olleet Mattia huonommat, vaan menivät, postimestarin älykkäitä arveluita seuraten, kenties vieläkin kauemmas. Useampain, tavallansa näppäräinkin luulojen joukossa oli yksi — outo sitä on sanoakin — eiköhän muka Tshitshikow vaan olekin vavaatteisin pukeunut Napoleon. Englanti muka on jo ammon ajoista kadehtinut Venäjänmaan laveutta ja leveyttä, usein on nähty pilkkakuviakin, joissa Venäläinen puhelee Englantilaisen kanssa. Englantilainen pitelee takanansa koiraa kahleissa ja tämä koira tarkoittaa Napoleonina. "Kavahda sinä", sanoo Englantilainen, "jos niinkuin mitä semmoista tapahtuu, niin päästän minä tämän koiran kimppuusi!" Ja kukaties he ovatkin päästäneet hänet Helenan saarelta ja niin hän nyt tunkeutuukin näetsen Venäjän maahan; on olevinaan Tshitshikow, mutt' ei toden teolla olekaan Tshitshikow.

Tätä tämmöistä virkamiehet eivät uskoneet. He rupesivat kumminkin asiata aprikoimaan ja harkitsemaan itsekukin kohdastansa, ja niinpä vaan heidän mielestänsä oli että kun Tshitshikow kääntyy ja asettuu seisomaan sivuun niin kyllä hänen kasvonsa hyvin paljon muistuttaa Napoleonin muotokuvaa. Polisimestari, joka oli palvellut sotaväessä 1812 vuoden sodassa ja oli omin silmin nähnyt

Napoleonin, ei saattanut olla myöntämättä, ett'ei Napoleon kooltansakaan ollut isompi Tshitshikow'ia, ja mitä taas ruumiin rakennukseen tulee, niin ei Napoleonkaan ollut liian lihava eikä taas niinkään, että olisi ollut liian laiha. Muutamat lukijat kukaties pitävät tätä perättömänä, ja kirjantekijäkin olisi altis heidän mielihyvöksensä sanomaan tätä perättömäksi, mutta niinkuin kiusaksi on kaikki tämä tapahtunut juuri niin kuin olen kertonut. Tässä on myöskin muistamista, että kaikki tämä tapahtui siihen kuuluisaan aikaan, jolloin Franskalainen ajettiin maasta pois. Siihen aikaan tuli kaikista tilanomistajista, kauppiaista, puotipalvelijoista, jokaisesta, ken osasi lukea, ja jokaisesta, ken ei osannutkaan lukea, kaikista tuli nyt ainakin kahdeksaksi vuodeksi kiivaita politikin miehiä. "Moskovan lehteä" ja "Isänmaan Poikaa" luettiin armottomasti; viimeisen lukijan käsiin ne joutuivat pelkkinä repaleina, joista ei enää ollut mihinkään. Kun ennen vanhaan oli ollut tavallista kysyä: "Paljostako möitte kaurat? Potkasiko eilinen lumisade kuinka hyvin?" niin kyseltiin nyt: "Mitäs nykyjään sanomissa lukee? Eiköhän taas ole Napoleonia päästetty saarelta irti?" Tätä kauppamiehet kovasti pelkäsivät, he kun täydellisesti uskoivat erästä ennustusta, jonka ilmoittaja oli jo kolme vuotta istunut linnassa. Tämä profeta oli ilmaunut ties mistä päin, lammasnahkaisessa turkissa ja virsuissa, jotka kovasti tulivat märänneeltä kalalta, ja saarnannut, että Napoleon on Antikristus, jota pidetään kivisissä kahleissa kuuden seinän ja seitsemän merenselän takana, mutta joka sittemmin katkaisee kahleensa ja valloittaa kaiken maailman. Tämän ennustuksensa tähden pääsi profeta, niinkuin pitikin, linnaan, mutta kumminkin oli hän ennättänyt tehdä tehtävänsä ja säikäyttää kauppamiehet. Kauan aikaa vielä perästäkin päin oli kauppiaille tapana, tehtyään edullisimpiakin kauppoja ja istuessaan ravintolassa juomassa harjakaisia, jutella teekupin ääressä Antikristuksesta. Useat virka- ja aatelismiehet ehdottomastikin mietiskelivät tätä asiata, ja koska heissä oli paljo mystillisyyttä, mikä siihen aikaan kuten tietty on, oli muodissa, niin olivat he näkevinään jotakin erinomaista jok'ainoassa kirjaimessa, joista nimi *Napoleon* oli pantu kokoon; olivatpa löytävinään siinä salaperäisiä merkkejäkin.

Eipä siis ihmekään, että tämä pykälä pani virkamiehet kovasti tuumimaan ja aprikoimaan. Pian he kumminkin hoksasivat harpanneensa jo kovin kauas, ja ett'ei tässä kaikessa ole pontta eikä perää. Siinä sitä sitten ajateltiin, arveltiin, puheltiin ja pakinoitiin ja päätettiin viimein, ett'ei olisi hullumpaa, jos vielä kerran oikein tarkasti tiedustelisi Nosdrew'ilta. Hän kun ensimmäisenä oli pannut liikkeelle tuon jutun kuolleista sieluista ja oli, niinkuin sanotaan, läheisessä yhteydessä Tshitshikow'in kanssa, niin mahtaa hän kaiketi tietää yhtä ja toista hänen elämästänsä. Koetetaanpas muka saada vielä sitä tietä selvä asiasta.

Kummallista väkeä ovat nuo herrat virkamiehet ja samoin kaikki muutkin! He tiesivät vallan hyvin, että Nosdrew on valehtelija, ett'ei häntä ole uskominen ensinkään, ei vähemmässäkään asiassa, ja nyt he sittenkin kääntyivät hänen puoleensa! Menepäs nyt ja ota selvä ihmislapsesta! Monikaan ei usko Jumalata, mutta jos nenänpäästä syyhyttää, niin se tietää kuolemaa, — sen hän uskoo. Monikaan ei huoli ylevästä runoilijan teoksesta, joka on kirkas kuin päivä ja täynnä sulosointua ja puhtautta, vaan ahaasti tarttuu juuri semmoiseen teokseen, jossa joku sukkela mies on sotkenut ja seulonut, kääntänyt ja vääntänyt luonnon; semmoinen hänelle kelpaa ja siitä hän vielä sanoo: "kas tämä se on oikeata sydämmen salaisuuksien tuntemista!" Monikaan ei pidä lääkäreitä arvossa eikä missään, mutta loppujen lopussa kääntyy viimein johonkin ämmään, joka parantaa lukemalla ja syljeksimällä tai, vielä paremmin, keksii itse jonkinlaisen hauteen jos jostakin roskasta, joka hänen mielestään, ties minkä tähden, on juuri erittäin hyvää hänen taudilleen. Herroja virkamiehiä sopii, totta kyllä, puolustaa osittain sillä, että heidän tilansa oli todellakin sangen pulmallinen. Hukkuva tarttuu oljenkin korteen, sanotaan; hän ei voi sinä hetkenä käsittää sitä, että kärpänen se korkeintaan saattaa käydä ratsaille oljenkorren niskaan, mutta hauessahan on painoa kahdeksan leiviskää, mitäpä kymmenenkin; ei, se ei tule hänelle mieleen, ja niinpä hän tarttuukin oljenkorteen. Samoin meidän herrat virkamiehetkin vihdoin tarttuivat Nosdrew'iin.

Polisimestari kirjoitti hänelle siinä paikassa lapun, jossa pyytää Nosdrew'ia illaksi luokseen, ja siinä paikassa läksi polisikonstapeli, punaposkinen mies, suuret saappaat jalassa, mennä leyhyttämään, miekkaansa pidellen, Nosdrew'in asuntoon. Nosdrew'illa oli paraillaan tuiki tärkeä työ tekeillä; neljään päivään ei hän ollut liikahtanut huoneestansa, ei ollut päästänyt luoksensa ketään, päivällisensäkin oli ottanut vastaan akkunasta, oikein oli miesparka kellastunut ja laihtunut. Hänen työnsä vaati suurinta tarkkuutta: hänellä näet oli määränä saada useammasta kymmenestä korttitusinaasta valituksi yksi pakka, mutta kaikkein tarkin, johon voisi luottaa kuin uskollisimpaan ystävään. Työtä oli vielä jäljellä ainakin kahdeksi viikoksi. Koko tämän ajan piti Polykarpuksen puhdistaa karhukoiran pennun vatsaa erityisellä harjalla ja pestä sitä kolmasti päivään saippualla. Nosdrew kiivastui kovin siitä, että tultiin häiritsemään hänen yksinäisyyttänsä. Ensi touhussa käski hän konstapelin juosta hiiden kattilaan, mutta luettuansa polisimestarin kirjeessä, että tänä iltana on toiveita voitosta korttipelissä, sinne kun tänä iltana myöskin odotetaan erästä ensikertalaista, leppyi hän samassa, kiersi oven kiireimmän kaupassa lukkoon, pukihe piammiten miten sattui ja läksi polisimestarin luokse.

Nosdrew'in kertomukset, luulot ja todistukset olivat niin räikeästi vastakohtaisia herrain virkamiesten kertomuksille, luuloille ja todistuksille, että heidän viimeisetkin arvelunsa joutuivat nyt aivan suunnasta

pois. Nosedrew se oli mies, jolla ei ollut maailmassa mitään epäilystä eikä epävarmaa, ja jos muitten arveluissa oli ollut horjuvaisuutta ja epäröimistä, niin kyllä hänessä sen sijaan oli varmuutta ja lujuuutta. Hän vastasi rentonaan joka kysymykseen. Hän kertoi Tshitshikow'in ostaneen kuolleita sieluja useammalla tuhannella ruplalla; sanoipa itsekin myöneensä hänelle niitä; ja miksikäs niitä ei sopisi myöskin? — Kysyttiin sitten: eiköhän Tshitshikow vaan olekin salanuuskija, joka tahtoo saada yhtä ja toista urkituksi? Nuuskija se on, vastasi Nosedrew, ja kertoi sitten, kuinka vielä koulussa, jossa he olivat käyneet yhdessä, pojilla oli ollut tapana nimittää Tshitshikow'ia kielilakkariksi, ja kuinka pojat kerran, niitten joukossa Nosedrew'kin, olivat antaneet häntä selkään niin kovin, että yksistänsä hänen ohimoisilleen piti panna 240 verimatoa — hän näet yritti sanoa 40, mutta 200 tuli siihen lisään noin aivan itsestään. — Kysyttiin sitten: eiköhän hän ole väärän rahan tekijä? Väärän rahan tekijä se on, vastasi Nosedrew, ja kertoi sujautti yhteen menoon pienen esimerkin Tshitshikow'in erinomaisesta näppäryydestä. Polisi, niin kertoi hän, saatuaan tietää, että Tshitshikow'in talossa oli väriä rahoja 2 miljonaa ruplaa, pani sinetin alle kaikki hänen tavaransa ja asetti vartijat, kaksi sotamiestä joka ovelle, mutta Tshitshikow kas vaan osasi yhtenä yönä muuttaa kaikki rahat niin, että aamulla, kun polisi tuli, ja avasi sinetit, niin rahat olivatkin oikeita kaikki tyyni. — Kysyttiin sitten: oliko Tshitshikow tosiaankin aikonut ryöstää kuvernörin tyttären ja oliko Nosedrew todellakin luvannut olla avullinen tässä asiassa? Autoin minä, vastasi Nosedrew, ja eihän ilman minua olisi koko asiasta tullut mitään ensinkään. Hän huomasi jo tosin itsekin valehdelleensa aivan suotta ja saattavansa panna oman itsensäkin pulaan, mutta mahdoton oli hillitä kielen kerkeyttä. Mahdotonta todellakin, sillä siinä hän tarjoutui aivan itsestään niin huvittavia pikku seikkoja, ett'eihän niistä raskinnut luopua mitenkään: oikein hän kertoi, että vihkimisen oli määrä tapahtua sen- ja sennimisessä maakirkossa, se nimittäin oli Truhmatshevkan kylä, ja papin nimi oli Isidor isä, ja vihkiminen maksoi 75 ruplaa, eikä olisi Isidor isä siihenkään suostunut, ell'ei Nosedrew olisi häntä säikäyttänyt, uhaten kannustaa hänen päällensä siitä, että oli vihkinyt yhteen jauhokauppiaan Mikkolaisen hänen kuomansa kanssa [Venäjän lain mukaan ovat saman lapsen ristivanhemmat, kuomakset, niin läheistä sukua, ett'ei heidän sallita mennä naimisiin keskenänsä. Suom. muist.], ja vielä oli Nosedrew antanut heille omat kaleskansa, ja ennakolta toimittanut valmiiksi hevoset joka kestikievariin. Kertomus alkoi jo käydä niin ylen tarkaksi, että kyytimiesten nimetkin tulivat selville. — Virkamiehet yrittivät sitten vielä mainita puolen sanaa Napoleonista, mutta saivatpa pian katua yritystensä, sillä nyt alkoi Nosedrew laskea semmoisia puita heiniä, ett'ei siinä ollut todennäköisyyttä vähääkään eikä siinä suoraan sanoen ollut minkään näköisyyttä. Virkamiehet huokasivat vaan ja läksivät hänen luotansa pois. Polisimestari se yksinään vielä kauan aikaa kuunteli, toivoen saavansa kuulla edes lopulta jotakin; mutta viimein viittasi hänkin kädellään, virkkaen: "Johan nyt!" Kaikki olivat viimein yhtä mieltä siinä, ett'ei "tuohesta tule takkia".

Ja entistänsä hullumpaan tilaan jäivät virkamiehet; kaiken homman ja puuhan loppu ja päätös oli se, ett'eivät he saaneet mitään selkoa siitä, mikä mies Tshitshikow oli. Siinä nyt selvään nähtiin, minkälatuinen olento ihminen on: viisas hän on ja taitava hän on ja ymmärtäväinen kaikessa, mikä koskee muita, vaan ei häntä itseänsä. Kuulkaapas vaan, kuinka älykkäitä, vakavia neuvoja hän antaa ihmiselle elämän pulmallisissa tiloissa! "Kas sillä miehellä on mieltä päässä!" huutaa maailma; "kas se mies ei horju eikä järkähtele!" Mutta annas tämän mielevän miehen joutua hätään, annas hänen itsensä tulla elämän pulmalliseen tilaan, — missä on silloin horjumaton, missä järkähtelemätön mies? Ihan neuvottomaksi hätäntyy luja mies, ja hänestä on tullut viheliäinen pelkuri, heikko, mitätön lapsi, elikkä ämmä, niinkuin Nosedrew sanoo.

Kaikki nämä puheet ja huudot ja huhut vaikuttivat, ties mistä syystä, kaikkein valtavammin prokuratori parkaan. Ne vaikuttivat häneen niin kovin, että hän, kotia tultuansa, rupesi ajattelemaan ja ajattelemaan ja viimein, niinkuin sanotaan, otti ja kuoli. Halvauksenko hän lienee saanut vai minkä muun, en tiedä, mutta tuoliltansa mies vaan romahti lattialle. Siinä sitten lyötiin kädet yhteen, niinkuin tavallisesti tehdään, ja kiljaistiin: "No herra Jumala!" tuotiin tohtori verta iskemään, mutta huomattiin, että prokuratori oli jo sieluton ruumis. Silloin vasta säälien havaittiin, että vainajalla todellakin oli ollut sielu, vaikk'ei hän, kaino mies, ollut sitä milloinkaan näyttänyt. Mutta kuolema se kumminkin oli kamala ilmaus pienessä, niinkuin suuressakin ihmisessä: hän, joka vielä vast'ikään oli kävellyt, liikkunut, istunut korttipöydässä, allekirjoitellut kaikenlaisia papereita, niin usein seurustellut virkamiesten kanssa, tuo mies sakeine kulmakarvoineen ja vilkuttavine silmineen, — hän oli nyt pöydällä, vasen silmä se ei vilkuttanut enää, mutta sen kulmakarvat olivat kumminkin vetäyneet ylös niin kysyväiseen asentoon. Mitä siinä vainaja nyt kyseli, sitäkö, miksi hän oli elänyt, vai sitäkö, miksi hän kuoli, — sen tietää yksin Jumala.

— "Mutta tämä nyt ei ole mistään kotoisin; se ei ole mahdollista, että virkamiehet olisivat saattaneet säikähtyä tuolla tavoin, keksiä moisia arveluja, joutua niin kauas totuudesta! Olisihan lapsikin voinut nähdä asian oikean laidan!" Niin sanonee moni lukija ja syyttää sitten tekijää joutavista jutuista tahi sanoo virkamies-parkoja tyhmiksi, sillä tyhmäksi on ihminen kovin herkkä sanomaan lähimmäistensä ja jakelee tätä kunnianimeä vaikka parikymmentä kertaa päiväänsä. Ei tarvitse ihmisellä olla kuin yksi paha puoli yhdeksän hyvän puolen rinnalla, niin jo saa hän kuin saakin tyhmän nimen. Lukijan on helppo syytöksiänsä tehdä rauhallisesta nurkastansa ja korkealta paikalta, jonne aukenee näköala ja

jonne näkyy kaikki, mikä alhaalla tapahtuu, alhaalla, jossa ei ihminen näe muuta kuin likimmäiset esineet. Ja ihmiskunnan historiassa on paljo kokonaisia vuosisatoja, jotka luulisi saattavan pyhkiä pois, kuluttaa pois tarpeettomina aivan. Paljo on maailmassa tapahtunut erehdyksiä, joita ei enää luulisi lapsenkaan tekevän. Voi kuitenkin, kuinka koukeroisia, etäisiä, kapeita, hankalia, kauas syrjään vieviä polkuja on ihmiskunta valinnut, pyrkiesssänsä totuuden perille, vaikka sen edessä on ollut avonainen tie, suora kuin käytävä, joka ruhtinaan kammioihin kulun johtaa! Leveämpi se on ja upeampi kaikkia muita teitä, aurinko siihen paistaa ja kaiken yötä sitä tulet valaisevat, mutta ohitsepa tämän suoran tien, synkässä pimeydessä ihmiset kulkivat, ja vaikka monta kertaa oli heidät oikealle tolalle tuonut taivahista tullut valaistus, niin sittenkin he saattoivat hairahtua ja eksyä syrjään, saattoivat sydänpäivällä uudelleen joutua tämmöisille takamaille, saattoivat uudelleen himmentää toistensa silmät ja virvatulia tavoitellen joutua partaalle pohjattoman kuilun, siellä sitten kauhistuksella kysäisten toinen toiseltaan: "Minne tästä pääsee? Missä on tie?" Nykyinen polvi se näkee nyt kaikki selvästi ja ihmettelee esi-isäinsä erehdyksiä, nauraa heidän typeryyttänsä eikä huomaa taivaallisen tulen säihkyvän tässä historiassa, ei huomaa, että jok'ainoa kirjain siinä huutaa, että joka paikasta on ojennettu läpätunkeva sormi juuri hänen eteensä, juuri tähän nykyiseen polveen; mutta yhä vaan nauraa nykyinen polvi ja ylpeänä, itseensä luottavana aloittaa jakson uusia erehdyksiä, joita sitten taas jälkeiset vuoroansa nauravat.

*****

Tshitshikow ei tiennyt tästä kaikesta yhtään mitään. Piti näet hänen juuri tähän aikaan vilustua vähäisen ja siitä seurasi nuha ja helponlainen tulehdus kulkkuun — semmoisia lahjoja jakeleekin kovin kernaasti ilman-ala meidän lääninkaupungeissa. Jott'ei tuosta, Herra varjelkoon, suinkaan olisi vaaraa jälkeiselle, päätti hän pysyä pari kolme päivää sisässä. Tämän ajan kuluessa huuhteli hän kulkkuunsa alinomaa viikunamaidolla, syöden aina viikunan suuhunsa ja piti poskellansa kamilli-teellä ja kanvärtillä täytettyä pussosta. Aikansa kuluksi kirjoitteli hän muutamia uusia ja tarkkoja luetteloja kaikista ostamistansa talonpojista, luki sitten jonkun kapsäkistä löytyneen teoksen herttuatar Lavallier'ilta, katsoi uudelleen kaikki esineet ja laput lippaassansa, luki muutamia vieläkin kerran, ja kaikki tämä tuntui hänestä sängen ikävältä.

Kovin selittämätöntä oli hänen mielestensä se, ett'ei ainoatakaan kaupungin virkamiehistä ollut käynyt hänen luonansa tiedustelemassa hänen terveyttänsä, vaikka vasta moniahta päivä sitten oli ravintolan portilla seisonut vähä väliä ajopelejä, milloin postimestarin, milloin prokuratorin, milloin presidentin. Olkapäitensä hän vaan kohotteli, astuen huoneessansa edes takaisin.

Vihdoinkin tunsu hän olevansa parempi ja ihastui iki hyväksi, huomattuaan saattavansa lähteä ulos. Vitkailematta rupesi hän valmistelemaan, avasi lippaansa, kaasi lasiin kuumaa vettä, otti esille harjat ja saippuat ja asettautui partaansa ajamaan, ja siihenhän olikin jo aika, sillä koeteltuaan poskeansa ja vilaistuansa peiliin, hän virkkoi: "Kas tätä viidakkoa!" Ja tosiaankin, jos ei siinä juuri viidakkoa ollut, niin oli kumminkin koko poski sekä leuka sakealla sängellä. Ajeltuaan partansa, ryhtyi hän pukeutumaan kiiruusti ja nopeasti, niin että oli vähällä hypätä ulos housuista. Viimeinkin hän oli pukeissa ja odekolonia pirskautettu päälle. Kääräistyään itsensä tavallista huolellisemmin turkkiinsa ja sidottuaan varmemmaksi vakuudeksi huivin poskellensa, läksi hän ulos kadulle. Hänen astumisensa ulko-ilmaan oli juhlallista, niinkuin ainakin ihmisen, joka on taudistansa parantunut. Kaikki, mitä hän vaan kohtasi, otti niin myhäilevän muodon, niin kartanot kuin ohi kulkevat talonpojat, jotka kumminkin olivat hyvinkin totisia ja joista yksi ja toinen jo oli ennättänyt vintata kumppaliansa korvalle.

Ensiksikin oli hänen aikomuksensa mennä kuvernörin luokse. Kaikenlaisia ajatuksia iski matkalla hänen päähänsä: siinä pyöri valkoverinen immyt, mielenkuvitus alkoi jo hieman keikkua ja elamoita, ja jo alkoi hän itsekin laskea vähän leikkiä omasta itsestensä. Tämmöisellä mielialalla saapui hän kuvernörin portaitten eteen. Hän oli juuri heittämisillään turkkinsa yltään, kun palvelija aivan odottamattomasti äimästytti hänet seuraavilla sanoilla:

— "On kielletty vastaan ottamasta teitä".

— "Mitä? Mitenkä? Et näy tuntevan minua. Katsohan tarkasti kasvoihini", puhui Tshitshikow.

— "Miks'enkäs minä teitä tuntisi? Enhän minä teitä ensikertaa tässä näe", vastasi palvelija. "Teitä juuri onkin kielletty päästämästä sisään, kaikkia muita saa ottaa vastaan".

— "Ei nyt hullumpaa! Miksikä niin?"

— "Semmoinen on vaan minulla käsky, ja syystä kai se on annettu", sanoi palvelija ja liitti vielä sanat: "niin justiin!" Sen jälkeen asettui hän sankarimme eteen varsin vapaasen asentoon, unohtaen kokonaan sen lauhkean muodon, jolla hän ennen muinoin oli rientänyt riisumaan häneltä turkkia. Näytti siltä kuin hän olisi arvellut: "vai niin, soo! koskapa sua kerran herrasväki ajaa ulos, niin mikä lienetkään lintu".

— "Kummallista!" arveli Tshitshikow itsekseen ja läksi samassa presidentin luokse, mutta presidenttipä hänet nähtyään kävi niin peräti hämille, ett'ei osannut sanoa kahtakaan kunnan sanaa ja puhui semmoista sekasotkua, että heitä rupesi hävettämään kumpaistakin. Hänen luotansa lähdettyään koetti Tshitshikow saada jotakin selvää ja päästä sen perille, mitä presidentti oli tarkoittanut ja mihinkä hänen sanansa olivat viitanneet, mutta hän ei voinut ymmärtää yhtään mitään. Hän poikkesi sitten muitten virkamiesten tykö: polisimestarin, varakuvernörin, postimestarin, mutta muutamat heistä eivät ensinkään ottaneet vastaan, toiset taas ottivat vastaan niin omituisella tavalla, puhuivat niin väkinäisesti ja sekavasti, joutuivat niin hämille, joten kaikesta tuosta syntyi semmoinen sekavuus, että hän jo rupesi epäilemään heidän järkeänsä. Yritti hän sittenkin vielä pistäytyä moniaan luokse, saadakseen edes tietää jotakin syytä, mutta ei hän vaan saanut tietää mitään syytä. Huumauneen lailla kulki hän määrätönnä kaduilla, kykenemättä päättämään, hänkö se on hulluksi tullut, vai virkamiehetkö ne olivat järkensä menettäneet, vai untako tämä oli vai valveillako tämä vielä sekavampi puuro oli keittynyt. Myöhään, melkein hämärissä vasta, palasi hän kotiansa ravintolaan, josta oli lähtenyt niin iloisella mielellä. Ikävissään käski hän tuoda itselleen teetä. Mietteihinsä uupuneena, jonkunlaisessa mielettömässä tuumailussa omituisesta asemastansa alkoi hän juoda teetä, kun samassa ovi aukeni ja hänen eteensä ilmaantui aivan odottamattomasti Nosedrew.

— "Oikeinpa se sananlasku sanoo: hyvän ystävän kautta tie suorin!" puhui Nosedrew, ottaen lakin päästään, "kuljin tuossa ohitse, niin näin valkeata akkunassasi. Annas, kun pistäyn sisälle, arvelin, varmaankaan hän ei vielä makaa. Vai niin, sinulla on teetä, kernaasti juon minäkin kupposen: tänään näet söin päivällisellä kaikenlaista roskaa, vatsa rupeaa jo kapinoimaan, minä tunnen sen. Käskepäs panna minulle piippunen! Missä sinun piippusi on?"

— "Enhän minä polta piippua", vastasi Tshitshikow.

— "Älä tuossa joutavia, niinkuin en minä tietäisi sinun olevan kovan tupakkamiehen. Kuule sinä siellä! Mikäs sinun palvelijasi nimi onkaan? Tertullianus, tules tänne!"

— "Ei se ole Tertullianus; Pekko se on".

— "Pekkoko? mutta ennen sinulla kumminkin oli Tertullianus?"

— "Ei ole minulla milloinkaan ollut Tertullianusta".

— "Niin vainenkin, Derebin'illähän se on Tertullianus. Aatteles, mikä onnen potkaus Derebin'ille: hänen tätinsä riitautui poikansa kanssa siitä, että poika oli nainut maaorjan, ja määräsi Derebin'ille koko omaisuutensa! Peijakas, kun olisi ihmisellä semmoinen täti noin varalta! Mutta kuules, minkäs tähden sinä olet vetäynyt seuroista pois, etkä käy enää missään? Kyllä minä tiedän, sinä harrastat tieteellisyyttä ja mielelläsi lueskelet (mistä Nosedrew oli tullut siihen päätökseen, että sankarimme harrasti tieteellisyyttä ja mielellänsä lueskeli, sitä me totta puhuen emme saata sanoa ja Tshitshikow sitäkin vähemmin). Niin, kuules, Tshitshikow! sitä sinun todellakin olisi sopinut nähdä ... siinäpä vasta olisi ollut ainetta sinun ivalliselle luonteellesi (minkätähden Tshitshikow'illa oli ivallinen luonne, sitä ei myöskään saata sanoa). Aatteles, tässä tuonoin löimme kortteja kauppias Lihatshew'in luona, — siinäkö oli naurua! Perependew, joka oli siellä minun kanssani, sanoi: 'annas, että Tshitshikow olisi täällä, niin hänellekö tämä vasta olisi tuota noin ...' (Tshitshikow puolestaan ei ollut kuuna kullaan päivänä tuntenut ketään Perependew'ia). Niin, mutta sano mitäs sanot, väärin sinä sittenkin menettelit minua vastaan, muistathan silloin kuin pelasimme lautaa! Minähän se voitin. Niin, kyllä sinä oikein petkuttit minua silloin. Mutta minä, hitto ties, en osaa pitää vihaa. Tässä tuonoinkin presidentin luona... Niin kuules! Minun täytyy sanoa sinulle, että koko kaupunki on sinua vastaan. He luulevat sinua väärän rahan tekijäksi, kävivät minun kimppuuni; no minä, sen tiedät, puolustin sinua kiivaasti, sanoin käyneeni koulua yhdessä sinun kanssasi ja tunteneeni isäsikin, sanalla sanoen, laskettelin heille oikein kelpo lailla".

— "Minäkö väärän rahan tekijä?" huudahti Tshitshikow, hypähtäen tuoiltaan.

— "Niin, no mitäs sinä heitä sitten säikäytit tuolla tavoin?" jatkoi Nosedrew. "He ovat säikähtyneet aivan huposen hulluiksi: he ovat tehneet sinusta rosvon ja salanuuskijan... Prokuratori se säikähti niin, että kuoli; huomenna on maahanpaniaiset. Etkö tule? Suoraan sanoen, he pelkäävät uutta kenralikuvernöriä... Kyllä se sentään on vähän uskallettua tuo sinun yritykses".

— "Mikä yritys?" kysyi Tshitshikow rauhattomana.

— "No tuo kuvernörin tyttären ryöstö. Vaikka kyllähän minä semmoista odotinkin, odotin, koira vie, niinkin! Heti ensi kerralla, kun näin teidät baalissa yhdessä, arvelin paikalla: 'Ei maar se Tshitshikow ihan turhanpäiten noin...' Mutta mitäs sinä oikeastaan juuri hänet valitsit? minusta nähden ei hänessä ole hyvää yhtään mitään, Sen sijaan on Bikusow'illa muuan sukulainen, sisaren tytär, niin se näetsen vasta tyttönen on! Sanalla sanoen: hunaja ja mesileipä".

— "Älä sinä sotke, älä sinä sotke! Mitä sinä puhuit kuvernörin tyttären ryöstöstä, mitä puhetta se on?" kyseli Tshitshikow hämmästyneenä.

— "Älä sinä ole olevinas! Niinkuin en minä sitä tietäisi! Minä, totta puhuen, tulin sinun luoksesi juuri tämän johdosta: olkoon menneeksi, minä autan sinua. Minä pidän sinulle kruunua [Venäläisten vihkimis-menoin aikana pitävät teltapojat sekä morsiamen että sulhasen pään päällä kruunua. Suom. muist.], minä panen omat kaleskat ja toimitan hevoset, mutta yhdellä ehdolla vain: sinun pitää antaa minulle lainaksi kolme tuhatta ruplaa; minä tarvitsen ne, minun pitää saada ne vaikka kiven kolosta".

Kaiken tämän jaarituksen aikana hieroi Tshitshikow useampia kertoja silmiään, koettaen saada selville, eikö tämä sittenkin ole unta. Väärän rahan tekijä, kuvernörin tyttären ryöstö, prokuratorin kuolema, johon muka hän on ollut synnä, kenralikuvernörin tulo, — kaikki tämä säikäytti hänet kelpo lailla.

— "Koska se kerran niin on", ajatteli hän itsekseen, "niin ei tässä ruveta enää vitkailemaan, vaan paras laittautua pois piammiten".

Hän osasi laittaa niin, että Nosedrew kohta läksi tiehensä. Heti tämän mentyä, kutsui hän luokseen Selifan'in ja käski hänen olla valmiina huomis-aamuna jo hämärissä, jotta viimeistään kello 6 päästäisiin lähtemään kaupungista. Siksi pitää siis kaikki olla valmiina, pyörät voideltuina ynnä muuta ynnä muuta.

— "Kyllä, Pavel Ivanovitsh!" virkkoi Selifan, mutta pysähtyi kumminkin tuokion ajaksi ovelle.

Herra käski samassa Pekon vetää esiin vuoteen alta kapsäkin, jonka päälle jo oli ennättänyt kokoontua melkoinen pölykerros, ja sitten hän rupesi yhdessä Pekon kanssa panemaan pillejä pussiin. Ei siinä viikkoja vitkailtu eikä valikoitu: sukat, paidat, pestyt sekä pesemättömät vaatteet, saapaslestit, almanakka, — kaikki mätettiin mullin mallin. Hän tahtoi välttämättömästi laittautua valmiiksi jo illalla, ett'ei aamulla enää olisi mitään viivytystä. Selifan, seistuaan pari minuttia oven suussa, astui viimein verkalleen ulos. Verkalleen, niin verkalleen kuin suinkin saattaa ajatella, laskeusi hän portaita alas, painaen märjillä saappaillaan näkyväisiä jälkiä kuluneisiin portaisiin ja kauan aikaa raapien niskaansa. Mitä tämä raapiminen tiesi, ja mitä se tietää yleensä? Harmiako se lienee siitä, ett'ei näet nyt onnistukaan, niinkuin meininki ensin oli ollut, yhtyä huomenna hyvän ystävän kanssa kapakassa, vai jokohan lienee jossakin solmittu uudet lemmen liitot, niin että nyt täytyy jättää sikseen tuo iltainen seisoskelu portin pielessä ja valkoisten kätösten valtioviisas puristelu semmoiseen aikaan, jolloin jo laskeutuu hämärät kaupungin ylitse, jolloin poika punapaita rämpyttelee balalaikkaansa keräytyneen palvelusväen huviksi ja jolloin hiljaista puhetta pitää monenlainen, työstänsä palajava väki; vai muutoinko vaan on sääli jättää lämmin sija kyökin uunin vieressä turkin alla ja kaaliliemet ja kaupunkilaisen pehmoiset piiraat ja sen sijaan lähteä taas maita mitteleämään sateeseen ja lokaan ja kaikkiin matkan vaivoihin? Taivas ties, — eihän sitä arvaa. Paljonhan tietää Venäläisessä niskan raapiminen.

XI LUKU.

Kaikki kävi sittenkin toisin kuin Tshitshikow oli luullut. Ensinnäkin: hän heräsi myöhemmin kuin oli aikonut, — ja se oli ensimmäinen harmi. Noustuaan lähetti hän heti tiedustamaan, ovatko hevoset valjaissa, ja onko kaikki valmiina, mutta vastaus tulikin semmoinen, ett'eivät hevoset ole valjaissa ja ett'ei mitään ole vielä valmiina, — ja se oli toinen harmi. Hän suuttui ja päätti antaa jotakin löylyn kaltaista tuttavallamme Selifan'ille. Hän odotteli vaan kärsimätönnä, mitä muka toinen osaa sanoa puolustukseksensa. Pian ilmaantui Selifan ovesa, ja herra sai hauskuudekseen kuulla samat puheet, joita tavallisesti kuulee palvelusväeltä, kun pitää pian lähteä matkaan.

— "Tuota noin, Pavel Ivanovitsh, pitäisihän sitä hevosiakin kengittää".

— "Voi sinä sen pölkky! Miks'etkäs ole ennen puhunut siitä mitään? Eikös ole ollut aikaa, vai?"

— "Kyllähän sitä aikaa on ollut... Ja sitten vielä pyörä kanssa ... tuota noin ... Pavel Ivanovitsh ... pitäisi uudestaan raudoittaa, sillä keli näet on huono nyt, kuoppaista kovin ja kaateita paljon... Ja sitten ... älkää pahaksi panko ... vaunujen etupuoli on kovin höpläksi höltynyt, niin että näetsen hyvä on, jos kaksi holliväliä kestää".

— "Konna!" kiljasi Tshitshikow ja lyöden kätensä yhteen astui niin lähelle Selifan'ia, että tämä

peräytyi ja väistyi, peläten saavansa herraltaan lahjaksi jotakin. "Murhatakos sinä tahdot minut kokonaan? Mitä? Ihan puukollako aiot pistää kuolijaksi? Vallan maantielläkö tahdot pistää minut kuolijaksi, sen ryöväri, yölepakko sinä, hiton kummitus? Mitä? Kolme viikkokautta istutaan yhdessä kohden, mitä? Eipäs leukas liikahtaneetkaan silloin, heiskale, mutta nyt vasta, ihan viimeisellä hetkellä, kun ei muuta enää ollut jäljelläkään, kuin istua vaan ja antaa mennä, mitä? Ja juuri nyt sinun piti tekemään temput, mitä? Mitä? Tiesithän sinä sen ennenkin? Tiesithän, vai? mitä? Vastaa! Tiesitkö? Mitä?"

— "Tiesin", vastasi Selifan, luoden silmänsä lattiaan.

— "No miks'et silloin sanonut, mitä?"

Tähän kysymykseen ei Selifan vastannut mitään. Maahan hän tuijotti vaan ja näkyi itsekseen arvelleen: "Kovinhan tuo kävikin kummasti: tiesinhän, näet, enkä kumminkaan sanonut".

— "Mene nyt ja hae heti seppä tänne; kahden tunnin perästä pitää kaikki olla valmiina, Kuuletkos! Välttämättömästi kahden tunnin perästä, ja jos ei silloin ole, niin minä sinut, minä sinut! ... solmuun minä sinut vedän!"

Kovin oli sankarimme vimmoissaan. Selifan oli kääntyä ovelle päin, lähteäksensä täyttämään käskyä, mutta pysähtyi kumminkin ja virkkoi:

— "Ja sitten vielä se papurikko, — oikein totta, kyllä se pitäisi myöä pois, sillä se on konnuutta täynnä koko hepo, Pavel Ivanovitsh, se on näetsen semmoinen risti, että älä Herra saata".

— "Kas niin otankin ja juoksen torille sitä myömään".

— "Oikein totta, Pavel Ivanovitsh, se on vaan ulkonäölleen vähän niinkuin jotakin, mutta oikeastaan se on viekas pahuus; ei semmoista hevosta mistään..."

— "Suus kiinni! Kun mieleni tekee, niin myön sen. Vai sinä tässä vielä rupeat keskustelemaan! Kavahda nyt vaan: ell'et sinä tuossa paikassa hanki seppiä tänne ja ell'ei kaikki ole kahden tunnin perästä valmiina, niin könttiisi saat, saat kunnon lailla! Mene nyt!"

Selifan läksi.

Tshitshikow oli nyt pahalla tuulella ja heittää linkausti lattialle miekan, jota hänellä oli tapana kuljetella matkoillaan kerallansa tarpeenmukaisen pelon vaikuttamista varten asianomaisissa. Neljänneksen tuntia sai hän sitten teutua seppiä kanssa, ennenkuin kaupat heidän kanssaan tulivat parailleen, sillä sepät, tavallisuutta myöten, olivat suuria konnia: he näet, huomattuaan matkustajalla olevan kiireen, pyytää pamauttivat kuudenkertaisen hinnan. Kyllähän Tshitshikow pauhaili ja intoili, nimitellen heitä rosvoiksi ja ryöväreiksi ja matkamiesten nykijöiksi, viittasipa oikein viimeiseen tuomioonkin, mutta seppiin vaan ei pystynyt mikään: he kestivät lujina loppuun asti, hiukkaakaan huojentamatta hintaa, vieläpä kuhnailevat työssäänkin, niin että kahden tunnin asemesta kului kokonaista puoli kuudetta. Koko tämän ajan kuluessa hän sai viettää suloisia hetkiä, jotka jokainen matkamies tuntee, kun matkalaukku on jo valmiina ja lattialla on vain nuoran pätkiä, paperipalasia ja kaikenlaista rojua, kun ihminen ei vielä ole matkalla eikä kotonakaan enää; hän näkee akkunastaan ulkona ihmisiä, jotka kulkea laahustelevat ohitse ja puhelevat kopekoistaan ja jollakin tuhmalla uteliaisuudella nostavat silmänsä, katsahtavat häneen ja jälleen matkaansa jatkavat, mikä vielä pahemmaksi panee ikävöivän matkustaja raukan pahan tuulen. Kaikki, minkä hän näkee — niin puodin pahainen vastapäässä kuin ämmäkin, joka asuu toisella puolen katua ja usein ilmaantuu lyhyillä uutimilla varustettuun akkunaan, — kaikki häntä ilettaa eikä hän kumminkaan mene akkunasta pois, siinä hän seisoo, milloin kokonaan ajatuksissaan, milloin jällehen kiinnittäen jotakin tylsää huomiota kaikkeen, mitä hänen edessään liikkuu tai on liikkumatta, ja pyytää harmissaan kiinni karpästä, joka siinä lentää surisee ja räpytteleke lasia vastaan.

Mutta loppunsaahan on kaikella. Toivottu hetki löi vihdoinkin; kaikki oli valmiina, vaunujen etupuoli oli korjattu, pyörä oli raudoitettu uudelleen, hevoset oli juotettu ja sepän-konnat lähteneet pois, laskettuansa saadut ruplat ja toivotettuansa onnea matkalle. Viimein olivat hevosetkin valjaissa ja kaksi vasta ostettua kuumaa sämpylää pistetty vaunuihin; samassa oli Selifankin, seisoen ajolaudan kohdalla, pistänyt jotain taskuunsa. Vihdoin tuli itse sankarikin ja nousi vaunuihin, ja siinä ravintolan passari entisessä demikotoni-takissaan seisoi, lakkiansa heilutellen, ja siinä seisoi joukko muitakin, ravintolan sekä yksityisten, palvelijoita ja kuskeja, jotka olivat tulleet katsomaan, mitenkä vieras herra matkalle lähtee, ja siinä oli monta muuta seikkaa, niinkuin matkaan lähdetäessä konsanaankin, ja niinpä nyt nuo vaunut, sellaiset, joissa naimattomat herrat kulkevat ja jotka niin kauan olivat olleet asemillaan kaupungissa ja joihin kenties lukija on ennättänyt kyllästyä, — nuo vaunut ne vihdoinkin läksivät ulos ravintolan portista.

— "Jumalan kiitos!" virkkoi Tshitshikow itsekseen ja risti silmänsä.

Selifan heläytti ruoskallaan, hänen viereensä nousta heilauttihe Pekkokin, riiputtuansa ensin vähän aikaa astinlaudalla, ja sankarimme, istuutuen mukavampaan asemaan grusialaisella matollansa, pani selkensä taakse tyynyn, litistäen siten lyttyyn kuumat sämpylät, ja niin läksivät vaunut jälleen hyppimään ja keikkumaan katua pitkin, jolla, niinkuin tiedämme, oli keikautteleva voima. Omituisin, epämääräisin tuntein katseli hän taloja, seiniä, laipioita ja katuja, jotka nekin puolestaan, ikäänkuin keikkuen, verkalleen peräytyivät, ja Jumala ties, lieneekö hänen sallittu enää nähdä niitä toisten elämässään.

Eräässä kadun kolkassa täytyi vaunujen pysähtyä, sillä pitkin koko katua kulki pitkä maahanpanijaisjoukko. Tshitshikow kurottihe ulos ja käski Pekon kysyä, ketä haudataan. Hän sai kuulla, että nyt viedään prokuratoria hautaan. Täynnä vastenmielisiä tunteita, lymysi hän samassa vaunujen nurkkaan, veti nahan ylös ja uutimet eteen. Vaunujen seisoessa hautajaissaaton tähden, Selifan ja Pekko, hurskaasti lakit kourassa, katselivat saattoväkeä, keitä muka siinä oli ja millaisissa ajopeleissä, ja laskivat kuinka paljo niitä oli, sekä astuvia että ajavia. Herra antoi heille käskyn, ett'eivät olisi tuntevinaan ketään eivätkä tervehtisi tuttavien palvelijoita, ja rupesi itsekin arasti katselemaan ulos uutimissa olevain pienten lasien kautta. Kirstun perässä astuivat kaikki virkamiehet paljain päin. Tshitshikow rupesi pelkäämään, ett'ei vaan tunnettaisi hänen vaunujansa; mutta virkamiehillä oli nyt muuta mielessä. Eivät he edes keskustelleet kaikenlaisista maallisista asioista, niinkuin tavallisesti tehdään vainajata saattaessa. Kaikki heidän ajatuksensa olivat kiintyneet heidän omaan itseensä; he ajattelivat: millainenhan lienee uusi kenralikuvernöri; millä tapaa hän ryhtyy toimeensa ja mitenkä hän kohtelee heitä. Jalkaisin kulkevain virkamiesten perässä tuli vaunuja, joitten akkunoissa näkyi rouvia, suruharsot päässä. Kätten ja huulten liikunnot osoittivat heidän olevan vilkkaassa keskustelussa. Kukaties hekin puhelivat uudesta kenralikuvernöristä, koetellen arvata, millaisia pitoja hän on pitävä, ja pakinoiden alituisista pitseistään ja reunuksistaan. Vaunuja seurasivat muutamat tyhjät rattaat perätyksin, ja vihdoin ei enää ollut mitään, ja sankarimme pääsi jatkamaan matkaansa. Hän veti syrjään nahkaiset uutimet, huokasi ja lausui sydämensä pohjasta:

— "No niin! Esimerkiksi nyt prokurator: eli, eli ja sitten kuoli. Ja sanomalehtiin kirjoitetaan tällä tapaa: alamaistensa ja koko ihmiskunnan kaipaukseksi nukkui kuoleman uneen kunnioitettava kansalainen, erinomainen isä, puoliso, jommoisia on harvassa, ja paljon he vielä kirjoittavat hänestä kaikenlaista; lisäävät kenties vielä senkin, että häntä kyynelöiden kaipaavat lesket ja orvot; mutta kun asiata tarkoin ajattelee, niin eihän sinussa muuta ollutkaan kuin tuuheat kulmakarvat".

Hän käski Selifan'in ajaa paremmin ja arveli sitten: "Hyvä se sentään oli, kun tuli hautajaiset vastaan; se tietää onnea, sanotaan".

Vaunut kääntyivät sillä välin autiommmille kaduille; pian näkyi ainoastaan puisten laipioiden pitkä jono, tietäen kaupungin loppupäätä. Jopa loppui kiviakatkin, tuossa oli tullipuu, ja nyt jäi kaupunki taakse, eikä nyt ole enää mitään, nyt ollaan matkalla taas. Ja jälleen alkaa molemmilla puolin maantietä tulla vastaan virstoja, kestikievariensa isäntiä, kaivoja, kuormia, harmaita kyliä samovareineen, ämmineen ja uljaine, partasuine isäntineen, joka juoksee kestikievarista mitallinen kaurvoja kädessä; ja siinä tulee jalkamies rikkinäisissä virsuissa, ja matkaa on hän kulkenut 800 virstaa; ja siinä tulee kaupungin pahaisia, hilpeitä rakennuksilleen, puisine puoteineen, jauhotynnyreineen, virsuineen, sämpylöineen ja muine romuineen; ja siinä kirjavia tullipuita, korjattavina olevia siltoja, peltoja silmän kantamattomia niin toisella kuin toisellakin puolella; tilanomistajain vankkureita; ja siinä tulee sotamies hevosen selässä, vetäen viheriätä laatikkoa, jossa on lyijyherneitä ja kirjoitus: niin ja niin mones tykistön priki; ja siinä tulee viheriöitä, keltaisia ja vasta kynnytyitä mustia sarkoja pitkin arojen lakeutta ja kaukainen laulu ja honkain latvat sumussa ja kaukana kuolehtuva kellojen soitto ja variksia ja kärpäsiä ja näköala ääretön... Venäjä! Venäjä! Minä näen sinut näistä ihmeellisistä, ihanista vieraista maista, näen. Köyhä on luontosi, ei siellä katsetta ilahduta eikä säikäytä sen julkeat ihmeet, koristetut ihmeillä julkean taiteen, — eikä kaupungit moni-akkunaisine, korkeine, vuorten rinteillä riippuvine palatseineen, upeat puut ja taloihin kasvaneet muratit, koskien pauhussa ja alinomaisessa utuvihmassa; ei siellä pää taivu taaksepäin katselemaan tuonne yhä ylemmäs ja ylemmäs ryhmytyviä kiviloukkioita: ei siellä siinä päälletysten heittyneitten viiniköynnösten, muratin ja miljonain ruusujen kietomien kaarelmien kautta kaukaa ikuiset vuoret, jotka kohoavat ylös hopeisiin pilviin. Aution avarata ja tasaista on sinussa kaikki; pilkkuina pikkusina seisovat lakeillasi sun matalat kaupunkisi; — ei mikään hyväile eikä lumoa katsetta. Mutta mikä kummallinen, salainen voima se vetää luoksesi? Miksi kuuluu ja kajahtelee lakkaamatta korvissa sun surumielinen laulusi, kiitäen pitkin koko sun pituuttasi ja leveyttäsi, merestä niin toiseen? Mitä siinä on, tuossa laulussa? Mikä se siinä kutsuu ja itkee ja sydäntä pakottaa? Mitkä äänet ne niin kipeästi hyväilevät ja sieluhun rientävät ja mun sydämeni ympärillä liihoittelevat? Venäjä! Mitäs tahdot sä minusta? Mikä käsittämätön voima piilee välillämme? Miksikä katsot sä niin, ja miksikä kaikki, mitä sinussa on, on kääntänyt minuun silmänsä, täynnä odotusta?... Ja vielä kokonaan neuvotonna, seison minä, järkähtämätönä, mutta pääni jo siimesti sakea pilvi, sadetta uhaten, ja ajatus seisoo mykkänä sun avaruutesi edessä. Mitä tietää tämä ääretön avaruus? Missäpä sitten syntyisikään

ajatus ääretön, ell'ei juuri täällä, ell'ei juuri sinussa, ääretön kun olet itsekin? Missäpä sitten olisikaan sankareita, ell'ei täällä, koska täällä tilaa on heidän liikkua ja temmeltää? Ankarasti valtaa minut mahtava avaruus, kauhealla voimalla kajahtaen sisimmässäni; ylenluonnollinen voima on kirkastanut mun silmäni ... voi mikä välikkyvä, ihana, kummallinen kaukaisuus! Venäjänmaa!...

— "Pidä kiinni, pidä kiinni, pöllö!" huusi Tshitshikow Selifan'ille.

— "Pampustani saat, pakana!" huusi vastaan tullut kenttäjääkäri, huulissa viikset kyynärän mittaiset. "Etkös sinä, peijakkaan korvennettava, näe kruunun ajopeliä!"

Ja haahmuna haihtui troikka, kolisten ja pölyttäen.

Mikä kummallinen, houkutteleva, kiidättelevä, ihana kaiku sanassa *matka!* Ja kuinka ihana on se itse, tuo matka! Kirkas päivä, syksyiset lehdet, kylmä ilma... Tiviimmästi takki päälle, lakki korville, ahtaammin ja mukavammin hyyristymme vaunujen nurkkaan. Vielä kerran kulki kylmän väre kautta jäsenten, mutta sitten tuli sen sijaan suloinen lämmin. Hevot kiitävät ... viekottelevana hiipii torkku, silmät painuvat kiinni ja niinpä kautta unen kuuluu reen ritinä ja hevosten läähätys ja pyöräin kolina, tuossapa kuorsaat jo, sysättyäsi naapurisi nurkkaan. Sä heräät — viisi kestikievarin väliä on takanasi; kuu kumottaa; outo kaupunki; kirkkoja vanhan-aikuisine, puisine kupoleineen; tummia puurakennuksia ja valkoisia kivitaloja, kuun valoa siellä täällä, niinkuin olisi valkoisia hursteja levitetty seinille ja kaduille; sysimustina kulkee niitten poikki mustia varjoja; lailla välähtelevän metallin kimaltelevat katot vinoisessa kuutamossa; eikä näy elävää olentoa niin missään; kaikki nukkuu. Ypö yksinäsi sä kuljet; yhdestä ikkunaisesta kenties näkyy valoa: käsityöläinenköhän siellä saapasparia valmiiksi kalkuttelee, vai leipuriko siellä uuninsa ääressä häärää, — mitäpä niistä? Entäs yö! Hyvä Jumala, tuota yötä ylhäällä avaruudessa! Entäs ilma, entäs taivas, kaukainen, korkea, tuolla saavuttamattomissa, niin ääretönnä, niin sointuvana ja kirkkaana! Mutta viileänä puhalttaa öinen tuuli sua suoraan silmiin ja tuudittelee sinua, sua torkuttaa, sä unohdat, sä kuorsaat, ja naapuri parkasi se aivan nurkimmaisiksi sysättyinä ja puristettuna, äkäisenä vaan kääntelekse, kohentelekse. Jo heräsit, ja jälleen ovat edessäsi pelot ja arot; ei missään mitäkään: tyhjää, aukeata kaikkialla. Silmiisi kiittää virstan tolppa numeroineen; aamu hämärtää; kylmässä, vaalenneessa taivaanrannassa näkyy kultainen kalpea juova; kolakkaammaksi, tuimemmaksi käy nyt tuuli. Tiviimmästi lämmin takki ympärille!... Tuntuu niin hauskalta tuo kylmä! Uudestaan valtaa sinut suloinen uni! Kolaus — ja jälleen olet hereillä. Taivaan kannella kulkee päivän pyörä. "Hiljaa, hiljaa!" kuuluvat sanelevan. Rattaat laskeuvat jyrkästä mäestä; alhaalla on leveä lautta, leveä, kirkas lampi, kimalteleva kuni vaskinen pohja päivän paisteessa; tuolla kylä, taloja huiskin haiskin mäen rinteellä; tähtenä kiiltää sinulle kylän kirkon risti; talonpoikain keskusteluja ja sanomaton ruokahalu vatsassa... Taivas! kuinka ihana sä välistä oletkaan, sä kaukainen, kaukainen matka! Kuinka monasti minä, lailla hukkuvaisen, tartuin sinuhun, ja joka kerran sä jalosti minut pelastit ja päästit! Ja kuinka paljon syntyi sun aikanasi hyviä aikeita, runollisia haaveiluja, kuinka paljon aavistelin kaunista ja ihanata!...

Mutta eipä ystävällämme Tshitshikow'illakaan ollut pelkkiä jokapäiväisiä haaveiluja. Katsotaanpas, mitä hän tunsi. Ensi alussa ei hän tuntenut yhtään mitään; hän katseli vaan taaksensa, tahtoen saada vakuutusta siitä, että hän todellakin oli lähtenyt kaupungista; mutta nähtyään kaupungin jo aikaa sitten kadonneen näkyvistä, kun ei enää näkynyt sepän pajoja eikä myllyjä eikä mitään sellaista, mitä kaupunkien ympäristöillä on, kun kivikirkkojen valkoiset huiputkin olivat jo kauan sitten vaipuneet maan sisään, niin käänsi hän mielensä yksinomaisesti matkahansa, katsellen vaan oikealleen ja vasemmalleen. Äsköistä N. kaupunkia ikäänkuin ei olisi ollutkaan hänen muistossaan, ikäänkuin hän olisi kulkenut sen kautta aikoja sitten, lapsuudessa joskus. Lopulta ei matkakaan enää vetänyt puoleensa hänen huomiotansa, silmät rupesivat menemään kiinni ja pää alkoi painua pielukselle. Suoraan sanoen, kirjantekijä on tästä oikein hyvillään, saaden täten tilaisuutta jutella sankaristansa, sillä tähän asti, niinkuin lukija on nähnyt, ovat häntä alinomaa estäneet milloin Nosedrew'it, milloin pidot, milloin naiset, milloin kaupungin jaaritukset, ja milloin vihdoin nuo tuhannet turhanpäiväiset asiat, jotka silloin vasta turhanpäiväiseltä näyttävät, kun ovat tulleet kirjaan, mutta maailmassa liikkueensa ovat hyvinkin suurenarvoisia olevinaan. Mutta pannaanpas nyt syrjään kaikki tyyni ja käykäämme kiinni asiaan.

Kovin on epäiltävää, tokko meidän valitsemamme sankari on lukijalle mieliin. Naisia hän ei miellytä, sen tietää varmaan, sillä naiset vaativat sankarilta täydellisyyttä, jos hänessä on yksikin ainoa täplä, ruumiissa tai sielussa, niin hän on mennyttä miestä! Tungetkoon tekijä hänehen kuinka syvälle tahansa, osoittakoon hänet vaikka peiliä selvemmin, niin ei hänelle arvoa myönnetä vähääkään. Tshitshikow'in täyteläisyys ja ikä, jopa niistäkin on hänelle haittaa: täyteläisyyttä he eivät missään tapauksessa anna anteeksi sankarille, ja monet rouvat ja neidot varmaankin kääntyvät pois, virkkaen: "Hyi, kuinka ruma!" Tekijä valitettavasti tietää tämän kyllä, mutta ei hän saata sittenkään ottaa sankarikseen hyvä-avuista ihmistä. Mutta ... kenties helähtää juuri tässä samaisessa kertomuksessa kieli, jota ei tähän saakka ole kosketettukaan, kenties siinä nousee ilmi venäläisen hengen pohjaton rikkaus, astuu esiin mies, mies täynnä jumalallisia lahjoja, tahi ihana venäläinen tyttö, jolle ei ole verran vetänyttä maailmassa

missään, astuu esiin ja ilmituo koko naisen sielun ihmeteltävän ihanuuden, astuu esiin täynnä ylevätä harrastusta ja altiiksi antaumista, ja kuolleilta näyttävät hänen rinnallaan kaikki muitten kansain hyvä-avuiset ihmiset, kuin kuollut kirja rinnalla elävän sanan! Nousee venäläisiä liikkeitä ... ja silloin nähdään, kuinka syvälle on juurtunut venäläiseen luonteeseen se, mikä vaan pintahan on kajonnut muitten kansain luonteita... Mutta miksikä puhuisimme siitä, mikä vasta on edessä? Ei sovi tekijän, joka jo aikaa sitten on ollut miehen iässä ja jonka ovat kasvattaneet kolea sisäinen elämä sekä yksinäisyyden virvoittava tuoreus, — ei sovi hänen haaveilla lailla nuorukaisen; kaikella on vuoronsa ja aikansa ja paikkansa. Niin, hyvä-avuisista ei ole tässä kumminkaan otettu sankariksi. Saattaapa sen sanoakin, miks'ei ole otettu. Siksi, että jo on aika päästää hyvä-avuisen ihminen lepoon; siksi että kovin on jo jokapäiväiseksi tullut tuo sana hyvä-avuisen ihminen; siksi, että juhdan he jo ovat tehneet hyvä-avuisesta ihmisestä, eikä ole yhtään kirjailijaa, joka ei sillä ratsastaisi, ajaen sitä ruoskalla ja millä vaan osuu; siksi, että he ovat kokonaan näännyttäneet hyvä-avuisen ihmisen, niin ett'ei hänessä ole hituakaan hyvää avua jäljellä, hänessä ei ole enää kuin luu ja nahka; siksi, että he ulkokullatusti tuovat hyvä-avuisista ihmistä esiin; siksi, ett'eivät he pidä kunnialla hyvä-avuisista ihmistä. Aika on jo panna valjaisiin vilpillinenkin mies.

Valjaisin siis mies vilpillinen!

Synkkä ja hiljainen on sankarimme alkuperä. Hänen vanhempansa olivat aatelissäätynä, vastako aateloittuja vaiko synnynnältään aatelisia, ties taivas. Vanhempainsa näköinen hän ei ollut; niin ainakin oli arvellut muuan pojan syntymisessä läsnä ollut sukulaismuori, lyhyt tylleröinen. Hän näet oli sanonut, otettuaan lapsen käsiinsä: "Toisenlainenhan sinusta tulikin kuin olis luullut! Sinun olisi pitänyt tulla mummoosi, äitisi äitiin näethän, mutta sinäpä synnyitkin ties kenenkä näköiseksi". Elämä loi häneen ensi alussa tuommoisen nurean ja happamen katseen, tuommoisen tumman, lumen ryöpyttämän akkun kautta: ei ollut hänellä ystävätä, ei toveria lapsuudessa! Pikkuruinen huone pienine akkunoinen, joita ei avattu talvella eikä kesällä; isä kivulloinen mies, pitkä lammasnahalla vuorattu nuttu päällä, kudotut tohvelitossut paljaissa jaloissa; ja tämä isä se alinomaa huokaili, astuen huoneessa, ja sylkien tuon tuostakin nurkassa seisovaan sylkikuppiin; alinomainen istuminen penkillä, kynä kädessä, mustetta sormissa sekä huulillakin; alinomainen kirjoituskaava silmien edessä: "Puhu totta, ole kuuliainen vanhemmille ja säilytä hyvät avut sydämessäsi"; alinomainen tohvelien laahustus kamarin lattialla, tuttu, mutta aina tuima ääni: "jokos taas!" ja näin kuului joka kerta kuin lapsi kyllästyneenä yksitoikkoiseen työhön, liitteli kirjaimiin koukerolta tai häntiä, ja alinomainen tuttu, vastenmielinen tunne, kuin näitten sanain jälkeen hänen korvanlehtiänsä kipeästi nipistivät takaapäin ojennettujen sormien kynnet, — siinä köyhä kuva hänen aikaisimmasta lapsuudestaan, josta hänellä oli enää himmeä muisto jäljellä. Mutta elämässä muuttuu kaikki nopeasti. Niinpä kerran, ensimmäisten kevät-aurinkojen ja kesäisten tulvain aikana, isä otti poikansa kerallaan ja läksi ajamaan rattailla, joitten edessä oli punainen täplikäs hevosen pahainen (hevoshuijarit sanovat semmoista hevosta harakaksi). Hevosta ajoi kuski, pieni kyttyräselkäinen mies, maaorja-perheen isäntä, ainoan, mitä Tshitshikow'in isällä oli. Tämä kuski se toimitti herransa talossa melkein kaikki virat ja ammatit. Harakalla sitä sitten kuljettiin lähes kaksi päivää; oltiin yötä, kuljettiin joen yli, haukattiin kylmää piirasta ja lampaan paistia, ja vasta kolmantena päivänä aamulla saavuttiin kaupunkiin. Pojan edessä välähtivät nyt odottamattomalla loistolla kaupungin kadut, niin että oli kauan aikaa suu auki. Sen jälkeen mennä pulahti harakka rattaineen päivineen kuoppaan, josta alkoi kapea poikkikatu, yhä alemmas kaltava ja täynnä likaa. Kauan se siellä työtä sai tehdä ja ponnistella, sekä kuskin että herran yllyttelemänä, ja sai heidät viimein kiskotuiksi vähäiseen pihaan mäen rinteellä. Vanhan talon pahaisen edustalla kasvoi kaksi kukkivaa omenapuuta; sen takana oli pieni puisto, jossa ei kasvanut muuta kuin pihlajia ja seljapuita ja jonka perällä oli pieni puinen huvimaja, paanukattoinen ja varustettu kapealla himmeälasisella akkunalla.

Tässä asui heidän sukulaisensa, vanha eukko, joka kumminkin aina vielä kävi joka aamu torilla ja kuivasi sitten sukkiaan samovarin ääressä ja joka nyt taputti poikasta poskelle, kehuen hänen pulleuttansa. Tänne oli hänen nyt määrä jäädä ja ruveta käymään kaupungin koulua. Isä läksi jo seuraavana päivänä pois. Jäähyväishetkellä ei vanhemman silmät vuotaneet kyynelitä. Pojalle jätettiin puoli ruplaa rahaa pikku tarpeita ja makeisia varten ja, mikä oli paljon tärkeämpää, viisaita neuvoja.

— "Pidä nyt vaaria, Paavo: lue, älä vietä aikaa joutaviin, mutta ennen kaikkia: ole mieliksi opettajallesi. Kun teet vaan opettajallesi mieleksi, niin vaikk'et opissa ja tiedoissa edistysisikään ja vaikk'ei Jumala olisi sulle luonnon lahjojakaan antanut, — hyvin sinun käy ja muita edelle menet. Älä seurustele kumppaliesi kanssa, eivät he sinua mihinkään hyvään opeta, mutta jos seurusteletkin, niin seurustele senlaisten kanssa, jotka ovat rikkaampia, niin että niistä voisi sinulle olla tarpeen tullessa hyötyä. Älä tarjoile mitään, älä kestitse ketään, vaan käytä itseäsi niin, että muut sinua kestitsevät. Ja ennen kaikkia: säästä rahaa; se on luotettavin asia maailmassa. Kumppalisi ja tuttavasi pettää sinut ensi hädässä, mutta raha ei sinua petä hädässä missään. Kaikki saat toimeen, kaikki voitot ja valloitat rahalla".

Tämmöiset neuvot annettuaan, isä sanoi pojallensa hyvästi ja läksi jälleen kotiansa päin harakallaan.

Sen koommin ei poika häntä enää nähnyt; mutta hänen sanansa ja opetuksensa ne laskeutuivat syvälle hänen sydämeensä.

Huomispäivästä asti alkoi Paavo poika käydä koulua.

Hänessä ei ilmaunut erinomaista taipumusta mihinkään opin haaraan; enemmän hän veti huomiota puoleensa ahkeruudella ja tarkkuudella. Sen sijaan osoitti hän älykkäisyyttä toiselta puolen, nimittäin käytännölliseltä. Hän käsitti ja älysi asian perin pohjin, ja menetteli toveriensa keskuudessa tosiaankin sillä tapaa, että he tarjoilivat makeisia hänelle eikä hän heille; sattuiapa vielä niinkin, että hän kätki saamansa makeisen ja sittemmin möi sen heille itselleen. Jo lapsesta pitäin osasi hän kieltää itseltään vaikka mitä. Isän antamasta puolesta ruplasta ei hän kuluttanut kopekkaakaan; osasipa päin vastoin kasvattaakin sen vielä samana vuonna, osoittaen tavatonta asioimiskykyä. Hän teki vahasta punatulkun, maalasi sen ja möi varsin edullisesti. Sitten ryhtyi hän toisenlaisiin yrityksiin. Hän osti torilta kaikenlaista syötävätä ja asettui luokalla rikkaampain kumppanien viereen. Huomattuansa toveria rupeavan hiukasemaan, siis nälän oireita, veti hän ikäänkuin sattumalta esiin osan piirasta tai sämpylän ja kiihoitettuaan toisen ruokahalun, otti sitten maksua aina sitä mukaa, kuinka suuri ruokahalu oli. Kaksi kuukautta puuhaili ja ponnisteli hän kotonansa lakkaamatta hiiren kimpussa, jonka hän oli pannut pieneen häkkiin, ja pääsi vihdoon niin pitkälle, että hiiri kävi käskyn mukaan takajaloilleen ja pitkälleen ja nousi ylös. Tämän hiiren hän sitten möi suurella voitolla. Saatuansa viisi ruplaa kokoon, hän neuloi rahapussosen kiinni ja alkoi säästää toiseen.

Opettajia kohtaan oli hänen käytöksensä vieläkin viisaampaa. Penkillä ei osannut kukaan istua niin hiljaa. Huomattava on, että opettaja suosi suuresti hiljaisuutta ja hyvää käytöstä; hän ei voinut sietää viisaita ja älykkäitä poikia: hänen mielestään he aivan varmaan irvistelivät hänelle. Sen, joka oli tullut älykkään pojan kirjoihin, maksoi vaan liikahtaa, maksoi vaan silmänsä räpäyttää, niin jo joutui hän kuin joutuikin epäsuosioon. Opettaja ahdisti ja rankaisi häntä armottomasti.

— "Kyllä minä sinusta poistan korskeuden ja uppiniskaisuuden!" puhui hän; "minä tunnen sinut pitkin ja poikki, tunnen paremmin kuin sinä itse. Älähän huoli! Polvillasi saat olla! Ilman ruokaa saat olla!"

Ja poika parka, itsekin tietämättä miksi, seisoi kuhmuihin polvensa ja näki nälkää päiväkausia. —

— "Luonnonlahjat ja äly ja kyky! Minä annan kaikelle tuolle palttua!" puhui opettaja. "Minä katson ainoastaan hyvään käytökseen. Minä annan täyden arvosanan kaikissa aineissa sille, joka käyttäit itseänsä hyvin, vaikk'ei hän tietäisi i:tä eikä a:ta; mutta jos minä huomaan huonon hengen ja irvistyksen halua, niin nollan minä hänelle panen, vaikk' olisi Salomoniakin viisaampi".

Niin puheli opettaja, joka sydämensä pohjasta vihasi Krylow'ia [Venäläinen mainio satujen seppä. Suom. muist.] siitä syystä, että tämä oli sanonut: "Parempi on ryypynkin ottava taitava mies, kuin ryypäämätön poropeukalo". Hän kertoi loistavin silmin ja kasvoin, kuinka siinä koulussa, missä hän ennen oli ollut opettajana, oli vallinnut semmoinen hiljaisuus, että kuuli karpäsenkin lennon, ja kuinka ei ainoakaan oppilas koko vuoden pitkään kertaakaan ry'äissyt eikä niistänyt nenäänsä, niin ett'ei hamaan kellon soittoon saakka voinut tietää, oliko luokassa yhtään ristisielua.

Tshitshikow käsitti kerrassaan opettajansa; hän ymmärsi, millaista hyvä käytös oikeastaan on. Ei rävyttänyt hän silmänsä eikä kulmakarvojansa koko tunnissa, vaikka muut kuinkakin häntä nipistelivät takaapäin. Kun vaan kello oli kilahtanut, riensi hän suin päin ennen muita tarjoamaan opettajalle korvallisilla varustettua lakkia (opettaja piti näet korvallisilla varustettua lakkia); annettuansa lakin, hän astui ensimmäisenä ulos ja koetti tulla pari kolme kertaa opettajan vastaan ja nosti joka kerta lakkiansa. Asiat onnistuivat täydellisesti. Koko koulussa-käynnin aikana hän oli mitä parhaimmissa kirjoissa ja koulusta päästessään sai täydet arvosanat kaikissa aineissa, todistuksen ja palkinnoksi kirjan, johon oli kultakirjaimilla painettu: "Erinomaisesta ahkeruudesta ja mallikelvollisesta käytöksestä". Koulusta päästyään hän oli jo nuorukainen, jotenkin soma ulkomuodoltaan, leuka jo partaveitsen tarpeessa. Tähän aikaan kuoli hänen isänsä. Perinnöksi jäi pojalle neljä pahanpäiväiseksi kulunutta villapaitaa, kaksi vanhaa lammasnahalla vuorattua nuttua ja mitätön summa rahaa. Isä oli nähtävästi ollut taitava ainoastaan kehoittamaan säästäväisyyteen, vaan ei ollut osannut säästää itse. Tshitshikow möi heti kohta talon rähjän ja sen vähäiset maatilat tuhanteen ruplaan ja siirsi väkensä kaupunkiin, päättäen ruveta siellä palvelemaan virkamiehenä. Samaan aikaan myös tapahtui sekin seikka, että tuo hiljaisuutta ja hyvää käytöstä rakastava opettaja ajettiin koulusta pois, — tuhmudestako lienee mies parka eroitettu vai mistä muusta syystä, ei ole tietoa. Opettaja rupesi surusta juomaan; lopulta ei ollut enää varojakaan juomiseen; sairaana, leivätönnä, avuton ja unhotettuna eleli hän päiviänsä viheliäisessä, kylmässä mökin nurkassa. Hänen entiset oppilaansa, nuo älykkäät ja sukkelat pojat, joissa hän aina oli ollut näkevinään uppiniskaisuutta ja röyhkeyttä, saatuansa tietää hänen tilansa, kokosivat hänelle rahoja, moni möi sitä varten paljon tarpeellistakin. Paavo Tshitshikow se yksinään sanoi, ett'ei hänellä ole varoja, ja antoi vanhan viiden kopekan rahan, jonka kumppalit samassa viskasivat hänelle takaisin, sanoen: "tuoss' on, kitupiikki!" Käsiin kätki kasvonsa opettaja parka, kuultuaan tästä entisten oppilastensa työstä; itku purskahti tummehtuneista silmistä,

niinkuin vähäiseltä lapselta.

— "Kuolinvuoteellani näet pani Jumala silmäni vettä vuotamaan", virkkoi hän heikolla äänellä ja huokasi raskaasti, kuultuaan, kuinka Tshitshikow oli tehnyt. "Voi sua, Paavo!" liitti hän. "Vai niin se ihminen muuttuu! Semmoinen näethän oli hiljainen ja kiltti poika! Kuori petti, kovin petti kuori"...

Sankarimme luonnetta ei kumminkaan saata sanoa niin kovaksi ja kalseaksi eikä hänen tunteitansa niin perin tylsyneiksi, ett'ei hänessä olisi ollut ensinkään sääliväisyyttä ja toisen onnettomuuden surkutteleamista. Kyllä hänessä oli toista sekä toistakin, olisipa hän tahtonut auttaakin, kunhan vaan ei olisi vaadittu suurta summaa ja kun ei vaan olisi sitä varten pitänyt kajota niihin raihoihin, jotka jo oli pantu kajoomattomiin; sanalla sanoen, isä vainajan neuvo: "säästä rahaa" tuli noudatetuksi. Hän ei ollut kumminkaan kiintynyt raihoihin juuri rahain tähden; hänessä ei asunut itaruutta ja saituutta. Ei, raha itsessään ei ollut vaikuttimena hänessä; hänen edessään haamoitti elämä puutteeton, täynnä nautinnoita, vaunut, komea kartano, herkulliset ateriat — tämä se yhtä mittaa hänen mielessään asui. Päästäksensä aikaa voitain juuri kaikkea tätä nauttimaan, — sitä varten hän rahaa säästi, käyttämättä sitä sinnes omiin tarpeisinsa, auttamatta muita milloinkaan. Kun hänen ohitsensa ajaa karautti rikas mies keveissä kauniissa rattaissa, edessä pulskat juoksijat kalliissa valjaissa, niin hän seisahtui, kuin olisi ukonnuoli iskenyt häneen, ja vasta sitten, kuni unesta herättyään, hän virkkoi: — "Niin, ja tuokin oli ensi alussa pelkkä konttoripalvelija ja piti suoraksi leikattua tukkaa!"

Ja kaikki, mikä vaan tuoksahti rikkaudelta ja runsaudelta, teki häneen oudon vaikutuksen, jota hän ei itsekään voinut käsittää.

Päätettyään koulunkäyntinsä, hän ei tahtonut levähtääkään, — niin palava oli hänessä halu ryhtyä mitä pikemmin toimeen ja palvelukseen. Mutta vaikka hänellä olikin kauniita todistuksia, niin sai hän vasta monen puuhan ja vaivan perästä viran oikeustossa. Kaukaisissakin sopukoissa näet on mahtavain suosio tarpeen. Kovin oli hänen virkansa vähäinen: palkkaa ainoastaan 30-40 ruplaa vuodessa. Mutta hän oli päättänyt käydä huimasti työhön käsiksi, voittoa ja valloittaa kaikki. Ja todellakin, hän osoitti aivan tavatonta kieltäymystä ja tarpeittensa rajoittamista. Varhaisesta aamusta aina myöhäiseen yöhön asti, uupumatta sielun enempää kuin ruumiinkaan voimilta, kirjoitteli hän, kokonaan vajouneena oikeuston papereihin. Ei hän mennyt kotiansakaan, vaan makasi virastossa pöydillä, aterioitsi väliin ovenvartijain kanssa, mutta osasi kaiken tämän ohella pysyä siistinä, käydä jotenkin hyvissä vaatteissa, antaa kasvoillensa miellyttävän näyn ja panna liikkeihinsä oikein jotakin ylevätä. Tunnustaminen on, että viraston muut virkamiehet olivat peräti vähäarvoista ja typeränpuoleista väkeä. Muutamilla olivat kasvotkin kuin huonosti paistunut leipä: poski oli pöhössä yhtäänne, leuka lerpallaan, toisaanne päin, ylähuuli oli kuplistunut rakoksi ja päälle päätteeksi vielä haljeksissakin. He puhuivat joka mies hyvin kolealla äänellä, niinkuin olisivat olleet ketä lyömäisillään. He kantoivat myös useasti uhreja Bakko jumalalle, osoittaen siten, että slavilaisessa luonteessa on vielä paljon pakanallisuutta jäljellä. Väliin he tulivat virastoonkin, kuten sanotaan, sätkässä, ja siitä tuli virastossa paha olla, ja ilma oli kahta umpeampi entistä.

Tällaisten virkamiesten joukossa täytyi Tshitshikow'in ehdottomastikin vetää puoleensa huomiota, hän kun oli kaikin puolin heidän vastakohtansa: hänen kasvonsakin näet olivat arvokkaat ja äänikin miellyttävä, ja mitä taas väkeviin juomiin tulee, niin niitä hän ei pannut huulillensakaan.

Vaikeatapa oli sittenkin hänen tiensä. Hänen esimiehekseen tuli muuan vanha ylikanslisti, joka oli oikea tunteettomuuden ja järkähtämättömyyden juurikuva. Aina hän oli sama saavuttamaton mies, jonka kasvoille ei vielä kertaakaan hymy ollut löytänyt tietä, joka ei vielä milloinkaan ollut sanonut edes hyvää päivää kellenkään. Ei kukaan ollut nähnyt, että hän edes kerrankaan olisi ollut jotakin muuta kuin mitä hän aina oli, vaikkapa edes ulkona kadulla, vaikkapa edes kotonansa. Jospa hän edes kertaakaan olisi osoittanut osan-ottoa ketään kohtaan; jospa hän olisi edes juopunut ja sitten humalapäissään naurahtanut; jospa edes olisi antaunut hurjan ilon valtaan, jommoiseen yltyy rosvo juopumuksen hetkinä, — vaan ei, ei mitään sinne päinkään! ei ilkeyttä, ei hyvyttä. Olipa jotakin kauheata tuossa kaiken puutteessa. Hänen hengettämiä, kivisiä kasvojansa, joissa ei ollut mitään räikeätä säännöttömyyttä, ei saattanut verrata mihinkään; piirteet sulivat keskenänsä kolkkaan yhdenmukaisuuteen. Tiheät rokon-arvet vaan ja kuopat panivat hänen kasvonsa niitten kasvojen lukuun, joitten päällä, kansan tarun mukaan, lempo vissin ajoin käy herneitä puimassa. Sula mahdollisuus oli nähtävästi lähestyä tämmöistä ihmistä ja hierautua hänen suosionsa, mutta Tshitshikow se koetti. Ensinnäkin rupesi hän osoittamaan hänelle vähäpätöisiä palveluksia: hän otti selvän, millä tapaa ukko sulkaansa teroitteli, ja teroitettuaan näitä useampia kappaleita, asetti niitä ukon saataville; hän pyyhki ja puhalteli pölyä ja nuuskaa hänen pöydältään; hän hankki uuden pyyhkimen hänen tolpollensa; hän löysi ukon lakin, ilkeimmän mitä maailmassa milloinkaan on ollut, ja asetti sen aivan hänen viereensä pikkuista ennen kuin ukko lähti kotiansa; hän pyyhkiä hivutti ukon selkää, milloin tämä oli seinästä ryvettynyt. Vaan kaikesta tästä ei lähtenyt hyötyä vähääkään, niinkuin ei olisi mitään tehtykään. Saipa Tshitshikow viimein urkituksi hänen kotoisen elämänsä; sai tietää, että ukolla oli täysikasvuinen tytär ja tällä kasvot myöskin sen näköiset, kuin puitaisi niitten päällä öiseen

aikaan herneitä. Tältä puolen päätti hän nyt tehdä rynnäkkönsä. Saatuansa tietää, missä kirkossa tyttäreillä oli tapana sunnuntaisin käydä, asettihe Tshitshikow joka kerta hänen vastapäähänsä, siistissä puvussa ja kaulus ankarasti tärkätynä. Yritys onnistui kuin onnistuikin. Vanha kanslisti järähti viimeinkin ja kutsui häntä luokseen teetä juomaan. Eikä enää aikaakaan, niin kääntyivät asiat niin päin, että Tshitshikow muutti ukon taloon, jossa hänestä tuli tuiki tarpeellinen apulainen; hän osteli taloon jauhoja ja sokeria, hän kohteli tytärtä kuin morsianta konsanaanakin, sanoi kanslistia papakseen ja suuteli hänen kättänsä. Virastossa olivat kaikki vakuutettuja, että helmikuun lopulla, suuren paaston edellä, pidetään häät. Rupesipa tuima kanslisti puhumaan esimiesten luona hänen eduksensa, ja muutaman ajan perästä pääsi Tshitshikow'kin kanslistiksi, uuden paikan tultua avonaiseksi. Tämäpä nyt näkyi olleenkin pääasia, mitä hän oli tarkoittanut, hierautuessaan vanhan kanslistin tuttavuuteen, sillä samassa lähetti hän arkkunsa salaa kotia ja huomenna muutti sinne itsekin. Vanhaa kanslistia hän ei enää sanonut papaksi eikä enää suudellut hänen kättänsä; häistä taas ei enää puhuttu yhtään mitään, — niin ne katosivat kuin tina tuhkaan. Kohdatessaan ukkoa, hän kumminkin aina ystävällisesti puristi hänen kättään ja kutsui luoksensa teetä juomaan, niin että vanha kanslisti, niin järkähtämätön ja kylmäkiskoinen kuin olikaan, joka kerran puisteli päätään, jupisten:

— "Petti kuin pettikin, lemmon poika!"

Tämä oli vaikein kynnyks. Tästä eteenpäin alkoi luistaa liukkaammin ja nopeammin. Hänestä tuli huomattu mies. Ja kaikkeahan hänessä näkyi olevankin, kaikkea, mitä tässä maailmassa tarvitaan: miellyttävä käytös liikkeissä ja kauppoissa sekä rohkeutta toimissa ja töissä.

295

Näillä keinoin saavutti hän vähän ajan perästä niin sanotun leipäisän viran ja osasi hyvin käyttää sitä hyödykseen. Huomattava on, että juuri näinä aikoina ruvettiin ankarasti vainoamaan lahjan ottamista virastoissa. Näitä ahdisteluja ei Tshitshikow ensinkään säikähtänyt, vaan käänsi ne omaksi parhaaksensa, osoittaen sitä venäläistä kekseliäisyyttä, joka ilmaantuu ainoastaan ahdistuksen aikoina. Asia järjestettiin tällä lailla. Kun asianomainen hakija, tultuansa virastoon papereitansa antamaan, jo oli pistämäsillään kättä taskuunsa, ottaaksensa sieltä tunnetuita, joka paikkaan kelpaavia suosituskirjeitä, niin Tshitshikow kohta estelemään:

— "Ei, ei", puheli hän hymysuin, pidätellen hakijan kättä, "te luulette, että minä ... en, en millään muotoa! Sehän on meidän toimmemme, meidän velvollisuutemme; meidän tulee tehdä se ilman vähintäkään palkintoa. Siltä puolen saatte olla aivan huoletta: huomenna on asianne toimitettu. Sallikaa kysyäni vaan, missä te asutte; teidän ei tarvitse itsenne pitää mitään murhetta; me lähetämme ne teidän luoksenne".

Ihastuksissaan riensi aivan lumottu hakija kotiansa.

— "Kas se vasta mies on, jommoisia pitäisi olla joka paikassa, sanalla sanoen, se on kultaa ja kallista kiveä tämä mies!"

Mutta kuluu päivä, kuluu toinen, ei vaan kuulu papereita kotia, ei kolmantenakaan. Hakija kansliaan; siellä tulee tieto, ett'ei asiata ole pantu alkuunkaan; hakija kullaa ja kalliin kiven luokse.

— "Voi kuitenkin, antakaahan anteeksi", puheli Tshitshikow erinomaisen kohteliaasti, ottaen hakijaa kumpaisestakin kädestä. "Meillä on ollut niin paljo työtä! Mutta huomiseksi se valmistuu, huomiseksi aivan varmaan. Minua todellakin oikein hävettää!"

Ja puhetta seurasivat aivan viehättävät liikkeet. Jos tuossa sattui aamunutun lieve menemään auki, niin käsi samassa riensi asiata korjaamaan ja pidättämään lieveä. Mutta papereita vaan ei kuulu kotia huomenna eikä ylihuomenna eikä kolmantenakaan päivänä. Hakija alkaa arvella, ajatella: eiköhän vaan mitä ole merrassa. Hän kuulustelee ja tiedustelee.

— "Kirjureille pitää antaa", sanotaan.

— "Miksi ei? Minä olen aina valmis antamaan viisikolmatta kopekkaa kirjureille!" huudahtaa hakija.

— "Mitäs te tuossa intoillette?" vastataan hänelle. "Niin se asianlaita onkin: kirjurit saavatkin viisikolmatta kopekkaa, loput menee esimiehelle".

Otsahansa silloin lyödä läimäyttää hoksaamaton hakija ja toruu ja sättii pahanpäiväiseksi uudet tavat ja virkamiesten hienostuneet kohteliaat käytökset.

— "Ennen muinoin edes tiesi selvästi mitä tehdä: kun annoit kanslian päämiehelle punareunaisen, niin oli kaikki selvillä; mutta nyt menee valkoinen miestä päälle, ja viikon saat vielä puuhata ja hommata, ennenkuin asiat hoksaatkaan ... menkööt hiiden kattilaan virkamiesten vilpittömyys ja

rehellisyys!"

Hakija on kyllä oikeassa; mutta siksi meillä ei nyt enää olekaan lahjakoiria: kaikki kansliain esimiehet ovat kaikkein rehellisimpiä ja jaloimpia ihmisiä; sihteeri vaan ja kirjuri ovat lurjuksia.

Pian aukenivat Tshitshikow'ille avarammat alat. Asetettiin näet komitea jotakin kruunun rakennusta varten, johon oli määrätty suuret summat rahoja. Tähän komiteaan osasi hän päästä jäseneksi ja osoitti siinä pian erinomaista toimeliaisuutta. Komitea ryhtyi asiaan heti kohta. Kuusi ajastaikaa puuhasi se tämän rakennuksen kimpussa, mutta ilman-alako se lienee ollut haitallinen vai tarve-aineetko sopimattomia, — se vaan on varma, ett'ei kruunun rakennus noussut perustustaan ylemmäs. Sen sijaan ilmestyi kullekin komitean jäsenelle muilla haaroilla kaupunkia kaunis uudenmallinen talo, — siellä mahtoi maanlaatu olla parempi. Komitean jäsenet rupesivat jo tulemaan hyvin varoihin; yhdestä ja toisesta tuli jo perheekäs mies.

Nyt vasta, ja vasta nyt, alkoi Tshitshikow vähitellen vapautua kieltämyksen ja armottoman uhrautumisen tuimista lainsäännöistä. Nyt vasta lievensi hän pitkän pitkän paastonsa ja nyt nähtiin, ett'ei hän aina hyljännyt nautinnoita, joista oli osannut kieltäytyä tulisen nuoruuden päivinä, jolloin ei kukaan saata kokonaan hillitä itseänsä. Tulipa yhtä ja toista yllälistäkin: hän hankki jotenkin hyvän kokin, hienoja paitoja Hollannin palttinasta. Jo osti hän verkaakin itselleen sellaista, ett'ei mointa ollut kellään koko läänissä; tästä puolin rupesi hän pysyttelemään enimmästä päästä ruskeissa ja punertavissa, valkosäkenisissä kankaissa. Jo oli hänellä hevosparikin, ja itse hän piteli sivullisen ohjasta, pakottaen sitä juoksemaan kiekkuroiden. Jo tuli hänelle tavaksi pestä ruumista pesusienellä ja odekolonin sekaisella vedellä; jo tuli hänelle tavaksi ostaa jotenkin kallista saippuata, joka tekee ihon sileäksi; jo...

Mutta tuossapa määrättiin äkkiä entisen lallukan sijaan uusi esimies, sotaherra, ankara herra, lahjan-oton ja kaiken vääryyden vihaaja. Heti seuraavana päivänä pani hän jo kaikki virkamiehet pahempaan kuin pulaan, vaati tilit, näki laskut vaillinaisiksi, näki vailinkeja joka haaralla, huomasi samassa kauniit uudenmalliset talot, ja nytkös alkoi tutkinnot ja hutkinnot. Virkamiehet pantiin viralta pois; uudenmalliset talot joutuivat kruunulle ja muutettiin mikä armeliaisuuslaitokseksi, mikä kouluksi sotamiesten lapsille. Niin meni herroilta kaikki varat ja mahti kuin tuhka tuuleen ja Tshitshikow'ilta pahemmin kuin muilta. Hänen kasvonsa, niin miellyttävät kuin olivatkaan, eivät miellyttäneet uutta päällikköä, — mistä syystä, ties taivas, välistä ei semmoiseen tarvitse olla syytä ensinkään — ja niin rupesi päällikkö vihaamaan Tshitshikow'ia kuin kuolemata. Mutta hän kun sittenkin oli sotaherra eikä siis tuntenut perinpohjin kaikkia siviiliherrain vehkeitä ja koukkuja, niin pääsivät jonkun ajan perästä, rehellisen ulkomuodon ja teeskentelytaidon avulla, hänen suosionsa ja armoonsa toiset virkamiehet, eikä aikaakaan, niin oli uusi esimies vielä pahempain lurjusten käsissä, vaikk'ei hän ollut osannut aavistaakaan heitä semmoisiksi. Hän oli päin vastoin tyytyväinen, että oli viimeinkin saanut oikeita virkamiehiä, ja kehui ja kerskaili taidostansa, kun hän muka osasi erottaa ihmisiä. Virkamiehet pääsivät kokonaan hänen luonteensa ja tapainsa perille. Kaikista hänen alamaisistaan tuli kauheita vääryyden vainoojia; kaikkialla, kaikissa asioissa he vainosivat sitä, niin kuin vainoaa kalamies ahraimella lihavata sampea, ja vainosivatpa niin toimellisesti, että vähän ajan perästä oli joka miehellä moniahta tuhat kolikko taskussaan. Tähän aikaan palasivat totuuden tielle monet entisistä virkamiehistä ja pääsivät jälleen virkaan. Tshitshikow se yksinään vaan ei voinut hieroutua enää takaisin, vaikka kovinkin puuhasi hänen puolestaan, kaikkialla käypäin suosituskirjeiden yllyttämänä, ensimmäinen sihteeri. Tämä oli täydellisesti oppinut vetämään kenralia nenästä, mutta tässä asiassa hän ei voinut saada toimeen yhtään mitään. Esimies näet oli senlaatuinen mies, jota kyllä vedettiin (hänen tietämättänsä kumminkin) nenästä, mutta kun hänen päähänsä kerran oli joku ajatus iskenyt, niin siellä se sitten istui kiinni kuin rautanaula, ei sitä sieltä saanut irti keinoilla eikä millään. Viisas sihteeri ei voinut saada aikoin muuta kuin että Tshitshikow'in virkatodistus kumminkin jäi puhtaaksi, ja siihenkään hän ei saanut esimiestä muutoin taipumaan kuin armahtavaisuudesta, kuvaten hänelle liikuttavalla tavalla, kuinka surkeaan tilaan muka Tshitshikow'in perhe oli joutunut, jommoista hänellä kaikeksi onneksi ei ollutkaan.

— "No mitäpästä tästä!" virkkoi Tshitshikow. "Koukkuun kävi, koukusta kirposi — sinne meni! Ei auta itku hädästä; toimeen tässä pitää käydä".

Ja niin hän päätti alkaa asiat uudelleen päästä asti, uudelleen varustautua kärsivällisyydellä, uudelleen kieltäytyä kaikesta, vaikka olikin jo alkanut niin hauskan ja hupaisen elämän. Täytyi muuttaa toiseen kaupunkiin, tehdä itsensä siellä ensin tunnetuksi. Ei ottanut asia oikein menestyäkseen. Varsin lyhyen ajan kuluessa täytyi hänen vaihtaa pari kolme tointa: ne olivat näet kovin halpoja, likaisia. Huomattava on, että Tshitshikow oli siivoin ja siistin mies mitä maailmassa milloinkaan on ollut. Vaikka hänen ensi alussa oli täytyntäkin oleskella epäsiivoissa seuroissa, niin sydämessänsä hän kumminkin aina säilytti puhtauden; hän tahtoi, että virkahuoneissa pöydät olisivat petsatuita ja kaikki muukin sievää ja somaa. Ei hän puheessa milloinkaan käyttänyt rumaa sanaa; hän tunsu loukkausta silloin kuin muittenkin puheesta puuttui tarpeenmukainen kunnioitus säätyä ja arvoa kohtaan. Lukijan on

luullakseni mieluista tietää, että hän muutti alusvaatteitakin joka kolmas päivä; kesällä, kuumana aikana, muutettiin niitä joka ainoakin päivä. Vähinkin paha lemu loukkasi häntä. Senpä vuoksi, kun Pekko illoin tuli häntä riisumaan ja vetämään saappaita jalasta, hän aina pisti neilikan nenäänsä. Ja monessakin tapauksessa olivat hänen hermonsä herkkiä kuin nuorella tytöllä. Siksipä tuntuikin hänestä raskaalta joutua jälleen niihin piireihin, joissa kaikki tuli paloviinalta ja kaikki käytös oli kömpelöä. Hän koetti kyllä rohkaista mieltänsä, mutta laihaksi meni mies kuin menikin, oikein vehreäksi kävi hän kasvoiltaan kovina aikoina. Hän oli jo ruvennut lihoamaan ja käymään niihin arvokkaisiin, pulleihin muotoihin, jommoisessa lukija näki hänet tutustuessaan hänen kanssansa, ja jo oli hän, peiliin vilahdellen, alkanut haaveilla kaikenlaisia kauniita asioita, muijaa ja lasten kamaria, ja aina oli hymy seurannut näitä ajatuksia; mutta nyt, katsahdettuansa sattumalta peiliin, ei hän saattanut olla huudahtamatta: "Hyväinen aika, kuinka minusta on tullut pahannäköinen!" Sen koommin ei hänen mielensä pitkään aikaan tehnyt kurkistella peiliin. Mutta kaikki kärsi vaan meidän sankarimme, kärsi lujana, maltillisena, ja pääsi viimein tullivirkamieheksi. Huomattava on, että tällainen virka oli jo kauan aikaa ollut hänen salaisten toiveittensa määränä. Hän näki, kuinka kalliita ulkomaisia kapineita oli tullin virkamiehillä, mimmoisia poslini-astioita ja pitsejä he lähettelivät tädeilleen ja sisarilleen ja serkuilleen. Monasti oli hän jo huo'ahtanut:

— "Annas jos pääsisi tulliin! Siellä on rajakin lähellä ja ihmisetkin sivistyneitä. Entäs niitä paitoja hienosta Hollannin palttinasta, jommoisia siellä saa!"

Tällöin hän vielä, se on lisättävä, mietiskeli erästä erinomaisen laatuista Franskan saippuata, joka tekee ihon aivan tavattoman valkoiseksi ja posket vereviksi. Mikä sen saippuan nimi oli, ties taivas, mutta semmoista vaan piti hänen arvelunsa mukaan löytymän rajalla. Kauan aikaa oli jo hänen mielensä tehnyt päästä tulliin, mutta häntä olivat aina pidättäneet kaikenlaiset edut rakennuskomiteassa ja hän oli tuumailut varsin järkevästi näin: tulli on kyllä hyvä asia, mutta eihän se sittenkään ole vielä muuta kuin kaksi pyytää katolla, mutta komitea se on sittenkin pyy pivossa. Mutta nyt päätti hän päästä tavalla tai toisella tulliin, ja sinne hän pääsikin.

Uuteen toimeensa ryhtyi hän tavattomalla innolla. Luonto itse näkyi määränneen hänet tullivirkamieheksi. Mointa sukkeluutta, tarkkuutta ja huomaavaisuutta ei oltu siihen saakka vielä nähty eikä edes kuultukaan. Kolmen, neljän viikon perästä oli hän jo niin täydellisesti päässyt tulli-asiaihin perille, että tiesi kaikki tyyni: ei hänen tarvinnut mitata eikä punnita, tavaralistasta hän jo osasi sanoa, kuinka monta kyynärää verkkaa tai muuta kangasta missäkin mytyssä oli. Hänen maksoi ottaa vaan käsiinsä tavarakääre, niin jo osasi sanoa, mitä se painoi. Mitä taasen etsiskelyihin tulee, niin oli hänellä siinä, omain toveriensäkin puheen mukaan, oikea koiran vainu. Ihmetellä täytyikin, nähdessään, kuinka hänellä riitti malttia tutkimaan ja kopeloimaan jok'ainoata nappiakin, ja kaiken tämän teki hän kuolettavalla kylmäkiskoisuudella, mutta samassa tavattomalla kohteliaisuudella. Ja sillä välin kuin matkustelevaiset intoilivat ja kuohuivat vihan vimmassa ja tunsivat oudon halun lyödä rikki ja musertaa hänen miellyttävän ulkomuotonsa, hän ei muuttunut vähääkään kasvoissaan enempää kuin kohteliaassa käytöksessään, vaan puheli näin: "Sallikaa minun pikkuruisen häiritä teitä ja pyytää nousemaan ylös!" Tahi: "Olkaa hyvä, rouva, käykää tänne toiseen kamariin, siellä on erään meidän virkamiehemme rouva, jolla olisi teille jotakin sanomista". Tahi: "Suvaitkaapas, minä vaan vähäisen ratkoa rapsautan turkkinne vuoria", ja niin sanoessaan hän veti vuorin ja päällisen välistä saaleja ja huiveja, kylmäverisenä kuni omasta arkustaan. Esimiestenkin täytyi tunnustaa, että tämä oli piru eikä ihminen: hän haeskeli ja nuuski pyörissä, aisoissa, hevosen korvissa ja ties missä kaikissa paikoissa, jonne ei kertomuksen kirjoittajan mieleen ikänä johtuisi mennä kurkistamaan ja jonne ainoastaan tullivirkamiesten on lupa kurkistella. Siksipä matkustaja raukka, päästyään viimein rajan yli, ei vielä moneen minutiin päässyt toipumaan hämmästyksestensä. Hän ristieli silmiään vaan, virkkaen: "No älähän muuta!" Niin oli hänen tilansa, tuon matkustajan, kuin koulupojan, joka on päässyt rehtorin huoneesta, jonne rehtori oli kutsunut hänet saamaan varoitusta, vaan olikin sen sijaan antanut hänelle aivan odottamattomasi selkäsäunan.

Vähän ajan perästä pani hän salakauppiat kovin ahtaalle. Tämä mies oli kaikkein Puolan Juutalaisten epätoivo ja hämmästyksensä ja lahjomattomuutensa oli järkähtämätön, melkein pä luonnoton. Hän ei edes käyttänyt omaksi hyödykseen kaikenlaisia takavarikkoon pantuja tavaroita ja monenlaisia pikku esineitä, joita ei kirjoiteta kruunun omiksi, liiallisten luettelujen karttamiseksi. Tällainen vilpitiön palvelus, vailla kaikkea oman voiton pyyntöä, ei voinut olla herättämättä yleistä ihmettelyä eikä tulematta esivallan tietäviin. Hän sai virkaylennyksen ja teki kohta sen jälkeen ehdotuksen kaikkein salakauppiasten kiinni-ottamisesta, pyytäen vaan apua, saadakseen itse panna ehdotuksensa toimeen. Hänelle annettiin heti joukko sotamiehiä ja rajaton haeskelemisen valta. Tätä hän juuri oli tahtonutkin.

Siihen aikaan oli perustunut suuri salakauppiasten yhteys, visusti ja tarkasti harkittu. Miljonnia lupasi voittoa tämä julkea hanke. Tshitschikow oli kauan aikaa tiennyt tästä liitosta, mutta oli antanut jyrkästi kieltävän vastauksen liiton asiamiehille, jotka olivat tulleet häntä lahjomaan.

— "Ei vielä", oli hän sanonut kuivakiskoisesti. Mutta nyt, saatuaan haltuunsa kaikki tyyni, antoi hän heti tiedon liitolle.

— "Nyt sopii!" oli hän sanonut.

Laskut oli tehty tesmälleen. Tässä oli hänellä mahdollisuus voittaa yhdessä vuodessa sen verran, mitä muutoin ei olisi voittanut kahdessakymmenessäkään. Ennen hän ei ollut tahtonut ruveta heidän kanssansa mihinkään liittoon, niin kauan kuin vielä oli pelkkä alhainen käskyläinen, jolloin hän ei saattanut ansaita suuria summia; mutta nyt — nyt oli laita aivan toinen, nyt sopi hänen määrätä, mitkä ehdot vaan itse tahtoi. Saadaksensa asiata käymään luontevammin, taivutti hän puolelleen erään virkakumppaninsa, joka ei voinut kestää kiusausta, vaikka olikin jo harmaapä. Kaupat tehtiin, ja yhteys ryhtyi toimeen. Alku oli loistava. Lukija on kaiketikin monta kertaa kuullut vanhan kertomuksen espanjalaisista lampaista, jotka astua kopsuttivat rajan yli kaksinkertaisissa turkeissa ja toivat valeturkin alla miljonan arvoisen määrän Brabantin pitsejä. Tämä tapahtui juuri silloin kuin Tshitshikow palveli tullissa. Ell'ei hän olisi ollut mukana liitossa, niin ei olisi Juutalaisten kuuna kullaan päivänä onnistunut saada tätä hanketta perille. Kolmen neljän tammöisen lammasmatkueen kuljettua rajan yli, ilmaantui kummallekin virkamiehelle neljäsataa tuhatta ruplaa pääomaa. Tshitshikow kuului saaneen kuudettakin sataa tuhatta, hän kun oli rohkeampi. Taivas ties kuinka suunnattomiin nämä summat olisivat kasvaneetkaan, ell'ei lempo olisi lehahtanut ystäväysten väliin. Hitto riivasi heidät, niin että he suoraan sanoen kiukustuivat ja riitautuivat toisiinsa ihan ilman syytä. Puheen kiihkossa tai kukaties vähän humalapäissäänkin sanoa tokaisi Tshitshikow kumppaliinsa kieroksi mieheksi. Toinen, vaikka todella olikin kiersilmäinen, otti tuosta kumminkin pahoin suuttuaksensa, ties mistä syystä, ja vastasi kiivaasti ja tavattoman röyhkeästi juuri näillä sanoilla:

— "Sen sinä valehtelet! Minä olen valtioneuvos, enkä kiero mies; mutta sinä, sinä juuri olet kiero!"

Ja sitten hän vielä liitti noin pikkuisen pistopuheen harmissaan:

— "Niin justiin!"

Vaikka hän siis tällä tapaa kokonaan kumosi kumppalinsa, antaen hänelle sanat takaisin, ja vaikka nuo sanat: "Niin justiin!" olivat kyllä mahtavat, niin ei hän kumminkaan tyytynyt tähän, vaan lähetti salaisen kanteen Tshitshikow'ista. Kerrotaan sitä niinkin päin, että heillä oli muutoinkin ollut keskenänsä riitaa ja rettelöä, ja että riidan kapulana oli ollut muuan naikkonen, tuore ja terve kuin mehevä nauris. Tulliherrain puheen mukaan oli jo miehiäkin palkattu, joitten piti illan pimeässä kaukaisella poikkikadulla antaa sankarillemme selkäsauna. Riitaveljekset saivat kumminkin pyyhkiä partaansa kumpainenkin, sillä naikkonen suostui erääsen staabi-kapteni Shamsharew'iin. Niin sitä kerrottiin, mutta kukapa sen ties, mitenkä asian laita oikein olikaan; arvatkoon lukija itse loput, jos haluttaa. Pääasia vaan on se, että virkamiesten liitot salakauppiaitten kanssa tulivat tiedoksi. Valtioneuvos joutui tosin itsekin perikatoon, mutta pihtiinpä saattoi hän kumppalinsakin. Tulliherrat vedettiin oikeuteen, kaikki heidän omaisuutensa pantiin takavarikkoon, ja kaikki tämä tulla pyrähti äkisti kuin ukkonen heidän ylitsensä. Nyt vasta he toipuivat kuin häkä-unesta heräten ja näkivät kauhistuksella, mitä olivat tehneet. Valtioneuvos ei kestänyt kohtalon kovaa iskuja, hän hukkuu jonnekin syrjäisiin seutuihin, mutta kollegianneuvos se kesti. Hän osasi kätkeä osan rahoja, huolimatta tutkintoon tulleitten virkaherrain tarkasta vainusta. Hän pani liikkeelle älynsä hienoimmatkin mutkat ja metkut; siksi oli hänellä kyllin kokemusta, siksi tunsikin hän kyllin hyvin ihmiset: missä vaikutti hän miellyttävällä käytöksellään, missä liikuttavalla puheella, missä suitsutti hän liehakoimisen suloista savua, joka ei milloinkaan asiata tarvele, missä pistää sujautti rahoja kouraan, sanalla sanoen laitto asiat sille tolalle, ett'ei häntä eroitettu niin häpeällisellä tavalla kuin kumppalia, vaan pääsi kuin pääsikin Rikos-oikeuden käsistä. Mutta pääomaa hänelle ei enää jäänyt eikä noita kaikenlaisia ulkomaisia kapineitakaan: ne joutuivat nyt muitten halullisten haltuun. Hänelle jäi kymmenkunta tuhatta ruplaa rahoja, jotka oli kätkeyty kovan ajan varalta, pari tusinaa paitoja Hollantilaisesta palttinasta ja vähäiset vaunut, jommoisissa naimattomat herrat tavallisesti kulkevat, sekä kaksi maaorjaa: kuski Selifan ja lakeija Pekko. Sitä paitsi antoivat hänelle sääliväiset tullivirkamiehet vielä viisi kuusi palasta sellaista saippuata, joka pitää ihon verevänä. Siinä kaikki.

Ja tuommoisessa tilassa oli nyt meidän sankarimme taas! Tuommainen kova onni se nyt jälleen raukesi hänen ylitsensä. Tämä oli hänen mielestensä: kärsiä totuuden tähden. Nyt luulisi, että hän tällaisten myrskyjen, koetusten, kohtalon iskujen ja elämän surujen jälkeen poistuu jäljelle jääneitten kymmenen tuhannen ruplan kanssa johonkin syrjäiseen kaupungin hiljaisuuteen, ja siellä sitten elää nuhjustaa ikänsä kaiken karttunaisessa aamunutussa, istuen matalan kartanon akkunassa ja katsellen sunnuntaisin talonpoikain tappelua kadulla tahi, raitista ilmaa hakeaksensa, lähtien kanakoppeliin omin käsin tunnustelemaan keitettäväksi määrättyä kanaa; niin, siellä hän viettää hiljaisen, vaan tavallansa myöskin jotakin hyötyä tuottavan elämänsä loppupäivät. Mutta niinpä ei käynyt. Hänen tahtonsa lujuus oli lannistumaton, se täytyy tunnustaa. Senkaltaisten kohtausten jälkeen, joissa oli kyllältä, ell'eihän juuri ihmisen kuolettamiseen, niin ainakin hänen taltuttamiseensa ja masentamiseensa, senkään

kaltaisten kohtausten jälkeen hänen käsittämätön intohimonsa ei sammunut. Hän murehti, hän oli suuttunut, hän nureksi koko maailmata vastaan, hän moitti kohtaloa vääryyden tekijäksi, hän valitti ihmisten vääryyttä, eikä sittenkään saattanut olla ryhtymättä uusiin ponnistuksiin. Sanalla sanoen, hän osoitti semmoista malttia, että sen rinnalla kutistuu mitättömäksi Saksalaisen puiseva maltti, joka jo itsestäänkin asuu hänen hitaisessa, laiskassa verenkulussaan. Tshitshikow'issa sen sijaan veri keikkui ja kuohahteli, ja paljo siinä kysyttiin järjen hallitsemaa tahtoa, kun piti suistaa ja hillitä kaikki se, mikä pyrki ilmoille elamoimaan. Hän harkitsi, eikä ollutkaan hänen harkintansa kaikkea totuutta vailla.

— "Miksikä juuri minä? miksikä juuri minun piti kärsiä? Kukas nykyjään palveluksessaan torkkuu? Kaikkihan ottavat. En minä ole saattanut ketään onnettomuuteen: en ole leskiä ryöstänyt, en ole ketään ajanut mieron tielle; minä hyödytin itseäni siellä, missä rikkautta oli ja runsautta; minä otin siellä, missä otti toinenkin mies; ell'en minä olisi huolinut, niin olisivat huolineet muut. Minkästähdän muitten käy hyvin, ja miksikä juuri minun pitää hävitä ja maan matona kadota? Ja mikäs minä nyt olen? Mihinkä minusta nyt on? Millä silmillä minä nyt rohkenen katsoa kunnioitettavaa perheen isää silmiin? Kuinkas minä en tuntisi omantunnon vaivoja, tietäessäni eläväni maailmassa työtönnä, toimetonna? Ja mitä sanovat sitten lapseni? 'Niin', sanovat he, 'semmoinen peijakas se meidän isä oli: ei jättänyt lapsillensa mitään perintöä!'"

Tshitshikow, kuten jo tiedämme, piti hellää huolta jälkeisistänsä. Kovin se on hellä asia! Moni kukaties ei pistäisikään kättään niin kovin syvälle, ell'ei nousisi tuommoinen kysymys — ja ties miten se nousee — mitä muka lapset sanovat! Ja siksiäpä nyt tämä esi-isän alku, varovaisena kuin kissa, katsahtaa toisella silmällä sivuun, eikö muka isäntä ole näkemässä, ja ala sitten sieppaella mitä lähinnä on, oli se sitten saippuata tai kynttilöitä tahi talia, vaikkapa kanarian lintuikin — ei hän mitään hylkää. Niin valitti ja vaikeroitsi meidän sankarimme, vaan toimeliaisuus se ei sittenkään kuolehtunut hänen mielessänsä; kaikki oli siellä valmiina rakennukseen, odotellen vaan suunnitelmaa. Ja vielä kerran hän kutistui, vielä kerran hän alkoi työlään elämän, vielä kerran hän kieltäytyi kaikesta, vielä kerran hän laskeusi puhtaudesta ja somuudesta alas likaan ja halpuuteen. Paremmen toimen puutteessa rupesi hän asianajajaksi. Tämä ammatti ei ollut vielä siihen aikaan saanut kansalais-oikeutta; sitä lykittiin joka haaralta, huonossa arvossa piti sitä Oikeuksissa alhaisten virkamiesten mitätön joukko, itse asioittajatkään eivätkä sille suurta kunniata omantaneet. Asian-ajajat olivat tuomitut tuntikautisiin odotuksiin ylhäisten eteisissä, kärsimään tulyyttä ynnä muuta sellaista. Hätä se kumminkin saattoi hänet tähän.

Muun muassa sai hän ajaakseen tällöisen asian: saada pantatuiksi muutama sata talonpoikaa Orpojen kassaan. Itse hovintila oli kokonaan rappiolla. Sen olivat rappiolle saattaneet eläntaudit, petolliset voudit, katovuodet, ruttotaudit, joihin paraat työmiehet olivat kuolleet, ja vihdoinkin myös löyhämielinen hovinherra itsekin, joka koristeli taloansa Moskovassa aivan uusimman mallin mukaan ja oli siihen menettänyt koko omaisuutensa viimeiseen ropoon saakka, niin ett'ei enää ollut mitä syödä. Siksiäpä piti vielä viimeiset jäljellä olevat talonpojat panna panttiin. Tällöiset panttiinpanot kruunulle olivat siihen aikaan vielä jotakin uutta, johon ei ryhdytty niin aivan pelottomasti. Tshitshikow asianajajana taivutti ensin kaikki virkamiehet puolelleen (niinkuin tiettyä on, ei ilman tällöistä edelläkäypää taivuttamista saa toimeen vähintäkään asiata; pitää edes pullollinen madeiraa ajaa jokaisen kulkuun). Niin, taivutettuansa nyt kaikki asianomaiset puolelleen, ilmoitti hän, että semmoinen ja semmoinen nyt on asia: toinen puoli talonpojista on kuollut ja senpä vuoksi, jott'ei sittemmin tulisi enää rettelöitä, niin...

— "No ovathan ne henkikirjoissa?" sanoi sihteeri. "Yksi kuolee pois ja sijaan syntyy toinen; maailmassa on tapa semmoinen".

Sihteeri osasi puhua soinnuissa, kuten näkyy. Mutta sankarissammepa välähti samassa ajatus, valoisin mitä ihmisessä milloinkaan on välähtänyt.

— "Onpas minua pölkkyä!" virkkoi hän itseksensä. "Rukkasia haen ja rukkaset ovat vyöllä. Minä otan ja ostan kaikki nuo kuolleet talonpojat, ennenkuin uudet henkikirjat laitetaan, ostan niitä esimerkiksi tuhannen sielua, ja Orpoin kassa antaa niistä esimerkiksi kaksi sataa ruplaa kappaleesta, — siinä on jo kahden sadan tuhannen pääoma! Ja aikakin on nyt sopiva! Äsköittäin liikkui ruttotauteja, väkeä on kuollut, Jumalan kiitos, enemmänkin; hovinherrat ovat eläneet huimasti ja menettäneet korttipöydässä kelpo lailla; kaikki on samonnut Pietariin virkoja hakemaan, maatilat on jätetty leväperään, niitä hoidetaan huonosti, verojen maksu käy vuodesta vuoteen vaikeammaksi, — ilomielellä he luovuttavat ne minulle joka mies jo siitäkin syystä, että pääsevät maksamasta henkirahaa heidän edestänsä; saattaa vielä niinkin käydä, että yksi ja toinen maksaa minulle selvät rahat, kun vaan otan. Kyllähän siinä on vaikeutta ja paljo puuhaa, ja vähän peloittaa kanssa, ett'ei kävisi hullusti ja nousisi vielä juttuja. No niin, mutta turhanpäitenkös se järki kulta sitten on ihmiselle annettu! Pää-asia on kumminkin siinä, että asia näyttää kaikille kovin kummalliselta, ei kukaan ota sitä uskoaksensa. Totta kyllä, ett'ei talonpoikia saa ostaa eikä pantatakaan ilman maata. Mutta minäpä ostankin ne siirrettäviksi, niin juuri siirrettäviksi. Nykyjään saa Taurian ja Hersonin lääneissä maata ihan ilmaiseksi: ota vaan ja asu. Sinne minä heidät siirränkin! Hersonin lääneihin minä heidät siirrän! Eläkööt siellä ja olkoot! Ja mitä taas siirtämiseen tulee,

niin sen saattaa tehdä lain ja asetusten mukaan. Jos vaaditaan todistusta talonpojista, niin miksi ei? Kyllä minä hankin todistuksen, jonka kapteni-ispravnikka on allekirjoittanut omalla kädellään. Tilan nimeksi sopii panna Tshitshikow'in kylä taikka ristimänimeni mukaan Pavlowskin kylä."

Tällä tapaa syntyi sankarimme päässä tämä kummallinen ai'e. Kiittänevätkö häntä siitä lukijat, sitä en tiedä, mutta tekijän kiitollisuutta on vaikea lausuaakaan, sillä oli miten olikaan, ell'ei Tshitshikow'in päähän olisi tämmöistä ajatusta tullut, niin ei olisi tämäkään kertomus ilmaantunut maailmaan.

Ristittyään silmänsä, kuten Venäläinen konsanaankin, ryhtyi hän toimeenpanemaan aikeitansa. Ollen muuttavinaan asuinpaikkaa ja muilla tekosyillä läksi hän liikkeelle, pistäytyen yhteen ja toiseen nurkkaan meidän valtakuntaa, liiatenkin niihin, jotka olivat muita enemmän kärsineet tapaturmia, katovuosia, ruttotauteja ynnä muuta sellaista, sanalla sanoen sinne, jossa hänellä oli toivo saada mukavammin ja huotavimmalla hinnalla ostaa tarvitsemaansa väkeä. Hän ei kääntynyt umpimähkään minkä tilan-omistajan puoleen hyvänsä, vaan huolellisesti valikoksi mieluisiansa ihmisiä taikka semmoisia, joissa tänkaltaiset kaupat kohtasivat vähimmän vastusta. Hän koetti ensin aina tutustua ihmisten kanssa, miellyttää heitä, saadaksensa sitten talonpoikia enemmän ystävyyden kaupalla kuin suoranaishella ostolla. Älköötppä siis lukijat moittikokaan tekijätä, jos tähän asti esiin tulleet henget eivät ole heitä miellyttäneet, — syy on Tshitshikow'in — tässä on hänellä täysi valta, meidän on seuraaminen, menköön hän minne hyvänsä.

* * * * *

Mutta kenties vaaditaan lopullista, tesmällistä piirrettä: mimmoinen mies hän oikeastaan on siveellisessä katsannossa? Hän ei ole sankari täynnä täydellisyyttä ja hyviä avuja, sen näkee selvään. Mikäs hän on sitten? Konnako siis, vai? Miksikä konna? Miksikä ollaan niin ankaria lähimmäistä kohtaan? Nykyaikoina ei meillä ole konnia: meillä on vaan hyväaikeisia ja miellyttäviä ihmisiä, mutta sellaisia, jotka yhteiseksi häpeäksi tarjoaisivat kasvonsa yleisön korvapuustille, semmoisia lieneekö kaikkiansa pari kolme miestä, ja nekin puhuvat jo nykyään hyvistä avuista. Oikeampi on sanoa häntä *isännäksi, hankkimisen taitavaksi mieheksi*. Hankkiminen — siinä se kaiken syy on; juuri hankkimisen tähden on syntynyt juttuja, joille maailma on antanut nimen "likaisen puoleiset". Semmoisessa luonteessa on kyllä jotakin kammottavaa, ja se sama lukija, joka elämänsä tiellä on ruvennut semmoisen miehen ystäväksi, hänen kanssansa olemaan ja hauskasti viettämään elämätä, — tämä sama lukija se on katsova häneen karsaasti, jos hän ilmaantuu draaman tai kertoelman sankarina. Mutta viisas on se, joka ei hylkää minkäänlaista luonnetta, vaan luoden siihen tarkastavan katseen, tutkii sitä syvimpiä syitä myöten. Pian ihmisessä muuttuu kaikki: ei aikaakaan, niin jo on hänen sisässään kasvanut mato, joka imemällä on itseensä imenyt kaikki elämän nesteet. Ja kuinka usein on sattunut, ett'ei ainoastaan suuri intohimo, vaan mitätön himo johonkin vähäpätöiseen on kasvanut siinä ihmisessä, joka oli syntynyt suurempainkin töitten tekijäksi, on kasvanut ja pakoittanut hänet unhoittamaan ylevät ja pyhät velvollisuudet ja pitämään mitätöntä rihkamata ylevänä ja pyhänä. Lukemattomia kuin meren hieta ovat inhimilliset intohimot, ja kaikki he alussa ovat vähäisiä ja kauniita ja tottelevat ihmistä; sittemmin vasta yltyvät ne hänen julmiksi tyranneikseen. Miekkoinen se, joka on valinnut itselleen kauniimman intohimon; hänen onnensa se kasvaa ja kymmenkertaiseksi lisääntyy hetkestä hetkeen ja yhä syvemmälle ja syvemmälle hän tunkeutuu sielunsa loppumattomaan paratisiin.

* * * * *

Vaan ei se ole raskasta, ett'ei sankari tyydytä; raskasta on sydämissä se poistumaton vakuutus, että lukijat olisivat saattaneet olla tyytyväisiä tähän samaan sankariin, juuri samaan Tshitshikow'iin. Ell'ei tekijä olisi katsahnut syvemmälle hänen sydämeensä, ell'ei olisi liikauttanut sen pohjalla sellaista, mikä pujahtaa ja lymyy pois maailman silmistä, ell'ei hän olisi ilmituonut salaisimpia ajatuksia, joita ei ihminen usko kellenkään toiselle, vaan olisi näyttänyt hänet semmoisena, jommoisena hän näkyi koko kaupungille, Manilow'ille ja muille — silloin olisivat kaikki olleet hyvillään ja pitäneet häntä huvittavana henkenä. Vähät siitä, ett'eivät olisi hänen kasvonsa eikä hänen muotonsa liikkuneet ja liehuneet ilpoisen elävänä silmien edessä — sen sijaan, kun kirja olisi päästy loppuun, ei olisi sielussa tuntunut mitään häiritystä, olisi sopinut vallan hyvin jälleen istua korttipöytään, joka huvittaa koko Venäjänmaata. Niin, hyvät lukijat, te ette soisi näkeväne paljastettua inhimillistä vajavaisuutta. Mitäs siitä on hyötyä? sanotte te. Emmekös me tiedä itsekin, että maailmassa on paljon halpaa ja typerätä? Useinhan me niinkin näemme sellaista, mikä ei ole ensinkään lohduttavaista. Esittäkää sen sijaan meille jotakin kaunista, hupaista: antakaa meidän unohtaa.

— "Mitäs sinä, veikkonen, semmoista mulle aina puhut, että talous-asiat käyvät huonosti?" puheli tilan-omistaja voudillensa; "kyllä minä sen tiedän sanomattasikin. Eikös sinulla muuta puhetta olekaan, vai? Anna minun unohtaa tämä kaikki, olla tietämättä sitä, — sitten olen onnellinen".

Ja niinpä ne rahat, joilla olisi asiat saatu vähän parannetuiksi, käytetään kaikenlaiseen semmoiseen, jonka avulla päästään unhotukseen. Niin nukkuu järki, joka kukaties olisi keksinyt äkkinäisen lähteen oivallisia keinoja; mutta nyt menee tila kuin meneekin vasaramarkkinoille ja tilan-omistaja lähtee pitkin

maita maailmoita unohdusta hakemaan, valmiina hädän pakoituksesta halpuuteen, jommoista ennen vanhaan olisi itsekkin kauhistunut.

Vielä tulee tekijän osaksi syytöksiä niin sanottujen patriotien eli isänmaan ystävien puolelta, jotka tyyneesti istuvat nurkissansa ja toimivat aivan toisenlaisissa asioissa, kokoavat rahaa ja hankkivat hyviä päiviä muitten kulungilla. Mutta jos vaan jotakin semmoista tapahtuu, mikä heidän mielestensä loukkaa isänmaata, jos vaan ilmaantuu semmoinen kirja, jossa väliin sanotaan katkeraa totuutta, niin heti juoksee heitä joka nurkasta esiin kuin hämähäkkejä, jotka ovat nähneet kärpäsen takertuneen heidän verkkoonsa. Ja niin nostetaan huuto ja melu: "Onkos nyt sopivata tuoda semmoista julkisuuteen, saattaa se kaikkien kuuluviin? Kaikki, mitä siinä on kerrottu — meidän omaammehan se on — onkos tämä laitaa? Entäs mitä sanovat ulkomaalaiset? Onko hauska kuulla muilta pahoja puheita omasta itsestä? Ettekös te luule sen tekevän kipeätä? Ettekös te luule, että me olemme patrioteja?"

Tuommoisiin viisaisiin muistutuksiin, varsinkin mitä ulkomaalaisista sanottiin, en tosiaankaan osaa keksiä mitään vastaukseksi.

Vai kelpaisko tämä?

Oli kerran syrjäisessä seudussa Venäjänmaata kaksi miestä. Toinen oli perheen isä nimeltä Kifa Mokievitsh, säveä mies, joka vietti päivänsä aamunuttuisessa asussa. Perheestensä hän ei suuria huolinut; hänen elämänsä oli enemmän syvä-aatteista laatua; hänen tutkimuksensa esineenä oli näet tänlaatuinen, hänen puheensa mukaan filosofillinen, kysymys:

— "Nyt niinkuin esimerkiksi eläin", puheli hän, kävellen huoneensa lattialla, "eläin syntyy alastonna. Miksikä juuri alastonna? Miks'ei se synny linnun lailla? Miks'ei se puhkea munasta? On tuo luonto sentään vähän kummallista ... tuota noin ... mitä syvemmälle siihen tunkeutuu, sitä vähemmin sitä ymmärtää".

Niin ajatteli mies Kifa Mokievitsh. Mutta se ei ole pää-asia. Toinen mies oli Moki Kifovitsh, hänen poikansa. Tämä oli, niinkuin sanotaan, raavas mies. Sillä välin kun isä tutki ja ajatteli eläimen syntymistä, pojan harteva 20-vuotias luonne pyrkimällä pyrki keikkumaan. Ei hän osannut keveällä kädellä käydä mihinkään: toiselta ihmiseltä joko käsi rusahtaa tai paise nenälle nousee. Omassa talossa sekä naapurissa juoksi häntä pakoon jokainen, hänet huomattuaan, talon piiasta talon koiraan asti; oman sänkynsäkin näet oli särkenyt palasiksi. Semmoinen oli Moki Kifovitsh, ollen yleensä kumminkin hyväsydäminen mies. Mutta se ei ole pää-asia. Pää-asia on tämä.

— "Kuulehan toki, hyvä herra, Kifa Mokievitsh", puheli isälle oma sekä vieras väki; "kovinhan sinulla on kova tuo Moki Kifovitsh! Ei näet anna rauhaa kellenkään, semmoinen velikulta se on!"

— "Niin, kyllähän se on vähän vallaton, onhan se sitä", vastasi isä, "mutta mitäs mä teen? En minä nyt enää rupea tappelemaan hänen kanssaan, ja minähän siitä syyhyn tulisin, ankara muka olen isä. Hän on, ymmärrättehän, kunnianhimoinen mies. Jos häntä nuhtelisi tuon ja toisen kuullen, niin kyllä hän talttuisi, mutta julkisuus näet, — sehän se on paha asia. Kaupunki saa kuulla, ja koiraksi hänet nimittävät. Mitä? Luulettekos te, ett'ei tämä ole minun haikea kuulla? Vai en minä ole isä? Jos minä tutkin filosofiaa ja minulta jonkun kerran puuttuu aikaa, niin enkö mä sitten olekaan isä? Olenpas, näettenkös, olenpas vaan; isä minä olen, hitto vieköön, olen minä! Tässä istuu minulla Moki Kifovitsh, tässä, sydämmessäni!"

Ja Kifa Mokievitsh rupesi nyrkillä lyömään kovasti rintaansa ja tuli aivan vimmaan.

— "Ja vaikk'ei hänestä muuta tulekaan kuin koira, niin älkööhän saako minulta sitä tietää. Älkööhän isä olko poikansa pettäjä!"

Osoitettuaan tänkaltaiset isäntunteet, hän jätti Moki Kifovitsh'in jatkamaan sankaritöitä ja, palaten itse jälleen lempiaineesensa, tehdä tokaisi äkkiä esimerkiksi tänkaltaisen kysymyksen:

— "Mutta jos nyt norsu syntyisi munasta, niin kyllä kai siinä pitäisi olla kovin paksu kuori, — ei sitä saa tykinkään luodilla puhki; niin, pitää keksiä joku uusi ampumakone".

Niin eleivät aikojansa rauhallisessa nurkassaan nämä miehet, jotka aivan odottamatta, kuni ikkunasta, pilkistivät ulos kertomuksemme lopulla, kainosti vastataksensa muutamain innokasten patriotien syytökseen, patriotien, jotka siihen saakka rauhassa olivat harrastaneet jotakin filosofiaa tai varojansa kasvattaneet hellästi rakastamansa isänmaan kulungilla, ja jotka eivät ajattele sitä, kuinka ihminen välttäisi pahan työn, vaan ainoastaan sitä, kuinka hän välttäisi sen, ett'eivät ihmiset puhuisi hänen pahasta työstään. Vaan ei, ei ole patriotismi eikä ensimmäinen tunne moitetten syynä; siinä piilee jotakin muuta. Miksipä sitä salajaisin? Kukapas virkkaisikaan. pyhän totuuden, ellei juuri tekijä? Te pelkääte syvälle luotua katsetta, te pelkääte itsekkin heittää johonkin katsetta syvälle, te rakastatte vain heittää ajattelemattomia vilkauksia kaikkeen. Te naurattekin sydämmen pohjasta Tshitshikow'ille;

jopa kenties kiitättekin tekijätä arvellen: "Ei se ja se seikka ollut niinkään hullusti huomattu! Mahtaa se tekijä sentään olla iloinen mies!" Ja näin sanottuanne, te käännytte omaan itseenne toista vertaa suuremmalla ylpeydellä ja itseenne tyytyväisinä myhähdellen te liitätte: "Täytyy todellakin tunnustaa: kummallista, lystikästä väkeä sitä sentään on monessa paikassa maaseuduilla, ja kyllä ne ovat koko konniakin!" Mutta kuka olisi teistä, joka kristillisessä nöyryydessä, ei julkisesti, vaan hiljaisuudessa, yksinäisyyden hetkinä, jolloin keskustellette oman itsenne kanssa, laskisi oman sielunsa syvyyteen tämän raskaan kysymyksen: "Eiköhän minussakin ole joku osa Tshitshikow'ia?" Ei maar! Mutta annas, että hänen ohitsensa samassa sattuu menemään tuttava, jolla ei ole arvo kovin korkea eikä lopen matalakaan, — niin jo nykäisee hän heti naapuriansa ja sanoo, ollen vähällä nauruun purskahtamaisillaan: "Katsos, tuolla menee Tshitshikow, tuolla menee Tshitshikow!" Ja sitten hän, lapsen lailla unohtaen kunnioituksen, mikä on tuleva arvolle ja iälle, lähtee juoksemaan hänen perässään, matkien ja härnäten takaa päin: "Tshitshikow, Tshitshikow, Tshitshikow!"

Vaan johan olemme ruvenneet puhumaan kovin kovaa, muistamatta, että sankarimme, joka on maannut koko sen ajan, mikä hänen kertomustansa on kestänyt, nyt on jo herännyt ja saattaa helposti kuulla usein mainitun sankarinimensä. Ja hän on kovin herkkä ottamaan onkeensa, eikä ole mielissään, ellei hänestä puhuta kunnioittavasti.

— "No mitäs sinä nyt?" sanoi Tshitshikov Selifan'ille; "kuuletkos sinä!"

— "Mitä niin?" kysyi Selifan verkalleen.

— "Mitäkö niin? Sinä mokoma! Kuinka sinä ajat? Anna mennä!"

Selifan oli todellakin jo kauan aikaa ajanut silmät siirallaan, joskus vaan puoli torkuksissa huiskaisten hevosia, jotka torkkuivat nekin. Pekon päästä oli jo aikaa sitten, ties missä kohden, lakki lentänyt tielle, ja hän itse, heittäytyen selälleen, oli tukkinut päänsä aivan Tshitshikow'in polveen, niin että isännän piti antaa pieni sysäys Pekon kallolle. Selifan karisti torkut silmistään, iskien papurikkoa muutaman kerran ruoskalla, joka pani sen juoksemaan ja huimaisten sitten ruoskalla kaikkia kolmea, virkkoi hienolla laulu-äänellä: "Soita pois vaan!" Hevoset kävivät intoonsa ja läksivät kiidättämään keveitä vaunuja keveästi kuin höyhentä. Selifan se vaan huiskieli, huudellen "Hei, helei!" ja notkeasti hypähdellen istuimellaan sitä myöten kuin vaunut toisin vuoroin lennähtelivät mäen päälle, toisin taas kiitivät huimasti mäkeä alas, joita oli tiheässä verkalleen alaspäin viettävällä maantiellä. Tshitshikow se vaan myhähteli, keveästi keikahdellen nahkaisella pieluksellansa, sillä hän rakasti nopeata ajamista.

Ja kukapa Venäläinen ei rakastaisi nopeata ajamista? Hänenkö henkensä, tuo huimaan temmellykseen ja elohon pyrkivä henki ei sanoisi joskus: "Hiiteen kaikki tyyni!" Hänenkö henkensä ei rakastaisi sitä? Sitäkö ei maksaisi rakastaa, siinä kun kuuluu jotakin juhlallista ja ihmeellistä? Tuntuu kuin olisi salainen voima siepannut sinut siivillensä, sä lennät ja kaikki lentää: lentää virstat, lentää vastahasi kauppiat kuormarekiensä ajo-istuimella, lentää molemmilla puolin metsä tummine honka- ja kuusi-rinteineen, ja siinä kirveen kilahdukset, ja siinä variksen vaa'unnat; koko tie lentää ties minne päätyvään kaukaisuuteen; ja jotakin kauheata asuu tuossa nopeassa välkynnässä, missä ei ennätä muotohonsa selvitä poistuva esine; yksin taivas vaan pääsi päällä ja keveät hattarat ja pilvien lomitse kulkeva kuu näyttävät pysyvän asemillaan. Voi sua, troikka, voi lintuani sua! Kuka on sinut keksinyt! Uljaassa kansassa lienet sa varmaan syntynyt, maassa siinä, mikä ei leikkiä laske, vaan tasaisena tanterena on levällensä heittäynyt, täyttäen puolen maailmaa, ja menepäs lukemaan siinä virstoja, kunnes rupeaa silmiäsi huikaisemaan. Eikä ole kovin konstikkaat nuo ajopelit, ei niitä ole kiinnitetty rautaisilla kierteillä, vaan yks kaks kirveellä ja puukolla sinut tekasi ja kokoonpani Jaroslavin mies. Eikä istu kyytimies saksan saappaat jalassa: parta ja rukkaset ja istuukin näet piru ties minkä päällä; mutta kun nousee hän ja huiskaisee ja laulun alkaa, niin hevoset vihurina kiitämään, pyöräin puolat ovat enää yhtenä ympyränä, järähti maa ja huudahti säikäyksissään pysähtynyt matkamies, — ja tuolla se nyt kiitää ja kiitää ja kiitää!... Ja nyt näkyy jo tuolla kaukana, kuinka se lyö pölypilviä ilmaan.

Niinhän sinäkin, Venäjänmaa, kiidät kuni saavuttamaton troikka? Sakeana savuna pölyyää allasi tie, sillat kumisevat, kaikki jääpi jäljelle. Katsoja pysähtyy, jumalallista ihmettä hämmästyen. Ukonnuoliko se on, taivaasta singahtanut? Mitä tietää tämä kauhua nostava liike? ja mikä outo voima se piilee näissä maailmalle oudoissa hevosissa? Voi hevot, hevot! Tuuliaispäätkö teidän harjoissanne asuvat? Herkkä korvako se puhuu jok'ainoassa suonessanne? Kajahti ylhäältä tuttu laulu, — yht'aikaa he ponnistivat vaskiset rintansa ja, maahan tuskin kajotenkaan, he jo ovat juoleina juovina vaan ilmassa, ja niin se kiitää Jumalan innostamana!... Oi Venäjä! minne kiidät sä? Vastaa! Ei vastausta. Suloista helyä soittavat tiukset; ilma jyrisee ja myrskyksi yltyy; ohi lentää kaikki, mikä maan päällä on, ja karsaasti katsellen syrjähän väistyvät ja tietä tekevät muut kansat ja valtakunnat.

Loppu.

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by

U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR

NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it

takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.